

EESTI
RAHVA
LAULUD

SISUKORD

V. LAULUD TÖÖST JA TÖÖTEGLJAST	7
VÄLISED TÖÖD TALUS	17
A. Karjane ja kari	17
B. Õits	44
C. Heinatöö	56
D. Kütis ja künd	63
E. Lõikaja ja lõikus	73
F. Talgud	105
G. Rehepeksmine	118
H. Puutöö	129
I. Teetegemine	135
NAISTE KODUNE TÖÖ	138
A. Lüps ja võitegemine	138
B. Käsikivi ja keetmine	149
C. Lina ja vill	155
D. Ketrus ja kudumine	159
E. Riietus	174
F. Pesemine, pühkimine	177
AMETID JA ELUKUTSED	182
A. Sepp ja sepis	182
B. Kalamees ja meresõit	187
C. Kütt ja jaht	214
D. Talupoeg	219
TEEKÄIGU- JA SÕIDULAULUD	223
TALUPOISS LINNAS	256
VI. LAULUD ELU HOOLEST JA MUREST	261
TÖÖKUS JA LAISKUS	269
VÄSIMUS JA PUHKUS	273
ÕPETUSED	284
LAIM, TÜLI, RIID	295
NÄLG JA ÕNNETUSED	302
KERJUS	308
VARGUS	310
KASVATUS ASJATU	316
MURE	329
SURM	339

fu
1970

ANTOLOGIA
DE
TRINIDAD Y TABAGO
Y
SUS
ISLAS

28-4821010

A-29820

R.S.K. 2233

EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA
KEELE JA KIRJANDUSE INSTITUUT

EESTI
RAHVÄ-
LAVLVD
ANTOLOOGIA

TOIMETANUD VILO TEDRE
EESTI RAAMAT"
"1 9 7

TARTU LIKOOI

RAAMATLIKOOI

R.S. III-2233²

EESTI RAHVALAULUD

ANTOLOOGIA

II KÕIDE • 1. VIHK

R.A. III - 2232

EF
E 20

Kunstiliselt kujundanud E. PARIS

ESTI RAHVAVALLA

ANTOLOOGIA

II KÖIDE • I VÄRTE

ESTI RAHVAVALLA KUNSTI JA ARHITEKTUURI KOLEKTSIO
TALLINNA RAHVAVALLA KUNSTI JA ARHITEKTUURI KOLEKTSIO

V. LAULUD TÖÖST JA TÖÖTEGIJAST

Kõige mitmekesisemad ja sageli heterogeensematerjalid moodustavad töölaulude peatükid. Tervein rütmilaulu on kahe-süguse sõnaga. Ühelt poolt mõeldakse selle all funktsionaalset töölaulu (s. o. töölaulud laulud), teiselt poolt teematilisest töölaulu (s. o. tööst laulud või laulu). Kui kõneeldakse töölaulude suurest vanadusest (rahvalaulude vanemaid liike on töölaulu), siis mõeldakse eeskätt funktsionaalseid töölaulu.

Siin esitatud laulude enamiku puhul langevad need erinevad asjad tegelikult kokku. Oll ja nii, et töölaulud peamiselt tööd kajastavahi laule. Kuid on ka mõningaid hälbeid mõlemale poole. Näiteks on tööga seotud enamik loitsu, sarvuti võidi laulda tööl ka laule loomikust ja lauludest, sarvuti loodusel ja loomadest. Teiselt poolt võidi tööteemalisi laule laulda ka muudel puhkudel (kosjas, pulmas jne.).

Peatüki formeerimisel on nagu muudelgi juhtudel lähtunud eeskätt teemast. Neega esitatakse siin tööteemalisi laule. Sellesse peatükki pole võetud ka abstraktsema sisuga laule töökusest, võrkusest jne., vaid ainult konkreetse tööga seotud laule.

Töölaulude rühmitamisel on esile toodud järgmised suuremad laulurühmad: esiteks laulud talunajapidamises tehtavatest välistest töödest (nagu õist ja karjaskäimine, lõikus jne.); teiseks laulud naiste kodustest ja tubaritest töödelt (nagu lõika, ketrua, kudumine jne.); kolmandaks laulud üksikute ametiteist ja elukutsetest (nagu talupojast, küllist, sepat ja kalurist).

Töölaulude lõpp on filititud iseseisva rühmana veel laulud, mida lauldi teel ja sõitudel ning laulud talupojast linnas. Muudugi olidki õigustatud ka viimaste esitamine omade peatükina. Seda pole tehtud, eeskätt vahimaks laulumaterjalil pihustumist paljudesse väikesesesse peatükidesse. Pealegi on nimetatud laule tavaliselt just tööle või teele minnes ja sealt tulles laulud (pulmasõitelaulud on näiteks koondatud pulmasõitelaulu peatükki). Selle võrküülaulude iseseisva rühma moodustamine on ühtlasi testav kõrvalepöörde traditsioonilisest teematilisest liigitusest. Funktsioon on sel puhul asetatud teematikast kõrgemale.

Kõige mitmekesisemat ja sageli heterogeenset materjali sisaldab töölaulude peatükk. Termin «töölaul» on kahesuguse sisuga. Ühelt poolt mõeldakse selle all funktsionaalset töölaulu (s. o. töö lauldud laulu); teiselt poolt temaatilist töölaulu (s. o. tööst lauldavat laulu). Kui kõneldakse töölaulude suurest vanadusest (rahvalaulude vanemaid liike on töölaul), siis mõeldakse eeskätt funktsionaalsele töölaulule.

Siin esitatud laulude enamiku puhul langevad need erinevad sisud tegelikult kokku. Oli ju nii, et töö lauldi peamiselt tööd kajastavaid laule. Kuid on ka mõningaid hälbeid mõlemale poole. Näiteks on töga seotud enamik loitse, samuti võidi laulda töö ka laule laulikust ja laulust, samuti loodusest ja loomadest. Teiselt poolt võidi tööteemalisi laule laulda ka muudel puhkudel (kosjas, pulmas jne.).

Peatüki formeerimisel on nagu muudelgi juhtudel lähtunud eeskätt teemast. Seega esitatakse siin tööteemalisi laule. Sellesse peatükki pole võetud ka abstraktsema sisuga laule töökusest, virkusest jne., vaid ainult konkreetse töga seotud laulud.

Töölaulude rühmitamisel on esile toodud järgmised suuremad laulurühmad: esiteks laulud talumajapidamises tehtavatest välistest töödest (nagu õitsil ja karjaskäimine, lõikus jne.); teiseks laulud naiste kodustest ja tubastest töödest (nagu lüps, ketrus, kudumine jne.); kolmandaks laulud üksikutest ametitest ja elukutsetest (nagu talupojast, kütist, sepast ja kalurist).

Töölaulude lõppu on lülitatud iseseisva rühmana veel laulud, mida lauldi teel ja sõitudel ning laulud talupojast linnas. Muidugi oleks õigustatud ka viimaste esitamine omaette peatükina. Seda pole tehtud, eeskätt vältimaks laulumaterjali pihustumist paljudesse väikestes peatükidesse. Pealegi on nimetatud laule tavaliselt just tööle või teole minnes ja sealt tulles lauldud (pulmasõidulaulud on näiteks koondatud pulmalaulude peatükki). Selle teekäigulaulude iseseisva rühma moodustamine on ühtlasi teatav kõrvalepõige traditsioonilisest temaatilisest liigitusest. Funktsioon on sel puhul asetatud temaatikast kõrgemale.

Enamik töölaule peegeldab talupoeglikku keskkonda. Mõnevõrra kajastub töölauludes ka mereäärsete asukate, kalurite elu. Muid elukutseid töölauludes mainimisväärselt ei peegeldu; või kui, siis hinnatakse neid negatiivselt (näiteks laulud jahimehest ja sepast).

On tähelepanuväärne, et töölauludeski — ehkki neis kajastuvad näiteks peaaegu kõik talu tööd ja toimetused — peegeldub eeskätt naiselik tunde- ja mõttemaailm, isegi sellistes nagu lõikus- ja rehepeksulaulud. Ainukeseks mehelikuma ilmega laulurühmaks on laulud, mis kõnelevad ametitest ja elukutsetest.

Töölauludes on ohtrasti ristumisi lauludega loodusest ja loomadest (eriti karjaselauludes, lõikuslauludes ja kalurilauludes), lüroepikaga (lauludes meresõidust, teekäigulauludes), sotsiaalse protesti lauludega (ketrus-, rehepeksu- ja talgulauludes) ning mõnel määral ka armastus- ja kosjateemadega (teekäigulauludes).

Poeetilise kujundlikkuse poolest on selles peatükis esitatud laulud väga erineval astmel. Siin võib kohata tõelisi pärle kõrvuti päris abitute ja improvisatsiooniliste värsistustega. Sama võib öelda nende laulude tüpologia kohta: väljakujunenud ja populaarsete laulutüüpide kõrval kohtame fragmente, juhuslikke arendusi ja ühekordseid liitumisi.

Sisuliselt pakub töölaulude peatükk huvitavat materjali, mille põhjal saame üsna tervikliku pildi muistsest talulust kõigi sealsete tööde ja toimetustega.

Karjaselaulud on suures enamuses populaarsed Lõuna-Eestis. Ka enamik väljakujunenud laulutüpe on lõuna-eestilise päritoluga. Põhjas on tuntud ning populaarsed ainult mõned laulutüübid. Erandiks on võib-olla Kuusalu, kust on noteeritud ohtrasti karjaselaule (ent sageli lokaalse ilmega).

Karjaselaule on suhteliselt rohkesti, nad moodustavad lõikuslaulude järel töölaulude suurema rühma. Sealjuures on improvisatsiooni osatähtsus küllaltki suur, kuid mitte traditsioonilise ilmega laulutüpe varjutav.

Väike osa karjaselaule kajastab karjase kui ekspluateeritava rasket elusaatust («Karjasepõli», «Karjase pühapäev» ja mõned teised). Suurem osa karjaselauludest on seotud karjase elus ettetulevate sündmustega, rõhutamata sotsiaalset seisundit. Küllap see seletub asjaoluga, et karjaseks oli tihtipeale talulaps, mitte palgaline. Ohtrasti on lauludes pilget: küll karjaste, küll kariloomade kohta («Laisk karjane», «Näljased karjased» jt.).

Üldiselt saab karjaselaulude põhjal üsna täieliku pildi karjase sotsiaalsest seisundist, igapäevasest tööst oma rõõmude ning muredega, vahekorrast pererahva ja teiste karjastega.

Lisaks esitatud materjalile (mis on temaatiliselt grupeeritud) võidi karjas laulda veel üldise ilmega murelaule, samuti mitmeid kaebe- või ähvarduslaule, millel on lõikumisi sulaselauludega. Teiselt poolt kasutati

mõningaid karjase laule ka ekspuuteeritava — sulase, orja — kaebusena üldse. Orjuslauludega ristumise («Karjase põli» ja «Orjapõli», «Laske orjad õhtule» jt.) kõrval on karjase lauludes ühisjooni ka vaeslapselauludega. Sisulisi ristumisi on veel lüroepikaga («Kari kadunud», «Karja kauplemine»), õitsilauludega ja looduslauludega. Mõningaid karjase laulude motiive («Küla kari murul, meie kari mudal») esineb ka abielulauludes («Hea ja halb mees»). Vähemal määral on kokkupuutepunkte ka loitsudega.

Karjase lauludesse kuulub ka meie rahvalaulude vormiliselt primitiivsem liik, nimelt helletus. See on eriti tuntud lõunas. Põhjas on helletusest arenenud «Meil on kaunis karjale». Helletus on tegelikult meloodiline huikamine karjaste kokkukutsumiseks, mille sisu (tavaliselt «tule siia», «aja siia» jne.) on vabalt improviseeritav, kuna püsiv on ainult refräänina korduv hõige («õllele», «õlle-õlle-õllele», «helle-helle», «hella ja hella» jne.).

Õitsil olek — see oli öine hobuste-härgade karjatamine. Pikk päevatöö ei võimaldanud vanasti tööloomi päeval karjatada. Loomade söötmiseks kodus puudus hein. Seetõttu aeti tööloomad ööseks metsa või heinamaale. Loomade hoidmiseks ja huntide peletamiseks läksid kaasa õitsilised — mõlemast soost noorukid. Kogu küla loomad olid tavaliselt koos ja nii kogus õitsilisi hea hulk — esindaja enamasti igast talust. Tuli tehti üles, tule ümber okstest ja lehtedest asemed. Lökke-tule ümber lauldi, jutustati, mängiti, söödi-joodi, magati koos. Seetõttu olid õitsid rahvatraditsiooni üheks olulisemaks säilitajaks.

Üle maa olid tuntud varakevadised õitsid. Ent mõnel pool käidi õitsil ka pärast heinaaega.

Õitsitule ääres valitsesid kindlad kombed. Oli valitud õitsivanem (või kohtumehed) — enamasti juba eakam mees, kelle sõna oli seaduseks. Õitsivanem määras tulehoidjad ja loomade järele vaatajad. Eksimuste eest (näit. lõkke kustuda laskmine, loomade kaotamine, kaklemine ja riid, tulle sülitamine jne.) määrati karistus, mis oli tihti humoristlikku laadi, mõnikord aga õigeigi toores.

Õitsilaulud on tuntud peamiselt Lõuna-Eestis. Põhjust on noteeritud vaid üksikuid tüüpe. Õitsilaule pole just palju. Ristumisi on õitsilauludel pühade- ja lõbustustelauludega («Õitsile kutse» ja kutsed kiigele, jaanitulele), karjase-, loodus- ja teekäigulauludega («Neiu linn»).

Väljakujunenud tüüpide kõrval on õitsilauludes küllaltki improvisatsioonilise ilme ga laule, kuhu on koondatud mitmesuguseid motiive mitmest laulurühmast (eelkõige karjase-, loodus- ja teekäigulauludest).

Heinatööst on teada vähe laule. Põhiline on siin «Kuulus kuhjalooja» (ja seegi on kasutusel olnud ka lõikuslauluna või arenenud neiu kiitmiseks ja ülistamiseks). Ülejäänud on improvisatsioonilise ilme ga juhuslikud arendused, mis baseeruvad teistest rühmadest võetud motiividel.

Sama võib öelda kütise- ja künnilaulude kohta. Ka neid laule vaadeldes jääb mulje improvisatsioonilisusest, juhuslikkusest, ühekordsusest. Künnimotiive pole iseenesest nii vähe, kuid need on enamasti seotud mõne teise laulurühmaga (sageli lõikuslauludega, sulaselauludega jne.) ega moodusta terviklikke künnilaule. Võimalik, et see sõltub osalt töö laadist, mis ei võimalda laulmist; osalt aga sellest, et kündmine oli meestetöö, peamised laululoojad ja -kandjad olid aga naised.

Lõikuslaulud on üks vanemaid, selgepiirilisemaid ja väljakuunenumaid töölaulude rühmi, sealjuures ka üks suuremaid. Lõikuslaulude tüübid on enamasti selged ja puhtad; ristumisi teiste laulurühmadega on vähe (halva vilja sajatusega on seotud künnimotiive; samuti kohtame mõningaid motiive orjuslauludest, näit. «Võõral põllul»). Nime-tada tuleb ainult mõningaid ühiseid motiive talgulauludega. See on ka arusaadav: peamised talgud olidki ju lõikustalgud. Segaseid ja kontaminatsioonilisi arendusi pole palju, samuti domineerivad rühmasisesed kontaminatsioonid (s. o. lõikuslaulud on liitunud peamiselt omavahel). Silmatorkavalt vähe — võrreldes muude töölauludega — on haruldasi ja improvisatsioonilisi laule.

Lõikuslaulud on tuntud peamiselt Kesk-Eestis (Järvamaa ja Virumaa lääneosa), mis osutab selle ala põlisele põllunduslikule kultuurile.

Huvitaval kombel ei vahenda lõikuslaulud peaaegu üldse sotsiaalset protesti. Peamiseks teemaks on lõikuse vaevalisuse kirjeldamine, millele liitub tööle õhutamise ja manitsemine. Ei puudu ka vastastikused pilked («Ei laisa esi edene», «Mahajäänud lõikaja» jne.) ja enda ülistamine («Naiste nabad» ja «Mehed metsas magavad»).

Mitmeski lõikuslaulus kohtame motiive, mis viitavad lauluainese igivanale päritolule. Näiteks laulus «Mis meid otsas ootab» tabame hõimude- ja rahvastevahelise vaenu ning röövkäikude jälgi, mis ulatuvad aega enne XIII sajandit. Laul «Jõest jõudu» osutab loodusobjektide animistlikule hingestamisele ning austamisele.

Talgulaule pole palju. Ka on raske tõmmata kindlat piiri talgulaulude ning muude laulurühmade vahele. Lõikumised talgu- ja lõikuslaulude vahel on loomulikud. Samuti on ristumisi mardri- ja kadrilauludega (kattuvad tänulaulud, näit. «Õnne õued täis»). Siin on tegemist nähtusega, kus laulu sõnastuslik külg jääb põhiliselt muutumatuks, erineb aga laulu funktsioon. Sama laulu (tänu söögi eest) on kasutatud talgutel, külaskäikudel ja pulmas. Talgulauludes on palju ebapüsivat: improvisatsioonilist ja mitmete erimotiivide kombineerimisest saadud lauluainest.

Talgud olid muiste külaühiskonnas vastastikuse abistamise kollektiivseks vormiks. Palju aega ja jõukulu nõudvaid töid (nagu lõikus, sõnnikuvedu, linatööd jne.) tehti ühiselt järgemööda kõigis taludes, kusjuures söök-jook oli talu poolt, kus parajasti töötati. Talgutoitude juures ei võinud puududa õlu. Talgute lõppemist tähistati piduli-

kumalt — mängu ja tantsuga. Ühine töö, kus lauldi, naljatati, jutustati ennemuistseid lugusid, oli vahelduseks, isegi teatavaks lõbustuseks. See-tõttu kippusid talgutele eriti nooremad, keda veetles ka õhtune lõbus-tuslik osa — mäng ja tants.

Lisaks külatalgutele tunti ka mõisatalguid. Mõiski korraldas mõnede tööde puhul talgud. Mõisatalgud olid talurahvale lisatööks, ekspluatee-rimise suurendamiseks. Teatavaks leevenduseks oli muidugi mõisa poolt antav söök-jook. Talgute lõppemist tähistati mõisaski õlleteoga, mitme-suguste mängude ja lõbustustega. Viimased olid osavõtjaile — talguliste-le — sageli alandavad ja ainult pealtvaatajaile (s. o. mõisnikele) lõbu pakkuvad.

Teema poolest jagunevad talgulaulud kahte peamisse rühma: ühelt poolt laulud, milles avaldub soov talgutele minna, teiselt poolt tänulau-lud talgute korraldamise eest. Enamasti ei ole neis juttu talgutööst. Ainult mõned laulud kujutavad lõikustalguid.

Üks raskemaid töid muistses külas oli rehepeks. Seda mitte ainult töö enese pärast, vaid ka seepärast, et reht peksti muu töö kõrval, öösiti. Eriti kurnav oli rehepeks muidugi mõisas.

Rehepeksulauludes on põimunud ühte niihästi koduse kui ka mõisatöö kujutamine. Raske on siin tõmmata kindlat piiri. Kogu rühm on omakorda tihedalt põimunud orjuslauludega, mistõttu oleks õigusta-tud rehepeksulaulude vaatlemine ka peatükis «Küla ja mõis». Kuna töö-motiivid näikse siiski prevaleerivat, on rehepeksulaulud asetatud töö-laulude alla.

Rehepeksulaulude seas on mõned selged tüübid. Domineerivamad on mitmesugused kontaminatsioonid. Peamiseks teemaks on töö raskuse ja vastumeelsuse kujutamine. Ainsaks erandiks on «Rõõmus rehepeksja», mis oma tundetonilt väljub rehepeksulaulude hulgast (huvitavaks paralleeliks on siin «Rõõmus nekrut», ent viimase puhul on kindlaks teh-tud lähtumine kirjanduslikust allikast).

Mõnevõrra on laule ka mitmesugustest puutöödest — raiu-misest, puuveost jne. Nendegi seas domineerib juhuslik ja improvisat-siooniline materjal. Nimetada tuleks laule teetegemisest. Teede parandamine ja korrashoid oli talurahvale rängaks lisakoormiseks. Ometi pole lauludes sellest nimetamisväärselt juttu. Need laulud on ristunud pulmalauludega, sageli täis fantastikat.

Lüps ja võitegemine olid naistetööd. Sesta'p pole imestada, et sellelgi alal on laule. Laulutüpe pole küll ohtrasti, pigem vähe; ent selle eest on peaaegu kõik tüübid esindatud arvukate variantidega. Mär-kimisväärne on nende laulude populaarsus Lääne-Eestis.

Esitatud laulutüübid pole alati puhtad, vaid sageli põimuvad-liitu-vad. Mitme laulu puhul on selgesti märgata loitsulisust (näit. «Sõoru mu sõnade tõttu!», «Kokku, koorekene!» jne.). Lüpsi- ja võitegemislaulude esialgne funktsioon näibki olevat loitsuline: mõjutada sõnajõuga piima-

hulka ja edendada koore kokkuminemist võiks. Aja jooksul on see funktsioon tuhmunud ja loitsust saanud tavaline tööd saatev laul. Mõned laulud on muutunud koguni lastelauluks («Kokku, koorekene!»).

Käsikivilauludest on tuntud ja populaarne ainult üks («Eks sa võind meres mürada»). Teised on juhuslikud, improvisatsioonilise ilmega arendused. Käsikivilaul on kindlasti väga vana.

Keetmisest on tuntud ainult mõned laulud. Enamik materjalist on sekundaarne, juhuslikest motiividest kombineeritud.

Muistses külas valitses naturaalmajandus. Ka ihukate oli rahva enese toodang. Ometi oli laule näiteks linakasvatamisest vähe (lamba-pügamisest veelgi vähem). Osalt on see tingitud asjaolust, et linakitkumislauludena (samuti kartulivõtmislauludena) on kasutatud lõikuslaule (näit. «Jätan linnu süüa», «Uuele eele», «Mis meid otsas ootab» jne.). Tunduvalt rohkem on laule ketramisest ja kudumisest.

Ketruslaulud ristuvad sageli orjusteemaga («Kellele ketran», «Jookse saksa pärast» jne.), aga ka kosja- ja abieluteemaga («Laisk ketraja», «Ketran mehele» jne.). Ka nende laulude seas (eriti kudumislauludes) on palju juhuslikku ja ühekordset materjali.

Pilkelised ja humoristlikud on laulud, mis kõnelevad riietusest. Funktsionaalselt on need sageli orjuslaulud («Orja kingad») või pulmalaulud. Enamasti on funktsioon ka raskesti määratav.

Vähe on laule, mis kõnelevad pühkimisest ja pesemisest. Kesksed ongi siin saunalaulud. Arvestades saunakultuuri tähtsust meie külaühiskonnas — saunaskäimine ja vihtlemine polnud ju ainult hügieenilis-meditsiiniline, vaid sageli otse rituaalne toiming —, peab imestama saunalauludegi vähesuse üle.

Laule sepast ja sepatööst pole palju. Ainult mõned väljakujunenud tüübid annavad kindlama ilme ja toe juhusliku laadiga arendustele, kus on palju improvisatsioonilist. Motiivid sepast (eelkõige sepa pilked ja sõim) esinevad väga mitmes ja kauges seoses, näit. lüroepikas («Neiu tõld», «Neiu põld»), lõikuslauludes («Halb sirp»), kosjateemades («Ei lähe sepale»), aga ka seoses venna kiitmise ning ülistamisega.

Üks suuremaid töölaulude rühmi on laulud kalamehest ja meresõidust. Paljudki tüübid pole tuntud mitte ainult ootuspäraselt rannikualadel, vaid ka sisemaal (ja isegi eelistavalt sisemaal).

Selles laulurühmas on kaks põhilist aineala: ühelt poolt otseselt kalapüügiga seotud laulud; teiselt poolt laulud, mis jutustavad meresõidust. Esimeses on reaalne taust selgesti tajutav. Teises rühmas on aga fantastiline element suurem.

Meresõidulauludes on põhimotiiviks tavaliselt laeva ehitamine, mille ümber koonduvad muud motiivid, moodustades ligidasi (otse redaktsioonilisi) tüüpe, nagu «Laevasõit», «Kaubalaev» jt. Märkida võib meresõidust kõnelevate laulude eepilist laadi («Laevasõit», «Laevahukk», «Laev Riia all» jt.). Neis lauludes võib esile tuua kaks kihistust: vane-

mad laulud (sellised, nagu «Laevasõit», «Kaubalaev» jne.) ja nooremad, nagu eriti lääne kihelkondades tuttav «Laevahukk», tekkinud võib-olla alles XIX sajandil.

Ka otseselt kalapüügist jutustavates lauludes saab eraldada kaht erinevat käsitluslaadi: esiteks randlase eluga seotud laulud («Meri mu hobune», «Meremehe teadmata saatus», «Rannaelu» jne.); teiseks laulud, kus kalastusmotiivid seostuvad muude motiividega (tavaliselt oma kodukoha või poiste-tüdrukute kiitmisega), kus kalapüük (nagu küttimeg) on ilmselt juhuslik (näit. «Kalajärv», «Meri õue all», «Kala kutsub noodale» jne.). On tähelepanev, et viimased on tuttavad peamiselt Lõuna-Eestis. Muidugi on nende kahe laadi selge ja kindel eristamine enamasti raske ja isegi võimatu, sest motiivid liituvad mitmeti.

Ka selles laulurühmas on haruldast ja juhuslikku materjali, kuid domineerib siiski väljakujunenud, traditsiooniline tüübistik. Funktsionaalselt on siin mitmesuguseid laule. Laevasõidulaule on seotud sageli armastus- ja kosjamotiividega. Neid on lauldud kiigeplatsil, õitsil, noorte kooskäimistel, ka teekäigul. Kalapüügilaule on — vähemalt mõningaid — lauldud seoses vastava tööga või kalapüügiks ettevalmistustega. Mõne laulu puhul näib olevat selge loitsulisus (näit. «Võrgukudumise laul»).

Üldiselt on see laulurühm — eriti lauld kalapüügist — võrdlemisi vähe tuntud. Ometi on nad vägagi huvitavad, sageli erksalt poetilised ja viimistletult kujundlikud. Esile võiks tõsta laule kalamehe elust («Meri meheks teinud», «Meremees», «Meremehe teadmata saatus», «Meres pole tuge» jt.).

Vähe on laule ja himehest ning küttimeg — mida ei saa ka eriti imeks panna. Oli ju küttimeg kuni XIX sajandini mõisnike privileegiks, feodaalseks eesõiguseks, mida valitsevad klassid eriti hoidsid. Salaküttimeg eest trahviti rängalt. Esitatud laulumaterjal on juhusliku laadiga. Lõikumisi on siin kosja- ja abielulauludega ning lauludega loomadest.

Laulud talupojast ülistavad talupoja elu ja tööd, samal ajal teisi elukutseid maha tehes. Need on värsivormiliseks paralleeliks tuntud vanasõnale «Ametmees ajuti rikas, kaupmees kohati rikas, põllumees põline rikas». Ristumisi on siin kosjateemadega (laulud neidudele, keda meheks võtta), kus samuti on eelistatud talupoega ametimeeste ees.

Omapärase ja küllaltki arvuka laulurühma moodustavad teekäigulaulud, s. o. laulud, mida lauldi teel olles, enamasti mõisateole minnes või teolt tulles, aga ka muudel puhkudel. Kuigi antud rühma koostamisel on eelkõige lähtunud funktsioonist ja alles siis teemast (tavaliselt vastupidi), pole siin esindatud kaugeltki kõiki laule, mida teel on lauldud. On teada, et näiteks lüroepilisi laule on sageli sõitudel lauldud. Eriilmelised on ka pulmasõidulaulud. Nimetada tuleb kindlasti ka laule laulust ja laulikust ning mitmesuguseid kosjafantaasiaid, mida samuti on teel olles lauldud.

Peamiselt on selles laulurühmas juttu pikast ja pimedast ööst. Väga armastatud ainealaks on mitmesugused sündmused teel, vastutulijad, leiud, siht jne. Sagedased on kaldumised kaugesse ja mänglevasse fantastikasse (näit. «Kuld jälje peal», «Kulla põlemine», «Imemaa», «Imed» jne.). Neis lauludes lööb välja teotüdruku igatsus parema elu, vabama ühiskonnakorra järele, kus ei oleks tapvat mõisaorjust ega nälga; igatsus sinna, «kus on kuldsed äia toolid»; kus igapäevase töö teevad loomad; kus sulased käivad siidis-sametis. Seda laadi soovunelmatega põimuvad vahetult mitmesugused kosjafantaasiad ja peiu-ootused, mis on tihti õige peidetud, otsekui rüüatatud metafoorsesse pilti (näit. «Upume ojasse», kus ojast päästjaks on noormees). Ühtlasi on neis fantaasiapiltides palju puht hüperboolilõbu, mänglevat liialdust. Sageli esineb groteski («Imed»). Nimetatud lauludes on mitmeid, mis oma kujundlikkusega kuuluvad regivärsi paremiku hulka.

Tüpoloogiliselt prevaleerib selles rühmas väljakujunenud laulutüüp. Haruldasi ja ühekordseid arendusi on tunduvalt vähem kui mõnes muus töölaulude rühmas. Pildi teevad kirevaks aga mitmesugused kontaminatsioonid, millest mõned on stabiilsed, ja redaktsioonide rohkus.

Erandliku ilmega on laulud, mis kõnelevad talupoisist linnas. Neid laule on vähe, ainult kümnekond, ning neistki on enamik pigem juhusliku laadiga. Nad on ilmsesti meestelaulud, mida tõendab sisuline robustsus. Vormiline ebaküpsus osutab sellele, et laulud näikse olevat uuemad, võib-olla alles XIX sajandil tekkinud. Tahtmatult tekib võrdlus nekrutilauludega. Sisult on laulud jämekoomilised.

Töölaulude peatükk on koostatud olemasolevate lauluregistrite ning vastavate diplomitööde põhjal (mitte laulukogude leht-lehelise läbivaatamisega nagu enamik peatükke). Peamine laulumaterjal on H, E ja EÜS-i kogudest.

VÄLISED TÖÖD TALUS

A. KARJANE JA KARI

636. KARJASEPÖLI.

A 1.

Karjatsida, vaevatsida:
mitu nälga need näevad,
mitu külma kannatavad,
vesi alla, vesi päällä,

⁵ vesi varvaste vahella,
vesi veereb keske'ella.

1348

Haljala. H I 5, 53 (104). 1892—94.

A 2.

Karjussida, vaesida,
halva ilma armetusi:
mitu külma külmetava,
mitu talve tallitava,

⁵ tulep tulista lunda,
sadab sallitu raheda.

1349

Tartu-Maarja. H II 29, 500 (44). 1890.

B 1.

Kuri põli karjatsel,
kuri põli, vaeva elu
kui see karjakoera põli,
reotu rebase põli,
⁵ halvetu haraku põli.

Hundi käüe hommikulla
pikahänna pimmeselle.

Hää põli äestejalle,
põli põllukündajalla,
¹⁰ elu heinaniidajalla.

1350

Karksi. H II 23, 308 (6). 1889.

B 2.

Karjatsel on kuri põlve
kui see kurja koerapõlve,
viletsa veissepõlve,
tigidä teomehepõlve.

teoline teine vaene,
korraline kolmas vaene.

Lust on loovõttijalle,
elü heinäniitijälle.

1351

Viljandi. H, Peet 374 (378). 1879.

1352

Oh sa kurja karjapõlve,
 halvemada orjapõlve!
 Sõnadega söimatakse,
 aiateibas haugutakse,
 5 et süöd päevas pätsi leiba,
 nädalas juut vaadi õlut.

C.

Mis saab pätsist leivast päevas,
 nädalaks saab vaadist õllest,
 kui on kari kargamassa,
 10 veised kiilu hüppamassa?

Häädemeeste. EÜS VI 451 (22). 1909.

1353

Karjapõli kadakane,
 orjapõli ohakane.
 Kes see kiidab karjapõlve —
 saagu see karja katsuma,
 5 kannikast kaelas kandema:

D 1.

vesi tal virtsub varva'as,
 kriiksub kingatargetest.
 Orjapõli ohakane,
 karjapõli kadakane.

Kullamaa. EÜS IX 659 (56). 1912.

1354

Karjatsida, vaevatsida,
 käivad kaendlani veessa,
 labaluuni laenetessa:
 vesi alla, vesi pealla,
 5 vesi varvaste vahella,
 vesi sukasilmadessa,
 vesi kengakeeremissa,
 vesi kuuekaeluksessa.

D 2.

Mul põle kodu kuivatatajad,
 10 valge särgi vaalijaida,
 pika särgi pleekijaida —
 saksal kodu kuivatatajad,
 valge särgi vaalijaida,
 pika lina pleekijaida.

Kuusalu. ERA II 261, 68 (54). 1939.

637. KARJASE PÜHAPÄEV.

1355

Muud käivad kirikuteida,
 mina konnin karjateida;
 muud kuulvad kirikukella,
 mina kuulen karjakella;

1.

5 muud kuulvad kirikulaulu,
 mina karjalaste laulu.

Kuusalu. E 43908. 1903.

1356

Teised keivad kirikuteed —
 mina vaene karjateed;
 teised laulvad kirikulaulu —
 mina vaene karjalaulu;
 5 teised kuulvad kirikukella —

2.

mina vaene karjakella:
 kuule, kus tõltsub tõmmu kell,
 paugub paadi päitsu kell.

Ridala. ERA II 30, 281 (7). 1921.

Muud aga, muud aga, vennikesed,
muud aga kuulsid kirikukella,
mina aga vaene karjakella.

Muud aga, muud aga, vennikene,
5 muud aga kuulsid kirikulaulu,
mina vaene karjalaulu.

Helkis hella lehma kella,
paukus paadi härjä rappi.

Ikka mina huikan, ikka mina
laalan,

10 pole mul vastuhuikejat
ega vastulaulejat.

Soos aga huikab suuri hunti,
laanes laalab laiakäppa.

Vändra. EKS 4^o2, 798 (116). 1878—79.

Muu juuski jutusselle,
muu kiirdva kerkülle,
muu aste alterille —
mina karga karja perän,
5 tõse mihe tõpra perän.

Veli lei iks vitsage,
tõne miis lei tõlvage,
kolmas kooditümege,
külamiis künniravvage.

Urvaste. H II 24, 433 (214). 1887.

Oh mina vaene Karja Tõnu,
iga päev sain halvu sõnu:
koju tulles, metsa minnes.
Hunt see murdis mullikida,
5 karu karjutas mäsarid.

Harva sain mina aitas käia,
kasinast ka kambres käia,
siiski leib oli luku taga,
soolavakki polnud vaba,
10 taariastnal taba ees,
võipütil võti ees,
koorekirn oli koti sees.

Teised käivad kirikuteeda —
mina vaene karjateeda;
15 teised kuulvad kirikukella —
mina vaine karjakella;
teised söövad kirikuleiba —
mina vaine hapudleiba;
teised joovad kirikuviina —
20 mina vaene soovetta.

Soomätas mind suisutab,
rabamätas mängatab.

Tori. H II 21, 152/3 (6). 1889.

638. TÕUSE KARJA SAATMA!

Karjane vali külassa,
hakkab sarveda ajama,
pajupillida puhuma,
perenaisi hüidemaie:
5 «Tõuske lehmi lüpsemaie!
Küla kari karjamaalla,

küla mullikad murulla —
meie kari karja-a'assa,
meie mullikad mudalla!»

Jõelähtme. H IV 1, 471 (2). 1887.

Tõuske üles, perenaesed,
ärake, pereminiad!

Tõuske lehma lüpsemaie,
karja välja saatamaie!

⁵ Meie kari karja-aedas,
küla kari kaug'eella;
meie mullikad mudale,

küla mullikad murula;
meie härjad ikke'essa,
¹⁰ küla härjad heinamaalla;
meie ruunad rakke'essa,
küla ruunad rukkiessa!

Järva-Madise. EÜS VII 1650 (195).
1910.

Tulõ üles hummugult,
võta nüssik, nüssä lehmä,
saada kari kavvõdahe,
ligi liina lepistikku,

⁵ taga Tartu tammistikku,
kon iks kurõ kulda seie,
hani hal'lasta hõbõ'õt!

Urvaste. H II 36, 80 (66). 1893.

639. KARI, METSA!

Mõtsa, mõtsa, karjakene,
keri mõtsa, kirjakene,
saa mõtsa, salgakene,
oju mõtsa, hulgakene,
⁵ veere mõtsa, veikene!

Mõtsast kogu koorekesta,
perenaesel piimäkesta,
vana naesel võikesta!

Helme. H III 25, 31 (17). 1895.

640. KARJANE PALUB VÕILEIBA.

Peremees, peremeheke,
perenaene, naesukene,
kui sa annad võidaleiba,
siis viin lehma lepikusse,
⁵ härja halja haavikusse,
lambatalle tammikusse,
kitsekarja kingu pääle.

¹⁰ kui ei anna võidaleiba,
löö ma lehma lepa vastu,
härja haavakandu vastu,
kitse kivi külge vastu,
¹⁵ kussa hundi neid otsive,
mõtsakoera neid kisuve.

Peremees, peremeheke,
perenaene, naesekene,

Tarvastu. H II 55, 424/5 (12). 1896.

Perenaene, naesukene,
peremiis, sa mihekene,
anna mulle haput leibä,
pane pääle paksupiimä —
5 ma aa lehmä lepikusse,
härjä hää maa pääle,
kitsi merekallastele,
lamba laia lagedale!

Kui sa'i anna haput leibä,
10 ei pane pääle paksupiimä —
ma löö lehmä lepä vastu,
härjä hääd maad vastu,
kitsi merekive vastu,
lamba laia laget vastu!

Helme. H III 6, 52 (2). 1890.

641. KARJANE PALUB PÄTSIKEST.

1366

Kullakukku nännike,
tii mul tilluk pätsike,
ma lää hommen karja,
kirju koer perra.

5 Ma aa karja kaarasaatu,
esi istu hiirasaatu,
koerad kutsu kuresaatu.

Halliste. H II 22, 478 (2). 1889.

642. KIVI LEIVAS.

1.

1367

Jumal aga hoidku olemasta,
seda lasta sündimasta,
kes jääb vara vaesekslapseks,
vara võõraste varale!

5 Mul oli kuri peremees,
veel oli kurjem perenaine,
käskis mind karja kaugel aada,
kauge'elle, kõrge'elle,
nelja-viie versta taha,
10 lubas mulle pulli põue panna
ja mulle kannika kotti panna.

Mina aasin karja kauge'elle,

kauge'elle, kõrge'elle,
nelja-viie versta taha.
15 Hakkasin pulli põuest võtma —
kivi oli põues pulli eesta;
hakkasin kannikast kotist võtma —
kont oli kotis kannika eesta.
Siis hakkas haledus tulema,
20 silmad vetta veeretama,
kulmud kulda tilgendama.

Tõstamaa. H II 19, 166/7 (51). 1889.

2.

1368

Välja, välja, karjakene,
välja meida saadetakse,
vitsa kätte lõigatakse,
kanik kätte käänetakse,
5 murred põue murretakse.
Perenaine, kärnakäppa,

teinud mulle pisi pulli,
kivi pulli keske'elle:
mis siit murrann Murile,
10 või mis annan haukujalle.
Pärnu. H II 20, 178 (20). 1888.

Anna mul väista, vellekeine!

Mis teed väitseg, sõtsikeine?

Vitsa lõika, vellekeine.

Mis teed vitsag, sõtsikeine?

⁵ Karja kaitsa, vellekeine.

Mis kaitsat karjast, sõtsikeine?

Kari söö ärä velle villä,

velle villä, kaasa kaara,

toise talu tõuvillä,

¹⁰ oma talu odravillä.

Karksi. E 45661 (27). 1898.

644. LAISK KARJANE.

A. Imetasid hiirepoegi.

1370

Mis sa kaua kodu tegid?

Imetasid hiiripoegi,

kasvatasid kassipoegi,

kandsid kutsikid kusele!

1.

⁵ Kutsikas kusi kuue peale,
sittus rüüsiilu peale.

Petri. EÜS VIII 646 (199). 1911.

1371

Karjane, karjane,
mis sa kaua kodus tegid?

Refr.: Karjane, karjane!

Imetasid hiirepoegi,

kandsid kutsikid kusele!

A 2.

⁵ Kutsik kussis kuuehõlma,
pasandas palakanurga —
seda sina kodus kuivatasi,
ahju pial sa hautasi.

Kolga-Jaani. ERA II 60, 49 (7). 1932.

1372

Mis sa kaua kodu tegid?

Imetasid hiiripoegi,

kasvatasid kassipoegi,

kandsid kutsikid kusele!

⁵ Mis sa vara väl'la otsid?

A 3.

Enne valged sõid sa varsa,
enne koitu sõid sa koera,
enne pääva pätsi leiba!

Tori. H III 5, 511/2 (3). 1889.

B. Magasid poisi man.

1373

Aja mõtsa, unitsiga,
vällä lase, lag'a mago,
unitsiga, ussepulk,
lag'a mago, lavva ots!

1.

⁵ Mis sa kavva koton teet?
Kavva makat kaasa man,
une pika peio man.

Kanepi. EKS 8°3, 279 (93). 1877.

B 2.

1374

Aea mõtsa, unitsiga,
mõtsa lase, ladu laisk!

Mis sa nii kaua kotun tiid?

Mihe man sa magasid,

⁵ miis iks kussi sinu rasu,

sina vasta mehe kalsa.

Jäid sa kodu kuivame,
ahu perrä hapneme,
tamme latva tahendeme.

Urvaste. H II 24, 403/4 (180).
1887—89.

C 1.

1375

Aja mõtsa, unitsiga,
lase mõtsa, lutulaskja!

Mis sa kavva kotun teit?

Nätäl aiga nällütit,

⁵ kuu aiga kooletit.

Kotust tuleja karjus vastas selle
pääle:

Mis sa haugut, hatakene,
kiugut, kirju litakene!
Tsiga sinu sõna söönu,
lammas laulu lakatanu,
peni pääle peeratanu,
pahru pääle pasandanu.

Otepää. H II 44, 526 (43). 1891.

C 2.

1376

Aja'ks mõtsa, iigatsaa!
Truvi uut oja veeren,
piits piimäsuukene
uut ju mõtsan, ullikõne.

⁵ Tulõ üles, unitsiga,
lase ussõ, laiskkont!

Misa'ks kerest kinni piät,
ahukülgi armastat'!

¹⁰ Uutsõ kukõl mul kotikun,
vaarapiim napikun,
vahtse viisu' ja valge räti'.

Hargla. ERA II 115, 120 (7). 1935.

C 3.

1377

Mis sa kava kodun teid?
Või ma's näe, mis sa teid:
sannalavval magasid,
koorekirn oll' päetsin,

⁵ võinapp oll' jalutsin,
kärnän' põrss oll' kõtu pääl.

Sangaste. H II 59, 790 (15 a). 1898.

645. AJAME PULLID PUSKLEMA.

1.

1378

Küla karjatse, kanatse,
emälatse, linnukese!

Aage kari siiäpoole,
me aame omma sinnäpoole!

- 5 Sis aame härja müräme,
paneme pulli puskelema,
Riia tõisu tõmbelema;
- 1379 2. aame koera purelema;
karjatse panem kakelema.
Halliste. H II 5, 149 (14). 1883.
- Aame pulli puskelema,
Refr.: õõ-õõ!
kirju härja kiskelema!
Minu pullil punasarve,
- 5 sinu kirjul kitsesarve,
kisup üles kivikannu,
liigutap iks lepapuhma.
Kanepi. EÜS VIII 81 (89). 1911.
- 1380 3. Aame kokku külä karja:
aame pulli puskelema,
vana härjä heiskelema!
Minu pullil punasarve,
- 5 vanal lehmäl vaskesarve,
õhvakesel hõpesarve.
Nõo. H II 31, 444 (2). 1888.

646. AJAGE KARI SIIA!

- 1381 1. Küla karjatse, kanatse,
emalatse, linnukese!
Aage kari siiapoole!
Siin sööb kari kaitsemata,
5 ilma hulga hoidemata,
lepaoksa liikumata,
kasseladva laasimata.
Kui te ei aa, ma'i palugi!
Saagu teil kari kaduma,
10 vasika maa alla vaoma,
lehma mingu linna lepikusse,
härja hääni tatterisse,
hobesse oja perale!
- 15 Ära te kike kätte saage,
pooli saagu, pooli jäägu,
pooli saage poolikida,
tõine pooli tõõsikida,
kolmas pooli kolmikida!
20 Ära te enne kätte saage,
enne kui merda mõõdetesse,
oma järvi otsitesse,
valla järvi vaadettesse!
- Suure-Jaani. EÜS IV 1772 (276).
1907.
- 1382 2. Küla karjatse, kanatse,
emalatse, linnukese:
aage kari siiapoole,
- 5 siia suure söödi pääle,
siia lake latsi pääle —
siin sööb hulk hoidameda,

kari sööb ilma kaitsemeda,
ilma vitsa lõikameda.

Kui te ei a'a, kurtke pääl'!

- 10 Saagu teil kari kadume:
lehmad linna lepikussa,
härjad teil hää masse,
hobused oja perale,

Küla karjatse, kanase,
emalatse, linnukese.
Aage kari me poole,
meie aame teie poole!

- 5 Siin sööb kari kaitsamede,

kitsid kirju kopelisse,

- 15 lambad lausi taterissa.

Enne mitte kätte leida,
enne kui raavid raiutasse,
raudateeda tetänessa.

Mõisaküla. E 58506/7 (2). 1926.

3.

hulk söö ilma hoidamede,
vasiku vallotemede,
kitsi kinnikõitamede,
lamba kokkulaamimede.

Helme. ERA II 78, 96 (17). 1933—35.

1383

647. HELLETUS.

1.

Õlle, õlle, õlle, õllele!
Liivase Hans, aa kari siia, õllele!
Siin sööb kari kaitsemata, õllele!

Ilma vitsa võtemata, õllele!
5 Õlle, õlle, õlle, õllele!

Paistu. ERA II 142, 482 (49). 1937.

1384

2.

Ella või ella, ella või ella,
Kulli Kusta ja ella,
aja kari siipoole, ellaa-a,

5 mina aan hommen siipoole, ellaa-a,
e-ella-a, e-ellaa-a.

Karksi. ERA II 124, 70 (6). 1936.

1385

3.

Ella, ella, ella, ella,
tule siia, ella,
ühes oma karjaga,

5 ella-e, ella-e,
ella-e, ella-e, ella, el-la, el-la-le.

Helme. EÜS X 210 (10). 1913.

1386

648. MEIL ON KAUNIS KARJAEHELLE.

1387

Helle, helle, meil oli helle,
meil oli kaunis karjahelle,
musta peaga mullika helle,
valge peaga vasika helle,

1.

⁵ kena kaela kitse helle,
punapeaga pukki helle,
sinikaela sikku helle!

Juuru. H II 16, 372 (9). 1888.

1388

Ele, ele, meie ele!
Võtku tühi teie ele!
Meil on kallis karjaele,
valgepää vasika ele,

2.

⁵ kirju kitsetalle ele,
ele, ele, meie ele!

Haljala. H III 2, 150. 1889.

649. SÖÖ, KARI!

1389

A. Söö, kari, sineta, kari!

Söö, karja, sineta, karja,
joo, karja, puneta, karja,
heida, karja, hingamaie,
puhuks ajaks puhkamaie,
⁵ tunniks ajaks tukastama,
seni kui seadan searepaela,
kinnitellen kingapaela,
põimin eidel põllepaela,

seadan sirjesapilise,
¹⁰ pistan perjepärjelise,
loon aga üles loogelise,
katsun kassikäpelistä.

Järva-Madise. EÜS VII 1679 (237).
1910.

B. Söö sealta, kus söödan!

1390

Süü süvvä, karjakõnõ,
juu juvva, kirjäkene!
Süü, karja, kon ma söödä,
laku, karja, kon ma lasõ,

1.

⁵ süü, kari, söödühaina,
lahu, karja, kon ma lasõ!

Urvaste. H III 9, 659 (71). 1888.

1391

Söö, söö, karjakene,
maitse, meelimarjakene!

B 2.

Söö sealta, kust ma söödan,
joo sealta, kust ma joodan!

- 5 Ära otsi orasheina, Sööge kõhtu kui seda kõtra,
 ära kaegu karitsheina, maitske makku kui seda marja,
 Orashein on ohuline, kodus ikka kuivad ruhed,
 karitshein on kahjuline. tare eessa tahed pangid.
 Söö ikka seda söödaheina,
 10 kerge'eda kesaheina. Pärnu-Jaagupi. E 79373 (1). 1932.

B 3.

1392

- Sööge, uted, oisukesed, jooge seda jõevetta,
 tagassarve tallekesed, kunni kasvab karjamaale,
 sööge sealta, kus ma söödan, haljendab aru ilusa,
 jooge sealta, kus ma joodan! lehib lepikualune.
 5 Sööge seda söödirohtu, Harju-Jaani. H II 15, 643 (49). 1890.

C. Söö seda, kuni kasvab parem rohi!

1.

1393

- Maast söö, minu karjakene, 5 sõni kui kasvab kasteheina,
 maast söö, karja, ma vaatan! tõuseb tõrvalillikesta.
 Söö, karja, söödirohtu,
 laku, karja, laaneheina, Viljandi. H III 7, 83 (36). 1888—89.

C 2.

1394

- Aja mõtsa, mõisa karja, laku seda laanehaina,
 mõtsa liigu, liina karja, seeni kui kasvab karjahaina,
 soo, suure herra karja, 10 muhenessa muud haina,
 palu, pika papi karja! ahunessa angerpürsti,
 5 Söö, kari, kon ma sööda, pihunessa pilliroogu.
 laku, kari, kon ma lase,
 söö seda söödihaina, Sangaste. H III 10, 564 (1). 1890.

650. KES ON HEA KARJASÖÖTJA.

1395

- Asugem, me omaksed, Mis teeb karja pealla kaevu,
 ladugem, me laglelinnud, veiksed vee-ojalla,
 aage karja peale kaevu, mullikad meremurulla,
 veiksed vee-ojale, 10 kui põle heada söötijada
 5 mullikad meremurule, ega heada jootijada,
 härjad hallid allikalla! targaste tasujada?

15 Kes see söödab suure karja,
kesse söödab, kesse joodab,
kesse targaste tasuleb?
Suvi söödab, suvi joodab,
tali targaste tasuleb —
see peab küidud kütke'essa,

20 laub laugud latterissa,
kirjud oheliku otsa,
sõrasilmad peale sõime.

Ambla. H III 17, 947/8 (5). 1894.

651. OMA JA VÕORAS KARI.

1396

1.

Muide karja — musta karja,
teise tare timmu karja,
üle aia halli karja.

5 Mu kari — kirive kari,
kirikuväravi kirja,

ema kirstukaane kirja,
isa aidaukse kirja,
sõsarate sõrmuste kirja,
vellede rahade kirja.

Viljandi. H III 7, 83 (35). 1888—89.

1397

2.

Kelle kari kirevane?
Meie kari kirevane:
oma õueaia kirja,

5 peremehe kübara kirja,
perenaese põlle kirja.

Vändra. H I 5, 233 (5). 1894.

1398

652. EHITUD KARI.

Kutske karjusse kaema,
eidsipoi si õlletama:
müts panti päha Päivassele,
sõlg rinda Ristikele,

5 põll ette Põdrikule,
helme kaala karjassele.

Urvaste. H III 11, 379 (20). 1891.

1399

653. KARJANE SAI VILUSSE.

Ui-ui, ui-ui, Suari varju,
sain mina suure saare varju,
pika pihelga vilusse,

5 laia lepa lehte'ella,
kena kase keske'ella.

Vändra. EKS 4^o2, 757 (43 c)
1878—79.

654. NÄLJASED KARJASED.

1.

1400

Karjatseida, näljatseida:
 tapsid küla küüdu härja,
 Laoküla laugu härja,
 Vigala veripunase,
 5 Tuhala tulipunase.
 Matsid sooled sombiauku,
 kõrvad kõrvekännu otsa,
 silmad sipelgapesasse,

jalad Jaani heinamaalle.
 10 Tuli see mõisa halli koera,
 see võttis sooled sombiaugust,
 kõrvad kõrvekännu otsast,
 silmad sipelgapesasta,
 jalad Jaani heinamaalta.

Juuru. H III 3, 473 (9). 1888.

2.

1401

Karjatsed need näljatsed
 söid ära Kihnu kirju härja:
 kündis — küla kõlises,

kui ammus — aru värises,
 5 müras — maa müdises.

Varbla. ERA II 127, 109 (30). 1936.

3.

1402

Karjatsed need näljatsed
 tapsid selle härja ära,
 mis pole ilmas ikkes olnud,
 sajal aastal sahka näinud.

5 Sada meest oli sarves kinni,
 tuhat meest oli turjas kinni.

Risti. H I 4, 171 (34), 1874.

4.

1403

Karjased:

Karjatsed need kullased
 sõivad kulda, jõivad kulda,
 panivad kulda kukurisse.

Lamburid:

Karjatsed need näljatsed
 sõivad küla küüdu härja,
 minu isa musta härja,
 10 valla valge vasika,
 kihelkonna kirju lehma,
 Tõnu Jaani tõmmu härja.

5 Lambrised need laiad pasad
 sõivad paska, jõivad paska,
 panivad paska pannu peale!

Jüri. E 49009 (11). 1914.

655. KARJASE MATUSED.

1404

Mimmuli, mammuli,
 küdsa mulle kukeli,

ma lää hommen karja —
 karja karjus ära koolu.

⁵ Lammas tahu laudu,
kits tegi kirstu,
rästas ragu risti,
tsiga tsong hauda,
vares vala viina,

¹⁰ kägu löö kellä,
peni puhk pilli,
kass löö kanneld!

Otepää. H II 31, 575 (28). 1890.

656. KAVALAD KARJASED.

1405

1.

Küla karjusa kavala,
külalatse loodu laisa —
põimi meie põlluveere,
niidi meie niiduveere,
⁵ kakki meie kaaraveere.

Pöllust tõie põlletäüve,
röast tõie rüpitäüve,
kaarast karjarõiva täüve.

Urvaste. H III 15, 633 (8) 1879.

1406

2.

Küla karjusse, õlle, õlle, ja kavale, õlle, õlle,
külalatse, õlle, õlle, loodu laiska, õlle, õlle,
süütvä meie, õlle, õlle, söödüveere, õlle, õlle,
põimva meie, õlle, õlle, põlluveere, õlle, õlle,
⁵ kakva meie, õlle, õlle, kaarakolga, õlle, õlle,
niitva meie, õlle, õlle, niidunuka, õlle, õlle!
Rüäst vei ta, õlle, õlle, rüpitävve, õlle, õlle,
kaarast karja-, õlle, õlle, rõivatävve, õlle, õlle.

Sangaste. H II 31, 802/3 (5). 1888.

1407

3.

Kelles ne küla karjusse?
Refr.: ööke, ööke!
Ne omma küla köidsetükü,
võõra valla vahrutükü:
tükva me maa pääle,

⁵ söötva me söödiveere,
lakva me laaneveere!

Kanepi. H III 26, 340 (30). 1895.

1408

657. LAULVALE KARJASELE

Kuku, kuku, kus sa kukud,
küll mina kuulen, kus sa kukud,
kus sina, kuldane, kurised
ja sina, vaskene, varised,

⁵ hõbedane, õelutad!

Kukud äia heinaaidas,
kukud ämma heinaaidas.

Heasti sina söödad äia härjad,

10 äia härjad, ämma lehmad,
õe valgedpead vassikad;

söödad söödava rohule,
joodad joodava veele.

Hanila. H III 12, 651/2 (2). 1891.

658. KARJAKELLAD.

1409

Veeläp aiga, veeläp päivä,
veeläp kuulub küüdü kella;
laksub laugi lehmä kella,

5 paukkub pappi härjä krappi,
kösteri hobuse kella.

Kuusalu. H IV 8, 931 (55). 1897.

659. KARI KAUGEL.

1410

Läki ette, hõllele, elajile, hõllele, õõ-õõ, hõllele!

Kae kui kavven, hõllele, karja otsa, hõllele, õõ-õõ, hõllele,
ligi liina, hõllele, lehma otsa, hõllele, õõ-õõ, hõllele,
Poolamaal om, hõllele, pulli otsa, hõllele, õõ-õõ, hõllele,
5 Saksamaal om, hõllele, sarve otsa, hõllele, õõ-õõ, hõllele,
taga Tartu, hõllele, karja otsa, hõllele, õõ-õõ, hõllele.

Sangaste, H II 59, 789 (10). 1898.

660. VALETAB KARJASE PEALE.

1411

Vanamees, vana valelik,
vana naene, keelekoer,
ütles mind metsas magavat,
tule ääres tukkuvat.

5 Mina metsas kui meokas,
kaseladvas kui kaeakas,
aiateivas kui harakas.

Kari mul mängib männikussa,

heidab kuuti kuusikussa,
10 lehmad linna lepikussa,
sead seene kopelessa,
härjad äia heinamaasse,
mullikad murumäela,
värsid veere kaldaessa.

Vändra. EKS 4^o2, 777 (90). 1878—79.

661. KARJASELE TULI UNI.

1.

1412

Uiu-uiu, uni tuli peale,
kits läks küla kapsaaeda.

Siis sain vitsu, vennike,
kaseraagu, kaemuke,

5 leparaagu, Reenuke,
pajuraagu, poisike!

Märjamaa. H II 17, 59 (54). 1889.

1413

Ui-ui, ui-ui, uni tuli peale,
 siga läks sinepiaeda,
 kana läks kanepiaeda,
 lehm läks leibarukki'esse,
 5 hobu läks orasse'elle.

1414

Ei lase mure magada,
 hale meel ei haigutada!
 Ju sead sinepiaias,
 ju kanad kanepiaias,
 5 kukk läks kubja rukkiaeda,
 lehmad linna leppikusse,

1415

Karjane kautas veised,
 aeti minda otsimaie.
 Ma läksin metsa otsima:
 pilliroogu pistis silma,

1416

Karjane kaotas karja,
 aas aga minda otsimaie
 udusella hommikulla,
 varatsella valge'ella.

1417

Karja'p mindä saadetie,
 kakku kaasa annetie,
 nuga poue pistetie,
 vitsä käde leigätie.
 5 Sain karja, kaudin kagu.
 Aedi mindä etsimäie.
 Minä etsin ehtü saati,

2.

Siga sõi ära sinepid,
 kana sõi ära kanepid,
 hobu sõi ära oraksed,
 lehm sõi ära leibarukki.

Vigala. H II 2, 99 (148). 1889.

3.

härjad änni heinamaale,
 kitsed küla koppelisse.

Kukk sai ühe odraiva,
 10 kana kaks ja kaeravara.

Haljala. H III 31, 380 (33). 1905.

662. KARJANE KAOTAB KARJA.

1.

5 kasteheina käänas kaela,
 laia rohtu lõikas sõrme.

Märjamaa. H II 2, 18 (32). 1889.

2.

5 Udu rikkus uue kuue,
 kaste rikkus kasukakarva,
 sadu rikkus soanikirja.

Kose. EÜS XI 1263 (120). 1914.

3.

luerudelini loune'ella,
 kierin keskehuomiguni
 10 ilma linnü eine'etä,
 ilma surma suurukseta.

Kuusalu. H II 51, 687 (11). 1894.

Ära läinud härjakene,
ära härjapaarikene,
tee on läinud tiigi poole,
jalajäljed järve poole.

5 Mis on jäänud jälje peale?
Hõbe jäänud jälje peale,
kuld on sammule sadanud.

Palamuse. H III 15, 195/6 (4). 1892.

664. KARJASED KADUNUD.

1.

1419

Huilake nüüd, hoostepoisid,
tehkem häälta, härilised!

Nüüd o karjatsed kadunud,
sigurised sinna jäänud,
5 lammerised lahku lõonud,
sinna paksu männikusse,
sinna halva haavikusse,

sinna kurva kuusikusse,
kus ei kuulnud kukehäält
10 ega linnu lauluhäält,
nõdra lapse nutuhäält.

Vigala. H II 54, 312 (25). 1895.

2.

1420

Hüüa, kella, lehmakella,
paugu, paadi härja krappi!
Nüüd on hullud otsimas,
nõdrad taga nõudemas.

5 Huilakem nüüd, hoostepoisid,
tehke häälta, härilised!
Kus on karjatsed kadunud,
härilised hälvinud?

Seie paksusse pajusse
10 haledasse haavikusse,
koledasse kuusikusse,
madalasse männikusse,
kus on uppunud hobused,
sälud sääreni vajunud.

Risti. H I 4, 165/6 (15). 1875.

665. LIGUNE, KELLAKAEL!

1421

Kui lehm tümas oli, siis laulis karjane kahjurõõmus:

Ligune, ligune, kellakaula,
sulaselle soolavakka,
karjatselle kaljakappa,

peremehe piimakappa,
5 perenaise võinappa.

Lüganuse. H II 1, 590 (769). 1888.

Ui-ui, ui-ui, utekesta,
tänavusta tallekesta!
Mis sa kargad karjasmaala,
hüppad seal üle kivide,

⁵ lööd seal kepsu kiige alla!
Susi sind sööb sügisel,
tapab sinda, tallekese!

Muhu. H IV 6, 572 (40). 1894.

667. HOIDKE KARJA HUNDI EEST!

1423

1.

Küla karjusse, kanade,
valla latse, laglekese:
hoidke oma hulgakesta,
kaitske kokko karjakesta
⁵ udsusella hommukulla,
kastetsella õdangulla.
Nüüd om sute sõido-aega,
rootsi koera roido-aega,
püha jüri püüniaega.
¹⁰ Ega susi siin ei sõida,

rootsi koera siin ei roida,
püha jüri siin ei püünda.

Susi sõidab sooda mööda,
jõlgutes jõgesid mööda,
¹⁵ astub aia ääri mööda,
lambib lak'ko laanta mööda.

Helme. ERA II 198, 420 (1 b).
1860—80.

1424

2.

Küla karjusse, kanade,
valla latse, laglekese!
Hoidke omma hulgakesta,
kaitske kokko karjakesta!
⁵ Nüüd om sute sõido-aega,
rootsi koera roido-aega.
Ega susi siin ei sõida,

rootsi koera siin ei roida.
Susi sõitko sooda mööda,
¹⁰ lampko lakka laanta mööda.

Helme. ERA II 198, 420 (1 a).
1860—80.

1425

668. LAMBAD ALLATUULE.

Laseme lambad laane poole,
allatuule Hansu poole,
kus see hunt ei haisutele,
metsakriim ei pesitele,

⁵ metsamuri ei murdelele,
võsavillem ei vaeva meile.

Kullamaa. H III 4, 457/8 (18). 1839.

Soo siin suuri, laasi o laia,
 soo siin suuri sutemõtsa,
 laas o laia karudalaasi,
 susi sehen suurustele,
 5 karu päada väänadele,
 suurust suisa, suurust soosta,
 väänuts päada pääle tulla.
 Mõtel hullu hooliveta,
 peenikese pelgaveta,
 10 noorekese nõrkuveta.

Mina hullu — ei ma's hooli,
 peenikene — ei ma's pelga,

noorekene — ei ma's nõrgu.
 Võti piuu pika vitsa,
 15 kandelesse kaselatva —
 löi ma hundil huule pääle,
 karul pääle, luu pääle,
 põdra ma põlvist pörudi.
 Hunt läts mõtsa hulvadenna,
 20 karu perra karjudenna,
 põder põlvi hoida'enna,
 jänēs jalga lümbadena.

Karksi. H II 23, 307/8 (5). 1889.

670. VAHI VÄLJALT VARESEID!

1.

Mis sa vahid, varsajalga,
 mis sa sihid, sitatükki!
 Jäsi parem jänessida,
 rebi laanest rebassida,
 5 vahi väljast varessida,

suuri sigu sõnnikulta,
 põrsakeisi põhusta,
 kanakeisi kaera keskelt!

Torma. H, R 3, 459/60. 1887.

2.

Miks sa vahid, varsajalga,
 miks sa sihid, sitatükki?
 Vahi väljast varessida,
 sihi sigu sõnnikulta,

5 põrsakeisi põhusta,
 kanakeisi kaera keskelt!

Torma. H II 33, 445 (10). 1888.

671. HUNDI HURJUTUS.

1.

Urjoh, hunti, tohoh, tonti,
 põgene, pagan, pajusse!
 Lase minu lambad laialt käia,
 kitsekarja kaugelta,

5 hobuseida hulka moad,
 veisekarja verstadelta.

Jüri. H IV 1, 768 (16). 1891.

Hurjäh, hunti, toho, tonti,
 ää tule suisa karja sekka!
 Mul on kolmi karjakoera:

Muri murrab, Rants ragastab,
⁵ Kuta käänab külleli!

Pilistvere. H III 25, 758 (5). 1895.

1431

3.

Urrjoh, hunti, tohoh, tonti,
 inimese hirmutaja,
 karjalapse kargutaja,

siapõrsa pulmaline,
⁵ kitsetalle tantsitaja!

Kursi. H II 27, 96 (17). 1888.

1432

672. MURRA LEHMAD, JÄTA LAMMAS!

Hundike, mu omane,
 susi, minu sugulane,
 pure ära Poolik-lehmä,
 kisu ära Kirjät-lehmä,
⁵ murra ära Mustik-lehmä —

jäta järel memme ute,
 memme ute, taadi oinas!

Halliste. H II 5, 149 (13). 1883.

673. KARJA RIISUJAD.

1433

1.

Tuti-luti, tulge appi,
 ära need härjad viidenekse,
 koerad maha löödenekse,
 karjane kääksub kannu otsas,

⁵ madrüs musta härja kallal,
 käsib püssid püsti lüia,
 mõegad tuppe toppida!

Lihula. H I 4, 191 (27). 1874.

1434

2.

Tull-lull, tule appi;
 ära viia härja paari,
 kutsa maha kapsatie,
 karjus kinni köidetie!

Sangaste. H II 59, 791 (21). 1898.

- Annekene, kannekene,
 musta kana munakene,
 õitsepoiste õiekene,
 karjapoiste kannikene:
 5 müüjame kari äräje,
- ostame hüvä hobune,
 kes meil kõnnib kõrtsiteeda,
 liksub-laksub laadateeda.
- Viljandi. H, Peet 85 (89). 1879.

675. KARJAST OOTAVAD KODUS MUUD TÖÖD.

1436

- Karjused kodu tulevad,
 kõik näie süda vesine:
 süda virsub viidikida,
 kutsub kuivida kaluda.
 5 Kes neida kodu uutab?
 Kodu uutab uksekene,
 vaatab väravikene:
- kas tuleb tuletegija,
 kas päessab padapesija,
 10 kaevulingu liigutaja,
 kaevukoogu koogutaja.
- Kodavere. H III 9, 363 (7). 1888.

676. KARJASEL KURI KODU.

1437

- Läk'e kodu, kullakese,
 oma majja, marjakese!
 Läk'e kodu kurjule sõnule,
 vana Juuda jutussele,
- 5 vana papi paaderõlle,
 kon sii Juudas jutust ütél',
 vana papi paadert pidi.
- Sangaste. E 56032 (55). 1925.

677. KAS ON VALMIS VASIKAJOOK.

1.

1438

Karjane:

Ema:

- Imäkene, memmekene,
 kas ma karja kodu aja
 vai kirja kodu sõijä?
 Ka om valmis vas'kajuuki,
 5 lehmähaina havvutedu?
- Vahi esi varju pääle,
 kae esi päävä pääle,
 kas om puu üte piuu,
 laaneladva üte lai!
- Otepää. EÜS V 128 (156). 1908.

2.

1439

- Emakene, õlle-õlle, memmekene, õlle-õlle,
 kas või karja, õlle-õlle, kodu ajja, õlle-õlle,

kas om valmis, õlle-õlle, vasika jooki, õlle-õlle,
kas om rohen, õlle-õlle, lehma süüki, õlle-õlle,
5 pistetu, õlle-õlle, peni süüki, õlle-õlle?

Vares üttel, õlle-õlle, varajane, õlle-õlle,
harak üttel, õlle-õlle, aja kodu, õlle-õlle,
kaarna üttel, õlle-õlle, kaitsa vastu, õlle-õlle,
teder üttel, õlle-õlle, tii nii, kui tunned, õlle-õlle,
10 parts üttel, õlle-õlle, paras aig, õlle-õlle!

Sangaste. H III 10, 539/40 (3). 1890.

1440

3.

Peremiis, õlle, õlle, peremiheke, õlle, õlle,
perenaene, õlle, õlle, naesekene, õlle, õlle,
kas vôi karja, õlle, õlle, kodu ajja, õlle, õlle?
Kas om valmis, õlle, õlle, vas'ka juuki, õlle, õlle,
5 ära tettu, õlle, õlle, härjä süüki, õlle, õlle,
valmis pisset, õlle, õlle, peni putru, õlle, õlle?

Küll vôi karja, õlle, õlle, kodu ajja, õlle, õlle!
Valmis om mul, õlle, õlle, vas'ka juuki, õlle, õlle,
ära tettu, õlle, õlle, härjä süüki, õlle, õlle,
10 valmis pisset, õlle, õlle, peni putru, õlle, õlle.

Sis vôi karja, õlle, õlle, kodu ajja, õlle, õlle,
kua ette, õlle, õlle, Kolmik-lehmä, õlle, õlle,
sanna ette, õlle, õlle, Saarik-lehmä, õlle, õlle,
riida ette, õlle, õlle, Ristik-lehmä, õlle, õlle,
15 muru pääle, õlle, õlle, Mustik-lehmä, õlle, õlle,
aeda ette, õlle, õlle, Haavik-lehmä, õlle, õlle.

Helme. H II 25, 180/1 (69). 1890.

1441

4.

Kuulõ, kulla perenainõ,
kas ma karja kodu aja
vai ma kirjä kinni keerä?
Kas om valmis vaskõjuuk,
5 havvutõtu' lehmähaina'?
Kui ei olõ valmis vaskõjuuk,
havvutõtu' lehmähaina',
ma aja karja kavvõmbalõ,

ligi liina lepistikku,
10 taadõ Tartu tanumidõ.
Sääl ma kisu Kirju sarvõ,
sääl ma riisu Restu sarvõ,
sääl ma murra Mustu sarvõ,
painutagi Paadi sarvõ.

Urvaste. H III 9, 664 (214). 1888.

678. KARJA KOJU OODATAKSE.**1.****1442**

Kei koju, karjake,
vii oma viljuke,
perenaise piimuke,
koju õue onnekene.

⁵ Perenaine ooteleksi,

ooteleksi, vaateleksi,
kuldalüpsiku käessa,
hõbeoksa lüpsikus.

Haljala. H IV 1, 175 (117). 1888.

2.**1443**

Käi koo, karjukane,
vee koo viljukane,
perenaise piimikäne!

⁵ Perenaine ootab piimä,
verävällä veetab aiga,
lüpsik kuldane käässä,

¹⁰ hobejane kannekane,
puust on tehtud pulgukane,
tinast tehtud tilgukane,
vaskine kääpideme.

Kuusalu. H IV 7, 552 (53). 1896.

3.**1444**

Käi kodu, käi kodu, karjakene,
Refr.: pibelai kompadiliia,
karja kodu oodetasse,
väravisse vaadetasse!

⁵ Perenaene ootab piima,
karjanaene ootab karja,
hõbelüpsik hõlma alla,
kuldakappa tal käessa:
kas tuleb kodu Kolmik-lehma,

¹⁰ üle õue Õunik-lehma,
üle väl'la Vaalik-lehma,
üle künni Kuidik-lehma,
üle mulla Mustik-lehma,
üle niidu Niilik-lehma,
¹⁵ üle kingu Kirjak-lehma,
läbi laane Laudik-lehma!

Suure-Jaani. H II 26, 293 (8). 1889.

679. KOJU KARJA HÕIGATAKSE.**1.****1445**

Kodu, kodu, karjakene,
kodu karja kutsutas,
üle hevva hõigatasse,
üle kate karjalauda,

⁵ üle nelja needsalavva,
üle viie hobesehoovi.

Kanepi. EKS 8'3, 269 (45). 1877.

1446

Kodu, kodu, karjakene,
kodu karja kutsutasse,
üle õuve hõigutesse,
läbi paju paugutesse!

2.

⁵ Kutsujal oli kuube sellän,
vammus vastuvõttijäl,
hõlmik või õlletajal.

Paistu. H I 7, 421 (6). 1894.

680. ÜLES, KARI, ILMA VITSATA!

1447

Üles, üles, meie karja,
üles, meie kirju karja
ilma vitsa vingumata,
kaseletva karjumata,

1.

⁵ lepälatva leikamata,
sarapuu sahisemata,
pihlaka pirisemata!

Kuusalu. H IV 8, 932 (55 b). 1897.

1448

Käi kodu, karjakene,
käi kodu käskemätä,
ilma vitsa võttemata,

2.

⁵ kuuseoksa kuurimata,
lepäoksa löikamata!

Kolga-Jaani. ERA II 21, 171 (12).
1929.

681. KARJANE TULEB KOJU.

1449

Kuulge, kuulge, kodused rahvad!
Kui need karjatsed tulevad,
pange need pajad tulele,
veeretage vesi sisse!
⁵ Sulasenaene soola paneb,

1.

Jaagu naene jahud laseb,
perenaene piima paneb.
Võtke need väravad varusta,
uksed ummislukusta!

Tõstamaa. H II 19, 355 (20). 1889.

1450

Hakkame meie kodu minema,
meite tee on teademata,
meite rada raiumata,

2.

⁵ tee on kitsas ja kivine,
tänav on hull ja uurakane.
Milla! meie sinna saame,

kus meid ammu oodatasse,
väravas meid vaadetasse?

10 Lähme, lähme, saame, saame,
millas meie kodu saame,
perenaine ootab ammu!

Kuulge, kuulge, kodustrahvast,

juba karjatsed tulevad,
keeda pudru, Peetri naine,

15 lase jahu, Jaagu naine,
siputa soola, Siimu naine!

Väike-Maarja. H III 2, 768 (3). 1890.

682. KARJASE PALK.

1.

Olin orjas, käisin karjas,
olin hulga hoidamina,
kirja-karja kaistamina.
Hulga hoidsi, es uneta,
15 karja kaitsi, es kauta,
hoidsi küla koppelenna,
tida tiigi veere peela.

Mis sain hulga hoidemissa,
kirja-karja kaistamissa?

20 Lehmast sai ma linase hame,
hobusest sai ummiskinga,
lambast sai ma laia räti,
kitsest sai kiriliiniku,
sikast paari pastalida,
15 siast sai ma siidiräti,
põrsast sai ma pika põlle.

Karjan ma kasva liia pikka,
liia pikka, maani laiska!

20 Karjast viidi mind mehele,
sau pääl mul tehti saaja,
puu pääl mul tehti pulma,
kuuse otsas kuulutadi,
lepaladvas laulatadi.

Hunt oli saaja ollermanni,
25 karu musta saanitäkku,
jänes pikki peiupoissi.

Sööt oli laia söögilauda,
peenar pikki istepinki,
pöder pühkis põrmanduda,
30 rebane loput lusikousid.

Torma. H II 50, 517/9 (2). 1894.

1451

2.

Kavva käve ma karjana,
kavva karja hoole pääle,
kavva lauli lambõida,
kavva vahe vasikida,
5 kavva tõbrast ma tõrõli,
tõbras ütël tõrdu ollõv,
vas'k ütël vaadi ollõv.

Mis mul palgas pakuti,
ajastajas arvati?

10 Lammas sai mul laulõmast,
kide keele pessemäst,
ude huulõ liikumast.

Kari iks mõtsa aeti,

kar'us karja saadõti,
15 peni perrä pesseti,
muru manu murreti,
väikene leevämuru.

Miä murra ma Mustilõ,
kua anna Armilõ,
20 miä kakka Krantsilõ,
miä viska Viilassõlõ?

Käe murra ma Mustilõ,
sõrmõ anna Armilõ.

Sangaste. H II 5, 439/40 (11). 1877.

1452

1453

Kaua käisin karjassagi,
kaua käisin lamba'aissa.
Mis mul palgaks paisati?

3.

Vana särk, märg kasukas,
5 see mul palgaks paisati.

Kose. EÜS XI 1263 (121). 1914.

683. KAUA KARJAS KÄINUD.

1454

Emäkeine, ennekeine,
pannit mu karja kasvamaie,
tõperile tõusumaie.

5 Ken mu näive, näägutive,
ken mu kuulev, kuuluteve:
sii näiu karjan kasunu,
sii o huulista rumale,
sii o paksu palgi'esta,

1.

om ta silmist jo madale.
10 Külänaise, nännikeise,
linapõlle, linnukeise:
hobu o huulista rumale,
siga o silmist jo madale,
lammas o paksu palge'ege.

Karksi. H II 23, 502/3 (3). 1890.

1455

Kaua käisi karjassagi,
kaua karja hoole alla
jõe suussa, järve päässa,

2.

meres pikas pilliroogus,
rannas paksusse pajusse.

Pilistvere. EÜS IV 1558 (15). 1907.

1456

Mullu kuningas käis Muskus,
tänavu tuleb Tallinna
karjastele kohut mõistma:
5 «Vaka vana lehma pealt,
poole tündert pulli pealt,

684. KARJASTE KUNINGAS.

külimitu kitse pealt!»

Siiski on karjatsed kirges,
siiski on karjatsed nälgas.

Jüri. H IV 9, 175 (1). 1900.

1457

Tühi võtku teupõlve,
teupõlve kiidetavast,
karjapõlve laidetavast!

5 Ma lään kõrbe karjatseksa,
lääne lehmade järele.

685. KÕRVEKARJANE.

Seal mina sarveje ajaksin,
pajupilli puhuksin,
rootsiroogu seadeneksin.

Viru-Nigula. H I 4, 14 (16). 1877.

Parem mul karjas karata,
 memme lehmis lelutada,
 taadi karjasse kasuda,
 kui siin kütist küürutada.

⁵ Kütis külma, mätas märga,
 ei hakand haod põlema,
 ma isi unesegane.

Põltsamaa. H I 2, 233 (100). 1889.

B. ÕITS

687. ÕITSILEKUTSE.

- 1459** 1.
Tulge õitsi, mu õekesed,
tulge karja, mu kaimukesed!
Õitsis soab õluta juua,
karjas soab kanamuneda,
- ⁵ siius soab sealihada,
lambus laiu latikaida.
Väike-Maarja. H II 11, 587 (1). 1889.
- 1460** 2.
Tulge õitsele, õesed,
tulge kaitsesele, kanased!
Õitseõlut o punane,
kaitsekali o kärelda,
⁵ õitsel sängid, õitsel mängid.
- Kui ei tule, ei palugi:
jääge koju kollatama,
ahu taha hallitama,
seina ääre seenetama!
Tori. H II 21, 946 (32). 1889.
- 1461** 3.
Lähme õetsesele, õesed,
karjakorrale, kanased!
Õetsel' meida hõegutasse,
karjakorral' karjutasse,
⁵ õetsel saab õluta juua,
- karjakorral kal'la katsu,
õetsel on õluta punane,
karjakorral kal'l on hapu.
Viljandi. H, Peet 273 (274). 1879.

688. ÕITSIL ON SÄNG ILUS.

- 1462** 1.
Tulge õitsel, õekesed,
õitsel sängi, õitsel mängi,
õitses o õled ilusad,
- ⁵ õitses o padjad paremad,
õitses ei kisu kirbukene.
Hellakene, vennakene,

tule nüüd kaissu sa magama!
Õitsel sängid, õitsel mängid,

10 õitset luba lusti lüüa,
vaarik val'laste visate.
Saarde. H II 24, 679/80 (8). 1889.

2.

1463

Lähme õhtu õitse'ele,
pärast päeva päitse'ele!

5 Seni lööme tuttu-luttu,
seni ku näiu tuuase,
kallis näiu kannetse.

10 kaseleht õitsekasuka,
pajuleht õitsepalaja,
lepäleht õitseliniku,
kuuseokska õitsekotti.
Halliste. EÜS XII 1323/5 (78). 1915.

Õitsel sängü, õitsel mängü:
õitsel o õle magade,

3.

1464

Õitse, õitse, hellad velled,
õitse, õitse, sõtsid noored!

5 Õitsel om sängi, õitsel mängi,
õitsel om õle iluse,
õitsel nii padja parembe.

Kodun kirbu külle sööva,
lutika luu järave.
Tarvastu. EÜS IX 274 (11). 1912.

4.

1465

5 Lähme õitsele, õeksed!
Õitsel on ilus elada,
õitsel on kallis kasuda,
õitsel mängid, õitsel sängid,
õitsel ilusad õiged poisid,

kallis kaissuvõttemine,
ladus kõrvalaskemine,
magus mahaheitmine,
sooja suuandemine.
Tori. H III 5, 634/5 (9).. 1889.

689. EMA KÄSKIS KODUS MAGADA.

1.

1466

Kes see õitse mind õletas,
kes käsk kodus mind magada?

5 Isa õitse mind õletas:
«Mine õitse, tütar noori!
Õitsel sängid, õitsel mängid,
lepa all on lehtsed padjad,
paeo all on pehmed padjad.»

10 5 Isa kodu keelanessa:
«Ole kodu, tütar noori,
ole kodus, maga kodus!
Sul on kodus kolmi tööda:
lehmad lüpsa, kari saata,
vasikad vara jõota.»
Isa õitse mind õletas:

15 «Mine öitse, tütar noori!
Külap leppa lüpsab lehmad,
küläp kask see saadab karja,
vaherpuu joodab vasikad.»

Emä käsk kodus magada:

20 «Ole kodus, maga kodus!
Isal põle seda hobesta,
kes sind õhtul öitsel viib,
vellel neida vallaida;
öitsel põle seda poissi,

25 kes sind õhtul hõlmi võtab.

Ei sind võta needki poisid,
raha ei anna needki rantsid,
neil pole, rantsidel, rahada,

kõrtsikoortel kopikida.

30 Las tuleb sui, saab sügisi,
las jumal annab uued odrad,
uued odrad, keerud kaerad,
varsi vastased humalad —
siis tuleb Võnnust võttajida,
35 Rannust raha andijida,
Paistust pandi pakkujida.

Pandid toovad Paistu poisid,
raha andvad Rannu poisid,
helmed toovad Elstre poisid.»

Kõpu. H III 7, 351/2 (3). 1890.

1467

Esa minu eitsi tõreli,
ema käsk kotun magada:

«Maka kotun, Maiekene,
kasva kotun, Kaiekene,
5 sul om kotun kolmi tööda:
üts sul lehma lüpsamine,
tõine karja saatamine,
kolmas vas'kide jootmine!»

1468

Esä eitsi mu tõreli,
emä käsk kotun maata:
«Maka kotun, Maiekene!
Kasva kotun, Kaiekene!
5 Sul om kotun kolmi tüüda:
üts om lehmä nüssamine,
tõne karja saatamine,
kolmas vaska juutamine.»

Esäkene, tätekena,
10 emäkene, ennekene!
Eitsin sāngi, eitsin māngi,
eitsin omma padja parembe,
lina lilli valge'eda.

Emäkene, ennekene!

2.

Emäkene, helläkene,
10 küläp nüüd leppä nüssäp lehma,
noore saare saatva karja,
vahteri vasika joodava,
küläp kuus nüüd kurnab piimä!

Rõngu. H II 30, 678 (2). 1889.

3.

15 Ära kurja mulle olgu,
paha sõnnu mulle paku,
et olen uinu oote'ede,
vilets, viibunu magame
kurja poesi koti pääl,
20 kale poesi kaska alla,
tike poesi teki alla.

Emäkene, ennekene,
lennäten ma nüssä lehmä,
karaten ma saada karja,
25 pakilt pane paa tulele,
veeri vettä veere tasa!

Karula. H II 24, 306/7 (74). 1887.

Lääme õitse vaateme,
kas om õitse hüva õitse,
kas om leeri hüva leeri?

Kas seal hüidva ütsme pilli,
5 kaaguteve katsme kandle,
mängave viie viiulille?
Kas om sööt hobeste süvvä,

pärna panna päitse'eida,
varna panna val'lesida?

10 Ole ei õitse hüva õitse,
ole ei leeri hüva leeri!

Paistu. H I 7, 575 (1). 1895.

691. KUHU TEEME ÕITSITULE.

1.

Lähme õitsile, õeksed,
karja käime'e, kälikسد!
Õitsilised, päitsilised,
kuhu me tule tieme,
5 kuhu me, linnud, lüöme leeri,
kuhu me, pardid, jääme paika?
Koledaie kuusikuie,

haledaie haavikuie,
sinnä me tule tieme,
10 sinnä, linnud, lüöme leeri,
sinnä, pardid, jääme paika.

Jõhvi. H II 1, 416 (577). 1888.

2.

Õitsilised, päitsilised,
kuhu me tuleje teeme,
kuhu lööme leeri paika?
Uue linna uulitsale,
5 vana linna vainujela —

sinna tulese teeme,
sinna lööme leeri paika.

Jõhvi. EÜS X 2889 (30). 1913.

3.

Õitsilised, hellad vennad,
kuhu te tule teete,
kuhu te leeri lööte?
Tehke tuli toomingaie,
5 lööge leeri lepikuie,
kandke Kaie kaasikuie,

Anne harva haavikuie,
Mari marjapuu mäele,
Leenu linna lepikuie.

Simuna. H II 11, 975 (7). 1890.

4.

Lähme härgi, härilised,
iga õhta, õitselised!
Kus me selle tule teeme,

kus me selle leeri lööme?
5 Teeme tule toomingasse,
lööme leeri lepikusse.

Kes tuleb meie tulele?

Poiss tuleb meie tulele.

10 Ma löön poisi poole peada,
naisemehe näo näitan,

1474

Külaõed, õekesed,
kasuõed, kaimukesed,
külapoisid, pooledvennad,
5 läheme õhtul härge juure,
teeme tule toorest puusta,
teeme leeri lepikusse,
haavaleeri haavikusse,
kuldaleeri kuusikusse,
kardaleeri kaasikusse!

1475

Kohe meie õitsi lääme,
õitsi lääme, tule teeme?
Tule teeme tulba alla!

5 Kohe meie leeri teeme?
Leeri teeme lepikusse,

1476

Kohes me lääme vasta ööda,
vasta ööda, vasta kuuda,
vasta armasta aguda?
Eitsi lääme vasta ööda,
5 vasta ööda, vasta kuuda,
vasta armasta aguda.

Kohes meie tule teeme?

kulmud kukutan mõlemad,
et ei kuule kuuel päeval,
näa seitsme'el nädalal.

Koeru. H II 13, 96 (43). 1888.

5.

10 Külapoiss, mu hella venda,
kuusikus on kuldasängi,
männikus on mängisängi,
kaasikus oli kardasängi,
haavikus ase ilusam.

15 Käge kukkus kuusikus,
mina mängin männikus.

Tõstamaa. H II 19, 164 (49). 1879.

6.

kuldaleeri kuusikusse,
vaskileeri vainuella,
hõbeleeri õue peale.

Palamuse. H III 15, 195 (2). 1892.

7.

Tule teeme turbahauda!
Tuli es pala turbahavvan,
5 tuli es hoogu õunapuuna,
tuli es vilku visnapuuna.

Puhja. EÜS VI 800 (64). 1909.

692. KELLELE MURRAME OKSI.

1477

Kellel murrame oksesida,
kellel kakume kaskesida?

1.

Poistel kullastel magade,
näiul siidistel sirute.

5 Kakum kaske, murram okse,
jätam ladvad puutumeta
käol tulla, teisel minna,

Läeme lehte lepikuse,
kuldaluuda kuusikuse,
vahavitsa varikuse!

5 Kelles murram lepalehe
vai me aalim haavaossa?
Kurjal poisil kurgu ala,

Tõusi üles näiu noori,
tõusi üles voodiasta,
kõiguti kõllajuussit,
vaputi päädä vahasta,
5 raputi rinda rahasta,
võti kõndi kollatiile,
võti marssi maranale —
kolla meie kopelinna,
marana meie mäela.

10 Kõeva huiksi, kõeva aiksi,
kõeva kõõruti mäella:
«Tulge lehti, näiu noori,
tulge lehti lepikuse,
kuldaluuda kuusikusse,
15 vahavitsa vaarikuse!»
Näiukese noorekese,

693. LADVAD LINDUDELE.

Ma lään õhta õitsele,
küla-aga-tüdrük, linnukene,
murra aga mulle oksakesi,
murra üksi, murra kaksii,
5 jäta latva linnu laulda!

Lind ei laala laastusmaale,

sisaskil sehen elade,
pääsukesel pääle käia.

Halliste. EÜS XII 1287 (51). 1915.

2.

kalel poisil kaala ala.

10 Kurku tal mingu kuuseossa,
kaala tal kadajaladva,
pihta tal pedajapinnu.

Tarvastu. H II 25, 776 (60). 1890.

3.

kellel murram' nii lehesse?
Neile külä küüräkile,
neile valla vargiele.

20 Oles ollu oma velle —
meie lääs läbi külästa,
läbi kate Kaali usse,
läbi viie Viira usse,
25 säält me toos toomeoksa,
säält me kakus kaseladva,
säält me piiris pihlaplehe
ende peiule magada,
kullalistel külle kääändä,
30 hõbelisil õiendada.

Paistu. H I 7, 438 (12). 1894.

1.

kägu ei kuku kivistikus,
lind aga laalab suures laanes,
kägu kukub kuusikusse.

Viljandi. EÜS XII 555 (103). 1915.

1481

Lähme lehti lepikule,
kuldaoksa kuusikusse,
vahavitsu varikusse!

Murdke oksa, kakke kaksi,
5 jätke jälle hella oksa
lõnnul minna, käol tulla,
sisaskil sihen eläda!

2.

Kui tuleb kägu meie maale,
sisask-lindu siia maale —
10 kägu lääb latva laulemaie,
sirgu tippu tiirimaie.

Tartu. H IV 9, 663 (4). 1898.

694. SIIN ON ILUS ÕITSIPAIK.

1482

Vana tuleb välläst — väsünu,
töö otsast — tüdinu.

Vasta, vasta, hella velle,
Narva näidised tuleve,
5 kulda neil ümmer kohisi,
vaski neil ümmer vabisi,
tina neil ümmer tilisi.

Siiä, siiä, õitselised,
siiä pääle, päiselised!
10 Siin sööt siiä hobestele,
vaarik val'laste visate,
kuusik kul'lusta kõliste,
kaasik näiude kadude,

1.

pärnäd panna päitsetelle.

15 Siin ep meil ilus ilatse,
siin meil mahe maratse,
paras põlvi nal'la lüüä.

Siin om ase ammu valmis,
padjad ammu paigal pant,
20 linad pääle liigutet,
õled alla, heinäd pääle,
valge palajas vahele,
kirju tekki keske'elle.

Paistu. H III 6, 742/3 (7). 1890.

1483

Kos mi heidä üumajale
vai mi levvä leeripaika?
Koeva külä koppelide,
Maari külä maie pääle.
5 Sääl om illus eidsipaika,

2.

vallaline varsapaika,
hoolikas om hobesepaika.

Helme. H II 25, 175 (55). 1888.

1484

Siiä, siiä, õitsilise,
siiä, siiä, vällä, vällä,
sliä suure söödi pääle,
siiä laia platsi pääle!

3.

5 Siin om illus õitsipaika,
vallaline varsapaika,
sütüt o siin hobeste süvvä,
sütüt om pääl ja niit om alla,

ajakäaru keske'ella,
kallas ratsu kargutella,
mägi näidiste maata,

pääle panna päitseida,
suure ruuna suitseida.

Karula. H II 24, 302 (71). 1887—89.

4.

Neitsikesed noorukesed,
tulge meie õitsepaika,
meil on hää õitsease,
meil on kallis karjapaika,

5 saavad härjad hästi süia,
ruumildes ruunad süia,
vallaldes vanad hobosed.

Kolga-Jaani. EKS 8°2, 636 (17). 1871.

1485

695. ANTI HALB HOBUNE.

1486

Mis pia eitsi ma minema
vai pia eitsi ma valmistemä?

Anta'i mul hääda hobesta —
antas mul vana hobene,
5 teoruuna tõlpihändä,
vana mära mähkaselga.

See olli kuri komistemä —
komist puile, komist maile,
puile poolesurnuesse,
10 maale maani kooluesse.

Tarvastu. H II 25, 784 (102). 1890.

696. ÕITSIL POLE HÖLMULIST.

1.

1487

Õitse meid aga hõigutakse,
karjä meid aga karjutakse!

Mis sinna õitse hõigutakse,
mis sinna karja karjutakse:

5 õitses põle õiged hõlmalesta,
karjas põle kaissuvõttejada.

Põltsamaa. H I 2, 275 (19). 1889.

2.

1488

Las mo kaia, las valata,
mida's me õitsi valmistame,
mida's me õitsi ehime!

5 Anti mul halba hobene,
keä'p oli kuri komistama,
ladus oli maale lamema.

Anti mul õel hõlmuline,
külle ta katte, tõise jätte,

külle mul jätte külmama,
10 jalatalla jahtuma.

Kes oli õige hõlmulene —
säade pääle särgisiilo,
katte pääle kaskahõlma.

Helme. EKS 4°5, 515 (511) 1875.

697. HALB ÖITSIPAIK.

1489

Oh tei hullu öitselise,
öitselise, päitselise,
koe otsed öitsepaika,
koe tei leisid leeripaika,
5 tukisted tuleaseme —
suure soo keske'elle,
laia laane vaie'elle.

1.

Otsin suure sööde pääle,
kaen laia latsi pääle,
10 kun hoovi hobeste hoida,
tall oles varste tantsitelle,
kivi oles kinnaste koguda,
vakja heita valli'eida.

Halliste. ÕES EK 65, 86 (9).

1490

Öitsi, öitsi, lää, lää!
Öitsist saab õlut juua,
karjast saab kanamuna,
sigurist saab sealiha,
5 lamburist saab lambaliha.
Oh te hullud öitsilised,
kuhu teinud öitsitule —

2.

kus pole puupulgakest
ega vitsaraokest.
10 Mehed nutsid metsamaada,
naesed nutsid naarimaada.

Laiuse. H, Ostrov 224 (59). 1887.

698. KAS ON ÖITSID. ENDISED.

1491

Lääme öitsi me kaame,
öitsitulda tundamaie,
öitsilliiri löudamaie,
kas o öitsi ennitse,
5 öitsituli toonatsesse,
murukilda muinatssesse?
Ek o poisse pääle tulla,
ubasuida, uhke'eida,
kübarpäida, kõrge'eida?
10 Ole ei öitsi ennitsesse,

1.

öitsituli toonatsesse,
küll 'om poisse pääle' tullu,
ubasuida, uhke'eida,
kübarpäida, kõrge'eida.

15 Nii kuuse ära kujunu,
nii kase ära kadunu,
haava ära hallitetu,
leppa lõõnu leinamaie.

Karksi. H II 23, 288/9 (24). 1889.

1492

Lääme öitsi öitsimaie,
öitsitulda tundamaie,
öitsilliiri leidamaie,

2.

kas om öitsi ennitsesse,
5 muru küla muinatssesse?

Kas om poissi pääle tullu

või om näiu ärä viitü,
lahku löönü laisa lindi?

10 Kas om õige õitsilise,
lumivalge vastiklise?

Võtav hõlma, katav kinni,
võtav hõlma õige'este,
katav kinni kauni'este,

Las ma kae, las valati,
kas sii eitsi ennitsegi,
murekilda muinatsegi?

5 Kas om palju eitsi päällä
vai om näidu vaja jäänü,
küpärpäid om üle jäänü,
vahapäid om vaja jäänü?

699. ÕITSILE HILINENUD.

Õitsi, õitsi, tütar noori,
isa õitsi meid õpeti,
ema käsk kodun magada.

5 Velle kuuli, kosti jälle:
«Näiukese noorekese,
mis te, vilets, viibunesse,
kabu, kauges jääbunes?»

Näiu kuuli, kosti jälle:
«Veli, hella vellekene,

10 ma tei äiale aseta,
ma tei ämmale aseta,
velle sääsi siidisängi,
sõtsil pessi pehme padja —
sest ma, vilets, viibunesse,
5 kabu, kauges jääbunes,
veli, hella vellekene!»

Veli kuuli, kosti jälle:

ei jätä külge külmämaie,
15 jalatallu jahtumaie,
pää poolta päeväteme,
alta poolta hallateme.

Karksi. H II 42, 875 (3). 1893.

3.

1493

Kao, poissi, lõpe, poissi!
Kao, poissi, kasvamesta,
10 küpärpää, ülenemesta,
lasku tõusta näiutõugu,
kasude käu-orasse!

Helme. H II 31, 871/2 (11). 1890.

1494

«Ma tei kääлил kammitsida,
ma tei varsal valleida,
20 ma tei parsil päitseida!»

Teil om varsa, meil om varsa,
mede varsa vallatuma,
mede kääli kärsituma:
neid ei jõua ohja hoida,
25 ohja hoida, kabla kaitsa,
päitse ei kinni pidada.

Teive kurja minne'enna,
kahju katsi tulle'enna,
orust seive rõaorasse,
30 mäe päälta mangu villä,
tanumis seive tantsu kaera.

Paistu. EÜS III 345/6 (43). 1906.

700. ÕITSILISTE PILGE.

1495

Õitsipoi'si, ilma nälätse',
sei na huu hummokulta,
varsa inne valgõt,
kikukõsõ inne kikast,

5 inne ako ahotävve,
inne päivä üte pätsi.

Karula. EÜS VII 993 (44). 1910.

Sööge, härjad, saage rammu,
 jooge, härjad, võtke jõudu,
 nüüd hakkab koitu koldamaie,
 päävakene tõusemaie,
⁵ siis teid koeu aetakse.

Mede põllud põhjatunud,

põllunurgad nurjatunud —
 väsitavad meie härjad,
 tüütavad meie tüdrukud,
¹⁰ lõpetavad meie poisid.

Pärnu-Jaagupi. H II 20, 508 (4). 1889.

Tulge õhtu, õitselised,
 koidu aegu, korralised,
 videvikus, viisilised!

Mul on targad tallipoisid,
⁵ hoolakad hoostepoisid —

teinud talli taeva'asse,
 lateri ligi lagedat.

Pilistvere. EÜS IV 1618 (84). 1907.

Oh te hullu õitsilise,
 oh te hullu, taas te targa!

Kas te ei tiia õitsipaika
 ega ei leia leeriaset,
⁵ kon ma eila õitsin oli
 vai ma toona tulda teije?
 Sinna jäti õitsiväitse,

õitsiväitse, luise väitse,
 kalaluise karbikese.

¹⁰ Saadi sõa sökkumaie,
 väe väista otsima.
 Otsi es vägi väitsekesta,
 sõku es sõda karbikesta.

Rõngu. H II 59, 754 (5). 1896.

Õlle, õlle, õitsi,
 kabu küla karja,
 suure kuuse otsa,
 laia kase latva,

⁵ pika poisi hõlma,
 valge poiste vahele!

Viljandi. H IV 5, 318 (9). 1895.

705. ÜÖSEL ÕITSIS, PÄEVAL KARJAS.

Üöd mina uidan, päeval soidan,
 üöd uidan isa huosta,
 päeval kaitsen venna karja

kuldasessa koppelissa,
⁵ hobedasse heinamaassa.

Jõelähtme. EÜS X 2075 (245). 1912.

Õo ollin hobeste karjas,
enne valget varsakarjas,
hämärikus härjakarjas,
koidus pidin kodus olema.

5 Tasa pidin ukсед hoidma,
tasa lingid liigutama,

et ei ulva uued ukсед,
et ei kärgi käieşsagi,
lõksu ei lahti võtte'enne,
10 paugu ei kinni panne'enne.

Viljandi. H, Peet 318 (320). 1879.

C. HEINATÖÖ

706. VIHUN VIIE VIKATIGA.

- 1502 1.
- Oi-oi, oi-oi, oidukene,
oidus ilus heinakene,
- vihun viie vikatiga,
sapitsen sa'a rehaga.
- Palamuse. H II 27, 568 (11). 1888.
- 1503 2.
- Oi-oi, oi-oi, oidukene,
oidus ilus heinakene,
niitsin viie vikatiga,
saputin saja rehaga.
- kuusikümmend kuhjakesta,
kuhjad paitsid Kuuramaale,
saod suured Saksamaale.
- ⁵ Sain ma sada saadukesta, Laiuse. EKS 8^o2, 736 (29). 1879.
- 1504 3.
- Oi-oi, oi-oi, oidukene,
oidus ilus heinakene.
Viisin viisi vikatida,
kuusi kullasta rehada.
- 10 äia härjal, ämma lehmal,
küdi küürikul hobesel,
nadu laugil tallekesel.
- ⁵ Peale panin pärnakoored,
alla panin haavaoksad.
- Maarja-Magdaleena. H II 28, 387
(46). 1888.
- Sialt sai äia härjal süüa,
- 1505 4.
- Niitsin viie vikatiga,
Refr.: heinale, kullale!
saputin sada rehala,
- sain mina sada saukesta,
viisi-kuusi kuhjakesta.
- ⁵ Ei neid söönud äia härjad,

äia härjad, ämma lehmad,
küdi küürakud hobused.

Mina kuulin, kostsin jälle:
«Las tuleb kodu teuruuna —

¹⁰ küll see murrab mustad heinad,
krõmsutab kõrred kõverad!»

Äksi. H III 8, 756/7 (4). 1890.

707. VIKAT NIIDAB, MA VILISTAN.

Oleks see elu minulla,
mis on heinaniitijalla!
Oleks see puna minulla,
mis oli puuraiujalla!

1.

1506

⁵ Vikat niidab, ma vilistan,
riha võtab loogu, ma soadu.

Harju-Jaani. EÜS X 1904 (84). 1913.

2.

1507

Lähme loojale loole,
Mariale heinamaale!
Loojal on loogu ilusa,
Mari kaare kaunikene.

⁵ Vikat niidab, ma vilistan,
reha võtab loogu, mina laulan,
vikati niidab vilussa,

reha põuala põriseb.

¹⁰ Teeme kaared kaunikesed,
sületäied süstenemad,
siis teeme saud saledad,
teeme kuhjad kõrgemad.

Järva-Jaani. H III 1, 159 (10). 1889.

708. TULE MINU NIITU NIITEMAIE!

1508

Külapoiss, minu hella venda,
tule minu niitu niitemaie,
mädajärve märkimaie!

⁵ Mul on kuhjamaa kuluda,
saja saadu heinamaada.

Kadrina. EÜS VII 440 (234 a). 1896.

709. LÖÖME MAHA LÖIKEHEINA.

1.

1509

Suvekene, soekene,
jõuvad jõudsalt sa edesi,
tuleb ehti jo heinäle,
asutada aasale.

⁵ Lassi ammu jo hangunu,

lassi punni pundsunu,
lassi lauva ligunu.

¹⁰ Lääme's, lääme's, öekene,
lääme's ehtind heinäle,
ilu ilmale imesse!

Võtam vikati vileda,
raudavitsa vihatse,
mis om Soomen sugenu,
Soome rajan raiutu,
15 Soome taren tahutu,
Soome sepäl sepitset.

Lööme's maha maranheinä,
käänäm kaari kasteheinä,
20 käänäm rõuku röigeheinä,
et saas maranat märsisse,
rõiget ruunal ruhve'essa.

Tarvastu. H II 43, 148 (18). 1892.

1510

2.

Niida, niida, vikatike,
niida maha maranheinä,
käänä kaari kasteheinä,
lõika maha lõigeheinä,
5 kääri müüri mündiheinä!
Ek saas Maiele magada,

Annele aset või alusta
siia märjä mättä pääle,
raba rambaste vahele,
10 suure sängide sülessa.

Tarvastu. H II 25, 664/5 (14). 1891.

1511

710. NIIDAN — METS KAJAB.

Niidan heina — niksuh metsa,
võtan loogu — laksuh metsa,
viisi väljada väriseb,

kuusi nõmme nokastelles,
5 seitse sooda seisatelles.

Ambla. EÜS VII 2287 (32). 1910.

711. LÄHME LOOJALE LOOLE.

1512

1.

Kus mei lähme kolmekesti,
üle välja viiekesti?
Lähme loojale loole,

Mari heina niitemaie,
5 looja lugu võttemaie.

Põltsamaa. H I 2, 292 (30). 1890.

1513

2.

Lähme loojale tööle,
märjale heinamaale,
lähme heina niitemaie,

teeme siis saud saledad,
5 lööme kuhjad kupulised.

Simuna. H III 17, 121/2 (9). 1894.

Effe ma läksin heinamaale,
 ma lään lustiga loole,
 lõbusaste Lõppelaidu,
 suiks aga otsaks soode sisse,
 eluks aeaks heinamaale,
 heinaküüni külmetama,
 Seal olnd vaea vaipasida

ja olnd puudu põllesida.
 Siis tuli kodunt isada,
 siis tuli kodunt emada,
 siis polnd puudu põllesista,
 ega polnd vaja vaipasista.

Kaarma. H I 4, 295 (1). 1874 (?).

713. HEINAMAA HELISEB.

1515

Ei minud viidas heinamaale,
 ilust viidas heinamaale,
 kallist viidas kaare peale.
 Kõik see heinamaa heliseb,

kõik see kaaremaa kahiseb,
 minu inne hüüdedessa,
 minu lapse lauldadessa.

Lüganuse. EÜS XII 1457 (45). 1915.

714. KUULUS KUHJALOOJA.

A 1.

1516

Õekene, Maiekene,
 sa olid kena ketramaie,
 salu saatude tegija,
 kuulus kuhjade kuningas.

kuhjad tegid kui kuningad,
 saadud paistsid Sauemaaje,
 kuhjad Kunda mõisa'aje.

Sa tegid saadud kui need saksad,

Lüganuse. EÜS XII 1429 (16). 1915.

A 2.

1517

Läki alla haina manu,
 korvade kuhja luuma!
 Alan haina tetenessa,
 korvan kuhja loodenessa.

Ma tii kuhja kui se kuku,
 rua nii kui Rootsi härrä,
 kuhja pää kui jemände.

Sangaste. H II 31, 788 (8). 1888.

B 1.

1518

Oh meie õeste hulka
 ja meie käliste kilda!
 Lähme heina niitemaie,

lähme põldu põimimaie!
 Niidame heinamaa rajani,
 põimime põllud pindarani.

Tieme suosse suured kuhjad,
arusse saud saledad,
väljale nabrad vägevad.

¹⁰ Seda siis nägid Narva saksad,
panid imeks Paide saksad,
imetsid Hiiu isandad:

1519

Teeme saod kui need saksad,
loome kuhjad kui kuningad,
saadud paistsid Sallaje,
kuhjad Kuudla mõisaje.

⁵ Seda naersid Narva saksad,
imestsid Viru isandad,

1520

Õekesed, hellakesed,
leigake vihud vägevad,
tõmmake vihud tugevad,
siis me soame soadukesti,
⁵ asutame hakikesi,
koogutame kuhjakesi.

1521

Leikame vihud vägevad,
paneme parnad paremad,
et saab vihku äial tõsta,
äial tõsta, ämmal tõsta.

⁵ Ma olen kuulus kuhjalooja,
armas haki-istutaja,

1522

Kessi mulle riha tegi,
Refr.: Haenale, kullale!
kessi mulle varre kirjut?
Veli mulle riha tegi,
esa varre kirjutella.

vaat, kus nabrad naiste tehtud,
kuhjad on neidude kogutud.

¹⁵ Napr on naese, teine teise,
kuhi oli kolme neuu nuore,
vihk oli viie laisa poisi.

Harju-Jaani. EÜS VIII 2263 (1). 1911.

B 2.

et olid saod naiste tehtud,
kuhjad tüttarde koutud,
hakkid imme istutetud.

Narva. H III 1, 177 (3). 1888.

C 1.

Teeme soosse suured kuhjad,
arusse soadud saledad,
välilale soadud vägevad!

Väike-Maarja. E 35322 (6). 1897.

C 2.

sale saatude tegija.

Ma teen soosse suured kuhjad,
väljale nabrad vägevad,
¹⁰ arule saadud saledad.

Ambla. EÜS VII 2290 (38). 1910.

D 1.

⁵ Üles rüpe ristikhaina,
üles võti võiduhaina.
Teime kuusi kuhjakesta,
sada heinasarrakesta.
Ala panni haavaossa,

10 pääle panni pärnalehe,
vahele vana hõbeje.
Lõhas tuule lõune'esta,
piker põhjasta põruti!
Ai ta alta haavaossa,
15 ai ta päälta pärnalehe,
keske'elta keerukulla.
Esi haina et om musta —

ei süü esa hobene
ega'i rao velle ratsu.
20 Musta tuvvas mulda, malda,
sii süü silma sõgetses,
silmalau lammunessa,
silmakulmu kukkunessa.

Helme. H II 24, 514/5 (313). 1887—89.

D 2.

1523

Olin ma enne väike tüdruk,
ei läinud tibu tiolo
ega läind kopik korrale.
Ikka pidin mina minema,
5 ikka pidin ies olema.
Läksin ma ergul heinamaale,
lustil loogu võtemaie.
Tegi ma saod saledad,
tegi ma kuhjad kuuta kanti:

10 alla ma panin haavaoksad,
et ta läind alta hallitama;
sisse panin sinikavarred,
et ta läind siesta sienetama;
15 peale ma panin pärnakoored,
et ta läind pealta päävatama.

Tõstamaa. H II 17, 623/4 (27). 1890.

715. KELLELE TEEME HEINU.

1.

1524

Lähme heinale, kullale!
Refr.: Heinale, kullale!
Kellel teeme heinussida?
Emandille helliklehmile,

isandille hiiruhallile!
5 Meil o käen kuldavigla,
kuldavigla, hõbeharki.

Torma. H II 27, 807 (5). 1888.

2.

1525

Lääme, lääme, näiu noori,
lääme, hella, heinamaale,
kõnnim, kulla, kaari pääle!
Ilu meil paistab heina pääle,
5 puna mõtsa puie pääle.
Kui me kõnnim teeda mööda,
rõõmu siis kõrvana kõneles,
nal'la manna maadelese.
Mis meil rõõmus rõõvienna,

10 nal'las manna maadeleve?
Küläpoisi, hella velle,
tõive rõõmu rõõviesse,
nal'la manu maadeleve.
Mõtsan kukus kuldakägu,
15 laulis laanelinnuken.
Vikat niidi — me vilisti,
kaari aie — me kontsime.
Kellel teime heinussida,

20 kellel riisem ristikheinä,
kellel kaabim kasteheinä?
Isantil o hiiruhalli,
emäntil o hellik lehmä —

neile riisum ristikheinä,
neile kaabim kasteheinä.

Helme. H III 25, 15/6 (7). 1895.

1526

716. TÜDRUKUD TEEVAD HEINA.

Ootake ja kannatage,
mehed viia siita maalta,
viia lippas linna poole,
panna parves parve peale —
5 tütterid töö teevad.

Teevad soosse suured kuhjad,
arule saadud saledad,
väljale nabrad näbedad.

Viru-Nigula. H II 9, 39 (8). 1889.

D. KÜTIS JA KÜND

717. KÕE KÜPSEKS, KÜTISMAAKE!

1527

Küde küpseks, kütismaake,
põle põrmuks, põllumaake!

Siit saab pulmalinnasida,
kasvab kosjakaerusida,

⁵ ale annab halli kuue,

kaeramaa annab kasuka,
kütismaa kingib kübara,
odrast saab häada õluta.

Kursi. H III 8, 15 (1). 1888.

718. KÜTISETEGIJAD.

1528

Kütame, kütame kütusetta,
matame, matame matusitta!

Ke lää süli tulessa,
ke lää põlvi põrentisse,
⁵ kelle rüppe rühkunesse,
hamme alta võid'nesse —

sii näiu minu jaosta,
piir'tpää minu peralta,
kammitpää mo kainelenna!

Nõo. H III 10, 240 (14). 1891.

719. OLEKSIN KÜTISETEGIJA.

1529

Oles minu esi mehes loodu,
pooles ias poisikeses —
ma lääs mõtsa, ma tee mööda,
kunnas mina kütisida,
⁵ matas mina matusida,

ala panes haina poole,
pääle musta mulla poole!

Viljandi. H I 7, 347 (2). 1895.

720. TULE MULLE KÜNDMA!

1530

Künna, poissi, hella velle,
tule aga mulle kündamaie,
kündamaie, külvamaie!

Ette tee sina herneida,

⁵ taga tee sina taterida,
keskel kera-ubeda!

Viljandi. H III 7, 187 (5). 1889.

Kivised olid Keila põllud,
 paasised pappi tänavad.
 Ää nad lõhk'sid härjajalad,
 katkestasid ruunakaelad.

Viru-Nigula. EKS 4°1, 184 (284).
 1878.

722. HÄRJAD MURTUD.

1532

1.

Ära mina kündsin herra väljad,
 risti-rästi Riia väljad,
 põigiti Põltsamaa orassed.

Tuli susi suurest metsast,
⁵ laiakäppa laasikusta,

esti murdis musta härja,
 pärast kiskus kirju härja,
 ära sõi härjad mõlemad.

Palamuse. H III 8, 356 (4). 1890.

1533

2.

Lasin pullid puhkamaie,
 laane alla lahkumaie,
 kõrre alla kõikumamaie.

Tuli aga susi soovikusta,
⁵ karis kaasiku ninasta —

sõi need pullid puhkamasta,
 laane alta lahkumista,
 kõre alta kõikumista.

Vändra. EKS 4°2, 806 (127). 1878—79.

1534

723. HÄRJAD VÄSINUD.

Oh mina vaene poisikene!
 Läksin vara kündemaie,
 ära mo härjad väsisid.

Kivid panid härjad kiduma,
⁵ põllud panid härjad põdema,
 sahad sarvi oigamaie.

Kivikangur kisub härja,
 nõgu uhkema hobused,
 salu-eared sahkusida,
¹⁰ põllupeenar poisikesi.

Kose. H II 16, 113 (131). 1885—87.

724. PARMUD HÄRJA KALLAL.

1.

1535

Oli mul paari häida härgi:
üks oli sitikas sinine,
teine oli putukas punane.

Siis läksin väljale kündema.
5 Kündsin vao, kündsin kaks,
kündsin vaka vaumaks,
siis tuli kiili kurja looma,
siis tuli parmu paha looma,
ajab mu härjad arusse,

10 sinisarved salusse,
pugalpead põesa'asse.
Ike jäi irisema,
tiisel jäi tirisema,
15 kiilid jäid sirisema,
rauapuu jäi raksumaie,
talv jäi taha taplemaie.

Harju-Jaani. H II 15, 722 (46). 1889.

2.

1536

Meil om härja hästi tubli —
tuhat sülda turja laia,
sada sülda sarve pika.

Lätsi mõtsa kündemaie,
5 pani mina ette äti härja,
tuli nüüd parmu pikkahända,

lei tema Ristul reie pääle,
Pugalille poolest külge.
Rist läits mõtsa röögatenna,
10 Pugal pukaten perana.

Räpina. H II 51, 528 (16). 1894.

725. HÄRJAD KÜNNAVAD RAHA.

1537

Küüti kundi — selgä nörka,
Valli kundi — pää vabisi.

Küüt sii kundi killingida,
Valli vana taaderida,
5 Ristu risti ruubelida.

Veli viis Riiga Riitu härjä,
Valka viis vana Pugali.

Paistu. H I 7, 423 (12). 1894.

726. KÜSIMUSED KÜNDJALE.

1538

Läksin põldu põimimaie,
ülespidi vaatamaie.

Rukki tuli minulta küsima:
«Kas mind künnad kütisesse
5 või mind paned paela peale?»
Ma siis mõistsin, kohe kostsin:
«Sind mina künnan kütisesse!»
Kaer tuli minulta küsima:
«Kas mind künnad kütisesse

10 või mind paned paela pääle?»
Ma siis mõistsin, kohe kostsin:
«Sind mina loobin loimudesse,
veeretan veeaukudesse;
siiski saad ilus olema,
15 juhtud kena kasvamaie,
kes aab märad mängimaie,
tallitäkud tantsimaie,
sõitma ajab sõjahobused!»

Odra tuli minulta küsima —
20 odra oli hoolas otsimaie,
tarku sõnu tahtemaie:
«Künna minda kütisesse,
äesta hüva hobusega!»

Mina aga mõistsin, kohe kostsin:
25 «Sinu mina künnan kütisesse,
äestan hüva hobusega!»

Pöłtsamaa. H III 31, 92/4 (9). 1903.

1539

727. MÄRJAD MAAD.

Meie maad on üsnä märjäd,
hädälised meie härjäd:
nüüd jäävad pellud kündemata,

kiviäärsed kiskumata,
5 kannuääred kaevemata.

Kuusalu. EÜS VIII 2081 (382).
1910—11.

728. HALVAD KÜNNIMAAD.

1540

1.

Hiad olid härjad — sandid sarved,
kesamaad olid kuivetanud,
rohujuured ruostetanud.
See jo rikkus ruunarinnad,
5 katkestas hobusekaelad,
kiskus küedud küljeliste,
vanad härjad vatsuliste.
Läksin suole kündamaie,
mättelikku möllamaie:
10 härjad sohuje vajasid,
ike jäi inisemaie,
kured jäävad kurtamaie,

jutad jäid joru ajama,
rauapuu raha lugema.
15 Muud aga künnid muuda maada,
ma künnan kivista maada,
mäe tagant märga maada,
ajan aedade alusi,
suo servast sopalikku,
20 mää tagant mätelikku.

Viru-Nigula. H II 34, 125/6 (139).
1892.

1541

2.

Muud siin, muud siin, hellad
vennad,
muud siin künnid mullamaada,
austasid alla maada.

Mina aga künnin küttismaada,
5 ajan allada vagusid.

Haljala. H III 2, 504 (7). 1889.

1542

729. LAISK KÜNDJA.

Oh te laisad Lääne poisid:
sui te tukute toassa,

talve makkate moassa,
härjad teil õues ikke'essa

5 ja laugud ruunad rakke'essa,
härjad teil metsas möiravad,
harudega kaske kaevavad.

Jätate põllud kündemata,
põlluääred äästamata,

10 et on ruumi rohul kasva,

ohakail üles ajada,
sinilillel sirguda
ja varsakabjal kasveda.

Rapla. H I 3, 50 (36), 1888.

730. SAHK ROOSTETANUD.

1543

Viru Viitud, Harju Anned,
Harju Anned, Lääne Liisud —
ei need künnud künnismaida,
ei künnud kütismaida
5 ega loonud loomismaida,
ei äästand aru alusid.

Sahk neil seisis seina ääres,
adra õues, aia ääres —
raud otsas roostetanud,
10 rauaharud hallitanud,
sahad sitast seenetanud,
sigade sõrgadest sõtkutud,
oinaubadest ummistud,
vasikavirtsast vaabatud,
15 hobumärjast märgitud,

lehmamärjasta mäendud,
porsapiisasta piserdud.
Kulp on kuusekannu otsas,
vaagnad vahtrapuu vahella.

20 Ise nad hulk'sid õue mööda,
kõnd'sid kõrvi kõrta mööda,
atsid aia äarta mööda,
kargasid koppelit mööda,
kannid kallist kalevida,
25 seljas siidiseelikuida,
kaelas kardarätikuida.

Viru-Jaagupi. H II 10, 437/8 (198).
1889.

731. TÜDRUKU KÜNDMINE.

1544

Tütrik kündse küllükille,
aiõ adra aia sälgä,
perä aiõ perve sisse.

Urvaste. H III 9, 795 (8). 1889.

732. KÜNDES KÜLASSE.

1.

1546

Talupoeg oli tööle tarka,
härģ oli künnile kavala:
Küüt küll kündis — küür oli sellas,

Päits küll pööris-väänis päädä,
5 Laiku laksutas sabada.
Siis sain kündides külaje,

vagu veeris vainu'esse.
Üles kündsin kütismaada
ja siis lassin laia vällä.

¹⁰ Ajasin härjad aia taha,

1546

Küla neitsid noorukesed,
ilusad kui õunaõied,
punased kui pohlamarjad,
sirged kui sinikavarred.

⁵ Ei nad keo künde'essa,
ei äga ääste'essa,
niksu heina niite'essa,
luku loogu võtte'essa.

Nad lähvad kündetes külase,

1547

Lähme kündades külaje,
vagu veerdes vainu'esse,
härjad härmatsed eessa,
sahad sauetset sülessa,
⁵ ise istun kivi peale
kinnaskerjuda tegema,
ratasvarssida valama,
kannuskerju kerjutama.

Tuli juure tuima meesi,

1548

Kiideti minu kündijaksi,
kündijaksi, külvijaksi,
äästajaksi, älvijaksi.

Määd mina künnin, männid

kasvid,

⁵ kündsin kuused kummuliste,

1549

Viru neiud vinderikud,
Järva neiud jänderikud,
Kaare neiud neitsikesed —
need olid kõvad kündemaie,
⁵ valjud sahu vapustama.

adra pannin vaia taha,
ise joassin kõogi poole,
kaintsin kärpsid lapse kallalt.

Viljandi. H III 21, 48 (6). 1894.

2.

¹⁰ vagu veeretes vainu'esse,
härjad härmased eessa,
sahad sauetset sülessa,
ise mullane järella,
piits on mullane pihussa,
¹⁵ kantsik mullane kaindelassa.

Koeru. H IV 1, 292/3 (5). 1889.

3.

¹⁰ sai juure sadune meesi,
minu meeli mõtteleksi,
arud tarka arvaneksi:
«Mene mööda, musta meesi,
käi kaugel, poiss kavala!»

Viru-Jaagupi. H II 10, 465 (226).
1889.

4.

kadakad jo kallakille,
pedakad jo perseliste.

Siis lään külaje kündades,
vagu viies vainu'esse.

Viru-Nigula. H II 34, 125 (138). 1892.

733. NEIUD KÜNDMAS.

Sood nemad künnid — sinikad
kasvid,
määd nemad künnid — männid
kasvid.

Tegid odrad asemelle,

¹⁰ rukkid suured juurte peale,
tegid linad liivakulle.

Liiv võtt linad liivakulta,
karu sõi kaerad kaldaesta.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 66 (26).
1888.

734. JÄTAN HÄRJAD.

1550

Kinni pannin küidu puari,
lahti lassin laugi puari.

⁵ Kinnitsin härjad kivise,
muosotsin härjad muruse,
viskan piitsa piendriesa.
Ise panin vattita valama,
kübarata küla vahele.

Heitsin silmad Eedu peäle,

liiga lahkest Liisu peäle:
¹⁰ «Tule, Liisu, sind ma tunnen,
tule üksi, sind ma hüian.
Ehk me suame sugulaseks,
tuleva uasta tuttavaksi!»

Muhu. H II 6, 723/4 (63). 1890.

735. EIT JA TAAT KÜNDMAS.

1551

Eit oli ees ikke'essa,
taat oli taga rakke'essa.
Eide küüned künnid maada,
taadi varbad vabisesid

⁵ suurde tööda tehjaessa,
vaeste laste vaevadessa.
Haljala. H IV 1, 221 (150). 1888.

736. TORE KÜNDJA.

1552

Külma nõmmel künti nurme:
mees perän mehikukirja,
roosk peun roosikirja,

ader harakukirja,
⁵ härja tal ähnikirja.
Halliste. H I 2, 129 (2). 1889.

737. KANGE KÜNDJA — EI HUKKA OHAKAT.

1553

Põltsamaa mehed põlised,
need on kanged kündemaie,
valjud sahu vapustama.

⁵ Kündis maada, jõudis maada,
lusikalle loopis maada,
adrakastil kangutates.

Ei ta tapnud takjataati,
ei hukand ohakajuurta,
mädarõika memmekesta.
Laiuse. H III 9, 163 (14). 1888.

738. JÄTTIS RUUMI ROHUL KASVA.

1554

Vau aasin, vaksa jätsin,
et oli ruumi rohul kasva,
ohakail üles ajada,
sinilillil sigineda,

1.

⁵ karikakrail kasvaneda,
köömnitel küpseks saada.

Rapla. H IV 1, 853 (11). 1888.

1555

Kui mina kündsin kullamaalla,
kullamaalla, mullamaalla
punastega pullidega,
sinistega sõnnidega,
⁵ vägevate värssidega:
vau mina aasin, teise vaatsin,
kas oli rohul ruumi kasva,

2.

ohakal hääste elada,
maltsal maisi maanelda.

¹⁰ Ohakast sain oksapuid,
maltsast hagade malgapuid.

Nissi. H III 27, 228 (2). 1898.

1556

Teomees oli tööle tarka,
härģ oli künnile kavala:
vau tema ajas, teise jättis,
andis ruumi rohul kasva,
⁵ uhakal ula elada,
pujukal peret pidada,
nõgesel nõu pidada,

3.

maltsal maada pöörelda.

¹⁰ Uhakal oli hulka lapsi,
pujul palju poegasida,
maltsal maani tütterid.

Karuse. H II 2, 169 (274). 1889.

1557

Ilusast ma hüüdsin härģi,
madalast ma kündsin maada,
jumedast ma säädsi sahka,
jätsi maada maltsal kasva,
⁵ uhakal ula elada,
pujukal peret pidada,

4.

nõgesel peada korgutada.

¹⁰ Uhakal olid hullud lapsed,
nõgesel olid nõdrad lapsed,
kibuspuul kidevad lapsed.

Karuse. H II 2, 357 (483). 1889.

1558

Heast ma härģad ikeldasin,
parajast ma panin paari,
madalast ma küntsin maada:

5.

⁵ ei osadanud ohakajuure
ega putund pujujuurta.

Suure-Jaani. H III 7, 410 (5). 1889.

739. KÜLMAGA KÜNDMA.

1.

1559

Vanem vend mul väga kelm —
 ajas mind külmal kündema,
 vilul veati veanama,
 udul hoosta otsima,
 5 sajul sahku seadima.

Mina aga kohe kosteleks,
 varsti vastu üteleks:
 «Udusel küll hulgub hunti,

sadusella sõidab saksa:
 10 udu mul rikub uue kuue,
 sadu saksa saani kirja,
 härmatus härra hobuse!»

Väike-Maarja. H II 11, 712 (18).
 1889.

2.

1560

Olin eide halba lapsi,
 olin taadi halba lapsi —
 aeti külmal kündemaie,
 hallel atra seademaie,
 5 vilul vitsa väänamaie.

Ei saand külmal künnetud
 ega saand hallel atra seada,
 vilul ei vitsa väänata.

Läksin välja vaatamaie,

10 leitsin kured kündemasta,
 vareksed vagu vedamast,
 harakad äästamasta.

Oli mul pitka karjavitsa,
 antsin kure külle peale,
 15 harakale abaluu peale,
 varekse lõin vau vahele.

Jõelähtme. H IV 1, 401/2 (19). 1889.

3.

1561

Mul oli kurja peremeesi,
 mul oli halva otsalise —
 aie ta hallal mu adrale,
 külmal ilmal kündamaie.

5 Künni ma külmal hommikula,
 oli ma munneni mudane,
 kelluni kesa vesine!

Lõie mina Kirjule kindsu pääle,
 Pugalile puusa pääle:

10 Kiri läks metsa kiiaten,
 Pugal perra pukaten.
 Kiia, kiia, Kirjukene,
 pukka, pukka, Pugalikene;
 küll sinu hommen otsitesse,
 15 siis sinu nahka nüllitesse!

Tarvastu. EÜS IX 275 (13). 1912.

740. ORUS POLE ODRAD ILUSAD.

1562

Mis te, mehed, muretsete,
 kasuvennad, kahjatsete,
 kas põle odrad ilusad,

kas põle kaerad kaharad,
 5 rükkid ruusakarvalised?
 Sa tegid odrad orgudesse,

kaerad keeru kallastesse,
rükkid ruusarinnakusse —
sest ep, sest ep, hellad vennad,
sest ep, kallid kasuvennad,

sest põle odrad ilusad,
sest põle kaerad kaharad,
rükkid ruusakarvalised.

Viljandi. H II 43, 259 (6). 1884.

1563

741. LINA JA KAER.

Oh sa uba, uhmerurg,
vai herne, hirvihammas,
vai kesvä, sõkõlperse,
oh sa rügä, rüütisärki,
vai tatrek tarkanan'a —
ku sa ei sünnü söödümaalõ
vai ei kasva karjamaalõ,
ei istu heinamaalõ!

Kae kaara hüvvide,

10 kae linna linnukest,
kiä sünnüs söödümaalõ,
kia kasvas karjamaalõ,
kiä istus heinamaalõ.

Kaara kasvas kaunide,
15 lina kasvas lebe'ede.

Sangaste. H II 5, 456 (27). 1886.

E. LÕIKAJA JA LÕIKUS

742. LÕIKUSAEG.

1.

Nüüd tuleb ede heinä-aiga,
ruttab rugileikü-aiga
ja tuleb onnis ohra-aiga
ja tuleb kaunis kaura-aiga.

⁵ Siis saab kiidellä käsijä,
huobella oma ramuda,
vett saab vääändä varrugasta.

1564

Kuusalu. H II 40, 709 (3). 1892.

2.

Tuleb ette heina-aega,
kätte kaeraluoma-aega —
siis suab tõmmata tõeste,
vinnata vihapärasta,

⁵ otsast äiata higida,
vianda vetta varrustesta.

1565

Ambla. H II 14, 12 (10). 1888.

743. VILJAD.

Rukkid lõigata rumala,
odra lõigata õela,
kaera lõigata kavala,
nisu niita kaanikene.

⁵ Rukkil on ruuged juuksed,

odrapeal on moorimütsi,
kaera jalas pikad püksid,
nisu seljas siidisärki.

Laiuse. H III 9, 74/5 (2). 1889.

1566

744. PÄÄSTAME VALLA PEIJAJALA.

1.

Päästam valla peiujala,
peiujala peenarista,
kaasajala kammitsesta!

⁵ Panem peni peenarisse,
panem kassi kammitseesse.

1567

Palamuse. H III 8, 514 (17). 1889.

Lääme uuele eele,
 tõise vastsele vaule!
 Esi uusi oodi meida,
 vagu vastne valati:
 5 kunas tule uusi ürge'eida,
 vastast vauvõttajaid!
 Päästam valla, kakum valla,
 päästam valla peiujala,
 kakum valla kaasajala,
 10 peiujala peenerista,
 kaasajala kammitsesta!

Peiu ikkev peenerina,
 kaasa ikkev kammitsenna,
 vanamees vau jälile.
 15 Panem peni peenaressa,
 panem kassi kammitsessa,
 vares vau jälile.
 Peni ikev peenarenna,
 kassi näuguv kammitsenna,
 20 vares vaagub vau jälil.
 Helme. H III 6, 183 (12). 1891.

745. PÖLLUPÕIMIJAD TULEVAD.

1569

1.

Põgene, põgene, põldu,
 vähene, vähene, välja —
 põllupõimijad tulevad,
 väljalaasijad laovad,
 5 toovad sirbid tullessana,

heleraua alla hõlma,
 kõverraua kõrvassana.

Simuna. EKS 4^o5, 129 (34).
 1886—91(?).

1570

2.

Põgene, põgene, põldu,
 vähene, Viru välja —
 põllupõimijad tulevad,
 väilaluamijad näikse.
 5 Neil on peus piirirauad,
 käistes on kearirauad,
 varustes rauad valetad,

miska piiran põllu pika,
 miska luamin väila laia.
 10 Põld tahab laiuda käsida,
 sõredaida sõrmesida,
 pikemaida põidelaida.

 Koeru. H II 11, 953 (8). 1891.

1571

3.

Pagene, põldu, pagene,
 Refr.: üles-les-les-les!
 pagene, põldu, pajosse,
 karga, põldu, kaasikusse,
 lenda, põldu, lepikusse!

5 Põllupõimaja tuleve,
 kõverrauda alla hõlma.
 Sirise, sirise, sirbikene,
 kõrise, kõverravvakene!
 Türi. ERA II 24, 588/9 (95). 1930.

Küll siin väljala vägeda,
 küll siin põllula pereta,
 eel hellal helkijaida —
 ei ole väljal luulijada,
 5 luulijada, laulijada,
 eel hellal helkijaida,
 nurme kullal kukkujada.

On need kukkujad kulunud,
 välja veerijad väsinud?

10 On neid viinud vihmahoogu
 või on tapnud talvekülma,
 põletand suvine põuda,

lumi uusi uinutanud,
 kaste külma kallutanud?

15 Et las ütlen ümber jälle:
 neid pole viinud vihmahoogu
 ega tapnud talve külma.

Neid viinud virutsed poisid,
 haugutanud Harju poisid

20 oma kullalla rahala,
 peetuila peeninguila,
 kulunuila kopikuila.

Järva-Jaani. EÜS VI 1793/4 (301).
 1909.

747. LÕIKAJA VIIAKSE MEHELE.

1573

Oder, oder, teine kaerad,
 kes teid leikab teine aasta?

Viiu viiakse mehele,
 Kaerakakku Mihkelile,

5 Odra Andrese pojale,
 üle soo suurele türale,

Simuna. EÜS V 921 (187). 1908.

748. LÕIKAME VIHUD VÄGEVAD.

1574

1.

Me tüdrukud, õekesed,
 kes küla kõige kenamad,
 lööme kokku kolmekesti,
 peame nõu neljakesti:
 5 lähme põldu põimimaie,
 välja laia loamimaie,
 ee otsa alutamaie!

Leikame vihud vägevad,
 paneme parmad paremad,
 10 sületäied sündisamad,
 käetäied kaunisamad,
 et saab küdil koguda,

äia härgadel vedada,
 venna ruunal ringutada.

15 Küdi rikkus külviruuna,
 äia rikkus härjapaari,
 nadu katkestas enese,
 oma mees hüva hobuse

20 mo vihku viiessa,
 parmaid pannessa,
 käetäisa korjanessa.

Koeru. H III 4, 19/20 (3). 1889.

Leikame vihud vägevad,
tõmmame kubud tugevad,
et saaks küül koguda,
äia härgadel vedada,
5 naol napata süleje.

Küdi rikub küllekondid,

äia hea härjapaari,
nadu katkestab enese
minu vihku viessana,
10 kulla kubu kandasessa.

Viru-Nigula. H II 9, 33 (1). 1889.

749. VENNA NURMED.

1576

1.

Küll oli esäl suure nurme,
peremehel pikä põllu:
ii joosiv Hiiumaale,
ii veere Venemaale,
5 saadu otsa Saksamaale.

Nurm tal Riiaani rügija,
tõine Uuluni ubeja,
ehen Riia herne'ida,
taga Riia taterida,
10 keset Riigä kesvesida.

Küll oli sõtsil suure sõrme,

suure sõrme sõudemaie,
laia käe laanimaie.

Ärä taht ii isute,
15 ära taht vällä väsüte,
pikä põllu meid põlete.

Äräp me ii isutum,
laia vällä või väsütim,
20 jätim ii ikkemaie,
suure nurme nuttemaie,
pikä põllu või põdeme.

Paistu. H IV 5, 381/2 (18). 1894.

1577

2.

Mede vellel suure nurme,
suure nurme, pika põllu:
veere juuskva Venemaale,

ii otsa Hiiumaale,
5 põllupiindre Põldsamaale.

Sangaste. H II 59, 805 (72). 1898.

750. NURGELINE PÖLD.

1578

1.

Seame süstid sirra-särä,
valmistame välja tööle,
hakkame siin põllul peale!

Küll me küürus kummardame,
5 sel'lakonti sirgeldame.

Millal põllu otsa saame?

Pöld oli kolmenurgeline:

igas nurgas kolmi nabra,
igas nabras kolmi vihku,
10 igas vihus kolmi kõrta,
igas kõrres kolmi peada,
igas peas kolmi ivada.

Peetri. EÜS VIII 798 (418). 1911.

Väli oli viienurgeline:
 igas nurgas viisi nabra,
 igas nabras viisi vihku,
 igas vihus kuusi kõrta,
 5 igas kõrres kuus ivada.

Järva-Jaani. EÜS VI 1671 (120).
 1909.

751. MEILE RUTTU TEHAKSE.

1580

Tõtakemi, tõmmakemi,
 rutakemi, roomakemi!

Meile ruttu tettanese,
 pakki pääle pantanese.

5 Teeme me tööle ruttu,
 panem me käsile pakki.

Halliste. H, Kase 36 (104). 1898.

752. VÕIDULÕIKAMINE.

1581

Lõikakemme, hõikakemme,
 tõemeeli tõmmakemme!

Tõmmame õed tõesta,
 vinname viha perasta,
 5 kas saame vanadelt võitu,
 usinaida uinutada!

Uinutame vanad vaole,
 usinad unimäele,
 liiad targad taitsikuile.

Vaivara. H III 1, 114 (11). 1889.

753. ETTERUTANUD LÕIKAJALE.

1.

1582

Mis sa, uhke, uurad minu,
 pikalaka, piirad minu?

Uura uue reie juurde,
 vana reie vainu juurde:
 5 säääl on vaati tõrvavetta,

kuus vaati kuradikusta;
 säääl need uurejad ujuvad,
 piirajad pääd pesevad.

Vaivara. H I 1, 15 (57). 1888.

2.

1583

Uuri, uuri, mis sa uurid,
 uuri uue reie juures,
 seal on tõrssi tõrvavetta,
 viisi vaati virtsavetta,
 5 kuus vaati kuradikusta —

seal ne uurijad ujuvad,
 seal ne piirajad pesevad.

Põltsamaa. H II 26, 1057 (19). 1889.

Peaks mina kured kulutan,
peaks mina laamin laiad väljad!

Küll mina leikan — ei mina jousa,¹⁰
käed on kinni pandud,
5 somred selgaje siutud!

Mis sina, hullu, uurid minda,
ise sina, hullu, uuritava!

Mis sina, pime, pilkad minda,
ise sina, pime, pilkatava!

Mis sina, soge, soimad minda,
ise sina, soge, soimatava!

Mis sina, narri, naurad minda,
ise sina, narri, nauretava!

Viru-Nigula. H III 1, 761 (1). 1890.

754. MAHAJÄÄNUD LÕIKAJA.

1585

1.

Ei mina kurda kurgesida
ega nia laia esida;
kured kurdavad minuda,
ied eide tütterida.

5 Suvel kuigutan kuressa,
talvel luigutan lumessa,

jõulu laulan laua otsas,
viinapiekerid pihussa,
õllekannud kaendelassa.

Haljala. EÜS X 1699 (274). 1913.

1586

2.

Kesse mind kuresta päästüb?
Tänä mina kuigutan kuressa,
talvel luigutan lumessa,
joulun laulan laua otsas,

5 kui on kontia iessä,
vare on varsa sääreluida,
pinu on porsa polveluida.

Kuusalu. E 56239 (26). 1925.

1587

3.

Suvel kuigutan kuressa,
talvel luigutan lumessa,
joulul laulan laua otsas,
viinapeker pihussa,

5 ollekappa kaendelassa,
kogu kontida eessa.

Haljala. H I 5, 91 (281). 1892—94.

1588

755. TAHA JÄÄNUD TAIMEKESED.

Eeli läinud hiirisitad,
kompa-kampa koerasitad.

Taha jäänud taimekesed,
taha taimevarrekesed,

5 maha jäänud marjukesed,
maha marjavarrekesed.

Järva-Jaani. EÜS VII 678 (52). 1910.

1.

Nõnda'p ütleb laiska naine:
«Oleks minu põldu põrmallana,
eeke tua eessa —
vihu leikaksin vilulla,
5 kaksi vihku kaste'ella,

kolmi vihku koidikulla,
auna ahju paistella!»

Simuna. EKS 4^o5, 129/30 (35).
1886—91(?).

2.

.....
Oleks minu põldu põrmetalla,
ieke tua iessa,
välja värava suussa —
vihu mina leikaksin vilulla,
5 kaksi vihku kaste'ella,

kolmi vihku koidikulla.
Nüüd on põldu kauge'ella,
ei saa vihku viiel päeval,
kubu kuuendal nädalal.

Kadrina. H I 1, 82 (8). 1888.

3.

Nõnda ütleb laiska naine,
nõnda laisa naise lapsi:
«Oleks minu põldu põrmandul,
väli laia vainiulle,
5 eeke toa eessa,
leikus leelõukalle,
oleks odrad toa eessa,
kaerad toa katuksel —
vihu leikaksin vilula,
10 vaksi vihku kastella,
kolmi vihku koidikulla,
haki ahju paistella!

Sest olid hullud meie mehed,
et teind orgu meie odrad
15 ja teind kaerad kaugella,
linad poolde linnateesse.

Seie seilake sureksi,
seie minu kaela katkeneksi,

seie suure välja peale,
20 määratuma põllu peale!»

Et las ütlen ümber jälle,
las laulan tagasi jälle:
ei sure minugi selga!
Minu selga terveksi,

25 terveksi, tooreksi

kui noore hobuse selga,
vallatuma varsa selga!

30 Seie surgu suuri meesi,

kadugu see kallis meesi,
valge parraga vajugu
enne kui mina hanine,
eide kasvatud kanane,
taadi leitud linnuke!

Tapu. E 13813/4 (10). 1894.

1592

757. EI LAISA ESI EDENE.

Tuleb laiska, tuigub laiska,
läheb laiska, läigib laiska.

Ei laisa esi edene
ega ta põlluke põgene.

⁵ Lõpe, minu põllukene,
saa otsa, mu eekene!

Ambla. EÜS VII 2423 (311). 1910.

1593

758. MADAL VILI.

Oh teie odrad õelad,
oh teie kaerad kavalad,
oh teie rukkid rumalad!
Kui teie kasvite kadalad,
⁵ moasta tõusite madalad
minu kulla kummardada,
pardi peada painutada,

linnu luida liigutada.

Kuri sieie kummardagu,
¹⁰ õel luida liigutagu,
paha peada painutagu!

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 552/3 (13).
1879.

1594

759. LÕIKAJA SAJATAB VILJA.

Sieie me, sulad, sureme,
sieie me, kanad, kaume,
sieie, õed, õigeneme,
sieie hullu odradessa,
⁵ kadalasse kaeradessa,
rumalasse rukidessa!

Oh sina odra, hoorapoega,
oh sina kaera, karvajalga,
oh sina ruki, rooduselga,
¹⁰ et oled kasvanud kadala,
maast oled tõusenud madala
minu kulla kummardelle,

õekese õiendelle,
pardi peada painutelle.

¹⁵ Siin on kündand küürusida,
äästand ädalajalga,
vallatu vau ajanud,
seapoiss on seemendanud.

Siin on kündand külleliste,
²⁰ vatsuli vau ajanud,
seljaliste seemendanud.

Haljala. H II 9, 305 (17). 1890.

760. SIIN ON KÜNDNUD KÜÜRSELJAD.

1595

Siin on künnud küüruselga,
äästānd ādalajalga,
vallatu vau ajanud,
seapoiss on seemendanud.

1.

⁵ Nüüd ma huljan ohaksissa,
kaljun kasteheinadessa,
sōnelen sōnajalussa.

Oleks siin künnud kulla venda,

- 10 äestand õde madala, Oleks saand süüä, oleks saand müüä,
isa hella seemendanud — oleks saand anda Harjumaale.
siis oleks kasvand kaunis vilja, hüva rukike ülenend.
Narva. H III 1, 160 (11). 1889.
2. **1596**
- Oh sina otra, koerapoega,
oh sina kaura, karvajalga!
Sind on kündanud külaksed,
äästanud hämara jalga!
5 Ei pilland pujuke pereta,
Jõhvi. EÜS VI 1169/70 (71). 1908.
3. **1597**
- Oi sina rukki, rumala,
oi sina kaera, karvajalga!
Sinu kündand küürasselga,
5 äästand ädalajalga,
vallatu vaod ajanud.
Viru-Nigula. H II 34, 397 (152). 1892.
4. **1598**
- Siin one künnud küüruselgä,
äässänud kiäpäjalga,
kõrranud käsi kõvera,
5 selle harvikud ajanud,
selle kihud keerutanud.
Kodavere. EÜS II 363 (85). 1905.
5. **1599**
- Melles villä' siin vigatsõ', Olõs kündnü oma veli,
melles tõu' siin tõbitsõ'? äestänü hää veli,
Siin om kündnü külmasälgä, ollu' villä' paremba'
äestänü äklijalga — 10 tõu' tõistsugutsõ'.
5 selle villä' siin vigatsõ',
selle tõu' siin tõbitsõ'. Sangaste. H II 5, 421 (84). 1883.
6. **1600**
- Siin om künnü kümäsälä,
äestanu äksijala,
adra ajanu, katsi kaenu,
kaenu külä kakussida,
5 vahtnu valla neidusida
Külä alla kükikulla,
aia alla roomakulla
põksi peon, kalsa kaalan!
Kanepi. EKS 8³, 216/7 (30). 1877.

761. LINDUDE SASITUD VILLI.

1601

1.

Siit lõika seasasida,
hane halli tallatuid,
pardi paha pahmatuid,
kure kurja raisatuid.

⁵ Siin on kuu olnud kurje,
oasta hani elanud,
pääva part on puperdanud.

Siia jäänud kure kuube,
kure kuube, laia rüüde,
¹⁰ pardi peenike palakas,
hane hallid searepaelad.

Simuna. H, Ostrov 278 (32). 1887.

1602

2.

On see rukis, mis mina leikan,
või on kaera, mis mina katsin?

Ma leikan seasasida,
kurekarja tallermaada.

⁵ Siin on kuu olnud kurge,
aasta haned ojonud,
päeva pardid paterdanud.

Siia jäänud kure kuube,

kure kuube, tedre tekki,
¹⁰ hanede aluspalakas.

Kure kuub oli ruuduline,
hane vaip oli hambuline,
tedre tekk oli triibuline.

Väike-Maarja. EÜS VII 2020 (240).
1910.

1603

762. RISUS VILLI.

Tuul on toonud, vihm on viinud,
tuul on toonud tuura-toara,
vihm on viinud viira-voara,
kaste kaksite keanud.

Laiuse. EKS 8², 742 (50). 1879.

763. VÄSINUD LÕIKAJA.

1604

1.

Küll mina leikan, ei mina jõua,
ei minu esi edene,
viljaväljake vähene.

⁵ On minu jõudu võetud
või olid käed kinni pandud,

sõrmed selgaje seutud,
näpud niitije neutud,
õlad umberõnga'asse?

Järva-Jaani. H I 1, 213 (59). 1888.

Küll ma leikan, vaid ei jõua,
 küll ma ajan — ei avita,
 vihud väänan — ei vähene,
 kuud keeran — ei kulugi!

⁵ Kas on eesta mendud
 vai on taganta käidud,
 üle tüki hüpan-d-tullud,

2.

läbi laane käinud laiska
 vai on kääd kinni pandud,
¹⁰ sõrmed sirpije siutud,
 jalad pandud kamitsasse?

Narva. H I 3, 18 (19). 1888.

3.

Küll ma leikan, ei ma jõua,
 küll ma katkun — ei kahane,
 küll ma väänan — ei vähäne!

Mis piaks minul olema?

⁵ Kas on kääd kinni pandud,
 sõrmed selgaje siutud,
 peigelad pihuje pandud,
 käevarred vannutudki?

²⁰ Teaksin tegijad teinud,
 teaksin panijad pannud,
 teaksin Anne antud soola,
 Maie lausutud mageda,
 Leenu tehtud liiad soolad —
 küll ma teaksin, mis ma teeksin:

¹⁵ kütaks ahjud halgudella,
 tua-ahjud turdapuilla,
 saunaahjud sangalepal,
 reiaahjud remmelgilla.

Küll mina teaksin, mis ma

teeksin:

²⁰ arstid ahjusse ajaksin,
 nõiad topiksin tuleje,
 küla nõiad küpsetaksin,
 valla nõiad vaigistaksin!

M. Veske, Eesti rahvalaulud I.
 Tartu 1879, lk. 35/6 (40).

1606

764. HALB SIRP.

1.

Minu sirp on süüstelikku,
 helerauda heitelikku.

Sirp on kurja sepa tehtud,
 raud on raibete taotud,
⁵ kõverkäte koputatud:
 sööd kulutas, puud põletas,
 raiskas mu paraja raua,
 hukkas mo hüva terakse,

tegi sirbi süüsteliku,
¹⁰ helerauda heiteliku.

Ma'p või minna meeste hulka,
 poetada poiste hulka,
 naeste naljale ajada!

Väike-Maarja. H II 11, 587 (5). 1889.

1607

1608

See võtku sepa sõrmed,
kärvaku käed mõlemad,
minu rauda raiskamasta,
süsida põletamasta:

1609

Küll ma leikan, ei ma jõua,
küll ma vianan — ei vähene!

Vili harva, ei ma jõua,
sirpi kurja — ei kogugi.

5 Vili harva, meeste külvi,
sirpi kurja sepa tehtud,
rauda rammade tautud,
kõverkäte koputatud.

10 Ei või minna meeste hulka,
poetada poiste hulka,
naerdes minna naiste hulka,
tulla ei tropi tütterida —
minu vikati vigane,
sirpi seitsmejätkuline.

15 Mina venna palve'ella:

1610

Sirp on sitta, raud on raibe,
sirp on sita sepa tehtud,
raud on raibete tautud:

5 liiga pisut pinnitatud,
liiga harvast hammastatud,
karastatud kasinaste.

1611

Peremees, peremeheke,
ära ole minule kurja,
et jäid kõrred kõikumaie,
et jäid varred vaarumaie,
5 et jäi päida pääle põllu!

2.

5 tegi raibe rauakese,
heleraua heiteliku.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 447/8 (6).
1879.

3.

«Hellakene vennakene!
Tõtta alla hiie aine,
sõida sepale Virule,
tagujaile targemaile!

20 Tee mulle terve sirpi,
lase vaskipia valada,
ette õiluta hõbeda,
taha tilguta tinada,
keeda kulda keske'ella.

25 Siis võin minna meeste hulka,
poetada poiste hulka,
naerdes tulla naeste hulka!»

Tapa. E 7879/80 (2). 1893.

4.

Raiskab ära rukkijuured,
katkub katki kaerakonsad,
murrab maha odraokkad.

Pilistvere. H II 25, 53 (29). 1888.

5.

See pole minugi süüdi —
see on kurja sirbi süüdi.
Sirp on kurja — ei koguta,
raud on ramma — ei ta raiu.

10 Kurat sundku sepa sõrmed,

põletagu sepa põlved,
kärvaku käed mõlemad;
teinud sirbi siira-saera,
helerauda heiteliku,
15 kuluraua kuuteriku —

jätab kõrred kõikumaie,
jätab varred vaarumaie,
jätab päida pääle põllu.

Äksi. H II 28, 276 (10). 1889.

765. JÖEST JÕUDU.

1.

1612

Tuo, jumal, jõesta jõudu,
via väljalta vägeda,
kanna abi allikasta
meie pienele perele,
5 meie väetile väele,
rammutuma rahva'alle!

Meie pere pienikene,
meie vägi ju väeti,
meie rahvas rammutumad.

Kuusalu. EÜS VIII 1355 (41). 1910.

2.

1613

Küll mina lõikan, ei mina jõua,
tühi tianeb, mis mul on:
kas on kä'äd kinni pandud,
sõrmed sõlmeje siutud,
5 sõrmeluud ära luetud?

Oo jumal, jumalukene,
tuo mulle jõesta jõudu,

aja jõudu allikasta,
kanna jõudu kaevudesta!
10 Enamb on jumala jõudu,
enamb kui viie valla jõudu,
kihelkonna kuue jõudu.

Haljala. H III 17, 46 (2). 1894.

766. ENAM ON JUMALA JÕUDU.

1614

Küll mina leikan — ei mina jõua,
küll mina väänan — ei vähene!

Mis peaks minul olema?
Kas on käed kinni pandud,
5 sõrmed selgaje siutud?

Ei minda jõed jäuta
ega allikad aruta
ega päästa päävilised,
soada teele saunanaised,

10 kui ep mind jumal jäuta,
aita armas Jeelukene.

Paremb on jumala jõudu
kui on viie valla jõudu,
kihelkonna kuue jõudu.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 517/8 (15).
1879.

767. MEHED METSAS MAGAVAD.**1615****1.**

Peremees, peremeheke,
perenaine, naisukene,
perepoega, poolihärä,
peretütar, kuldakinga:
5 tule metsa vaatamaie,
mis mehed metsas tegevad!

Mehed metsas magavad,
poisid põõn'vad põõsates.

10 Vihk on viiel laisal poisil —
tüdrikud tööd tegevad,
naesed näevad suure vaeva.

Viljandi. EÜS XII 495/7 (71). 1915.

1616**2.**

Peremees, peremehekene,
perenaene, naesukene,
ma tulen koju kaevamaie:
mehed teil metsas magavad,
5 poisid puhk'vad põõsaesse.
Meie rukkid lõikanelle:

naber oli naesel, teine teisel,
kuhelas kolmel tüdrukul —
vihk oli viiel laesal poisil,
10 parmas paarile mehele.

Tori. H II 21, 936 (21). 1889.

768. NAISTE NABRAD.**1617****1.**

Loppe, loppe, pollukene,
saa otsa, saarekene!
Loppe, poldu, loune'eksi,
saa otsa ohta'aksi!
5 Loppe, poldu, ma lobedan,
saa otsa, ma sa'atan!
Muud teevad terites vihku,
ma teen kuhjapohja vihku.
Napr on naisel, toine teisel,

10 kuhi on kolmel tüttarlapsel,
vihk on viiel laiskal poisil.
Täüde tunnid, täüde tännid,
täüde saagu salvunurgad,
täüde laste laiad vatsad,
15 täüde mu enen' pihugi!

Kuusalu. H IV 8, 926/7 (49). 1897.

1618**2.**

Naber naisel, teine teisel,
kohelik sai kuuel neiul,
vihk sai viiel laisal poisil!

Viljandi. ERA II 11, 315 (39). 1928.

Jumal appi, põllukene,
äkist aeda, pea peendra,
karga karge nuka peale!

Et sa suur ja hirmus oled —
5 küllap sa pea pisikseks lähed!

Küll see vägi sind vähendab:
sind tuleb sõda sõtkuma,

vahed rauad raiuma,
vanad naesed, valjud naesed,
10 mustad kulmud, kurjad naesed!

Muhu. J. B. Holzmayer,
Osiliana II. Dorpat 1872, lk. 106.

770. VÖÖRAL PÖLLUL.

1.

1620

Oleks mu enese põldu
ehk mu kalli kaasa põldu,
meelelise mehe põldu —
küll ma teaksin, mis ma teeksin:
5 vihu leikaksin vilulla,
kaksi vihku kaste'ella,
kolme vihku koidikulla,

kolmi koidu keske'ella!
See on kurja härra põldu,
10 põrgulise proua põldu —
vihu leikan, taas vaatan,
korra tõmban, tõstan pead.

Viru-Nigula. H II 9, 96 (20) 1890.

2.

1621

Kuri maha kumartada,
paha maha painutada,
et ei ole esa nurme
ega velle vil'laväl'lä.

5 Na jo suure soome nurme
ja esi suure herra nurme.

Otepää. H III 21, 894 (5). 1895.

771. PÖLD TAHAB HEAD LÕIKAJAT.

1622

Kubjas kurja: leika, leika!
Kudas pean kurja leikamaie,
rohupealist roovimaie?

Sirp on kurja seppa tehtud,
raud on rambade tautud,
5 kõverkäte kopputatud.

Kas pean kurja leikamaie,
rohupealist roovimaie?

Ei need taha meie põllud
10 ega salli saksa väljad

kidurida kitkujaida,
põdurida põimijaida.
Need tahid laiuda käsida,
pidavaida pihtusida,
15 ladusaida laamijaida.
Käed, käed, käige, käige,
labajalad, laske maada!

Haljala. H II 9, 695/6 (82). 1888.

Kõdenevad munne põllud,
 saavad otsa munne saared;
 ei minu põlluke põgene,
 saa otsa saarekene.

5 Ei mina sunni suuremaid
 ega käsi kärme'eida,
 ma käsin oma käsida,
 sunnin oma sõrmesida:
 käed, käed, käige, käige,
 10 sõrmed, sõrmed, sõudke, sõudke!

Eks mina annud ammu teada,
 tunamullu toonud teada,
 kas te võite tehja tööda,
 võite võerasta häveta,
 15 perenaista pelgatella,

katta lauakattijada,
 leiva etteleikajada.

20 Ei mina tulnud sööma tõttu
 ega jooksnud jooma tõttu,
 ei karand kal'lada tõttu,
 ruttand rukkileiva tõttu.

Ma tulin ainele aviksi,
 ma tulin nõdrale nõuksi,
 peenele piavaraksi;
 25 ainel on abida tarvis,
 nõdral on nõuda tarvis,
 peenel on peavarada.

Haljala. H II 9, 660/2 (49). 1888.

Päiva loorib loune'eie,
 keerib keskihomikuni —
 ei mu korvamies konele,
 ei mu paarimies pajata,
 5 aja juttu harvastagi,
 tosta juttu ei tunnistagi.

Ta peab suuni suuremasta,
 kielekandet kallimasta.

10 Suu sinule, suu minule,
 kielel kullad kummalegi,
 mieled marjad meil molembil.

Vaivara. H II 1, 33 (38). 1888.

774. MIS MEID OTSAS OOTAB.

A. Otsas on õlu punane.

5 Õekesed hellakesed,
 las aga käia kaksi kätta,
 kaksi kätta, kümme küinta,
 et me otsaje ojume,
 et me saareje sajame,

et me vaoje vajume:
 otsas meil õlut punane,
 peenderissa piimakuogid.

Koeru. EÜS VII 669/70 (35). 1910.

Otsa, otsa, iikene,
 viirde veeri, veerekene!
 Otsan oodi mu omane,
 veeren vahti velle noore,

5 otsan õlut joodetie,
 veeren viina servatie.

Otepää. H II 44, 511/2 (14). 1891.

B. Ehk on piitsad ootamas.

1.

1627

Tüdivad mehed tugevad,
väsivad härjad vägevad,
saadiks tüdi tütarlapsed
ja väsi vää kanased.

⁵ Mis on tühjasta tüdida,
vähikoorest väsida,
munakoorest murda katki,
õunakoorest õiendada,
pajukoorest painutada?

¹⁰ Õekesed hellakesed,
ära mei' anna tagasi!

Tõmmame, õed, tõeste,
vinname viha pärasta,
et mei' otsaje ujume

¹⁵ ja saame saare ninasse,
põllu pitka peenderasse.

Otsas saab õluta juua,
piima-leiba peenderassa,
võileiba vau vahelta.

²⁰ Ei mei' tea, õekesed,
ehk on piitsad peenderassa,
astelad vau vahela,
ehk meid piitsel peksetakse,
astelalla annetakse,

²⁵ sugaralla soomatakse.

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 35 (45). 1878.

B 2.

1628

Tõtakeme, neiud noored,

Refr.: elelee, elelee!

tõtakeme, tõmmakeme,
rutakeme, ruavigeme,
et me otsani ujume,

⁵ et me saareje suame,
peenderaie pillutame!

Otses on õlut punane,

Refr.: lõppelee, lõppelee!

saares on saiad saledad,
peenderas on piimakoogid!

¹⁰ Teab ehk, teab ehk, neiud noored,
ehk saab piitsa peenderasta,
kaegast kaare ääre piale,
matart saab maa rajalta!

Põltsamaa. H III 7, 507 (20). 1889.

C. Otsas verd valatakse.

1.

1629

Otsa, otsa, iikene,
viirde, viirde, veereke!

Otsan õlut juvvanessa,
veeren viina valetassa;

⁵ otsan uutva umatse,
veeren saisva vele noore!

Jälle ütle tõisipäädi,

korra tõisilta kõneli:

¹⁰ otsan uutva ugalase,
veeren vahtva venelase,
otsan orje uttetas,
veeren verda valõtas.

Kanepi. H II 32, 437 (2). 1889.

Veere ikki, iikene,
 Refr.: üles-les-les-les!
 veere ikki veere poole,
 oju ikki otsa poole!

5 Veeren ootva velle noore,
 otsan ootva onupoea,
 veeren viinä rüübätasse,
 otsan olut joodanessa.

Kui sai veerde — es ole velle,
 kui sai otsa — es ole oma!

10 Veeren oli venelase,
 otsan oli odalise,
 veeren verda servätessa,
 otsan urmi joodanessa!

Tarvastu. H II 55, 327 (63). 1896.

775. LÕIKAJA VISKAB SIRBI MAHA.

Lõpe, põldu, lõigates,
 mine kokku korjates!
 Kui ei lõpe lõigates,
 läha kokku korjates —
 5 viskan sirbi siia paika,

isi ma lippan lepikusse,
 sealt ma kargan kaasikusse.

Pärnu-Jaagupi. EStK 5, 14 (4). 1921.

776. EI ANTA SÜÜA.

1.

Ei siin süüa annetagi,
 palukest ei pakutagi.
 Võtan kätte ja vihastan:

lõikan pead põllu peale,
 5 ivad hiirile poetan.

Türi. EÜS V 626 (50). 1908.

2.

Küll leikan, küll ootan:
 ei siin süüa annetagi,
 palukest ei pakutagi.

5 Võtan kätte ja vihastan,
 viskan sirbi sinna-tänna,

pihutäie pilla-palla,
 ivad poetan hiirdele,
 kõrred keitele-kubu.

Koeru. H IV 1, 295 (9). 1889.

777. UUELE EELE.

1.

Lääme uuele eele,
 varssi vastase vaole.

Esi uuta ootab meida,
 vagu pikka vaatab meida.

- 5 Esi ei taha istujata,
vagu ei taha vahtijata —
esi tahab ettelõikajata,
vagu tahab valju tõmmajata.
Esi, oh edene, esi!
10 Väli, oh vähene, väli!
Kui sa ei lõpe lõigatessa,
vähene ei väänatessa —
siis jätan sinda sirgi süüa,

15 sirgi süüa, nirgi neelda,
kärkidele pääle käia,
änilisel hanna lüüa,
pääsukesel pääle lenda,
jätan hani harida,
jätan kure korjata.

Saarde. H IV 2, 688/9 (12). 1888.

2.

Lääme uuele iile,
tõise vastsele vaole!
Kes lääb eesta ürgämaie,
vagu valla võttemaie?
5 Saa ei ütest ürgajada,
mõnest paarist mõistejada,

kui ma esi eest ei ürgä,
eest ei ürgä, ilulindu,
peält ei päästä, pääsukene,
10 kõrvast lõõri, lõokene!

Helme. EÜS V 315/6 (11). 1908.

3.

Neiukese noorukese,
lääme uuele eele,
varsi vastsele vaole!
Esi uusi oodi meida,
5 vagu vastane vaati —
kuna tuleb eel ürgajada,
vaol vallavõttijada:
peiu ikeb peenarinna,

10 kaasa ikeb kammitsanna,
vanamees vao vahela.
Neiukese noorekese,
päästam peiu peenarista,
päästam kaasa kammitsesta,
vanamees vao vahelta!

Paistu. H III 6, 820/1 (14). 1888.

778. ARUPÖLLUD.

Lõpetame selle põllu
küla alta, mõisa alta,
küla alt külvirinna,
mõisaväljalt mõedutüki.
5 Siis hakkan arule käima,

kõrve poole kõndimaie.
Arus tükid algamata,
kõrves tükid kõndimata.
Peetri, EÜS VIII 724 (304). 1911.

779. PÖLD PIKK, MA PISIKE.

Pöld oli pikka — ma pisike,
väli laia — ma väheke.

Pöld ei lõpe lõõrimata,
väli lai ei laarimata.

1635.

1636.

1637.

1638.

⁵ Mul pole viia vilsakida,
keardu keanda kolmikuida —
küll siis lõpeks põlluke,
väheneks sie väljake.

Põld on pikka — ma pisike,
¹⁰ väli laia — ma väheke.

Koeru. EÜS VI 1493 (195). 1909.

780. PÖLLUD PÕDEMA.

1639

Neitsikesed noorukesed!

Refr.: Lõpele, lõpele!

Need põllud päratud pikad,
väljad laaneni lagedad.

Ära tahavad väljad väsita,
⁵ põllud jo panna põdema,
ee otsad ikkemaie,
kuru otsad kurtemaie,
nurme nukad nuttemaie.

1.

Ehk ma ütlen ümber jälle,
¹⁰ lõön sõnad mõlemidpidi:
ära'p ma väljadki väsitän,
põllud jo panen põdema,
ee otsad ikkemaie,
¹⁵ kuru otsad kurtemaie,
nurme nukad nuttemaie.

Kursi. H III 8, 24 (7). 1898.

1640

Esi pikk — ma pisuke,
väli lai — ma väätike,
nurm on suuri — mina noori.

Ära ma välja väsitin,
⁵ panen põllu põdemaie,
nurmed suured nuttemaie,
eed pikad ikkemaie.

2.

Käin nüüd kakku korjamaie,
alta käe käänamaie,
¹⁰ et saaks kõrred karjal käia,
orud saaks hobuste käia,
mäed täkul mängatada.

Äksi. H II 56, 482/3 (7). 1895.

1641

Lõpe, lõpe, põllukene,
lõpe, põldu, lõigatenna,
kau kokkukorjatenna!

Suure nurme ma sureti,

3.

⁵ pikä põllu ma põleti,
laia vällä ma vähändi.

Paistu. H I 7, 424 (15). 1894.

1642

Ei mind tööd tüütand,
ei mind väljad väsitand,
heinamaad pand hingamaie.

Ära ma tööd tüütan,
⁵ ära ma väljad väsitän,
heinamaad panen hingamaie.

4.

Lõppe, lõppe, põllukene,
lõppe, põldu, lõune'eksi,
esi otsa õhtaeksi!

Harju-Jaani. EÜS X 1924 (108). 1913.

781. PÖLD PANEB LÕIKAJA PÕDEMA.

1.

1643

Põld on pikka — piiad noored,
väli laia — lapsed noored.

Põld ta'ab pika põimimesta,
väli laia laamimesta,

⁵ põllupõimijad põevad,
väljalaamijad väsivad.

Paide. H I 7, 38 (21). 1894.

2.

1644

Lõpe, lõpe, põllukene,
lõpe, lõpe, lõigatena,
kää kokku korjatena!

⁵ Esi laia, latse laisa,
vao pika — vaeva nõrga.

Esi võtt meida väsüte,
pika põllu meid põete,
laia välla meid väsüte.

Halliste. EÜS XII 1277 (45).
1914—15.

782. VÄLJAD KARJA KÄIA.

1.

1645

Sirise, sirise, sirbike,
kõrise, kõverarauake,
saa otsa, eekene,

⁵ et saaks otsa odramaa,
et saaks käidud kaeramaa,

odramaa hooste käia,
kaeramaa karja tallata!

Väike-Marja. H IV 1, 269 (16). 1888.

2.

1646

Lõpetame selle põllu,
vähendame selle välja,
et saab välja karja käia

⁵ ja aru hooste joossa,
laane lammaste karata,

põldu pörsaste laduda,
lage lammaste karata!

Haljala. H IV 1, 222/3 (153). 1888.

3.

1647

Asuge eside peale,
seadke põllu serva peale!

Tõmmake, õed, tõesti,
vinnake viha pärasta,

⁵ laske käia kaks kätta,
veereta viisi sõrmekesta,
keerda kümme küinekesta!

Viis ju viisilta vuatab,

- kuus ju kulla kombeila,
 10 kudas käivad neuu käed,
 veerab neuu viisi sõrme,
 keerab neuu kümme küünta.
 Et saaks kõrssi karja käia,
 väli lammaste laduda,
 15 kitsed kivel kepsu lüüa!
- Kui me otsa ju jõuame,
 otsast leiame orava,
 põllu nurgasta nugisse,
 saare servast linnu suure.
 20 Lõpule, lõpule, lõpule!
 Laiuse. H III 9, 75/6 (3). 1889.

1648

783. ÄRA TAHA TALGUID.

- Lõpe, lõpe, põllukene,
 saa otsa, saarekene!
 Ära taha talgusida,
 ära hulkada oota,
 5 ära valdada vaata;
- lõpe ühe leigatessa,
 kahe käe kiskudessa,
 viie sõrme viilidessa!
 Kadrina. EÜS X 2646 (176). 1913.

1649

784. LUBASID JALUL JOOSTA.

- Lubasid, põlluke, jalule joossa,
 sälusäärilla sivata,
 varsakapjulla karata —
- nüüd et lõpe lõigatessa,
 5 saa otsa saatadessa!
 Lüganuse. H IV 4, 49 (2). 1893.

1650

785. LÕPE LÕIGATES!

- Lõpe, lõpe, põllukene,
 lõpe, põldu, põimidesa,
 üle välja leigatessa,
 välja laia laanidesa!
- 5 Otsast ma ee arutan,
 väravast ma välja laia.
 Lõpe, lõpe, lõune'esta!
 Kadrina. EÜS X 2662 (204). 1913.

1651

786. LÕPE ÄRA, SUUR VÄLI!

- Lõpele, lõpele,
 lõpe ära, lõõri-põldu,
 lõõri-põldu, sõõrinurme.
 Meie põllud peratu pikad,
 5 meie väl'lad väga laiad,
- otsa joosva jo ojase,
 põllu veered Venemaale.
 Rannu. H III 10, 105 (9). 1889.

787. KAUALÕIGATUD PÖLD.

1.

1652

Lõpe otsa leigatessa,
kogu kokku korjatessa!
Juba sind ammu hakatie,
iga päev su peale käidi,

⁵ iga lõuna leigatie,
iga tundis tuldi juurde.

Järva-Madise. EÜS VII 1608/9 (130).
1910.

2.

1653

Lõppe, lõppe, põllukene,
saa otsa, saarekene!
Jo sind ammu hakatie,
iga pääv sinu peale käidi,

⁵ iga hommiku osati,
iga lõuna leigatie.

Kadrina. H I 1, 103 (7). 1888.

3.

1654

Lõpe, lõpe, põllukene,
saa otsa, saarekene,
et saab väli karja käia,
orud ohjelta hoosta,
⁵ määd täku mängitada!

iga päävas käidi peale.
¹⁰ Kääst on käiksed kulunud,
särk on kulunud seljaltagi,
põll on kulunud põlviltagi
seda põldu põimides
ja välja laia laamides.

Simuna. H I 1, 47 (18). 1888.

4.

1655

Lõpetame selle põllu,
vähendame selle välja;
sind ju ammu hakatie,
iga tundis leigatie!

Väike-Maarja. EÜS VII 2466 (419).
1910.

5.

1656

Lõpe, lõpe, põllukene,
soa otsa, soarekene,
vähene sa, väljakene!
Juba sind ammu hakatie,

⁵ iga lõuna leigatie,
iga tundis tõmmatie,
iga pää so peale käidi.

Lõpe, põldu, põlvistagi,

10 sõre liiva, sõrmiltagi,
musta mulda, küisiltagi,

et saaks tuppa tööd tegema,
koju linu kolkimaie!

Koeru. H II 13, 58 (31). 1888.

1657

788. ET EI JÄÄ TUKKA TUULE LÜÜA.

Lõpetame selle põllu,
vähendame selle väila,
et ei jäe tukka tuulel lüüa,

5 ei salku sajul rabada,
vihku ei vihmal veeretada!

Laiuse. EÜS VIII 1159 (23). 1911.

1658

789. JÄTAN VIHMA VINTSUTADA.

Oh änd, häbene ända,
oh põld, põgene põldu,
ma jätan sinu siia paika:
tuulehoog sind uitsutab,

5 vihmahoog sind vintsutab,
rahehoog sind raputab!

Varbla. H II 17, 606 (7). 1890.

790. JÄTAN LINDUDE SÜÜA.

1659

1.

Lõpe, lõpe, põllukene,
Refr.: üles-les-les-les!
kui ei lõpe — ma ei lõika:
siia jätan sirgu süüa,
sirgu süüa, kärba käia,
5 siia rottide roomata,
siia hiiride hüpata,

siia kasside karata!

Siin on sirku seisatanud,
siin on kärpa jälle käinud,
10 siin on parti pannud jalga.

Suure-Jaani. EÜS IV 1809 (310).
1907.

1660

2.

Lõpele, lõpele!
Lõpe ära, eekene!
Kui ei lõpe, seie jätan
siia sööda, värvu veeda,

5 mustalinnule murida,
halli linnule harida!

Palamuse. H III 15, 198 (9). 1892.

Lõppe, lõppe, põllukene,
lõppe, põldu, lõigatenna,
käü kokku korjatenna!

Kui sa'i lõppe, ma ei lõika,
5 käü sa'i kokku, ma ei korja!

Siiä jätä sirgu süvvä,
siiä kurgede koguda,

lõokeste lõigatagi,
pääsukeste pääle tulla.

10 Kure sööva — ei na'i kogu,
lõo sööva — ei na'i lõika,
pääsu sööva — pääd ei tõsta.

Paistu. H II 68, 401/2 (43). 1898.

Lõpe, lõpe, põlluke,
Refr.: söörile, lõörile!
lõpe meie lõegatenna,
kao meie kakatenna!

Kui sa'i lõpe lõegatenna
5 ega'i kao kakatenna —
siiä jätä sirgu süvvä,
mustalinnude munede,
pääsukeste pääle tulla!

Kui sa lõpet, põlluke,
10 lõpet meie lõegatenna,
kaot meie kakatenna —
jätä'i siiä sirgu süvvä,
mustalinnude munede,
pääsukeste pääle tulla.

15 Sis su parsil pantanesse,
aedasalve saesatesse.

Helme. H II 25, 173 (49). 1890.

Linakene, linnukene,
Refr.: lõpele!

lõpe ärä, pikä põllu,
lõpe, kui sa lõpetasse,
vähäne sa vähändenna,
5 harjapitti ajadenna,
kuidupitti kiskudenna!

Lõpe ära, linakene,
jääd sa lõokeste lõpeteda,
pääsukeste pääle kävvä,
10 karupoigel veel karata.

Lõpe ära, pikä põllu!
Pääsukese so pääle laseva,

kure so kokku koguva,
üükullil so üle lendävä,
15 muu linnu so murrava.

Lõpe ärä, pikä põllu!
Kui sa'i lõpe lõpetenna
ega'i vähäne vähändenna —
jäägu sa kurgi koguda,
20 lõokeste lõpetada,
üükullil üle kävvä,
pääsukestel pääle laske,
räägul sisen vääksu lüvvä,
partsi parvil pesitädä.

Rannu. H I 2, 518 (7). 1888.

1664

Lõpetame selle põllu,
vähendame selle väila,
jätame täda sirgu süia,
sirgu süia, virgu viia,

6.

⁵ musta lindude muneda,
karjalindude karata,
halli ruuna ratsutada!

Jõhvi. EÜS VI 957 (82). 1909.

1665

791. PÖLD TAHAB TÕMBAMIST.

Lõppe, lõppe, põllukene,
vähäne, see väilakene!

Põld oli pikka põigulene
ja väli laia laigulene.

⁵ Põld tahab tõest tõmmamesta,
väli laia loanimesta.
Põld on pikk ja põigulene,

väli lai ja laigulene.

¹⁰ Täna mina leikan selle põllu,
homme leikan teise põllu,
tunahomme toataguse —
siis on otsas meie põldu.

Koeru. H II 40, 86/7 (1030). 1892.

1666

792. TÕTAKE!

Tõtake ja tõmmake,
Refr.: kasse, kanne!
lõpetage, lõigake!

⁵ Rutake ju rukkilõikus:
odrad jõudvad järele,
nisud tupesta tulevad,

kaerad hagu kasvatavad,
hernerdest lesti lepitavad,
oad kauni kaunistavad.

Tõstamaa. E 56404 (34). 1925.

793. SIRBID SEISMA.

1667

Lõpe, lõpe, põllukene,
lõpe, põldu, lõune'eksi,
esi otsa õhtueksi,

1.

⁵ et saaks sirbid seisamaie,
neiud tuppa tukkumaie!

Kose. H I 7, 106 (16). 1895.

1668

⁵ Tõmmake ja tõtake,
roovige ja rutake,
et teie esi edeneb
ja teie väli väheneb,
et soaks sirbid seisamaie,

2.

varnaje vananemaie,
neiud tuppa istumaie,
tangupudru keetemaie.

Jõhvi. H II 37, 389 (64). 1892.

Vihule, vihule, virved,
kubule, kubule, kullad,
pajupardid, parmalla!

Leikame vihud vägevad,
paneme parmad paremad,
5 käetäied kärke'emat:
et saan kokku kullapõllu,
lademesse välja laia,
sidemelle selle põllu.

10 Kisutud kiduri põllud,
põimitud põduri põllud,
laamitud on laisa välja,

virgu põldu põimimata,
virgu väljad laamimata.

15 Nüüd saab sirpi seisamaie,
koju see rauda koleda,
varna see vaske valeda,
seina peale sepa tehtud.

20 Eit saab tuppa istumaie,
tütar tuppa tukkumaie,
ahju peale haukumaie.

Ambla. E 13813 (9). 1894.

794. KUULUS KUHELIKULOOJA.

1.

Peremees, peremehike,
perenaene, naesukene
põlgab pitka põimijada,
väli laia laanijada,

5 esi tahab suutu uurimist.

Peremees, peremehike,
perenaene, naesukene,
kokku mina panen kulla põllu,
lademisse laia välja,
10 sidemisse sita põllu.

Mis mina lõikan, see mina köidan,
see mina vihku jo viristan,
see ma panen parma'asse.

15 Teen ma parma'ad parajad,
sületäied sündisemad,

kuhela teen kui kuninga,
vaheliku kui vanema,
haki kui Harju neitsikese.

20 Kuhelas paistis Kuuramaale,
hakki paistis Harjumaale.

Alla mina pannin haavakoored,
peale pannin pärnakoored,
keske'elle kulla keeru,
vahele vana hõbeda —
25 et ep läha alta hallitama
ega läha pealta päävatama,
keske'elt ei kopitama,
vahelt ei vananemaie.

Pilistvere. EKS 4^o4, 468 (32). 1872(?).

2.

1671

Kaits panen kätta kakumaie,

Refr.: üles!

viis panen sõrme viilumaie,
siis panen põllu jo põdema,
suure nurme ma surema!

5 Teime nabra kui ni naise,
kuhiliku kui emanda.

Tuuli tuli muialt maalta,

lõhus tuuli lõune'esta,
pikken põhjast meil põruti.

10 Ai tema alt haavausse,
ai ta päältä pärnausse,
keske'elta keeru kulla,
vahelta vana hõbeda.

Rannu. EÜS VII 2707 (33). 1910.

1672

Peeter, oh pühä sulane,
 Paavel, palgapoisikene,
 mine Virru vigla perrä,
 mine Harju hargi perrä!
 5 Tuu Virust kuldavikla,
 Harjust tuu harki hõbeda

3.

kohelikude kohenta,
 nabra päie pääle panna!
 Sis tii nabra ku nii naise,
 10 koheliku ku kuninga,
 haki Harju näitsikese.

Paistu. H II 68, 403/4 (46). 1889.

1673

Lõppe otsa, põlluke,
 Refr.: lõõrile-sõõrile!
 lõppe otsa lõigatenna,
 kahane sa kakuenna,
 vähene sa väaratenna!
 5 Tei ma nabra nurme pääle,
 tei ma nabra kui see naise,
 kuhiliku kui emandi.

4.

Naber Narva ju näusse,
 kuhiliku Kuramaale.
 10 Tõi ma Virust kuldavikla,
 tõi ma Harjust raudaharki
 kuhilikkude kohende,
 nabra päie pääle panna.

Karksi. EStK 15, 36 (29). 1922.

795. LÕUNALEIB LÕPEB.

1674

Kui meil lõpeb leigatava,
 saab kokku korjatava,
 siis meil lõpeb lõunaleiba,
 vahekannikad vauvad,
 5 siis tuua kerves tubaje,

1.

panna paku põrmandale,
 otsa lüia orjalegi,
 pähe panna päivilisel.

Kadrina. EÜS X 2637 (150). 1913.

1675

Kui meil lõpeb leikamine,
 suab kokku korjamine —
 siis on lõppend lõuneleiba,
 vaheviilakad vajunud,
 5 kasukannikad kadunud.

2.

Ambla. H II 14, 35 (45). 1888.

Leikame ja lõpetame,
leikame nüüd selle põllu,
vähendame selle välja!

Lõpepudru keedetakse,
5 haki-õlled tehtatakse,
mulle süüa annetakse,
humala udu toassa,

linnakse magu majassa,
õllepõhud põrmandule.

10 Kui meil lõpeb lõikuaega,
siis meil lõpeb lõuneleiba,
vahekannikad kauvad,
ohtutükid õigenevad.

Jõelähtme. H II 15, 183 (44). 1888.

797. LÕIKUS ILMA PEKSUTA.

1677

Aitüma, jumal tänatud,
otsa sai esi ilusa,
põld sai pitka peenderissa,
väli laia kasvandiku

5 ilma piitsa peksemata,
kantsiku karistamata,
laia roosa laskemata!

Koeru. H II 13, 59 (32). 1888.

798. TÄNU KUIVA ILMA EEST.

1.

1678

Aitüma, jumal tänatud,
nüüd sain kokku kulla põllu,
sidemelle selle põllu,
lademelle väl'lä laia!

5 Ei jäänud tukka tuule lüüa,

ei salku saju rabada,
vihku ei vihmal veeretada,
kõrt ei tuule kõigutada.

Simuna. H, Ostrov 278 (33). 1887.

2.

1679

Tänu olgu suuril loojal,

Refr.: üles-les-les-les!

au arme'el jumalal

kuiva ilma kurtamasta,

selged ilma seisamasta,

5 laed taevas laarimasta:

lask meid seljeli siduda,

lask meid kuivale koguda,
paremalle panna kokku.

10 Kokku ma panin kullapõllu,
sidemesse siidivällä,
lademesse laia põllu.

Türi. ERA II 24, 588 (24). 1930.

3.

1680

Tänu olgu loojal suuri,

Refr.: üles-üles!

au armel jumalel
kuiva ilma kurtemesta,

5 selge ilma seisamesta,
valge ilma vaalimesta!
Lask meid kuivale kogude,
tahe ilmal meid talite.

Ma panni kokku kurja põllu,
sidemesse sitanurme,
10 käänevesse kääni väl'la;
ma panni alla haavaoksa,
keske'elle keerukulla,
pääle panni pärnalehe.

Veli, hella vellekene!
15 Võta alla hallikene,
käe kõrva kõrvikene,

ligi linalakakene!
Mine sa Virru vikla otsma,
Harju mine harki otsma —
20 ma tei nabra kui see naise,
kuheliku kui emändi.

Tulli tuuli muialt maalta,
piken põrudi põhjasta,
lõhask tuuli lõune'esta —
25 ai ta alta haavaoksa,
ai ta päältä pärnalehe,
keske'elta keerukulla.

Helme. EÜS V 440 (128). 1908.

1681

799. VILJAPEADE NOPPIMINE.

Leika, leika, leiviline,
noppi päidä, päiviline!
Päist aga palka maksetanne,
kui ei päistä, nie hüvistä.

5 Mis sina kuressa kuulad?
Juba mu esi iessa,
juba minu pold on pienerassa.
Tulge mu kurgeje kusile,
ie otsa vetta heitma!

10 Ei`mina kurda kurgijassa,
laida laiussa esissa.
Kured minu kuldije panevad,
ied laiad helmedesse.
Kel on kured, sel on kulled,
15 kel on ied, sel on ehted.

Kuusalu. EÜS VIII 2027/8 (314).
1910—11.

800. PÄID JÄÄNUD PÖLLULE.

1682

1.

Peremees, peremeheke,
perenaene, naesukene,
miks oled sina vihane?

5 Kas oled seda vihane,
et jäid pead peale põllu,
kõrta kaks jäid kasvamaie,
varta viis jäid vaarumaie?

Ma põle seda meelel teinud,
need on mu peost pudenend,
10 läbi käte läigatanud,
üle sirbi silbatanud.

Laiuse. H, Ostrov 34 (31). 1887.

1683

2.

Peremees, peremehike,
perenaene, naisuke,

ehk oled seda vihane,
et on päida peale põllu,

⁵ kõrrekeisi kõikumassa,
varrekeisi vuarumassa?
See pole minugi süida:

see on kurja sepa süida,
tegi see sirbi kõvera.

Põltsamaa. H II 26, 959 (2). 1889.

3.

1684

Peremees, peremehike,
mis seisad sina vihane?
Kas seisad seda vihane,
et jäi päida pealla põllu,
⁵ söödile seasabuje.

¹⁰ Peremees, peremeheke,
ä'äp seisa sina vihane,
ma'p jätnud tukka tuule lüüa,
vart ei tuule vangutada,
kõrt ei tuule kõigutada,
¹⁵ ei salku saju rabida.

Las tuleb homme uusi pääva, —
küll aan haned otsimaie,
vanad sead valitsemaie,
põrssad põimima põllule!

Kõik sain kokku kuivallana,
heledana ilmallana.

Simuna. H II 53, 617 (74). 1895.

801. SIRBIVISKAMISE LAUL.

1.

1685

Sellel sirpi sisse mulda,
kes meist ära surekse!
Kelle sirpi kauge'ele,
see meist mehele viidaks!

Vaivara. EÜS VI 1200 (134). 1908.

2.

1686

Sirise, sirise, sirpi,
kõrise, kõverarauda!

Kesse hoorasta ujubki —
see sirpi katki karaku!

See sirpi eeni sibagu,
kes siita mehe saaneb!

¹⁰ Kes siita ära sureksi —
see sirpi maha vajugu!

⁵ Kes seie koju vananeb —
see sirpi järele jäägu!

Simuna. H II 53, 616/7 (79). 1895.

3.

1687

Sirise, sirise, sirpi,
kõnele, kõverarauda!
Kuule, kuule, kuukene,

näita, nädalikene,
⁵ arva, uusi aastakene,
too teada, tähekene!

Kessi meist mehele läheb —
selle sirpi eeli mingu!

10 Kessi meist järele jääneb —
see sirpi järele jäägu!

Kes meista ära sureksi —
see sirpi maha vajugu!

Kessi meist hooraksi ojuksi —
selle sirp selili mingu!

Koeru. H II 13, 59/60 (33). 1888.

1688

4.

Sirise, sirise, sirbikene,
kõrise, kõverrauakene!

Kelle esi ette jõuab,
kelle kaar see ette kasvab —
5 sellel peigmees vastu jõuab!

Kes saab enne ee otsa —
see saab sügisse laua otsa!

Tõstamaa. E 23882 (1). 1896.

F. TALGUD

802. TAHTSIN MINNA TALGUTELE.

1689

Tahtsin menna talguella,
tahtsin talgu jalgusida,
odrapulmaje pugeda,
kaeravarrule varuda,
5 kus oli viisi viinivoati,

üheksa aga õlleaamikesta,
Sealt said külalapsed juua,
vallavaesed keelta kasta.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 491 (35).
1879.

803. ISA EI ANDNUD HOBUST.

1.

1690

Tahtsin talguselle minna,
talguse talule tulla,
võerast valda vaatamaie,
teista talu tundemaie!
5 Ei annud isa hobusta,
veli vaskivalja'aida,

sõsar sõrmikinda'aida,
ema hella helmesida.
10 Siis jäin, kallis, koduje,
ilus, isa õue peale,
kena, kaevu kalda'ella.

Tartu. H II 29, 81 (2). 1888.

2.

1691

Tahtsin minna talgu'ella,
tahtsin talgute õluta,
odrapulmida pidama,
rukkivarruda vuatama!
5 Ei isa annud hobusta,

ema ei häida ehte'eida,
vend ei vaskivaljasida,
sõsar sõrmikinda'aida.

Järva-Jaani. H I-1, 226 (86). 1888.

1692

1.

Tahtsin, tahtsin talgu minna,
küssin isalt heada huosta,
emalt uuta halli kuube,
õelt hõpesõrmussid.

5 Isa's anna muule huosta,
ema uuta halli kuube,
õde hõpesõrmussid.

Mis nõu mina pidasi?
Ma tegin tuulesta hobuse,
10 saba siidist ma sidusi,
kabjad vasest ma valasi,
pilliruust ma pistsin kõrvad,
silmad tinatilkadest,
karva kullast ma kudusi.

15 Hakkasin merda sõitema —
meri mul mürkis minnesani,
taevas kõikus tullesani.
Sõitsen Näikse saare piale,
sääl olli kulda kuusemetsa.

20 Ehtiasin uie tua,
valmistasin valge kambri,

aknad all ja korsna pial.
Kuu mul paistis korstenust,
pää ka alta akenust.

25 Siis mind naersid Narva saksad,
irvitsid Viru isandad,
naersid Kura kuolipoisid:
kelles see ehited tuba,
valmis tehtud valge kambri?

30 Oma mo ehited tuba,
valmis tehtud valge kambri.
Sisse käisid siidilaevad,
väravalta värmilaevad,
õue alta õunalaevad,

35 tua takka tubakalaevad.
Tuba olli täide tuomihaisu,
tuomihaisu, luomihaisu,
õue olli täis õunahaisu,
kambri kallist marjahaisu.

Muhu. H II 6, 425/7 (84). 1890.

1693

2.

Tahtsin, tahtsin talgul minna,
tahtsin talguse õluta!

Isa ei and mul heada huosta,
vend ei vaske valja'eida,
5 õde ei sõrme sõrmukseida,
ema ei häida ehtme'eida.

Läksin aga alla heinamaasse,
niitsin kaare, niitsin kaks,

tegin heinasta hobuse:
10 heinakaarest väänsin kaela,
õlekõrtest tegin kõrvad,
pilliroosta pistsin silmad.

Siis aga läksin alt aga ilma,
alt aga ilma, pealt aga päeva.

Tori. H II 21, 865 (6). 1888.

1694

3.

Tahtsin, tahtsin talgusele,
tahtsin talguse õlut!

Küsin isalta hobust,

emalt aga eide ehtesida,
5 vennalt vaskevaljusida,
õelt sõrmikindasida.

Isa ei annud mulle hoosta,
ema eide ehtesida,
vend ei vaskevaljusid,
10 öde ei sõrmikindasida.

Tuulehoost sain hobuse,
vihmasaost sain sadula,
looja käest sain loogakese,

Hobu alla kui üks ahju,
15 ise peale kui üks päeva,
kübar peas kui kiriku,
juuksed peas kui jumala vitsad.

Tori, H II 5, 629/30 (5). 1890.

805. TALGUTE LAITJA.

1.

Elassi elu moisaessa,
alla akande punase,
peale rohu rohelise.
Süütsin saksad, juutsin saksad,
5 saatsin saksad magamaie.

Tahtsin minna talgusele:
andsin uksele õluta,
sagarale saksa viina,
et ei uluks uued ukseid,
10 karjuks ei perevāravad,
et saaks minna salajasse,
ilma kupja kuulamata.

Tahtsin tulla, tahtsin olla,
tahtsin tulla talgu õue —
15 tuli vasta vana naine,
kihelkonna külakoira,

valetas pika valeda,
et ei ole talgusida,
tehtud ei talguse õluta!

20 Mina vastu kostemaie:
«Oh sa valla vana naine,
kihelkonna keelekoira,
kivi su keelta litsugu,
sõmer su kurgusõlme peale!»

25 Oli tehtud talgusida,
tehtud talguse õluta,
laia kapuga kanneti
magusamat märjukesta.

Häädemeeste. EÜS VI 447/8 (16).
1909.

2.

Tahtsin minna talgutelle,
odravarrule vaaruda,
kaerapulmaje puggedal

Vasta tuli valevedaja,
5 ütles kulbid kurje pestud,
astjad halva haritud,
lauad laste loputatud.

Läksin ikke ometegi,

10 läksin kiuste kuulamaie,
kavalasta vaatamaie —
leidsin kulbid kulla pestud,
astjad hella haritud,
lauad naiste loputatud.

Väike-Maarja. H II 11, 337 (105).
1889.

1695

1696

Tahtsin minna talgusele,
 Refr.: üles!
 valelik tuli vasta mulle,
 ütles õlle otsa lõpnud,
 ütles maki maha joonsnud,
 5 põle sääl süüa, põle sääl juua!

Ma läksi ikki talgusele:
 küll oli süüa, küll oli juua,
 küll oli haljast haput taari.

Pärnu. EÜS VIII 1035 (30). 1911.

Tahtsin, tahtsin, hellad vennad,
 tahtsin minna talgusele,
 tahtsin talguse õlut!

5 Ema ei annud häida ehteid,
 õde ei hõbesõrmusid,
 isa ei annud heada hoost,
 vend ei vaskival'la'eida.

Läksin talgusel nutuga.
 Tuli aga vastu külapapa.
 10 «Mis sa nutad, tütarlapsi?»
 «Tahan minna talgusele,
 tahan talguse õluta!»
 Küla-aga-papa kostis, mõistis:
 «Ära mine talgusele,
 15 talguõlut on hapuks läinud,
 talgusai on sandiks läinud,
 talguviin on vihaks läinud,
 talguroad on ropust tehtud!»

Mina kargan katsumaie:
 20 talgutoit on targast tehtud,
 road olid tehtud rohtudega.
 Road olid toodud Rootsimaalta,
 vesi toodud Venemaalta,
 sool oli toodud Soomemaalta,
 25 petersellid Reisimaalta,
 porgandid olid Pohlamaalta,
 sibulad olid siita maalta.

Rooga see rääkis rootsi keelt,
 vesi rääkis vene keelt,
 30 sool rääkis soome keelt,
 porgandid küll pohla keelt
 petersellid reisi keelt,
 sibulad siis siitmaa keelt.

Vändra. H II 20, 639 (48). 1889.

806. TULE NÖDRALE NÕUKS!

Tule, tule, jous, jous,
 tule ainella avista,
 tule notrale nousta,
 peenele peavarasta,
 5 töövarasta tütarelle,
 käevarasta vaevatselle,
 noust notra linnulenne!
 Ei sina tule sööma tottu

ega jookse jooma tottu —
 10 sa tuled ainele avista,
 sa tuled notrale nousta,
 peenele peavarasta,
 töövarasta vaevatselle,
 noust notra linnulenne.

Haljala. H I 5, 20 (22). 1892—94.

1.

1700

Külanaise, kallikese,
 tulge meie talgule!
 Külanaise, nannikese,
 linapõlle, linnukesed,
⁵ tulge meile talgule:
 maha tapam Maasik-lehma,

ära sööme Süstik-lehma,
 panem lammas laua pääle,
 kohioinas otsa pääle.

Halliste. EÜS XII 1225 (12). 1914—15.

2.

1701

Külatüdrukud, õeksed,
 külapoisid, pooled vennad,
 küla noored neiukesed,
 tulge mulle talgu'elle!

⁵ Ära ma tapan selle härja,
 mis pole ilmas ikkes käind,
 elupõlves põldu künnud;
 tuhat sülda turi lai,

sada sülda sarved pikad,
¹⁰ kümme küinart kõrvad laiad,
 pea kui Pärnu villavakka,
 jalad kui Viru verstapostid,
 saba kui Saare kuiva kuuske.

Hageri. EÜS X 712 (9). 1913.

3.

1702

Külatüdrukud, õesed,
 tulge meile talgusele:
 meil on tallermaa tasane,

jala ääremaa ilusa,
⁵ kenga keerumaa kenada.

Audru. EKS 4^o2, 396 (102). 1874—75.

808. HALVAD TALGUD.

1703

Tahtsin minna talgusele,
 Refr.: üle-es-les-les
 tahtsin talguse õluta,
 seda kobet korbikesta,
 seda rōbet rōösakesta!

⁵ Jōudsin juba talgusele,
 talguse taadi toasse,

sääl olid saiad süüa soojad,
 rōösad olid päris rōbed,
 oinaots oli uisitenna,
¹⁰ kukekakk oli koppitenna.

Paistu. H II 43, 219 (5). 1892.

Hõiska, poiss, õlut külassa,
 mõdu meie mõisa'assa,
 sõda meie sõnnikulla,
 vägi meie välja alla,
 5 kari meie karjamaalla!
 Kes see sõtkub sõjaleivad,

kes see voalib vainukakud?
 Kägu sõtkub sõjaleivad,
 vares voalib vainukakud.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 359 (29).
 1879.

810. PÖLLUL PULMAD.

1705

Peremees, peremehike,
 perenaime, naisukene.
 Lubas põllul pulmad tehja,
 lubas väljal varrud tehja.
 5 Lubas pulli pulmadeksi,
 värsi välja varrudeksi.
 Küll saab näha, küll nähikse,
 kas on pull ju pulmadeksi,
 värss saab välja varrudeksi.

1.

¹⁰ Kui pole pulli pulmadeksi,
 värss pole välja varrudeksi:
 saagu, saagu ma sajatan,
 saagu koju kolletama,
 ahju äärde haigutama.

Järva-Jaani. EÜS VII 1706 (290).
 1910.

1706

Peremees, peremeheke,
 perenaene, naesukene,
 kas saab tõtte, mis tõutsid?
 Tõutsid teha põllul pulmad,
 5 põllul pulmad, väljal varrud.
 Tõutsid tõrre õluta,
 vaadi viinada vihada,
 poole poolikut mõduda,
 tappa ära härjakese!

2.

¹⁰ Peremees, peremeheke,
 perenaene, naesukene,
 pane lammas laua peale,
 keera oinas keskelle,
 pane vasikas vahele,
 15 teine teise otsa peale!

Kolga-Jaani. H III 14, 828/9 (3).
 1893.

1707

Ma paluks pereisada,
 ma paluks pereemada,
 kes teeks meie põllul pulmad,
 põllul pulmad, väljal varrud.
 5 Ära tapaks selle härja,
 kellel seitse vaksa turja,
 kümme küünart küllekonta,

3.

sada küünart seljaroogu.
 Kõik tema liha leikumata
 10 ja tema rasv on raiskamata.
 Ega tema polnud ikkes käinud,
 ikkes käinud, sahka näinud.

Koeru. EÜS VI 1464 (149). 1909.

Peremees, peremehike,
perenaine, naisukene,
ei sa teinud põllul pulmi,
põllul pulmi, väljal varrusid.

⁵ Kui siis tegid talgusida,
siis su viisud villendavad,

nahkapastled narvendavad
aida vahet käie'essa,
keldre vahet kepsidessa,
¹⁰ õluta välja tassinessa.

Pilistvere. H III 2, 829 (22). 1891.

Mina tänan Rääsa Mihkelt,
Refr.: kaasva!
kes oli põllul pulmad teinud,
oli väl'lal varrud teinud.

Kutsutud kõik sundid-sandid,
⁵ mind oli jäetud kutsumata,
mulle au pakkumata.

Karuse. ERA II 39, 382 (4). 1931.

811. PANE LAMMAS LAUA PEALE!

Lõpe, põldu, lõune'eksi,
sua aga otsa õhta'aksi!
Peremies, peremehike,
perenaene, naesukene,

⁵ pane lammas laua peale,
oinas teise otsa peale,
kohikellad keske'elle!

Kadrina. EÜS VII 426 (209). 1896.

Lõpe, lõpe, põllukene,
saa otsa, saarekene!
Et las näha, las näikse,
kas tehtaks, mis tõuti:

⁵ kas on lammas laua peale,
kohioinas otsa peale.

Koeru. EÜS VI 1753 (249). 1909.

Peremees, peremehike,
perenaene, naesukene,
peremees, hõbekübar,
perenaene, kardapõlle,
⁵ ära mina piirsin pitka põllu,

ära mina laansin laia välla,
ei jäänud kõrta kõikumaaie,
liblekesta liikumaaie.

¹⁰ Kas tegid tõeks, mis tõutsid?
Tõutsid tõrre õluta,

1713
1714
vaadi viha viinukesta,
pudeli punast mõduda!

15 Tõutsid tappa selle härja,
mis põle ilmas ikkes olnud,
elul-põlvel põllul käinud:
tuhat oli sülda turja paksu,
sada sülda sarved pitkad!

Kas on lammas laua peale,
koheinas otsa peale,
20 kas on lusikad loetud,
liuad littu ju säetud,
taldrikud tasa võida?

Pilistvere. EKS 4^o4, 477 (46). 1878.

812. KÜLL SU VIISUD VILLENDAVAD.

1713

Oot, oot, perenaine,
küll saab näha, perenaine,
kas so viisud villendavad
köögiteeda käie'ena,
5 aidateeda astudessa.

Kas sul suitseb sooja rooga,

1.

kas sul lammas laua peala,
koheinas otsa peala,
kas sul vilkvad viinaklaasid
10 ja sul õhkvad õlleklaasid?

Tori. H II 21, 558/9 (19). 1890.

1714

Lähme kodu vaatamaie,
Refr.: üles!

mis sääl kodus tehtanesse.

Teeme kokal kobinat,
kokk teeb pajale padinat.

5 Kas seal suitseb sooja rooga,
aurab või lammas laua peale?
Kas on pingid piimal pestud,
kas on lusikad loetud,

2.

kas on vaanad vaadatud,
10 kas one liuvad likku pandud?

Kas su viisud villendavad,
kingakabjad katkestavad,
aidatiida astudelles,
köögirada ratsutelles?

Pärnu. EÜS VIII 1009 (13). 1911.

1715

Peremees, peremehike,
perenaene, naesuke!

Tõsta jalga, ma vaatan,
kas su viisud villendavad,

5 jalanartsud narmendavad
köögiteeda käie'ssagi,
aiateeda astussagi.

3.

Juba meil tülpiib tühja kõhtu,
näpib nälgil vöö-alune.
10 Pane nüüd lammas laua peale,
oinas teise otsa peale!

Pilistvere. EÜS IV 1552 (6). 1907.

1.

Peremees, peremehike,
perenaine, naisukene!
Kas on pudru keidetud,
või silmas sulanud,

⁵ paksupiima püttissana,
lusik servale säetud?

Viru-Jaagupi. H II 10, 390 (119).
1889.

2.

Jooks on putru keidetud,
valatuie vaagunisse,
pandud piimada parasta,
võida viievoelista,

⁵ koorta kuuekuulista,
saiada sadanda voesta?

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 85 (126). 1878.

1717

3.

Perenaine, naisukene!
Kas on pudru keedetud,
või silmas sulanud,
pütt pandud parajat piima,
lusik serval seatud?

¹⁰ piimada parajat piima —
siis kasi jalad kamberista,
peida piimahoone'esta,
kus ei kuule kuuel päeval,
näe ei seitsmel nädalal.

⁵ Kui pole putru keedetud,
või silmas sulanud,

Väike-Maarja. H II 11, 304 (76). 1889.

1718

814. RUTTAME ENNE MUID.

1719

Rühkemi, ruttakõmi,
tõtakõmi tõemeeli!

Saa pia mi peräle,
inne muid istemilõ.

⁵ Andas asõ akõnilõ,
pandas pingi perä poolõ.

Kis tulõ perän meid,
perän meid, perän muid —

¹⁰ andas asõ ahu ette,
pingi pandas paistõele.

Sinnä sulasõ suurõ sõlõ,
lagunasõ laja lehe,
igunasõ iluhelme!

Urvaste, Karula. H II 36, 153/4 (193).
1893.

Lääme söödile sööma,
pervele lõunat pidama!
Söödil suure söögilavva,
pervel pika istepingi.

⁵ Täüs omma livva, täüs omma
lavva,
täüs omma pingi pedajadse,
täüs omma kanni kadajadse.

Kanepi. H III 26, 333 (27). 1895.

Peremees, peremehekene,
Refr.: lõpele-lõpele!
perenaine, naisukene,
perepoega, saabassääri,
peretütar, kuldakinga:
⁵ tulge väljale vaatamaie,
tulge kõrda kõrdamaie!
Siin on tehtud tüki tööda,

välk on väljada vähendud,
nurk on nurme nukistetud.
¹⁰ Peremees, peremehekene,
pane lammas laua pääle,
kohioinas otsa pääle!

Äksi. H II 43, 834/5 (60). 1893.

Attüma pereisale,
attüma pereemale
sööttemasta, jootemasta,
laia lauda kattemasta,
⁵ seda härga tappemasta,
mis pole ilmas ikkes olnud
ega põlvel põldu künnud:
tuhat vaksa turja paksu,

sada vaksa sarvi pikka,
¹⁰ kümme küünart küllekonta.
Nüüd olen suppi suuni täide,
miki-maki maani täide,
harjani härjalihada,
kaelani kanalihada.

Peetri. EÜS VIII 566/7 (77). 1911.

Attüma pereisale,
attüma pereemale,
kes on teinud põllul pulmad,
põllul pulmad, vällal varrud,
⁵ ära on tapnud selle härja,
kes pole ilmas ikkes olnud,
saeal aastal sahka kannud,
tükil aeal tööda teinud.
Olgu tänu ka kokale,

¹⁰ kes on palju vaeva näinud
enne kui söögi valmis saanud:
paa tema toonud Paide'esta,
vee tema toonud Venemaalta,
soola toonud Soomemaalta,
¹⁵ tangud toonud Tallinasta,
liha toonud Lihulasta.

Viljandi. H II 43, 261 (10). 1884.

Mina tänan pereisad,
 pereisad, pereemad,
 kes on teinud põllul pulmad,
 põllul pulmad, väljal varrud,
 kes mind, kurva, siia kutsus
 ja mind, halva, siia aeas.

Ära ta tapnud selle härja,
 kellel tuhat vaksa turja,
 kes pole ilmas ikkes olnud,

10 elupõlvel põldu künnud,
 kellel sada vaksa sarva,
 kümme küünart kül'lekonta,
 seitse küünart seljaroogu,
 kelle liha liikumata,
 15 kelle kõht kõikumata,
 kelle rasv on raiskamata.

Rõuge. H I 2, 613 (1). 1889.

B 1.

1725

Oh seda heada meie härrat,
 parajada meie prouat,
 kes tegi pulmad põllu peale,
 talgud taha väila peale,
 5 helinad ee järele.

Ära tema tappis selle härja,
 mis pole ilmas ikkes käinud
 ega põlves põldu künnud,
 sajal aastal sahka näinud,
 10 tuhandemal tööda teinud.

Siis tulid härge tappemaie:
 tuhat meest tulid Türgimaalta,
 sada meest oli Saksamaalta
 seda härga tappemaies —
 15 ei saand siiski tapetud.

Oli mul veike vennukene,
 peidlapikk ja peenikene —
 rusikaga rudjus härja,
 peidlagaga ta pistis kurku.

Kadrina. EÜS X 2703/4 (279). 1913.

B 2.

1726

Olgu terveks meie härra,
 meie härra, meie proua,
 kes oli teinud põllul pulmad,
 põllul pulmad, vällal varrud
 5 ja oli tapnud selle härja,
 mis pole iial ikes käinud,
 ei sajal aastal sahka näind;

tuhat sülda turi tal paks,
 sada sülda külg tal paks;
 10 tuhat meest said turjast süia,
 sada meest said küllest süia.

Hageri. EÜS X 723 (23). 1913.

818. OLGU TERVED, MEIE HÄRRAD!

1.

1727

Olgu tervest meie härra,
 saagu palju meie saksa:
 tappis härja talgusest,
 lei lehma lüpsikulta

5 sada Saksamaa kanada,
 tuhat Turgi kukekesta.

Jõhvi. H II 1, 208 (310). 1888.

1728

Olga terve meie härra
hüva ande andemasta,
paremad töotamasta.

Täis olli suuni, täis olli pääni,

2.

⁵ täis olli onnista õluta,
täis olli kaunist kall'akesta,
mõnepäivasta mõduda.

Rannu. H III 10, 100 (4). 1889.

1729

Ättüma hüvale herrale,
ättüma hüvale prouale,
höbenokka noored herrad,
kuldanokka preilikased,

3.

⁵ eks meil herra annud talgud,
eks meil junkur kinkind joodud.

Simuna. H I 1, 46 (15). 1888.

819. ÕNNE ÕUED TÄIS.

1730

Oh seda heada härrakesta,
paremada prouakesta,
kuldanuppu noored härrad,
höbepitsi preilisida!

⁵ Töotas tõrre õluta,
vaadi viinada vihada.

Aitüma hüvani härrale,
aitüma hüvani prouale
hüva andi andemasta,

¹⁰ paremada töotamasta!

Mis soovin hüvani härrale?

1.

Õue täide õnnesida,
tallid täide täkkusida,
latrid täide laukusida!

¹⁵ Mis soovin hüvani prouale?

Õued täide õnnesida,
katuksed täide kanasida,
sõnnikud sigu täide,
põhud täide põrsaida.

Väike-Maarja. EÜS VIII 90/1 (42).
1912.

1731

Oi meie heleda härra,
oi meie saleda saksa,
höbepitsi preilikene,
kuldanuppu noored härrad.

⁵ Meie puhas prouakene
ära tegi, mis tõuti —
tegi pulmad põllulesa,
õletused õtrulesa,
kahinikud kairulesa.

2.

¹⁰ Tappis härja talguksesta,
lei lehma lüpsikulta,
sada Saksamaa kanada,
tuhat Turgi kukekesta.

¹⁵ Mis sääлта järele jääne?
Saba jäi ja jäivad sarved.
Sarved jäid õluta juua,
saba jäi salvu pühke'esta.

Mida soovin härradele?

Härral väljad vilja täisi!
20 Mida soovin prouadelle?
Proual põhud põrsukeksi,
põhud põrsaste emija,
laudatäied lambakesi,
laudad lammaste emija!

25 Mida soovin preilidelle?
Preilil kolmed kõsilased,
ühed tulgu, teised mingu,
kolmandad koduje jäägu!
Jõhvi, H II 1, 333 (491). 1888.

820. OMA JA VÕÖRA MÕISA TALGUD.

1.

1732

Kodasema härra annab talgud.
Mis tema tapab talgudeksi?
Sea tema tapab talgudeksi,
mis mullu mängis murule,
5 kevade mängis kesale,
talve tantsis tallissagi —
selle tema tappis talgudeksi.
Kui meie teule lähme,
siis on saabaste sahina,
10 ummiskingade uhina.
Esna härra annab talgud.

Mis tema tapab talgudeksi?
Mis mullu haises murula,
kevade haises kesala,
15 talve haises tallissagi —
selle tema tapab talgudeksi.
Kui need teule lähevad,
sää! on viiskude vihina,
sää! on paslede pahina,
20 nahkpäitsete nahina.
Peetri, EÜS IX 963 (31). 1912.

2.

1733

Vot kus härra, meie härra,
tappas härja talgussista,
lehma liiasta lihasta!
Ai pagan Pagari härra,

5 tappas kuke talgussesta
ja kana liiasta lihasta!
Jõhvi, EÜS VI 1112 (288). 1909.

G. REHEPEKSMINE

821. REHELE, RAHVAS!

- 1734
- Rehele, rehele, rahvas,
rehele, pereminjad,
vardale, perevanemad,
küile, kahekälised!
1. ⁵ Juba sie sõela seisab servi,
vanker vaatab valge poole.
Hanila. H II 2, 487 (638). 1889.
- 1735
- Rehele, rehele, rahvas,
rehele, taluminiad!
Juba kukke laulnud kuusi,
kana kõõrutand kahessa.
2. ⁵ Juba kuu koja kohal,
sõela sanna sõnnikula.
Küll oli vares varane,
varasem veel vaenelapsi.
Kolga-Jaani. EÜS VII 2696 (23). 1910.
- 1736
- Üles tõuske, ümmardajad,
käige reiale, käliksed,
menge reiale, miniad,
lademille, lapselised!
3. ¹⁰ ja küüd külassa käinud.
Meie neidused magavad —
ilma tööta, ilma vööta,
likkavad lina seessa.
- ⁵ Juba kukk on lauland kuusi,
kana kaarutand kaheksa,
linnud viisi veeretanud
- Haljala. H I 5, 58 (126). 1892.

Üles touske, ümmärdäjäd,
käige reiele, käliksed,
minge reiele, miniad —
reie tahab peksemista,
5 tuba uusi uhtumista,
koda uusi kolkimista,
lademed lahutamista!

Jo päivä pinusse paistab,
juba koidab Konnu puolta,
10 valastab Vahastu puolta,
piirab Pikaristi puolta.

Kuusalu. EÜS VIII 2304/5 (23).
1910—11.

Üles reiele, miniad,
kälised, käsikivile,
veljenaised, veskitiele!

Juba äia süöti härjad,
5 juba ämmä lüpsi lehmad,
nadu kallis saati karja,
saati karja kauge'ella,

lehmad linna uulitsalle,
vasikad hanepajuje,
10 kitsed kulda koppelie,
lambad Lauri heinamaalle.

Jöhvi. H II 1, 234 (342). 1888.

822. KOKKU, KOODIMEHED!

Kokko, kokko, koodimihe',
rehe ala, rihämihe!
Kokko koodi kolinalõ,
rihävarrõ rabinalõ!

5 Lööge katisk kaaraterä,
nelläs-viies nisuterä!

Nõstke koodi korgele,
maalõ saatkõ sagõ'õle!

Naksi pappi palõlõma,
10 hüvi sõnu ütelema.

Karula. EÜS VII 982 (34). 1910.

Kokku, kokku, koodimihe,
rihe ala, rihemehe!

Kas omma koodi teil käena,
rihavarre vajana?

5 Koodi kuukva kuusikunna,
rihavarre varikunna.

Sangaste. H II 31, 789 (10). 1888.

823. MILLAL PEKSAN PEIU REHE.

Kodu peksin kolme reie,
mõned reied mõisassagi.
Millal peksan peiu reie,

kannan kaasa kõlka'aida,
5 elu hella õlgisida,
teisepoole põhkusida?

Las tuleb suvi, saab sügise,
jõuab aega jõulu poole,
nädal päivi pärast marti —
¹⁰ siis ma peksan peiu reie,

kannan kaasa kõlka'aida,
elu hella õlgisida,
teisepoole põhkusida.

Harju-Jaani. H II 15, 792/3 (3). 1890.

824. REHT EI PEKSETA MINUTA.

1742

1.

Viinad juuasse minuta,
saiad süüasse salaja.

Reht ei pekseta minuta,
vart ei lööda vastu maada,

⁵ kui pole minda, vaesta lasta,
kõrvas mieste, kõrvas naeste,
kõrvas kõrkide sulaste.

Karuse. H II 2, 282 (409). 1889.

1743

2.

Reie ei pekseta minuta,
varta ei lüia vaevatsita,
kui põle hulgas hullukesta,
seas ei sääse seltsimeesta.

⁵ Ma lõin — põrand põrises.

reieräästas raksatelles,
aluspalki paugatelles.

Väike-Maarja. H III 17, 507/8 (162).
1895.

1744

3.

Reie ei pekseta minuta,
varta ei lüia vaevatseta,
kubu kulleta ei siuta,
kui ep ole minuda kõrvassagi
⁵ sidemed siutamassa,
lademed lahutamassa,
teisi pooli pööramassa.

Saiad süiakse salaja,
mesileivad mekkimata,

¹⁰ koogid kulla katsumata.
Ei neid saand sula süia,
ei käind käu kädeje.

¹⁵ Kõik pian, kallis, kannatama,
kõik pian, vaene, vaigistama —
eide kurjad, taadi kurjad
ja valju vanema kurjad.

Kadrina. H I 1, 92 (8). 1889.

1745

825. HALVEMAD REHEL, PAREMAD MAGAVAD.

Riibituma, raabituma
lähva rihte rabama.
Hää poisi, paremba näio

⁵ lähva küini magama,
kolgusede konelema.

Puhja. H I 2, 506 (6). 1888.

1.

1746

Õekesed hellakesed,
lähme reie peksemaie!

Reie mina peksan rõõmulana,
lademed mina laululana.

⁵ Reie peksan — see unustan,
loo laulan — teist muretsen.

Väike-Maarja. H II 11, 587 (2). 1889.

2.

1747

Tere, tuba, kus ma tulin,
tere, reie, kus ma reisin!

Tere, tuba toomekarva,
toa lagi laevakarva,
⁵ seinad särjesapilised!

Reie peksan rõõmulagi,
laed trede laululagi.

Rõõmul reie peksetakse,
tantsul pahmast tallatakse,
¹⁰ laulul lüüakse laeted.

Järva-Jaani. EÜS VII 1704/5 (287).
1910.

3.

1748

Reie peksan rõõmulana,
lademed lõõn laululana,
sidemed sirutajale,
lademed lahutajale.

Haljala. H III 23, 42 (17). 1895.

827. MA LÄHEN REHELE, REBANE.

1.

1749

Kõik lähvad muidu koduje,
ma lään reiele, rebane,
kaerareiele, kanane

laetelle, lapsukene,
⁵ peale pahna, pardikene.

Simuna. H II 11, 973/4 (3). 1890.

2.

1750

Rehele lähen, rebane,
rukkireiel, roosikene,
ohrareiel, otsukene,
kaerareiel, raasikene.

⁵ Lademed lõõn lauluga,
sasi tassin tantsuga,
rehe peksan — see unustan!

Jüri. EÜS X 780 (47). 1913.

1751

Ma lään, rebane, rehele,
pardike, lään pahma'alle,
lapsuke, lään laeti peale.

Võtan nuia nurgasta,
5 varta rehe varnasta,
reha reheseinasta.

Peksan parred pahma'aksi,

3.

seinad seemnerukideksi,
kõlkad kõlu-ibadeksi.

10 Rehe mina peksan rõõmuga,
laetid lõõn lauluga,
pahma tallan tantsuga.

Türi. H II 13, 646/7 (31). 1889.

1752

Läksin reiele, rebane,
sidemelle, sirgukene,
lademelle, lapsi noori.

Kästi lüüa müta-mata,
5 mina lõin sussa-sassa.

Rebane sai reiepapist,

4.

jänes pandi pahmapoisist,
karu vihku kandemaie,
sääsed sisse voodemaie,
10 parm läks parsile palava.

Viru-Jaagupi. H II 10, 363 (93). 1889.

1753

828. REHELIST MINUST RIIELDAKSE.

Reielist must riieldakse,
vardakätt must vaieldakse.

Must põle head reielesta
ega valju vardakätta:

5 lapi lõõn laete peale,
põigiti põranda peale,
servi seina ääri mööda.

Järva-Madise. H II 47, 115 (13). 1887.

829. EI KULU KOODIL.

1754

Hellakene, vennakene,
tegi mul koodi kuslapuusta,
koodivarre vahtarasta,
käskis koodile kuluda,
5 rehavarrele vanada.

Mina olin maani kavala:
lõin ma lapiti ladeta,

1.

lõin ma servi seina mööda,
paigu paljast maada mööda,
10 katki koodi kuslapuusta,
katki varre vahtarasta.

Äksi. H III 8, 759 (8). 1890.

Seni mul vennad, seni mul vellad,
said aga vennad naesed võtnud,
valgedpead vaadanud,
kuldakinga kuulanud,
5 hõbepoorti ostenud —
võttis siis veli vihada.

Tegi koodid kollepuised,
rehavarred vastakised,

mõtles mind koodile kuluvad,
10 rehavarrele vajuvad.

Ei mina kulund koodilagi
ega vajund rehavarrelegi —
kulusin venna kurjusele,
vajusin venna vande'ele.

Pärnu. H II 20, 162/3 (30). 1889.

Perenaene, põrguline,
ütles mind koodile kuluvad,
rehavarrele vajuvad.

5 Mina aga mõistsin, vastu kostsin:
«Ei mina kulu koodilagi,

vaju rehavarrelegi!
Ma kulun kurjile sõnule,
vajun venna vannetele.»

Vändra. EKS 4², 548 (8). 1869.

Peremees, peremehekene,
aie mu mustale rihele,
kätte and koodi kuslapuise,
rihavarre vahteritse.

5 Kässid koodil mu kulude,
rihavarrele mu vajude.

Ma olli Maie maani tarka,
kabu konseni kavale,
lõi ma serbi saina pääle,
10 lapiti ma ladermi pääle.

Kats lõi koodi kuslapuise,
rihavarre vahteritse.

Mina, ripak, pessa rihte,
saie pääd tänä saside!

15 Ega rikas riht ei pessä —
rikas makas riide'enna
kullaline alla kuvve,
hõbe õlgede vahele.

Helme. H IV 3, 77/8 (53). 1888.

Rehepappi, patukotti,
taht miu koodile kuluta,
rehavarrele vaeuta.

Mea Maie, maani tarka,

5 Kaie, konseni kavala:
ei ma's kulu koodilagi,

vau es rehavarrelagi.
Tõsti koodi kõrge'esse,
koodikabla kauge'elle.

Paistu. H III 6, 859/60 (37). 1888.

Rehepappi, hellä velle,
tõutid koodil meid kulute,
rehavarrel meid vaote.

Ei me es kulu koodilegi,
5 vao es rehavarrelegi.
Koot kulut kupu mul peosse,
rehavars villi põielesse.

Hää näiu, parebe poisi
kandke kõlguses magame!
Mina, ripak, lää lähese,
käharpää, kääna kubu,
5 sakerpää, löö sarja peale,
vaene, poe piistamaie.

Rehepapp, sa linnukene,
tõutid koodile kulute,
rihavarrele väsite.

Reiepappi, poisikane,
reiepappi ja riveda,
halliparda ja pagana.
Pani paksusta lademed,
5 säes sääre kõrguesta,
käskis lüüa marjal maani,
hanel põhjani pöruta.

Pidin reie peksemaie,
varda varnast võttemaie.
5 Tige teumees minule,

Rehepappi, hellä velle,
jätke nii rehe järele!

10 Kui me tulem tõise kõrra,
tõise uvvele suvele —
sis me toome tubakuda,
kanname tatrekaraskida.

Karksi. H II 5, 152/3 (20). 1883.

10 Alles koodi kuusikuna,
rihavarre varikunna,
tüvi alla, ladu päälä,
tüvi alla raiumede,
ladu pääle laasimata.

15 Raiu koodi kuusikusta,
rehavarre varikusta.

Karksi. H III 5, 807 (3). 1889.

830. PAKSUD LADEMED.

Hani kannuni kavala —
tõsti nied õled ülesse,
10 lassi maha laksatie,
õled kukutas kubuje,
aganad uluujasse,
ivad keeri keske'ella.

Jõhvi. H II 1, 486 (645). 1888.

vali vastane kanale.
5 See pani paksusta lademed,
seadis seare kõrguseni,

labajala laiuseni,
Käsib lüüa marja maani,
marja maani, pärja peani.
40 Ma olin, hani, aina tarka,
linnukene, liiga tarka:

Kuda pian reiele minema,
varta varnast võttemaie!
Mul oli paha paarimeesi,
see pani paksusta lademeid,
5 siis käskis lüüa marja maani,
marja maani, pärja pääni,
põruta pilve põhjani.
Oleks mu sõrmed sõsterased

Kuda pean koju minema,
koju reie peksemaie?
Mul on paha paarimeesi,
paneb paksule lademed
5 seab seare kõrgusele.
Käsib marja lüüa maani,
marja maani, pärja pääni,

Reie ei pekseta minuta,
vart ei lööda vastu moad.
Mina küll varjulta vaatan:
kas see marja lööb meil moani,
5 vilja põhjani põrutab?
Kui see marja ei löö moani

Ah sa ribe rehepappi,
tahmane talatagune!
Pani paksusta ladeta,

lõin aga sõrvi seina mööda,
lapiti laeteid mööda,
paigu paljasta põrandat.

Kadrina. EÜS X 2685/6 (254). 1913.

3.

1763

käevarred vahterased,
10 õlanukud õunapuused —
siis mina lööksin marja maani,
marja maani, pärja pääni,
põrutaksin pilve põhjani.

Väike-Maarja. H II 11, 373/4 (152).
1889.

4.

1764

hani põhjani põruta.
Kui ei marja lööne maani,
10 hani põhjani põruta —
küllap matar lööneb maani,
halgu põhjani põrutab.

Ambla. EÜS VII 2277 (15). 1910.

5.

1765

ega põhjani põruta —
ei siis kõlba kodukanaks
ega pärjapidajaksi,
10 targa tanu kandijaksi.

Kose. H II 16, 126 (158). 1887.

6.

1766

seadis sääre korguseksi,
5 käskis Malle maani lüüa,
Pille põhjani põruta.

Mall ei jõudnud maani lüüa,
Pill ei põhjani põruta.

Mall löi koodi kolmest tükist,
10 rihavarre nel'last-viiest.

Laiuse. H, Ostrov 93 (29). 1887.

1767

7.

Oi mina vaine saksa vang,
higine isanda orja,
kurja mõisa kõrraline,
paha saksa palguline,
5 rikka mehe reieline!

Rikkal mehel õlid reied suured,
reied suured, parred paksud.
Paneb paksusta lademed,
säeb sääre korguville.

10 Mina, marja, maani tarka,
hani, kannuni kavala:

lein mina varda kõrge'esta,
kõrge'esta, kerge'esta:
eneleni hõlpusambi,
15 jaluteni jõudusambi,
seljale seda parembi.

Reie peksan röömulani,
lademed lein laulujani,
reie peksin — sene unestin,
20 luu laulan — toist muretsen.

Lüganuse. H III 17, 32/3 (15). 1894.

831. MAHA PEKSN MUSTA REHE.

1768

1.

Maha peksin musta reie,
maha tahmatse tagusin.

Kõvast lõin ma kõrre peale,
valjust rukkivarre peale,
5 servi seina ääre peale.

Katki lõin ma lao kaela,
tulekummid kummuliste,
seinapalgid seljaliste.

Simuna. H II 11, 973 (1). 1890.

1769

2.

Maha peksin musta rehe,
maha tahmatse tagusin.

Ei mu riknud rehekooti
ega tapnud rehetahma.

5 Mind küll riksid Riia õlled,

Riia õlled, Võnnu viinad,
poepoiste pooled toobid,
kaubameeste kannupõhjad.

Maarja-Magdaleena. H II 56, 412
(99). 1895.

832. PUHAS REHEPEKSJA.

1.

1770

Maha pessi ma musta rihe,
 maha aie aganedse,
 maha tõugassi ma tolmutse —
 es jää udsu otsa pääle,
 5 põrmu põsesarna pääle.

Udsu jäi iks usse pääle
 põrmu põhtja põrmatule,
 tahma tare lävele.

Sangaste. H II 31, 789 (11). 1888.

2.

1771

Maha pessi musta rehe,
 maha udutse reheda —
 es jää põrmu põse pääle,
 es jää udsu huule pääle.
 5 Põrmu jäie põrmandule,
 udsu jäie usse pääle.

Kae talutütterida:
 neil jääs udsu huulde pääle
 ja ka põrmu põse pääle.

Otepää. EKS 8°3, 101 (8). 1874.

833. KATKI LÕIN KOODI.

1772

Rehele mind üeldakse,
 kuodile mind kutsutakse.
 Lade laia lamas paksu —
 katki lein mina kuldse kuodi,
 5 kuldse kuodi, vaskse varre.

Mine linna, linnukene,
 tuo mulle kullast kuodikene,
 vala vasest varrekene!

Kodavere. H II 4, 672/3 (39). 1874(?).

834. KATKI LÕIN PARRED.

1773

Rehe mina peksan — teist ohan,
 luo mina laalan — teist tien.
 Rehe mina peksan piene'eks,
 reheseinad sieme'eks,
 5 reheparred pahma'aks,
 kõlkad kõluiva'aks.
 Kõrred ükski, kõrred kaks,

kõrred rõia-all kõrvustikku,
 rahvas parsil paaristikku.
 10 Ei mind riku rehavarta,
 väsita ka pahmas paksu.

Türi. H III 4, 108 (17). 1888.

835. PANE PARRED REHT PEKSMA.

1774

Ma lään reiele leivale
 ja kaerareiele kavala,

rukkireiele rumala,
 odrareiele õelaele.

5 Ma lähen kubjast kummardama,
reiepappida paluma:
«Kuule, kubjas kullakene,
pai reiepapikene,
pane parred peksemaie,
10 aampalgid uhtumaie!

Ma tahan, marjuke, magada,
libeservake, levada,
uakaunada, roogamista!»

Simuna. H I 1, 47 (22). 1888.

1775

836. KODU- JA MÕISAREHI.

Kodu mina peksin kolmi reie,
mõne reie mõisa'assa.
Kandsin koasa kõlka'aida,
teise poole põhkusida.

5 Kodureie — kurba reie,
mõisareie — rõõmu reie:

pillil reie peksetie,
tantsul pahmast tallatie,
laulul lüüakse lademed.

Jöelähtme. EÜS X 2085/6 (366). 1913.

1776

837. EGA RIKAS REHT PEKSA.

Mina lää rinnu rehele,
suiše suurele tööle.

Rehepapp, sa linnukene,
kas om koodi sul kodune,
5 rihavarre sul vajane?
Ehk om koodi kuusikunna,
rihavarre varikunna?

Maha ma pessä musta rihe,
maha karmutse kariste.

10 Mia tõsta koodi kõrge'essa,
lase maale ladusesta.

Ega rikas reht ei pessä,
kullaline ei lüügi kooti,
höbeline ei kanna õlgi.

15 Rikas makas riide'enna,
kullaline alla kuue,
höbe õlgede vahele.

Mina, ripak, pessä rihe,
saripää, käänä sasida.

20 Rehepapp, sa linnukene,
sul om suikuje sulase,
magaje tüütegije.

Ei ole pulka pulli lüvvä,
kaigast ei koera kariste,
25 malka ei härjä ärite.

Helme. H II 48, 819/21 (16). 1894.

H. PUUTÖÖ

838. TARBEPUDEDE RAIUMINE.

1. 1777
- Raidusin ma rataspuida,
koputin kodarapuida,
isa härja ikkepuida,
ema kerstukaane lauda,
- ⁵ sõsara kurikapuida,
velle ratsu rangipuida.
- Maarja-Magdaleena. H, GrQ 362
(15). 1888.
2. 1778
- Ei mina ütle ühelegi
ega kiida kellegile,
kus mul kasvab kaasikmetsa
ja tõuseb tõrrevitsa metsa,
⁵ kus ma raiun rataspuida,
- koputan kodarapuida,
isa härja ikke'eida
õele kurikapuida,
vennal Hansul rangipuida.
- Põltsamaa. H I 2, 299 (11). 1889.
3. 1779
- Oi-oi, oi-oi, Otsa Matsi,
Otsa Matsil suuri mõtsa.
Säält mina raidsin rattapuida,
kõkutasin kõdaraida,
⁵ roputasin rummupuida,
- tiltsutasin tel'lepuida.
Säält sai sakstel sõiduriista,
kuningidel kulla vedada.
- Rõngu. H III 10, 445 (2). 1889.
4. 1780
- Vihasuus oli viisi kaske,
Mädapääl oli kolmi mändi.
Lähme neida raiumaie,
- ⁵ lusikapuid lõhkumaie,
taltrikapuid tahumaie!
- Haljala. H III 2, 251 (8). 1890.

- 1781 1.
 Pandi paju raiumaie,
 pajujuuri jupsimaie.
 Ma olin kaval poisikene —
 kompasin kerve kivisse,
 5 näkkasin paeninasse.
 Viru-Jaagupi. H II 10, 394 (130).
 1889.
- 1782 2.
 Ui-ui, ui-ui, Jukukene,
 panti paiu ma raiuma,
 kõjujuuri jupitama.
 Mis ep tee ma vaene:
 5 paju paksu, vetta palju,
 kõttu tühi, kirves nühri.
 Sangaste. H II 31, 606 (71). 1890.
840. PUUVEDU.
- 1783 1.
 Aiut-taiut, takka peale,
 metsast puid ja pakka peale.
 Hallile panen halga peale,
 mustale panen muida puida,
 5 kimlille kivikodasi,
 kirjule aga kitsaid puida,
 vanal laugul laiui puida,
 10 tākule aga täisi puida,
 isal härja ikkepuida,
 vana targal tarvis puida,
 virga vennal vehverida.
 Jüri. H IV 1, 767/8 (15). 1891.
- 1784 2.
 Vaie-vaie, Vaide mehed,
 Kuriste ja Kaave mehed,
 vana Riie Roode mehed
 läksid metsast puida tooma.
 5 Panid metsast puida peale,
 panid metsast palka peale,
 Aru küinist hainu peale.
 Härg läks ähkides mäele,
 isi hõisates järele.
 Maarja-Magdaleena. H II 28, 64 (11).
 1888.

841. HEAD HÄRJAD.

1.

1785

Head olid härjad ja maad olid
märjad,
head olid härjad, suured sarved:
lähvad mõurades mäele,

kraabeldes kaevukünale,
arukaski kaevamaie,
soopuskli pusklemaie.

Haljala. H I 5, 81 (222). 1892—94.

2.

1786

Head olid härjad, suured härjad,
lähvad kiiludes külasse,
vagu aades vainiulle.

veel enam härjad vedasid:
sada sülda sangaleppa,
tuhat sülda turdapuida.

Head olid härjad, suured härjad,

Järva-Jaani. EÜS VII 1711 (299).
1910.

842. EI OLE PUUD PULLI LÜÜA.

1787

Läeme Purju puida otsma,
Harju halge vai vedama!
Ole ei puupulgakesta
ega haluhaisukesta.

Ole ei puuda pulli lüvva,
vitsa'i härja ärgatele,
kaigast ei kana vissate.

Tarvastu. H II 25, 777 (64). 1890.

843. VAKASSEPP.

1788

Mina vaene vakaseppä,
kehvä mees keredeseppä —
tei mina viisi vakakestä,
viisi vakad Vil'ländisse.

Viisi vakad vitsikusse,
pistsi säääl vakad põlema.
Mõni mõtel mõisasuitsu —
see minu vaese vaka suitsu.

Muude kaupa kaetie,
minu vakke es vaadetegi.

Paistu. H III 6, 688 (8). 1889.

844. VAKASSEPP JA RATASSEPP.

1789

Taedu-raedu, ratasseppä,
mina vaene vakasseppä,

kehvä miis keretegija.
Teije vaka ku valasi,

⁵ pani mea põhja põlitse,
kääni kere keerulise.
Oh sa raebe ratasseppä —
teije ni rummu rumala,

teije kõdara kõvera,
¹⁰ pani pöivä pahupäie,
salapulga sandi'este.

Tarvastu. H III 14, 267 (5). 1893.

1790

845. LAISK VITSUTAJA.

Tõnis tegi tõrrekese,
andis Hansu vitsutada.
Hans ei viitsind vitsutada:
viis ta külavainiulle
⁵ külanaiste kükitada,
saananaiste sajatada.

Viskas vitsad vitsikusse,
kannulauad kaasikusse,
põhjad põllule põrutas.

Põltsamaa. H I 2, 193 (15). 1889.

1791

846. TÜVEST TÜNDER.

Mis seal metsa sees müriseb,
pilliroogu sees rabiseb?
See minu oma hella venda —
raiub aga puida viisi sülda,
⁵ kadakid kaheksa sülda,
tuhat aga sülda turdaleppi,
sada aga sülda sangaleppi.
Hellakene vennakene,
tule siis leppa raiumaie,
¹⁰ suured kirved, sirged varred.
Tüüst aga tegi tünderida,

ladvast laevaplokkisida,
keskelt kirikukehada.

See ju neiude kiriku:
¹⁵ seest oli siidile seutud,
hõbelõngule õmbedud,
pealt oli kullale kujutud,
alt oli õunale istutud,
pealt oli pähkliidel lüülitud.

Pärnu. H II 20, 155/6 (24). 1889.

1792

847. RAIUME ÜLES RAUDSE LINNA.

Sépp tegi mulle selle kerve,
ta tegi hoopis uie kerve.
Läksin mina kervest katsumaie,
kas tema raidab tammepuida,
⁵ maha mähib männapuida,
arus kuinud kuuskesisida.
Raiume sinna raudse linna,

ehitame kuldase kiriku,
valame vaske kantsisida.

¹⁰ Sinna käivad alla siidilaevad,
siidilaevad, niidilaevad,
kalevised kaubalaevad.

Põide. H III 5, 9 (1). 1889.

Juba sest on ammu aega,
 ammu aega, tüki teeda,
 kui seda tubada tehti,
 tuanurke nukerdati,
 5 aidaviiluda aeti:

tugevast ma tõstin palki,
 vägevast ma väänin vitsa.
 Soost olin sammalde vedaja,
 nõmmelt palgi nõtkutaja.

Väike-Maarja. H II 11, 487 (39). 1889.

849. SAANI TEGEMINE.

1794

Jaan tegi saanida salussa,
 kirjakorvi kuusikuska:
 iga lõuna lõi ta laastu,
 iga päev pani paenandu,
 5 iga kuus koppis kodara.
 Sai siis saani valmis,
 mis siis saanila vigaksi?

Kolm oli saanila vigaksi:
 eest oli hea hobune,
 10 kannult oli kalevipoissi,
 seest oli siidineitsike.

Harju-Jaani. H II 15, 536 (19). 1889.

850. TEEME REE.

1795

Sa'a, sa'a uuta lunda,
 rapputa vana raheta!
 Teie mihed, meie mihed,
 5 teemme reed remmelgäsed,
 paneme painandud pajused,
 sebäviitsad sesterasta,
 kodarad kovasta puusta.

Kui tuleb rändä räüste'esse,
 uuta lunda uulitsalle —
 10 veemme ree rännä pääle.
 Regi kiitab uuta lunda,
 vankuri vana ra'eta.

Kuusalu. H IV 8, 935 (59). 1897.

851. POOLIK REGI.

1796

Aisad, aisad, reekodarad,
 kodar oli sisse kopsimata,
 5 painard peale panemata,

sebad peale seadimata,
 5 tallad alla tõmbamata.

Puhja. H II 30, 88 (16). 1889.

852. REE JA VANKRI RIID.

1797

Regi ja vanker riidlesid,
 aisad ees, ja aelesid,
 5 kodarad aga kolisesid,

pannandid paukusid,
 5 juhiviitsad vingusid.

Tallinn. H III 18, 131 (3). 1893.

1798

853. AUK AIAS.

Jürikene, jäärakene,
raharikas poisikene,
tegi aia — jättis augu
küla sigade siduda,
⁵ küla lammaste laduda.

Siga läks sisse sipa-sapa,
lammas järele lapeti.

Suure-Jaani. H II 26, 342 (5). 1889.

1799

1801

1802

1803

1804

1805

1806

1807

I. TEETEGEMINE

854. SILLAD TEEDELE.

1.

Meie mehed, teie mehed,
Haljala kiriku mehed
tegid sillad soode peäle
ja tokked jogede peäle,
kahed kaaned välja peäle,
et saab käia naine naisel,
naine naisel, teine teisel.

Tütär saab emalla käia,
ema käia tütarilla
söömas sialihada,
katsumas kanamunada.

Haljala. H I 5, 84 (235). 1892—94.

2.

Hellakesed vennakesed,
tehkem sillad soode peale,
tõkke'ed jõgede peale,
laiad kuaned lainetelle!

hobu ei ummiskingasida,
kukk ei kullakannuksida,
siga ei siidisupa'aida,

Järva-Jaani. H I 1, 153 (32). 1888.

3.

Teil on poisid, meil on poisid,
Kopli metsas kolmed poisid,
need tegid sillad soode peale,
madalate maade peale,
kus käivad sõitmas suured saksad,
igas kuus kuningad käivad,

iga reede rendisaksad,
iga kessiku kerikusaksad.

Hiumaa. O. A. F. Mustonen,
Vihukene eesti rahva laulusid.
Helsingi 1893, lk. 41.

Oleks minu olemine,
teiseks minu tegemine,
ma teeks sillad soie peale,
madalama maie peale

⁵ Kaiel käia, Maiel marssi,
Kaiel käia kapukissa,
Maiel maani sukatisse.

Põltsamaa. H I 2, 216 (19). 1889.

Läämi, läämi, teemi, teemi,
teemi silda soie pääle,
madalidõ maiõ pääle,
kon ei kasta hobo kapja,
⁵ tsiga oma siidisõrga,
lammas oma laiska jalga.
Tsiga handa siputõlli,

orik handa hõõrätelli:
«Mis ma suvõl sille olli,
¹⁰ talvel ära tõkeltõnnü —
suvõl sei ma suvirükki,
talvel tatriku aganid!»

Kanepi. H III 26, 396/7 (2). 1895.

855. SILD SIBULAST.

Oh teie valged vallapoisid,
mõistlikumad mõisamehed!
Need tegid sillad siiburista,
pannid palgid porgandista,
⁵ lõivad naelad nairistista,
et ei kasta naine jalga,

naine jalga, neiu kanda,
siga ei siidisaapaida,
lammas uuta ummiskinga,
¹⁰ kits ei keida kapukaida.

Kadrina. H I 1, 67 (20). 1888.

Oh seda hoosta, mis minu vennal:
ei seda jõudnud ohjad hoida,
ohjad hoida, kõied keelda,
meri musta meelitada,
⁵ vald ei vasta vaigistada.
Tule ise, vennigene,
viska kaela raudarangi,
tõmba peale luine looka,
lähme soose sõitemaie,
¹⁰ aruje teed tegema!
Teeme soose suured sillad,
aruje teed tasased!

Teeme sillad sibulasta,
täied sillad taeva'asta,
¹⁵ pooled sillad porgandista,
kus saavad sõita Riia ruunad,
Riia ruunad, Pärnu paadid,
Tallinna tasased täkud.
Ei seal riku naine jalga,
²⁰ naine jalga, härg ei sõrga,
kukk ei kuldakannuksida,
vares vaskisaapaida.
Kuusalu. H III 12, 513/4 (8). 1892.

1.

1806

Lähme sohu sõitemaie,
 arusse teed ajama!

Kui pole sohu silda tehtud —
 mul o rindas suuri sõlgi
 5 ja o kaelas suuri raha:

sõle ma sirgendan sillaksi,
 raha jälle alla hargiliseks,
 paatre peale pardapuuks.

Vigala. H II 17, 351 (42). 1889.

2.

1807

Tii om tikõ, maa om likõ,
 siia sünnüs silda tetä
 ehk ka heitä purdeida!

Miä sillassõ siruta,
 5 koa panõ purde'es?
 Sii sillassõ siruda,

helme' heidä purdõ'õs.
 Siist või näio üle kävvä,
 üle kävvä kärmäede,
 10 üle astu avarõdõ.

Sangaste. H II 5, 559 (6). 1877.

857. SILLATEGEMINE.

1808

Öekesed, hellakesed,
 meite suured seltsilised,
 hakkame teesid tegemaie,
 radasida raiumaie!

6 Teeme tee Tõlli alla,
 alusmaantee Jaagu alla,
 raudsed rajad Ruhnu alla,
 kivisillad Kihnu alla!

Siis lähme Ruhnust ruusi tooma,
 10 Kihnust lähme kiva tooma,
 merelaentest lamu tooma!

Ruhnust toome ruusikoormad,
 Kihnust toome kivikoormad,
 merelaintest lamukoormad.

Tõstamaa. H II 19, 233 (71). 1889.

NAISTE KODUNE TÖÖ

A. LÜPS JA VÕITEGEMINE

858. LÜPSA RUTTU!

A. Tuhat tööd jäi toa juurde.

1809

1.

Sõeru, sõeru, lehmakene,
sõeru, sõeru, Sõrve kirju,
anna piima, Harju halli,
lüpsa, Lääne lehtelauku,
5 veereta, Viru punane!
Anna piima usinaste,
mul o aega kasinaste:
tuhat tööd jäid tua juure,
sada tööd jäid sauna juure,

10 arvamata aida juure,
mõtlemata mõisa juure,
küsimate kõögi juure.
Lapseke mul laulab süia,
kallike mul karjub süia,
15 tibukene tihub süia.
Anna piima usinaste,
mul o aega kasinaste!

Karuse. H II 2, 296 (425). 1889.

1810

A 2.

Sõeru, sõeru, lehmikene,
sõeru, armas, anna piima,
sõeru, kallis, kasta kapp!
Ei ole aega sõerutelle,
5 kaua ei kappu kastatelle:

tuhat on tuassa tööda,
mõnda tööd on mõisa'assa,
sada tööd on saksa alla.

Lüganuse. H III 23, 46. 1895.

Sõeru, sõeru, lehmakene,
sõeru, lehma, lahke'este,
anna piima usinaste,
mul on aega kasinaste!

5 Tuhat tööd jäid tua juurde,
sada tööd jäid sauna juurde,
arvamata aida juurde,
küsimate kõõgi juurde,
mõtlemata mõisa juurde.

10 Sõeru, sõeru, sõrgajalga,
anna piima, hargijalga:
talupere tahab süia,
orjakene ootab süia,
teuline tahab süia,
15 korraline küsib süia,
lapsukene laulab süia.

Rõuge. H III 11, 102 (5). 1889.

A 4.

1812

Sõõru, sõõru, sõge lehma,
anna piima, pime lehma!

Tuleb suvi, saab sügise:
hunt sööb sinu, poiss viib minu.

5 Saksal kahju kahestane,
mõisame'el mõlemist kahju:
kahju sinust, kahju minust,
kahju karja saatijasta,
kahju lehmälüpsijasta.

10 Mul pole aega sõõrutada,
tuhat tööd on tütterilla,
sada ametit hanela.

Tuhat ühe tunni seessa,

sada ühe sammu seessa:
15 eile läksid Läti saksad,
tunaeile Turgi saksad,
viied voode'ed toassa,
kuldpõhud põrmandalla,
Turgi voode'ed toassa,
20 Läti põhud põrmandalla,
sada saksa pea-alusta —
need tahvad sõrmel sirgimista,
läbi käte laskemista!

Kadrina. EKÜ F 232 b, 151/2 (167).

B. Üürikeseks anti aega.

1.

1813

Sõeru, hella, eks sa jõua,
sõeru, kulla, eks sa kuule,
sõeru, armas, anna piima,
sõeru, kallis, kasta kapp!

5 Muol o aega kasinaste:
öörikeseks anti aega,

tunniks tulla karjaaeda
siia lehma lüpsema,
sõrajalgu sõerutama.

Märjamaa. H II 17, 23 (2). 1889.

Sõeru, sõeru, sõrgajalga,
anna piima, harkijalga,
sõeru neljasta nisasta,
udarasta umbe'esta!

⁵ Sõeru ruttu, jõua ruttu,
mul pole aega oodata!

Saksad tahvad saiapiiima,
kokad tahvad koogipiima,
emand ta'ab perele piima,
¹⁰ preilen piima pieretesta.

Kadrina. EÜS VII 409/11 (177). 1896.

859. PIIMAL PALJU PERET.

1815

1.

Sõõru, sõõru, lehmäkõine,
anna piimä sa perele,
anna võida võõraelle!

⁵ Piimäl om pal'lu pereta,
võil om pal'lu võõra'eida,
koorel pal'lu kosilisi:

kik tahtve piimäl pidädä,
võil taht vastuvõttamesta,
kik taht saial saatamesta,
¹⁰ õllet või õlletemesta.

Karksi. H II 23, 374/5 (11). 1890.

1816

2.

Sõõru, sõõru, lehmakene,
sõõru, lehma, sõge lehma,
anna piima, pime lehma!

Mul on palju voeraeda,

⁵ tuba täis tütterida,
lauad täis lapsekesi —
anna piima, lehmakene!

Pilistvere. ES IV 1714 (216). 1907.

1817

3.

Sõeru, sõeru, sõnnikene,
anna piima, pullikene:
pere piima mul paluvad,
võerad võidagi nuruvad,
⁵ kokad koorta korjasid,

kilter tahtis kesist piima,
aidamees taht's hapudpiima,
kubjas koore järgemista!

Vigala. H II 2, 87 (127). 1889.

1818

860. PIIM TEEB PERE PEHMEMAKS.

Sõõra, sõõra, mallu, mallu,
sõs saa piimä perrele,
sõs sa võid võõrillõ —

⁵ sõs om pere pehmemb,
latsõ sullõ ladusamba!

Urvaste. H III 9, 600 (12). 1888.

861. HUNT SÖÖB SINU.

1.

1819

Sueru, sueru, soge lehma,
anna piima, Harju halli!

neista neljasta nisasta,
udarasta uhkejasta!

Hunt süüb sinu, poiss süüb minu,

hunt süüb sinu suode pääle,

⁵ poiss vieb minu maade pääle.

Sueru siasta, sueru piasta,

Kuusalu. EÜS VIII 1361 (54).

1910—11.

2.

1820

Sõõru, sõõru, sõrgajalga,
anna piima, ankursarve!

poiss viib minu maade peal,

hunt süüb sinu soolata,

Hunt tuleb sui, jõuab sügise,

poiss viib minu viinaga.

hunt süüb sinu ja poiss viib minu,

⁵ hunt süüb sinu soode peal,

Noarootsi. H II 17, 960 (10). 1889.

3.

1821

Sõõru, sõõru, sõrmekirja,
anna piima, Harju halli!

Perenaisel kolme kahju:

Kui ei anna ega palu —

kahju lehmast, kahju piimast,

hunt süüb sind ja poiss süüb mind;

kahju lehmälüpsijast.

⁵ hunt süüb sinda soode pääle,

poiss süüb minda maade pääle.

Hiiumaa. H II 6, 101 (135). 1890.

4.

1822

Sõeru, sõeru, sõge Mustik,
anna piima, pime Päitsik!

hunt süüb sind soode peale,

Kui sa ei sõeru, sõge Mustik,

Mart viib mind maade peale,

ei anna piima, pime Päitsik —

lagedate laante peale.

⁵ hunt süüb sind ja Mart viib mind,

Äksi. H II 33, 541/2 (11). 1889.

862. ENNEM SÕORUTAB HOBUNE.

1823

Sõõru, sõõru, lehmakene,

— Ennep sõõruti hobene,

anna piima, pikkahända,

anni piima halli lakka,

sõõru, sõõru, sõrgajalga,

enne kui sina, sõke lehma.

anna piima, pimme lehma,

⁵ sõõru, sõõru, sõke lehma!

Sangaste. H II 59, 810 (93). 1898.

Sõõru, sõõru, sõge lehma,
anna piima, pime päitsik!
Sulle äksi annetakse,
mulle tolli topitakse.

Kullamaa. EÜS IX 600 (5). 1912.

Sõõru ikka, sõrgajalga,
anna piima, hangudsarved!

Kui ei sõõru — sõimatakse,
kui ei anna — haugutakse!

⁵ «Mis mina sõõrun, sõrgajalga,
või mina annan, hangudsarved.
Las siia tõusvad tõrvalilled
ja siia puutvad puigu juured —

siis mina sõõrun, sõrgajalga,
¹⁰ siis mina annan, hangudsarved!»

Kui ei sõõru — sõimatakse,
kui ei anna — haugutakse.

Hunt sööb sinu sõõdi peale,
mees viib minu maade peale.

Vändra. EKS 4^o2, 799 (117). 1878—79.

Sõõru, sõõru, Sõrve kirja,
anna piima, Harju halli,
veereta, Viru punane,
lase, Lääne lehtelauku!

⁵ Mes mena luban sõõrujale,
sõõrujale, sõudejale,
hangus-sarve andijale?

Soost mina luban suured kuhjad,
arust saod ju saledad,

¹⁰ põllalt parmad ju paradad —
need mena luban sõõrujale,
sõõrujale, sõudejale,
hangus-sarve andijale,
lehtelauku laskejale,
¹⁵ paadi päitsu panijale!

Kullamaa. EÜS X 573 (14). 1913.

Lähan ma lehma lüpsemaie —
lehm lööb jala lüpsikasse.
Siis minu sõrmed sõimatakse,
käevarred vannutakse.

⁵ Ei mina sõima sõrmekesi,

vannu käevarrekesi.
Mina sõiman sõrgajalga,
mina vannun valged pead,
pitka piima andejad,

¹⁰ laia kapa kastejad:

«Ää sõid heinad heinamaasta,
ää sõid kaerad kasvamasta,
sinililled lepikusta,

15 punaõied põesa alta,
varsakabjad vainu pealta!»

Vigala. H II 17, 425/6 (23). 1889.

2.

1828

Lehm löi jala nüsikusse,
pildus piima sõnnikusse.

Neiu lehma vandumaie:
«Põrgu mingu päitsiklehmä,

5 susi söögu sitiklehmä,
hunt küll kisk kirjatlehmä,
ken löi jala nüsikusse,
pildus piimä sõnnikusse!»

Helme. H III 20, 70 (45). 1894.

867. ANNA PIIMA!

A. Lüpsik lüpsjale.

1.

1829

Sõeru, lehma, maanu, lehma,
anna lüpsik lüpsijale,
kaksi kappa karjatsela
ja toober tuas istujale!

Märjamaa. H II 17, 61 (58). 1889.

A 2.

1830

5 Sõõru, hella lehmake,
sõõru sõni, kui ma seisan,
sõõru keigesta kehasta,
lase sõni, kui ma laulan,
lüpsa neljasta nisasta!

Lüpsikutäis lüpsijale,
kannu kaksi karjasele,
toover toaistujale!

Noarootsi. H II 17, 960 (11). 1889.

A 3.

1831

5 Sõõru, sõõru, Sõrve kirju,
anna piima, Harju halli,
veereta, Viru punane,
lüpsa, Lääne lehtelauku!
Sõõru sina lüpsik lüpsajale,
kaksi pütti karjastele,
ämber heina andejale,

toober toas istujale,
laia kappa lammerille!

10 Piimal on palju pereta,
võil on palju võerata,
koorel kokkuhoidejata.

Lihula. H I 4, 211 (6). 1872.

B. Kuus kulbitäit.

1832

1.

Soru, soru, sõrgajalga,
anna piima, harkijalga!

ega vahi vaaditäita,
ma tahan kuusi kulbitäita.

Soru neljasta nisasta,
udarasta ümberista!

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 126 (192).
1878.

⁵ Ma ei taha tõrretäita

1833

B 2.

Sõõru, sõõru, sõge lehma,
anna piima, pime lehma,
anna kuusi kulbitäisi,
viisi viinamõõdu täisi!

Vändra. EKS 4^o4, 636 (7). 1869.

1834

C. Anna anumatäisi!

Sõõru, sõõru, lehmäkene,
mallu, mallu, marjakene,
sõõru, lehmä, sõrgajalga,
anna piimä, hangusarve!

¹⁰ teokoti köitamise,
pal'lu väl'lapanemise.

⁵ Nüssä mulle nüskütäüsi,
anna mulle anumatäüsi,
pane mulle pangitäüsi,
too mulle tooritäüsi!

Pere piima mult küsisse,
võõras võidu vaidelesi.

Mul om suure tahtamise,

¹⁵ Sis mul andas halba avvu,
pilgutadas pikki silmi.

Otepää. H II 31, 563 (17). 1890.

868. SÕÖRU MU SÕNADE TÕTTU!

1835

1.

Sõõru, sõõru, sõrgajalga,
anna piimä, pikkähändä,
sõõru mu sõnade tõttu,
lase piima laulu tõttu!

⁵ Piimäl o pal'lu pereta,
võil pal'lu võõri'ida,
koorel pal'lu kosilisi.

Karksi. H II 42, 963 (13). 1893.

Sõõru, sõõru, lehmakene,
sõõru, armas, anna piima,
sõõru, kallis, kasta kapp!

Sõõru mu sõnade tõttu,
sõõru laia laulu tõttu,
veereta mu viisi tõttu!

Sõõru neljasta nisasta,

udarasta uhke'esta,
sõõru nisast neitsi piima,
sarve otsast saksa piima!

Piimal on palju pereta,
võil on palju võera'eida!

Suure-Jaani. H II 26, 262 (18). 1888.

869. SABA ALT ANNA SAKSA PIIMA!

1.

1837

Sõõru, sõõru, Sõrve kirju,
anna piima, Harju halli,
lüpsa, Lääne lauku lehma!

Hänna alt anna herral piima,

saba alt tee saksa piima,
neljast nisast neiul piima!

Noarootsi. H II 17, 960/1 (12). 1888.

2.

1838

Sõõru, sõõru, sõõrajalga,
anna piima, hargijalga,
udarasta orja piima,
neljast nisast neidu piima,
suusta sulase piima,

keele alta kiltri piima,
kubemesta kubja piima,
külle pealta kündja piima,
mao alta maksupiima!

Maarja-Magdaleena. H II 28, 606 (7).
1889.

3.

1839

Sõõru, sõõru, sõrgajalga,
anna piima, mu pikkahända,
anna sarvest saksa piima,
sarve juurest junkru piima,

anna hännast härra piima,
hännaroodsust rouva piima,
neljast nisast neitsi piima!

Halliste. H, Kase 38 a (115). 1869.

870. SÕÖRU SÕIRAPIIMA!

1.

1840

Leo, leo, lehmäkene,
leo, lehmäpiimäkene,
sõõra mulle sõirapiimä,

maala mullõ marjapiimä,
harvastõ hapund-piimä!

Karula. H II 36, 264 (409). 1893.

1841

Sõõru, sõõru, lehmakene,
maalu, maalu, märjakene!
Sõõru mulle sõirupiima,
maalu mulle marjapiima!

2.

⁵ Mul on pere piima tahtmas,
võõras pere võida tahtmas.
Kambja. A 1274 (28). 1922.

871. KOKKU, KOOREKENE!

1842

Kokko, kokko, koorekene!
Taevast tulgo, kirno mingo,
mööda männa müta-mäta,
laua peäle latakida,

1.

⁵ leiva peäle liistakida!
Kokko, kokko, koorekene!
Tartu. ÕES EK 187, 5 (3). 1867.

1843

Kokku, kokku, kuorekene,
võist, jumala viljakene!
Taevast tulgu, sisse mingu,
üंबर männa müssa-mässä,

2.

⁵ üंबर kirnu kissa-kassa,
tots-tats leiva pääle!
Vaivara. H II 1, 84 (109). 1888.

1844

Müta-mäta, üंबर männa,
kokku mingu koorekene,
kokku koore õnnekene!
⁵ Taevast tulgu, sisse mingu,
müta-mäta, üंबर käigu!
Tau risti, tau rästi,

3.

vinta-vänta mitmet kanti,
taevast tulgu, sisse mingu!
Muile kui mudada,
¹⁰ meile kui munarebuda!
Viru-Nigula. EKS 4^o1, 51 (67). 1878.

1845

Võeru, võeru, võikene,
kokku, kokku, koorekene,
üंबर männa müssü-mässä!

4.

⁵ Pett perele, või minule,
lakevesi lastele!
Vigala. H IV 2, 26 (34). 1889.

Kokku, kokku, kooreke,
valmis, valmis, võike!
Sauerattad tulevad.

Taevast tulgu, putku mingu,
5 ümber putku pullerdagu,

ümber kirnu kikerdagu,
ümber napi nallerdagu,
ümber männi mällerdagu!

Pöide. H II 18, 305 (8). 1888.

6.

1847

Kokku, kokku, kooreke,
kokku koore õnne pääle!
Taevast tulgu, kirnu mingu,
kirnust pütti, pütist karpi,

5 karbist kõhutäitejaks,
kõhu koormaks, vatsa vaevaks,
ihu ülespidajaks!

Karja. EKS 4° 5, 39 (2). 1888.

7.

1848

Kokku, kokku, koorekene,
taevast tulgu, kirnu mingu,
ümber männa mitsa-mätsa,
kokku kolmesta külästa,

5 kokku viiesta vallasta,
tegu teisesta talusta.

Häädemeeste. ERA II 269, 500 (1).
1940.

8.

1849

Kokku, kokku, koorekene,
vanamoori vaevakene!
Taevast tulgu, kernu mingu,

5 ümber männa mätsakusse,
leeva peale lätsakusse!

Põltsamaa. H III 7, 573/4 (26). 1889.

872. VÕI VÕORASTELE.

1850

Meie eit tegi eile võid,
tunaeile tulist leiba.

Võid ta söötis võerastelle,

5 kooki külakarjastelle,
leiba lehmahoidijalle.

Rapla. H I 7, 110 (38). 1895.

873. EI VIITSINUD VÕIDA TEHA.

1851

Viru neiud — viksid neiud,
Järva neiud — jänderikud:
ei nad viitsind võida teha,
noorta koorta koputada.

1.

⁵ Sõivad koore, jõivad piima,
visk'sid männa männikusse,
lapsed lauldes järele.

Ambla. H II 14, 442 (11). 1889.

1852

Harju naised aina laisad:
ei nad viitsind vetta tuua
ega käia kaevuteeda.

⁵ Et las ütlen ümber jälle,
las laulan tagasi jälle:
nad ei viitsind võida teha,
koort ei kokku koputada.

2.

Ütlesid: nõiad nõidma võida
ja need kratid kandma koorta!
¹⁰ Ei need nõiad nõidund võida,
ei need kratid kandnud koorta:
pott oli nõid ja pann oli kratt
ja kurk oli kern ja keel oli mänd.

Kadrina. E 34632/3 (6). 1897.

1853

Küla naised — laisad naised:
ei nad viitsi voida tehja.
Viskvad kernu koppelie,
kernu männa männikuie.

⁵ Tulin ma tiolt kodoje,
võtin kernu koppelista,
kernu männa männikusta.
Hakkan kuored koputama:

3.

kokko, kokko, kuorekene,
¹⁰ ümber männa münta-mänta!
Siis sai võõral võida süüa,
sulasel sai suuri hulka,
karjalapse karbi nurka.

Viru-Nigula. H II 34, 67/8 (76). 1892.

1854

874. VÕITE VÕIDA TEHA.

Küla taadid, taadikesed,
küla memmed, memmekesed,
kas teie kanad munevad,
kas teie hanid hauvad,
⁵ kas on poegind puniklehmä,

et te võite võida teha,
kooeriista koputada,
männalista mängitada?

Põltsamaa. H I 2, 200 (38). 1889.

B. KÄSIKIVI JA KEETMINE

875. EKS VÕINUD MERES MÜRADA.

1.

Kivikene, killukene,
paekene, paksukene,
eks sa võind meres mürada,

mereliivas liigutada,
5 mere kallastes karata!

Türi. H III 18, 77 (2). 1893.

1855

2.

Kivikene, kul'lukene,
mis sa tulid meie moale
meie pihtu piinamaie,
käevarsi vaevamaie!

Oleks pihad pihlakased,
õlanukad õõnapused,
sõrmelülid sõsterased —
10 siis ma katsuks kivi südat.

Laiuse. EKS 8^o2, 736 (30). 1879.

1856

3.

Kivikene, kullukene,
siniarmas hallikene,
eks sa võind meres mürada,
merekõhjas sa põruda,
5 mere kaldasse karata;
kut tullid muale vaivajaksi,
mieste rinna rikkujaksi,
poiste kaela katkestama!

10 minu väetimale vedada,
nõdral põlvi nõtkutada.
Küllap mul tüdib tühja kõhtu,
nõtkub nõdra vööaieune
seda kivi võttesagid
15 halli ümber hüeritelle.

Muhu. H II 6, 715/6 (56). 1890.

1857

Lauti sind laududese

Kivikene, kõvakene,
 eks sa võind meres mürada,
 merepõhjasa pōrada,
 mere aga liival lipata
 5 enne kui sind meile toodi!
 Ihtusid isa hobused,
 väsisid ära nee venna värsid,
 sind aga siia tuueski —
 minu aga väätima vādada,
 10 nõrga kondi nõrgutleda.
 Meil o toas tustisõjad,
 peenileva leikajad ja
 üle aga ukse hüitaneksi:
 «Magavad nee jahujad,
 15 tukkuvad nee tustijad!»
 Mina aga mõistsin, kostsin vasta:

«Ei ep maga nee jahujad
 ega'p tuku tustijad!»
 Mina aga ütlen ühtepuhku:

20 «Kivikene, kõvakene,
 kulu nüid korrast kergemaks,
 pilla jahud peenemaks!»

Oh kui hale mul elada:
 villid mul vinguvad peosa,

25 kärnad karjuvad käesa
 kivipuu ümber hakkades,
 kivivits mul viilib sõrmed,
 kivipuu kulutab kätta.

Miks sind, katkend, meile kanti,
 30 lasti meie laudu sisse
 minu väätima vādada!

Pöide. H II 35, 368/70 (221). 1892.

Kivikene, hallikene,
 enne võind meres mürada,
 laine keskel laksutada,
 liiva alla haisutada!
 5 Olgu soa vee visata,

olgu sina laine laksutada
 enne kui vaevad vananaisi,
 piinad peretüterida,
 10 tappad talulapsukesi.

Pärnu. H II 20, 246 (22). 1889.

Oh ma vaene orjalapsi,
 tullin tööst ma tüdinud,
 tullin väljast ma väsinud —
 lükatasse lüpsikulle,
 5 käänetakse käsikivile.
 Mina kivit sõimamaie:
 «Kivikene, hallikene,
 mis sa mürad meie kambris,
 eks sa müra merepõhjas

10 mereliiva liigutaie,
 merekaldit katkestaie!
 Pihaluust ma pisukene,
 labalqust ma lapsukene,
 käevarsist vaimukene —
 15 oh ma vaene orjalapsi!»

Tori. H II 21, 927 (11). 1889.

Veere, veere, veskikene,
veere, käsikivikene!
Suvel mina jahvan jurra-jarra,
talvel jälle kill-koll-kati!

Kursi. H II 21, 264 (5). 1894.

877. KIVILE KINDAD.

1862

Kiitsu, kiitsu, kivikene,
ammu, ammu, hargikene!

Kunas veli võtab naese —
siis saab kivi kinda'eida,

⁵ kivivitsa veimesida,
kivilaudi laia rätti.

Tarvastu. H II 25, 783 (95). 1890.

878. KEERGE, KEERGE, KIVIKESED!

1863

Veerge, veerge rutemine,
et saaks väljal kündamaie,
puida kodu korjamaie,
asju korda säädamaie!

⁵ Keerge, keerge, kivikesed,

veerge, veerge rutemine,
et saaks valmis jahukesed
ja neist tehtud leivakesed!

Vaivara. E 554. 1892.

879. VESKIL.

1864

Lätsi ma Kiisale kivile,
saie Sassi veskile —
sääil saiva jahu jämeda

⁵ ja käkijahu käreda
ja vorstisuurma soreda.

Otepää. H II 44, 245 (29). 1880.

880. LOPERGUSED LEIVAD.

1865

Miks me leivad lopergused,
lastekakud latergused?

Kas on vaese naese süü?

Ei ole vaese naese süü,

⁵ vaid on minu oma süü:
jahud halvast jahvatatud.

Palamuse. H III 8, 617 (5). 1890.

1866

1.

Kii, kii, paakene,
rutta, rutta, ruvvakene:
mehe mõtsast tuleva,
poisi puid ragumast,

⁵ latse laaste korjamast,
naise naarist noppimast.

Nõo. H III 10, 173 (2). 1888.

1867

2.

Kee, katal keerusanga,
raksu, katal raudasanga,
pupelda, pada punane;
mehed metsasta tulevad,

⁵ tüdrukud töö äärestä,
poisid puida raiumasta,
lapsed laasta noppimasta.

Risti. H I 7, 176 (7). 1896.

1868

3.

Kii, pada, kergest,
karga, pada, korgõst;
küdü tulõ kündimäst,
nadu karja saatimast.

Urvaste. H III 9, 597 (4). 1888.

882. KEE, PADA, TULETA!

1869

1.

Kee, kee, pajakene,
saa sõira, sangakene!

Hää pada, helle pada
keeb külma kivi peal;
⁵ kuri pada, kure pada
ei kee kuuma tule peal.

Too tuld, Tooma naine,

lase jahu, Jaagu naine,
sippa soola, Simmu naine,
¹⁰ pane piima, Peetri naine,
tõsta putru, poisi naine!

Halliste. H I 2, 60 (7). 1888.

Kee, pada, helle pada,
kee like liiva pääl,
pala palja palu pääl
ilma puida tõrvasid!

⁵ Muu mehe mõtsast tuleva,
poisi puida ragumasta,

latse lasta korjamasta.
Meie mehe kodu magava,
katsuva kapustapadada,
¹⁰ vahiva pudruveagenida.

Puhja. H II 30, 20/1 (17). 1889.

883. KEE, KOSJAD TULEVAD!

1871

Kii, kii, paakõnõ,
ruttu, ruttu, ruvvakõnõ!
Juba kosja tulõva
kateratsal hobõsõga.

⁵ Hobõsõhand lüü üüra-üüra,
viina-ankri tüüra-tüüra.

Urvaste. H III 9, 614/5 (3). 1888.

884. KÜLL KEEKSID, KUI TEAKSID MU NÄLGA.

1872

Kii, kii, paake,
kii, kii kibedamast,
varise valusampast!

Kui sa mu hädä tiiässi,

⁵ sis sa kiiss kibedampast,
varise'es valusampast.

Tartu-Maarja. H II 29, 484/5 (32).
1890.

885. PUDRUKETMINE.

1873

Keeda pudru, Kulli naine,
lase jahu, Jaagu naine,
too soola, Soome naine,
sipsi sisse, Siimu naine!

⁵ Mehed metsasta tulevad,

poisid puida raiumasta,
lapsed laastu noppimasta,
tüdrukud töölt tulevad.

Haljala. H II 9, 238 (21). 1889.

886. TULD TOOMAS.

1874

Kelle tuli oli kustunud?
Mede tuli oli kustunud.
Kes läks külasse tulda tooma?
Tüdruk läks külasse tulda tooma.

⁵ Kelle koerad haukusid?
Külakoerad haukusid.
Kes läks koeri keelama?

Poiss läks koeri keelama:
«Kust, kust, kust, mu koerakesed!
¹⁰ Ärge te minge mu pruudi kallal',
minge aia taha hundi kallal',
toa taha tondi kallal'!»

Mihkli. H I 4, 610 (5). 1878.

Pisut on meil peergusida,
pisut peeru kiskujaida.

Vähe on meil lõmmusida,
vähe lõmmu lõhkujaida,
5 kasinasti kasepuida,
väga harva haavapuida.

Külap on meile küündelida,
küll on küünalde tegijaid.

10 Paneme küündelad põlema,
härjarasvad häilimaie.

Hästi põleb härjarasva,
lahedasti lambarasva,
siledasti sikurasva,
valgesti vasikarasva.

Koeru. H II 13, 194 (19). 1888.

C. LINA JA VILL

888. LINA ELULUGU.

1.

1876

Linakene, linnukene,
tuhat surma sulle toodu,
sada surma sulle saadu:
kiudupidi kistanesse,
5 harjapidi haaratasse,
kugurtpidi korjatasse.

Linakene, linnukene,
tuhat surma sulle toodu,
sada surma sulle saanu:
10 küll su kuurmas tettänesse,
vikatin su niidetesse,

säält su vette viidänesse,
palgi ala pandanesse,
veest su vällä kistanesse,
15 säält su kuurmas tettänesse,
säält su maha maalitasse,
kol'tspuun su koltsitasse,
roobitsen su roobitsetes,
raudaharjan raatsitasse.

Helme. H II 43, 82 (101). 1892.

2.

1877

Linakene, linnukene,
sada surma sulle saagu,
tuhant surma sulle tulgu:
kaalapidi kakutasse,
5 keskelt kinni köidetasse,
vikatil sind viilitasse,
raudharjal rapsitasse.

Küll sind koormas tõtetasse,

laiali sind lautasse
10 ja sind kuppü köidetasse.
Kolbitsel sind kolgitasse,
ropsimõegal roogitasse
ja siis kaupmehel müütasse
ja raha tasku topitasse.

Kõpu. H III 25, 606 (9). 1896.

Lõpe, lõpe, linakene,
 Refr.: lina üles!
 lõpe meie lõigatena,
 kao meie kakkuenna!
 Kui sa ei lõpe lõigatena
 5 ega ei kao kakkuena —
 siis sinu jätan sirgul süüa,
 pääsukeste pääle tulla.
 Linakene, linnukene,
 mitu surma sulle tetas:
 10 künnetes ja külvetes,

ägale alla aetes,
 käharpäida kakutese,
 juusse juuri lõigatese.
 Siis sinu likku viianesse,
 15 leost välla tuuanesse.
 Siis sinu kõrsil kõnnitese,
 sidemega seotese,
 lauda lakka veetese,
 koltsipuuga kolgitakse,
 20 roobitsega ropsitakse.

Tarvastu. EÜS IX 299/300 (53). 1912.

890. LINU KATKUEDES SAIN MÄRJAKS.

1879

Linna kakõh likõs saie,
 Refr.: joedu, joedu, alandõ,
 likõs saie joo!
 lätsi kodo kuivatama.

1.

Kubjas kurat kaagutama,
 mina teda meelitama.
 5 Es kuule kubjas kurtemista.

Räpina. EÜS IX 1516 (111). 1912.

1880

Lätsi mina nurme linu kakma,
 Refr.: jaeda, jaeda-alilo,
 lino kakma jo!
 linu kakken likes saie.
 Lätsi mina kodu kuivatama.
 Kes mul kotun vasto tulli?
 5 Perenaine vasto tulli!
 Perenaine pahandama:

2.

«Sa ei viisi tööda tetä,
 enne õdangut kodu tullid!»
 Mina vasta pallemiae:
 10 «Kulle, kulla perenaine,
 ei mina enämb sinnu teeni!»
 Siis lätsi laande lehe alla,
 lehe all mina kuivas sai.

Rõngu. EÜS II 28 (7). 1905.

1881

Lätsi mina mõtsa linnu kakme.
 Refr.: joeda, linnu kakme,

3.

joeda alelo,
 linnu kakme, jo!

Linnu kakkun likkes saien.
Läksin mina kodo kuivatemä,
rihe-voi-tarre, õlgi pääle.
5 Jäin mina sinna magama jo.

Saien üles, saien tappa.
Peremees võttis vembla mulle,
mööda pihta pikutie.

Kodavere. EÜS II 348 (66). 1905.

891. LINA KASVAS KUI LINT.

1.

1882

Linad ma tegin liivakusse,
odrad tegin arumaasse.
Lina kasvis nii kui linti,
linakupar nii kui kulda.

5 Seal't mina kramsin põlletäie,
isa hõbehõlmatäie,

ema kuldse kuetäie,
kalevise kalsutäie,
rohelise rüpetäie.

Laiuse. H III 9, 220 (2). 1888.

2.

1883

Lina kasvis kui see siidi,
kupar otsa kui see kulda.
Panin Kaie kiskumaie,

5 Mari maasta noppimaie,
Liisu likkuje vidama.

Suure-Jaani. H II 26, 644 (38). 1889.

892. MERE KÜNDMINE.

1.

1884

Magasi mina, magasi
sinililled seana,
kullerkupe põõsaenna.

5 Näi mina und maate'enna?
meri üles künnetie,
künnetie, külvetie;
meri ära äestedi,

10 lina sisse külvetie;
lina kasvi kui see linti,
kukar otsan kui see kulda;
linast sai näiu linike,
kugarast sai näiu kulda.

Puhja. H IV 4, 463/4 (8). 1888.

2.

1885

Peebelus ja Paabelus,
kaksi kallista nimekandjad
tahtsid taevast jagada,

5 merest aga maida mõõtada,
aerutäisi arvada,
mere-aga-põhjast põllumaada,

mere-aga-liivast leikemaada,
merekaldast kaapsumaada.

Siis nägin ma hullusta unese:
10 nägin ma merda künnetatavad,
mere-aga-ääri ääsetavad,

linu aga pääle külvatavad,
lina see kasvis nii kui linti,
kuprad otsa nii kui kurti.

Jämaja. EKS 4^o2, 113 (26).
1876—81 (?).

893. LAMBARAUAD ROOTSIMAALT.

1886

1.

Oota, oota, oisukene,
kannata, kasutalleke;
ma toon rauad Rootsimaalta,
käärid Kärü külasta.

5 Oota ikka, väike tilla,
ma niidan sinu pika villa!
Siis teen sundjal sukad jalga,

kepikandjal kindad kätte,
hännadel teen hallid mütsid,
10 rehepabil rehepüksid;
kupjatele kuulsad mütsid,
kiltritele Türgi püksid.

Vigala. H III 18, 541 (1). 1894.

1887

2.

Mul oli rikas ristieite
kinkis mulle kirju kitse,
andis mulle halli ute,

5 Oota, oota, utekene,
ma too rauad Rootsimaalta,
käärid toon ma Kärü külast —
siis tuleb alles niitemaie,
villa koomalla korjamaie.

10 Mis sest villast tehtanise
ja sest villast saadandise?

Isi ma sai sest sukapaelad,
vennalla tegin toobised püksid,
õde a sai sest õnneteki,
õelastele labakinda.

Märjamaa. H II 17, 143 (3). 1889.

1888

3.

Ooda, ooda, mu utekene,
kannata, mu kasulammas,
ma toon rauad Rootsimaalt,
ma toon käärid Kähvardist,
5 siis ma niidan su nipikest,

piiran su erse õerikest,
oinas saab suure tulupi!

Saaremaa. H II 66, 389 (319).
1898—1900.

D. KETRUS JA KUDUMINE

894. KUS ON MEIE KETRAMINE.

1889

Küll ma kedran ööd ja päevad —
siiski särgisiilud lahti.

Kus on meie kedramine,
kõige talve tallamine,
5 viie sõrme veeremine,
kuue küüne keeramine?

Juta tornid tolgendavad,
vanakuradi katus põleb —

seal on meie kedramine,
10 kõige talve tallamine,
viie sõrme veeremine,
kuue küüne keeramine!

Viru-Jaagupi. EÜS XI 1111 (32).
1914.

895. MULLE RUTTU TEHAKSE.

1.

1890

Kedra, vokki, keera, vokki,
tantsi, vokki, talla, vokki,
jookse, vokki, jõua, vokki!
Mulle ruttu tehtaneksi,

5 pakki peale pandaneksi.
Ma teen ruttu ratta'elle,
panen pakki värtna'elle.

Simuna. H I 1, 60 (67). 1888.

2.

1891

Juokse, juokse, vokigene,
juokse ruttu, käi kärelda,
viere, veike värteneksi,
sulle ruttu tehtaneksi,
5 pakki piale pandaneksi:
isand tahab ilukesta,

emand ta'ab tasandikesta,
härä laia lõuendida,
proua pikka pienikesta.

Ambla. H II 14, 136 (7). 1889.

Joose, okki, jõua, pooli,
ega sa joose minu pärast —
sa joosed kurja kubja pärast

ja joosed sandi saksa pärast
5 ja joosed õela isanda pärast!

Karuse. H II 2, 351 (477). 1889.

897. SAKS EI SALLIND SANTI LÕNGA.

Ketra, ketra, vokikene,
ketra, vokki, keerdulõnga!
Saks ei sallind santi lõnga,
toatüdruk tombulista,
5 perenaene pingulista.

Pinguline vihmavari,
tombuline tuulevari.

Järva-Jaani. EÜS VII 1546 (26). 1910.

898. KELLELE KETRAN.

1.

Kedra, kedra, vokikene,
kedra mulle keerdulõnga,
lase laialt laugulõnga!

6 Kedra pikka peksijalle,
sihi silmapistijalle,
isandalle istujalle,

emandalle seisijalle,
prouale vaatajalle!

10 Isand taha ilusekesta,
emand tahab tasasikesta,
proua pikka peenikesta.

Kadrina. H II 10, 87 (85). 1889.

2.

Kedra, kedra, vorkikene,
talla, tarka jalakene!

Kellel kedrad, vorkikene,
kas kedrad mulle vai kedrad muile
5 vai kedrad peenta peksijalle,
saksa'alle seisijalle,
isandalle istujalle,
emandalle astujalle?

10 Isandalle ilusakesta,
emandalle tasasikesta,

proual pikka peenikesta,
härral lõnga lõuendiksa?

15 Kedra, kedra, vorkikene,
talla takku, jalakene,
lase alla laugulõnga —
laudlõngad laidetakse,
keerudlõngad kiidetakse.

Haljala. H III 2, 481 (1). 1889.

Kehra, kehra, vokkikane,
lase langa, näpukane!

Kehra, vokki, kierulanga,
ära lase laugulanga —

⁵ et minu sormi ei sõimatanne,

käevarsi vannutanne,
sormeluid ärä lueda!

Kuusalu. EÜS VIII 1502/3 (107).
1910—11.

900. PÄRAST JÕULU PEENIKEST.

1897

Ketra, ketra, vokike,
traavi, traavi, rattuke,
ketra jõuluni jämedat,
päraast jõulu peenikesi!

⁵ Mees o metsas mul alasti,
kirbud söövad külleluid,

sääsed söövad sääreluid,
sõgelased sõrmeluid,
parmud need paremad paigad.

Lihula. H II 2, 389 (510). 1889.

901. KUI EI KETRA, SIIS PÕLETAN.

1898

Ketra, ketra, vokikene,
Refr.: vibla-vii, vibla-voov,
vibla-pompo-lii!

ketra, vokki, keerulõnga,
lase, vokki, vaskilõnga!

⁵ Kui sa'i ketra keerulõnga
ega'i vala vaskilõnga —

välja viin su värta taha,
panen seal su põlemaie,
kutsun peiu puselema,
kaasa manu kargelema,
¹⁰ kuis siis põleb vokikene.

Helme. EÜS V 1441 (20). 1881.

902. KETRA, LIISU!

1899

Ketra, ketra, minu tütar!
Mina lähen homme linna,
toon sulle uue voki,
uue voki, uhke pärja.

⁵ Ei mina jaksa, eidekene!
Käed on haiged, jalad haiged,
liha keik on luuni haige.

¹⁰ Ketra, ketra, minu tütar!
Mina lähen homme linna,
toon sulle uue räti,
¹⁵ uue räti, uhke lindi.

Ei mina jaksa, eidekene!
Käed on haiged, jalad haiged,
liha keik on luuni haige.

¹⁵ Ketra, ketra, minu tütar!
Mina lähen homme linna,
ma toon sulle uue sõle,
uue sõle, uhked helmed.

²⁰ Ei mina jaksa, eidekene!
Käed on haiged, jalad haiged,
liha keik on luuni haige.

Ketra, ketra, minu tütar!

Mina lähen homme linna,
ma toon sulle mehe noore,
²⁵ mehe noore, kalli kaasa.
Nüüd mina jaksan, eidekene!

Käed on terved, jalad terved,
liha keik on luuni terve,
süda seessa terve'embi.

Haljala. H I 5, 49 (86). 1894.

903. KÄRME KETRAJA.

1900

1.

Viru villad ja Tartu takud,
Laiduse linad lahedad
tuoge meie Kärdu kätte!
Kärt on kärme ketramaie,

⁵ viks on villu kraasimaie,
nobe takku nokutama.

Vaivara. H II 1, 46 (59). 1888.

1901

2.

Kärt oli kärme ketrama,
hoolas oki tallama.
Ise ta ketras keeredlõnga,
lassi laupäralist.

⁵ Nädali tegi naele lõnga,

kolter kolme pääva kohta;
sealt sai siidi, sametid,
pitka püksi lõventid.

Valjala. H II 18, 519 (4). 1889.

1902

3.

Kärt olli kärmäs keträma,
voolas vokki sökkuma.
Kõik nee küla kirva-karva
tooge meie Kärdu kätte!

⁵ Ää temä kedräs kitsekarva,
ära temä voorut vaskavilla.

Rõngu. H II 30, 649 (37). 1888.

904. SIISKI PAISTAB PALJAS IHU.

1903

1.

Kehra, kehra, kerduparga,
mies alasti ahju päällä
palavilla paiste'elle!

⁵ Küll mina kehran, aga en joua:
ma kehran kevadised päiväd,
talved pikkad pingutelen —

siiski paistub paljast nahka,
ihu ilmale näikse,
kuba maale kuumendakse.

Kuusalu. EÜS VIII 2310 (27). 1911.

Keträ, keträ, okikene,
veere, veere, poolikene,
lesenaise lehmäkene,
kehvä naise kitsikene!

⁵ Keträ suve, keträ talve,

keträ keväditse päevä —
siiski paistab pal'las perse,
hilibendeb ihu punane.

Halliste. EÜS XII 1249 (26).
1914—15.

905. EI SAA SÄRKI SÄÄSELEGI.

1905

Kedra, kedra, vokikene,
kedra, vokki, kierendulõnga,
lase laia laugulõnga!

⁵ Küll mina kedran kõik see talve,
ajan vokki aasta ümber —

ei saa särki sääselegi,
palakat ei parmulegi,
kihule ei kingapaela.

Haljala. H III 12, 256 (14). 1891.

906. LAISK VIIB VILLAD VIRGA KÄTTE.

1906

Eit mind käskis heietada,
taat aga takku nokutada.

Ei mina viitsind heietada
ega takku nokutada —

⁵ ma viisin villad virga kätte,

takud targa naise kätte.

Virk teeb villast viisupaelad,
tark teeb takust tallukad.

Kodavere. KKI 9, 423 (30). 1949.

907 LAISK KETRAJA.

1.

1907

Eit minu pani heietama,
taat minu takku nokutama.

Mina nurgassa nurisen,
külapoiisi kaendelassa:

⁵ «Võtku eide, võtku taadi,

võtku eide heiesvaka,
võtku taadi takutüki!»

Viru-Jaagupi. H II 10, 498 (204).
1889.

2.

1908

Eit mind käskis heieta,
taat mind takku nokuta.

Ei mina tahtnud heieta,
ei tahtnud takku nokuta.

⁵ Ma lõin nurkas nurupilli,
tagatoas lõin torupilli.

Pöide. ERA II 59, 145 (3). 1933.

1909

Eit mind käskis heietada,
taat mind takku tonkutada.

Mina aga nurgas nurisesin,
külapoisi kaendelasse:

⁵ «Küll aga, küll aga, eidekene,
hiired takud heietavad;
küll aga, küll aga, taadikene,
rotid takud tonkutavad,

3.

kassid kangajad kuduvad,
¹⁰ hiired lõngad lõksutavad.
Vii aga kangas karjateele:
küll aga karjatsed kuduvad,
lamberikud löövad lõngad!»

Kolga-Jaani. EKS 8°2, 588/9 (8). 1871.

1910

Eit mind käskis heietada,
taat mind takku nokutada.
Ei mina viitsind heietada,
taatnud takku nokutada.

⁵ Isa mind aas äestemeie,
eit aas väljal kündemaie —
minu meel läks varga'alle,

4.

aidauksa lõhkumaie,
kirstukoosa pingutama,
¹⁰ laekaida laotamaie,
hõberaha otsimaie,
kulda kokku korjamaie.

Kõpu. H II 26, 89 (44). 1888.

908. VITSAD LAISALE KETRAJALE.

1911

Eit mind käskis heietada,
taat mind takku nokutada.
Ei mina viitsind heietada,
taadil takku nokutada.

⁵ Ma läksi parsile magama,
vana aga hernevarde sisse.
Eit tõi vitsa, ätt tõi vitsa,
hakkas vitsa vinnutama,

1.

pindadega paugutama,
¹⁰ hakati siis an'ma valu.
Sest oli minul hea asi,
et see vits minul viga ei teinud
ega see pint mul pihta'i puutun.

Audru. ERA II 39, 150/1 (36). 1931.

1912

Eit mind käskis heietada,
taat mind takku nokutada.
Ei ma viitsind heietada,
ei taht takku nokutada.

2.

⁵ Mina nurkas nurisesin,
takutükiga torisesin.
Eit läks õuest vitsa tooma,
taat läks kambriist kaigast tooma.

10 Mina jooksin uksest välja
külalaste kiige alla:
«Külatüdrukud, õeksed,
külapoisid, pooled vennad,
tulge takutalgu'esse,
15 siis mina tapan selle härja,
mis põle ilmas ikkes käinud

ega põle põrmu põldu künnud
ega põle saksa vaul käinud.
Tuhat sülda turi pikk
ja sada sülda sarved pikad!»

Keila. H III 3, 351/2 (2). 1888.

909. KÜLLAP HIRED HEIETAVAD.

1.

1913

Uidu-tuidu, Toome Tiiu,
maga, maga, Mardi Maie!
Küllap hiired heiestavad,
kassid kangasta koavad,
5 rotid longada loevad,
nirgid niisi niksutavad.

Laisad kasvavad lavalla,
hellikud ema eessa,
vedelad vee vilulla,
10 arad ahju paiste'ella.

Haljala. H I 5, 93 (295). 1892—94.

2.

1914

Tuku, tuku, Tooma Tiiu,
maga, Mardi Annekene!
Küllap hiired heietavad,
kassid kangasta kuduavad,
5 hanid teevad andesida,

lutsud löövad lõuendida,
kiisad teevad kindaida,
särjed säärepaelasid.

Keila. H II 16, 644 (10). 1889.

910. KETRAN SIIDI.

1915

Ketran, ketran siidi,
valan vaskist lõnga.
Minu poeg on püksata,
karjalats on kaltsuta!

Vaivara. H II 53, 35 (21). 1895.

911. KETRAN MEHELE.

1.

1916

Kedra, kedra, neitsikene,
kellel kedrad, neitsikene?

Meheleni riide'eida,
koasaleni katte'eida.

5 Kuhu see meesi lähäks,
kuhu see koasa lähäks?
Mu meesi merele lähneb,
mu koasa kalakuduje —
ei ole kuube, ei kasukat,
10 ei ole vaipa, ei palakat.
Eks võind anda, ainekene,
eks võind kirjata külasta,
paluda teisesta peresta,
varastelta vainiult!

1917

Neitsikene noorukene,
linapihta pienikene,
ole sina kepsi ketramaie,
ole sina nukki, noorukene!
5 Ketra, ketra, neitsikene,
kellest ketrad, neitsikene?
Mehelenna riide'eida,
kaasalenni katte'eida,
urjelenni uusi palaka.

1918

Mis mina annan kedrajale,
kedrajale, keerajale?
Sealiha siilakaid,
vasika vasaraluid,
5 tambid tasku, soola sisse.
Esimene sai eide tõttu,

1919

Ketra, Liisu, kena tüdruk,
Refr.: talle-ralle-raa!
sinu sukal suured roosid,
sinu kindal suured kirjad.
Ega need põle su oma tehtud —

15 Ei mina tohtind, ainekene,
kardan homme hukatama,
tuna torni tõmmatama,
liha liistust leigatama,
rasvad katki raiutama,
20 veretoobid mõedetama.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 554/5 (15).
1879.

2.

10 Kuhu su miesije mennud?
Mu miesi mereje mennud,
mu kaasa kala järele.
Miks et mennud mehe kaasa?
Ei old kuube, ei kasuka
15 ega armast valli vaipa,
valmis vaalitu palaka,
kripa, kripa, krapa, krapa.

Jõhvi. H II 1, 317 (476). 1888.

912. MIS ANNAN KETRAJALE.

teine tõise õe tõttu.
Esimesel sai eide helmed,
tõine, see sai pastlipaelad.

Jõhvi. H III 1, 306 (6). 1889.

913. KETRAJAL LAENATUD RIIDED.

5 terad teenud, salved saanud,
küla küllalt kokku pannud,
isa ait on hinna maksnud.

Suure-Jaani. H II 26, 296 (12). 1889.

914. SOAD SUITSU SUREVAD.

1.

1920

Sua rüükvä: surma, surma!
niitsmevarva: vaeva, vaeva!
Siiä suitsu me sureme,

5 lämme'esse lämmätame,
palavase pakatame.

Paistu. H I 7, 428 (30). 1894.

2.

1921

Tuodi sie ilus minia
ja sie ainus pojanaine,
pandi kangasta kuduma.

5 Kudus, kudus, koppis, koppis,
üksi vaksa, kaksi päeva,
küünart kümmeda nädala,
seina seitseda suveda.

Kangas suitsuje suresi,
palavasse pakatasi.

10 Kangas kielila palusi:
veege mind veside jääre,
kandke karjatie rajalle,
vietuojad vieretavad,
15 karjakäijad käävestavad,
õitsilised löövad õtsa.

Jõhvi. H II 1, 265 (390). 1888.

3.

1922

Neitsikesed noorekesed,
tukkudes te teete tööda,
laiseldes sasite lõnga.

5 Viis on vilksu vaksa ligi,
sada sõlme sülla ligi.

Hakkasid kangast kuduma:
kaksi päeva — üksi vaksa,
küünar kümnenal nädalal.

10 Suga nuttis suitsussagi,
niied ving'sid vingussagi:
siie suitsu me sureme,
siie vingi me vajume!

15 Viisid siis kanga karjateele:
karjatsed kangast kudusid,
lammerikud lasksid lõnga,

vana hatt ajas pooli,
vana kähmi keeras paku.

20 Sai siis kangas valminesse,
hakkasid siis aru pidama,
hakkasid jagu jagama.

Kürval olli küünarpuu käessa,
kähmil käärid rätikusse.

25 Sealt sai siis kürval kuubesida,
hatale aluspalakaida,
kähmil käterätikuida.

Sealt sai sigurikul särke,
lammerikul laia rüidi,
karjatsese kaelakotti.

Viljandi. H I 7, 250 (16). 1895.

915. KUDUJA HEA PÕLI TOAS.

1923

Vot mis hea meie emastel,
teiseks hea meie tüdrukutel,

ons neil tuba oksi tuua,
ehk küll parsile puida panna!

5 Iga pääv nad istvad toas,
palja särgil paistvad toas,
hoidvad okki, võidvad okki,
kevadeni ketrab linu,
10 talve otsa takutorta,
valmis vihid varna peal,
kerad nõrkes nõõri peal,
kässib tuua käärpuid,

et saaks korra kangast luua,
siis võib tellid tuba tuua.

15 Siis panid poomi pullerdama,
siis panid niisi nikatama,
sooga loovi lõhkuma.

Jaani. H II 35, 97/8 (58). 1893.

916. NEIU HOOL.

1924

Melles näiol hooli suuri,
hooli suuri, murõ must?

Isõ pedi säidse sulast,
pääle kümme päivilist.

5 Kiik tahtva peenüt petä,

1.

kiik kümme kõrdikut,
kiik taha trullitut.

Selle näiol hooli suuri,
hooli suuri, murõ must.

Sangaste. H II 5, 406/7 (60). 1877.

1925

Magade ep minagi taas,
suiku tahtve silma suure.
Ken panep meida magame
või meid lasep laiskeleme?

5 Meie esal sada sulasta,
vettel viisi päävilista,
nänil neli neitsikesta,
kik o sukitu sulase,
kapakita kärjalatse,
10 neile kuam', neile aame,
neile kuam' kinde'eida,

2.

neile aame hamme'eida,
piluteme pihthessida,
kõpõrdem' käüsesuida.

15 Pilu pistam' minne'enna,
käbäruse käüenna,
aeluse astuenna,
kinde kuam' kõndenna.

20 Panna ei meida magame
ega ei lasta laiskle'eme.

Karksi. E 45651 (10). 1890.

1926

917. KOO KUUB KÜDILE!

Neiukene noorukene,
angelpiiga peenikene,
eks kuju küile kuube,
napsi naole riide'eida,
5 enesele ehte'eida,
peul peenid särkisida!

Kui ep ole sul linuda —
osta mult leesik linuda,

koonal kotitakkusida,
10 naela viisi villusida.

Siis kuju küile kuube,
napsi naole riide'eida,
enesel tee ehte'eida,
peul peenid särkisida.

Türi. EÜS V 603/4 (20). 1908.

Veli, hella veljekene,
 ehk suab sulle siegi naene,
 vaest sulle siegi vaemu,
 kes ei tunne toemesida,
 mõesta lõemelõngasida!
 Käib, kerad käena,
 kangas pletitud pihuna,
 õtsib toeme tundijida,
 murratuse mõestijida:
 «Tule, talu, tunne toeme,
 tule, tõene, loe lõeme!»

Talu es tule, tunne toeme,
 ega tõene loe lõeme.
 Isi, tuima, tundsini toeme,
 ise, laiska, lugin lõeme.
 Kääsid katsmas karjalapsed,
 valatamas vaemulapsed,
 kueda hiired heietavad,
 katid kangasta kuduavad,
 nirkid niisi nikutavad.

Kodavere. H II 4, 542 (9). 1887.

919. EI KOSITUD LAISKA KUDUJAT.

1928

Miku, miks sina mind ei võtnud,
 kas mina, tütar, tüüd ei tehnud
 või ma kangast ei kudunud,
 vikelsukka veeretanud?
 Üksi seina ja kaksi päeva,
 küünart kümnemal nädalal,
 seina seitsmemal aastal,
 kogunist õli kotikangas.

Niied käisid nissa-nässa,
 piirepinnud pliksa-plaksa,
 videvik ja villkinnas,
 suitsuaeg õli sukapaar.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 384
 (25). 1888.

920. KALEVIKUDUJA.

1929

Mu tütar tegevikene,
 teiste ees edevikene:
 ta kujub kangast kui kalevit,
 üks lõnga — kaksi päeva,
 üks küünar — kümme nädalat.
 Ütlen ümmer teisipidi,
 uusi uusile sõnule:

ta kujub kangast kui kalevit,
 kuuekangad need kumavad,
 särgikangad sätelevad,
 põllekangad need põravad.

Vigala. H II 17, 347 (32). 1889.

921. KAUNIS SUKAKUDUJA.

1930

Kadri oli kaunis, nimi oli aus,
 kodus siidisukkasida:
 viied-kuued vikled sisse,

kahed-kolmed kannuskõõrad,
 seitsmesaja-silmalised.

Viljandi. H III 28, 237 (5). 1897.

1931

922. KANGAKUDUJA NAINE.

Võtan naese nastulise,
pisukese pasteljani.
See koob kangast, kangas kabiseb,
suga tal käib suhkat-sahkat,

⁵ niiepaelad nihva-nahva,
tallalauad tiksat-taksat.

Koeru. EÜS VI 1459 (144). 1909.

1932

923. VILLAST SAKSA SAANITEKK.

Kui minu kuti kuldalõnga,
niitsin villu viisi naela,
kue-villu kuusi naela.
Sest sai saksal saaniteki,

⁵ opmannil hobusteteki,
kildrel kirju kuuekene.

Pöhtsamaa. H II 26, 1056 (16). 1889.

1933

924. KUDUJAT OODATAKSE KOJU.

Lääme kodu, Jaanikene!
Jaani kodo oodetesse,
oodetesse, vaadetesse.
Tal o kangas kammerenna,
⁵ peenikeine peelte pääle,
linane ligi lagede.

See taht lõvent lõhkumesta,
see taht peenik pildumesta,
linane kinni liigutamesta,
¹⁰ hanisilmi arutamesta.

Karksi. H II 42, 929 (15). 1893.

1934

925. KUDUMINE.

Annekene, ennekene,
keripuulauda, ketsukene!
Ketrad lõnga, kerid kera,
seni kui paned kangaspuile,

⁵ siis sina liksud, siis sina lõksud,
kuni on kangas valmiessa.

Tarvastu. H III 14, 165 (2). 1892.

926. KOLM RÄTTI.

1935

1.

Keträ, keträ, vokikene,
veeri, voki poolikene,
lase sisse siidilanga,
siidilanga, niidilanga,
⁵ ma lää liina kudame!
Sääl ma koa kolme rätti,

kolme rätti, kuvve pööra:
üits om pikkä piluline,
tõne laga laasiline,
¹⁰ kolmas kuldakirjaline.
Riiast tulli reede härrä,
Tartust tulli tarka härrä,

Valgast valgepää esänd:
tõi ta hõpet hõlmatävve,
15 tõi ta kulda kübärätävve.

Kus ma kulda või kulutä,
vanna hõpet või häetä?
Neiu särgisiilu pääle,

20 neiu padjapööri pääle —
sinna kulda ma kulutä,
sinna hõpet ma häetä.

Viljandi. H III 7, 166 (6). 1889.

2.

1936

Lätsim' mõtsa hommukulla,
hommukulla, õdakulla.

Mis me leisim' minne'enna?

5 Leisim' lina liikeveta,
kaaranurme kasvaveta,
tõunurme tõuseveta,
karasim' sisse kakkumaie.

10 Kaksi peo, kaksi poole,
kaksi poole kolmandeta,
viisi kodu emä kätte:

«Emäkene, memmekene,
esäkene, taadikene,
keri nii kiu kerässe,
jakka jõhvi jakke'esse!

15 Koa mul kolmi kaalarätti:
üits koa pikäpiluline,
tõine laialaariline,
kolmas kullakirjaline!»

Helme. E 59516/7. 1927.

3.

1937

Ema, hella memmekene,
kedra mulle pikad lõngad,
pikad lõngad, peened lõngad,
kust mina kujun kolme rätti.

5 Ühe kujun pikaviirulise,
teise laialapilise,
kolmanda kassikäpulise.

Ehk saan kehvale mehele,
vaesele vabatmehele.

10 Ühe mina laenan leiva ette,

teise saadan soola ette,
kolmanda kannan kaelassa.

15 Mis oli pikaviiruline,
selle mina laenan leiva ette;
mis oli laialapiline,
selle saadan soola ette;
mis oli kassikäpuline,
selle mina kannan kaelassa.

Paide. H III 12, 492/3 (9). 1893.

927. LASKSIN VÖÖ KUDUDA.

1938

Lasksin laia vöö kududa,
ääred hästi kirjutada,
keskel kenad vöökirjad,
ääre peal ärtukirjad,
5 sisse lõin ma sirgukirjad.

Türi. EÜS VIII 650 (207). 1911.

Lõpeks meilta häida põldu,
küla alta külvirinda,
mõisa alta mõõdutükki —
saaks meile madaral käia,
5 käia korra kolle'ella,
kaksi korda kakeralla!

Madarad mäelta hüüdsid,
hüüdsid kollad kopelista,
lõngalehed lepikusta:

10 «Tulge, Anned, otsimaie,
Kaied, maasta kaevamaie,
Maied, maasta leidemaie!»

Mina varsti vastu kostin:
«Mädagu määl madarad,

15 kollad metsa kolletagu,
lõngalehed läpastagu
ilma Anne otsimata,
Kaie maasta kaevamata,
Maie maasta leidemata.

20 Kodu meil omalgi kollaaeda,
tagakambris kanniaeda!»
Kodu lõngad kolletasin,
väravas mina värvin lõngad.

25 Sineta, sineta, aeda,
kolleta, kolleta, aeda,
puneta, piiga põsekene.

Väike-Maarja. H II 11, 624 (5). 1889.

Neitsikene noorukene,
eks võind anda villusida,
kamalul toond karvusida!
Ma oleks kroasind koasasoana,
5 kedrand kambri lävella.

Ma oleks kodu kolletanud,
väravas oleks värvind lõnga.
Mul on kodu kollapütti,

väravas on värvipütti,
10 o'a majas moarjapotti.

Siga sul sirsanud sinista,
hobu pursanud punasta,
kits on kollast kobrustanud.

Väike-Maarja. H II 12, 316 (130).
1890.

930. NEIUD OTSIVAD VÄRVITAIMI.

Tõuse üles, näiu noore,
tõuse üles homukule.

Tõusi üles oodiesta,
vapudi vahapääda,
5 kõigudi kõllajuusta,
rapudi rinda rahasta.

Võti kõndi kõlladele,
marsi ma maranedele.

Mis mul vastu või tulesse?
10 Vastu tulli meestehulka,

meestehulka, poistekilda,
taga tulli poiste tanum.

Küsütele, mõistatele:
«Kos te lääde, näiu noore,
15 kos te lääde homukule,
homukule varaelle,
kõnnide küll kaste'elle?»

Ma küll kuuli, kosti jälle:
«Meie kõnnim' kõlladele,
20 marsim' maranedele!»

«Näiukeise noorekeise,
kõnke meie kopelesse,
marske te meie mäele —
kõ a meie kopelena,
25 marane meie mäele,
puna meie poole pääle!»

Ma küll kuuli, kost jälle:
«Kõlla teil koplis kopitagu,
marane mäele mädangu,
30 puna teil maha pudengu!»

Karksi. E 51944/4 (15). 1889.

2.

1942

Tõusi üles hommukulle,
vara enne valge'et.
Mõsi suu, suisi pää:
suu mõsi sulahõbele,
5 käe kulla kaste'el.

Võti mä kõndi kõllateele,
võti marssi maranele,
võti liiku lilliteele,
kõndi kul'a kopelesse,
10 marssi maranamäele,
liiku lilli lepikusse!

Mi mul vastu vai tulesi?
Vastu lennäs velle leeri,
terete'li, küsitelli:
15 «Tere, tere, näio noore!
Koe te lääde või te saade?»
Näio kuuli, kosti vastu:
«Me küll liigum' lilliteele,
marsim' maranamäele,
20 kõnnim' kulla kopelesse!»

Velle kuuli, kosti jälle:
«Liike meie lepikusse,
kõnke meie kopelesse,
marske meie maranele!

25 Lilli meie lepikunna,
kõlla meie kopelinna,
marane mede mäele!»

Näio kuuli, kosti jälle:
«Lilli teil lepikus ligen'gu,
30 marane mäel mädanegu,
kõlla koplis kopitegu!

Veli, hella vellekene,
lilli meie lepikunna,
kõlla meie kopelenna,
35 marane mede mäele.
Liigum' oma lilliteele,
kõnnim' oma kõllateele,
marsim' oma maranele!»

Halliste. H II 5, 67/8 (17). 1883.

E. RIIETUS

1943

931. IMELIK KASUKAS.

Mu isa imetegija,
mu ema imetegija:
tegi mul imekasuka
lippidesta, lappidesta,
⁵ seanaha siiludesta,
kassinaha koivadesta.

Otsas oli oravanahka,
keskel kirju koeranahka,
taga kandas kassinahka.

Järva-Jaani. H I 1, 148 (22). 1888.

1944

932. KASSINAHAST KASUKAS.

Juhan Jussi kassi tappi:
tei ta kassinahast kasuku
noore noorikuge magade,

uuve kaasa kaisutada,
⁵ abikaasa kaisutada.

Paistu. H III 6, 880 (61). 1889.

933. REMMELGANE RÜÜ.

1945

Uidut-tuidut, toomingane,
minu rüüd on remmelgane,
kasukas kalanahasta,
särk on särjesoomustesta,

1.

⁵ püksid püisulgedesta,
kalsud mul kassikarvadesta,
kingad kitsekoibadesta.

Tarvastu. EKS 4°, 96/7 (161). 1888.

1946

Tui-tui, tui-tui toomingane,
minu rüüd oli remmelgane,
särk oli särjesoomuksesta,
kasukas kalanahasta,

2.

⁵ püksid püü villadesta,
kindad kitsekarvadesta,
sukad tuvisulgedesta.

Viljandi. H III 21, 91. 1894.

Aidu-taidu vanad püksid,
mul olid kodu kolmed püksid.

Eit tegi püksid, tuat tegi püksid,
enesel olid enne püksid;

⁵ siis olid kokku kolmed püksid:

ühed olid puhtad pulmapüksid,
teised valged varrupüksid,
kolmandad koldsed kosjapüksid.

Järva-Jaani. H I 1, 226 (85). 1888.

935. ORJA KINGAD.

1.

1948

Aastas kingad ar:netie —
neegi neljasta nahasta:
nena pääl oli nirginahka,
taga kannas kassinahka,

⁵ otsas on oravanahka,
keskel kirju kuera nahka.

Haljala. H II 9, 791 (66 b). 1890.

2.

1949

Sulane saab suure palga,
tiimees saab täie palga,
päiline saab päise palga,
mis palka saab pereminia?

⁵ Aru tal kingi annetasse,
neidki viltu löigatasse,
seitsmest kokku siilutasse,
tihni-tähni tärgitasse.

¹⁰ Otsas on ju oravanahka,
nina pial on nirginahka,

tärgestes on täinahka,
talla all on tallenahka,
kandas kirju kassinahka.

¹⁵ Tuleb töösta — tüdinud,
tuleb väljasta — väsinud,
käed tal haiged tööda tehes,
jalad haiged astudessa.

Pärnu-Jaagupi. H IV 2, 531 (14).
1888.

936. KULUGE, KINGAD!

1950

Kuluge, kuluge, kingad,
saagu otsa orja saapad!

⁵ Äial on veel härjanahka,
vaesel me'el vassikanahka,
mul omal on hobusenahka.

Löön aga küüdule kül'le peale,
pugalale puusa peale,
valgele sarvede vahele —
siis on otsas orja kingad.

Haljala. E 6937 (1). 1893.

1951

937. KÜMME NÖÖPI.

Olli kümme nööbikesta,
sada saksa haagikesta!
Koe nee nööbi pantanessa,
koe nee haagi arvatessa?
⁵ Ömbli velle hõlma pääle,

panni velle palitu pääle.
Saadi velle Venemaale,
poolevelle Poolamaale.

Tartumaa. EÜS XII 1211 (2).
1914—15.

1952

938. MITU MÜTSI.

Mitu mütsi meie memmel?
Kümme mütsi meie memmel:
üks oli mütsi heinamütsi,
teine heinaniidu mütsi,
⁵ kolmas kuhjaluoma mütsi,
neljas lehmalüpsi mütsi,
viies vihmapäeva mütsi,
kuues kurja ilma mütsi,

seitsmes sitaveu mütsi,
¹⁰ kaheksmas karjakäima mütsi,
ühiksmas oli üemütsi,
kümnes külaskäima mütsi.

Kuusalu. EÜS VIII 1383/4 (88).
1910—11.

1953

939. KÕIK KALEVIS, MINA VILLASES.

Külas oli kümme meesta,
teistakümmend poisikesta:
kõik need kannavad kalevid,
mõni maksakarvalista.

⁵ Mina üks viltse kuue,
lambakarvatse kasuka.

Kuusalu. H I 1, 313 (17 a). 1888.

1954

940. SAAPAKANDJAD.

No-no, no-no, noored härrad,
küll te saate saapus käia,
saapus kui need suured saksad,

vestis kui vene vanemad,
⁵ nööpis kui need noored härrad.

Saaremaa. H I 4, 775 (4).

F. PESEMINE, PÜHKIMINE

941. TEE MULLE KULDNE KURIKAS!

1.

1955

Oo minu hella vennakene,
tee mulle kuldene kurikas,
hõbedane löksulauda —
ma lään soonde uhtumaie,
5 järvele virutamaie.

Uhun venna uue kuue,

pesen venna peened särgid,
kasin venna kaelaräti,
leotan linase särgi.

Simuna. H II 11, 980 (11). 1890.

2.

1956

Hellakene, vennakene,
tee mul kuldane kurikas,
hõbedane lauakene,
miska uhan uue kuue,

5 löön küll põrmu põlle pealta,
udu küll uue kuue pealta!

Palamuse. H II 27, 296 (9). 1888.

942. PESUPESIJA.

1.

1957

Lätsi mõsu mõskemaie.
Mõssi ma läbi viie vii,
viie vii, kuvve kurna,
läbi seitsme seebivatu,
5 läbi katsme kalalendu.

Panni ma kuuske kujume,
kaselatva kahkumaie.

Esi varjusta valati,
esi kaugelta kaeti:
10 kuhu puul olli puhta'ata?
Kuu puul olli puhta'ata,
ao puul olli ahte'eta.

Helme. E 59516. 1927.

1958

2.

Lätsi mõõlu mõskemaie,
lohu viire lopimaie,
oja viire utamaie.

Laud oli laasine ehena,
5 kurik kuldine peona,
esi manna mõistateli,
mõistateli, mõteleli:
koe ma sii lina laote?

Lepa pääle liikimaie,
10 kadajalle kahkumaie.
Like liivale ligene,
märja mäele mädane.

Kukku mul kurik ojasse,
laasin lauda laene'esse.

Halliste. H II 5, 60/1 (41). 1883.

943. PESTUD ANUMAD.

1959

1.

Kuulin ma pühäd tulema,
ajad kallid aigenema,
lihavotted liugenema.

Ma pesen pühäks puised riistad,
5 kadakased kaljakappad,
ounapuised ollekannud.
Panin ma kaevule kuivemaie,
ladusin kaevu malga pääle.
Külä luules luike'eksi,

10 rahvas arvasid haneksi.

Mina kuulin, kostin vastu:
«Nie on puhtad puised riistad,
kadakased kaljakappad,
ounapuised ollekannud.»

Kuusalu. EÜS VIII 2250/1 (552).
1910—11.

1960

2.

Kaiekene, kapsikene,
silma nähes näpsikene,
kõrva kuuldes kõpsikene,
pesis püti päevavalgeks,
5 pesis kannu kuuvalgeks.

Peremees mõtles päevavalge,

kubjas mõtles kuuvalge.
See oli Kaie kapavalgus,
see on Kaie kannuvalgus.

Vändra. EKS 4^o2, 581 (8). 1868.

1961

944. SAUNAS.

Sigi-sagi saunake,
saunas kena leilike,
veta kapp, pese pead,
pese puhtaks käed ja jalad.

Kärla. H II 66, 72 (43). 1898.

Tere, tere, saunukene,
tere, saunaleülükene!
Leülü puile, leülü maile,
leülü kuumile kiville,

⁵ leülü seinä sammalulle!
Vihalehed virsutavad,
kaselehed kasvatavad

Kuusalu. EÜS II 540 (44). 1905.

946. SIHISE, LEILI!

1963

Sassi, sassi, saunaleili,
sihise sulale, lõõska leili,
puneta kivid punaseks,
anna leili säädu mööda,
⁵ et ei isa ilma jääksi,

isa ilma, ema ilma,
õde tubasa tahmanna,
venda parsile pahnanna.

Viru-Nigula. H II 9, 137 (4). 1890.

947. TÄNU SAUNA EEST.

1.

1964

Sopsu, sopsu, vihakene,
sopsu, saunaleilikene!
Aitäh, aitäh ahjukütjale,
aitäh, aitäh veetoojale,
⁵ aitäh, aitäh vihategijale,

aitäh, aitäh ahjutegijale,
kuur nurga nikutajale,
pae paigale panijale!

Jüri. H II 58, 287 (25). 1897.

2.

1965

Aitüma ahjukütjale,
Refr.: aitüma, aitüma!
aitüma veetoojale,
kis kivikesed kikerdanud,

⁵ paekesed paigale pannud!
Armas aruvihake,
kallis kaevuveeke.

Peetri. ESTK 40, 71 (105). 1927.

3.

1966

Aituma, aituma,
aituma, aituma
veetoojal, vihategijal,
saunakütjal, vaevanägijal!
⁵ Aituma, aituma,

aituma, aituma
maa-isaksel, maa-emaksel,
kes kaske kasvatanu
ja vett õnnistanu!
¹⁰ Aituma, aituma,

aituma, aituma,
aituma hobusel, aituma härjal,
hoone-ehitajal, otsapanejal,
saunategijal, seinasäädijal,
15 kivi kikerdajal, nurga nukerdajal,

1967

Aituma, aituma
sannakütjale, puulahkjale,
viituuajale, vihahaudjale!

Aituma, aituma
5 lõunehiitjale, halu haardjale!
Meeste meelest mesitses,
poiste meelest punatses,
ilma meelest ilusas!

Aituma, aituma!
10 Laudatäüs lambaid,
sulutäüs suuri tsigu,

1968

Suvel kuigutan kurussa,
talvel luigutan lumessa:
veeämbberid õlale,
kaelkoogud kaela peale.

1969

Ei viitsi vesile minna,
kaevukoogule karata.
Mehed toovad merest vett,
naised Narva allikast,

1970

Õekesed, hellakesed,
lähme metsa luuda tooma,
kuldaluuda kuusikusta,
hõbevarta haavikusta!

aituma, aituma,
aituma, aituma!

Häädemeeste. ERA II 59, 66/7 (1)-
1909.

4.

pahatäüs põrsõid!
Aituma, aituma!
Tallitäüs hirnujäid,

15 murutäüs müügijeid!
Aituma, aituma!

Paksu pätsi küdsäjäs,
suurõ nopi pandijas!

Aituma, aituma!
20 Suure pere pidajäs!
Aituma, aituma!

Hargla. H II 32, 193 (172). 1888.

948. VEEVEDAJA.

5 Õuest ma vee sulatan,
kaevust ma vee kahandan,
tänavast ma tallan hanged.

Koeru. H II 11, 951 (5). 1891.

949. MEHED TOOVAD VETT.

5 poisid Ponga allikast,
tüdrukud Emajõesta.

Laiuse. EKS 8^o2, 682 (27). 1879.

950. LUUATOOMINE.

5 Pea meil paistis pealta metsa,
jalad alta harva metsa,
keha metsa keske'elta.

Iisaku. H III 1, 546 (1). 1889.

Ann olli akki neitsikene:
pühkis toa ja pööris kõrre,
pühkis pühkme'eid meressa,
sealt aga tõusid suured siiad,
5 suured siiad, lõhed laiad:

tuhat vaksa turja paks,
sada vaksa saba lai.

Vändra, EKS 4°2, 806 (129).
1878—79.

AMETID JA ELUKUTSED

A. SEPP JA SEPIS

952. SUUS SULATAB RAUA.

1972

1.

Mõni mind mõtleb mõisamehe,
mõni arvab aidamehe,
ma olen sepasellikene,
rauaraiuja sulane.

⁵ Suus mina soendan rauda,
keele peal mina keedan rauda,

hambad mul alasipakud,
lõualuud mul lõõtsalauad,
mokad peened pihikesed.

Koeru. H II 13, 44/5 (16). 1888.

1973

2.

Oleks ma sepa sulane,
ravvaraie poisikene:
suus ma rauda sulataks,
kiele pial mina keedaks kokku,

⁵ aaks sie hõbõ õhkumaie,
teeks sie tina suladaks.

Kihnu. H II 41, 632 (35). 1884.

1974

3.

Mina see meesi märjalta maalta,
süteküsija külasta,
rauataguja talusta.

⁵ Suus ma sulatan rauda,
keele peal ma keedan rauda,
hammad mu alasipakud,
lõualuud mu lõõtsalauad.

¹⁰ Minu rüüd on remmelgane,
torukübar toomingane,
sukad mul soosammaldest,
pastlad paekividest.

Suure-Jaani. H IV 9, 590 (16). 1900.

1.

1975

Mul õli kõlmi veljekesta,
mul õli kõlmi, kõik õlid sepad,
nuorem õli nugadesepa,
keskemane kervesseppa,
5 vanem valjaste valaja.
Tieb ta külla kerveida,
valda tieb ta valjeida,
nuoril näadisil nugeda.

Küla's kiida kirveida,
10 valda's kiida valjeida,
nuored näadisil nugeda.
Valjasil õlid vahed siden,
kervesil õlid kihud küljes.

Kodavere. H II 4, 584/5 (64). 1887.

2.

1976

Oh me kolmi vennakesta,
kolmi kui oaivada:
üks läks soosse ja rohusse —
see oli ilus heinalind;
5 teine pajosse pardiks —
see oli kuulus metsakukk;
kolmas läks Viru sepa juure —
see tegi Viruje vikatid
ja tegi valda valjaid.
10 Vald ei kiitnud valjaid,
kihelkond ei kerveid,
nurmeneiud ei nugeda.
Oot-oot, hella, no-no, venda,
ma viskan soosse separiistad,

15 pistan pihid põõsa'asse,
arusse alasipaku.
Oot-oot, hella, no-no, venda,
ma toon viilid Viiburista,
rasviilid Raudalusta —
20 siis ihun kisud kervestesta,
nukud neidude noasta,
vasknaastud valjastesta.
Siis kiidab valda valjaid,
kihelkond kerveida,
25 nurmeneiud jo nugeda.

Jüri. H II 15, 348/9 (26). 1889.

3.

1977

Hellakene vennakene,
seegi sepaksi Virussa,
tagujaksi Tarvastissa.
Tegi valla valja'aida,
5 kihelkonna kerve'aida,
nurmeneidiste nugeda.

Hellakene vennakene,
viska soole separiistad,
arule alasipakku,

10 pista pihid põõsa'asse,
tangid tahmaje vaota!
Võta kiita kirvesvarta,
austa haokubuda,
vana sahu saputada!
15 Vald ei kiida valja'aida,
kihelkond ei kirve'aida,
nurmeneidised nugeda.

Põltsamaa. H IV 3, 699/700 (4). 1889.

1978

Olli mul kolmi hellä velle,
üits sai sepas siia maale,
tõine kokas Kuramaale,
kolmas papis Paide'esse.

- ⁵ Mis sai sepas siia maale,
tegis vallal val'le'eida,
kihelkunnal kirve'eida,
noorikul nugade päida,
noorte meeste mõõgapäida.
¹⁰ Vald es kitä val'le'eida,

4.

kihelkond ei kirve'eida,
noorigu ei nugade päida,
noore mihe mõõgapäida.

- ¹⁵ Veli ai ahju alaspaku,
lei ta lõhki lõõtsalavva,
pist ta pihi räste'esse,
tangi taskusse vajudi,
esi pakku sõs pugesi.

Karksi. H II 42, 488 (9). 1891.

1979

Meid oli kolmi hella velle,
üks meist viidi venelases,
teine sepas siia maale,
kolmas saksas Saaremaale.

- ⁵ Mis jäi sepas siia maale,
see tegi vallal valje'eida,
kihelkonnal kirve'eida,

5.

päävapojal päitseseida,
nurmeneitsil nugesida.

- ¹⁰ Valda kiitsid valje'eida,
kihelkonnad kirve'eida,
päevapojad päitseseida,
nurmeneitsid nugesida.

Viljandi. EKS 4^o3, 548 (23). 1872.

1980

954. SEPAL MUSTAD LAPSED.

Sepäl olli musta latsõ.
Refr.: Kaske!
Milles sepäl musta latsõ?
Selle sepäl musta latsõ:
sepp oll esi hüdsekott,

- ⁵ sepänaane lõõdsanahk,
sepäpoig oll suur-vassar,
sepätütär käsi-vassar.

Rõuge. H IV 8, 862 (14). 1896

1981

955. RAUTA HOBU!

Sepp oli ise ilma musta,
temä lapsed süsitsed mustad.
Sepakene, sellikene,
pane minu hobu ummiraudu,
⁵ pane minu täkku täisi naelu!
Tooks aga jumal külmä ilma,

- et saaks saanid sõitema
ja reetallad tantsima,
et saaks poisid pulmesida,
¹⁰ noored mehed noorikida.

Kodavere. EÜS X 2189 (23). 1913.

Sepakene, sellikene,
tee mul tinast lukukene,
vala vasest võtmekene,
miska panen passi ette,

⁵ et ei saa ta saksa kätte
ega puudu poisi pihku!
Kel on võti — võtku lahti.

Palamuse. H III 8, 446 (9). 1889.

957. SEPP SÖÖB OMA TÖÖVAEVA.

1.

1983

Senip sepa sööve leiba,
sepalatse puhast leiba,
kuni lõksva lõõtsalaua,
välguva vasaravarre.

välgu ei vasaravarre —
sõs ep sepa sööve sitta,
sepalatse laamakida.

⁵ Kui ei lõksu lõõtsalaua,

Tarvastu. E 8536 (30). 1893.

2.

1984

Sepä söövä selget leibä,
sepäpoisi pohast leibä,
seni ku lõksva lõõdsalaua,
välkvä vasaravarreda.

rummu löövä rublasida,
kabja pildva peenikesta!

⁵ Ratas joose rahada,

Tarvastu. H II 25, 567 (49). 1890.

958. EHETE SEPP.

1985

Veli, hellä vellekene,
võta tallista tasane,
ligi seinä sa lihave —
vii sii kulda Villändisse,
⁵ tandsi hõbe Talinasse!
Villändin om virga sepä,
Talinan om targa sepä,
kes sulat kulla suuna,

keedi hõbe keele pääle,
¹⁰ vase hammaste vahele.
Säält saab sõtsil sõrmusida,
emälastel helmesida,
karjalastel kaalusida

Karksi. H II 5, 364 (135). 1883.

Minu isa ilmaseppa,
see teeb ilmad ilusad,
see paneb soojad soonde pääle,
palavad ka pragude vahele.

⁵ Kuu ta mängib kullaga,
päeva aga Pärnu linnaga.

Ants olli Harjul haagiseppa,
Nurme naistel nugadesepa.
Ants tegi Harjul haakisid
¹⁰ ja Nurme naistel nugasid.

Käina. H II 6, 183/4 (228). 1890.

B. KALAMEES JA MERESÕIT

960. MEREMEES.

A. Purjetan Punast merd.

1.

1987

Mina aga mees merimehe poega,
kallis mees kalamehe poega:
purjustan Punasta merda,
oma aga merda oige'emba,
5 Rootsi merda ruuge'emba,
seda merda sirge'emba.
Seelt mina läksin alta ilma,
vahelt aga viie vikkerkaari,

kuue koidu keske'elta,
10 päälta aasin punase pilve.
Käppul koodita kohendan,
jalad aidid ahtemeida,
vesi tüürisa tüürises.

Haljala. H III 12, 180 (2). 1891.

A 2.

1988

Purjetin Punasta merda,
rohelist Rootsi merda,
idamerda hirmusamba,
kagumerda karske'emba,
5 läntsmerda veevahusta.
Kuha lendas alta koudi,
vesi alta harjustimmeid.
Kääd mul koudida kohendid,
jalad mul aasida harisid,

10 peial pistis pirkelida,
helmad hoidsid helmarida.
Kui tunnen tuuled tulema,
pahad ilmad pääle käima,
keeran tukka tuule poole,
15 parra paha ilma poole,
salgad sadude poole,
ise mina puljan purje'essa.

Haljala. H I 5, 94 (297). 1892—94.

A 3.

1989

Oli minul meesi meisteriksi,
ladus laeva kippariksi:
purjestas Punasta merda,
Viru merda virgejada,

5 Rootsi merda ruugejada,
Harju merda hargilista.

Kuusalu. H II 34, 719 (423). 1892.

B. Tuulte tundja.

1990

1.

Mina mees olen nende vastu,
tugevamb olen tuulde vastu,
sagedam sadude vastu,
paks olen paha ilma vastu.

⁵ Küll mina tunnen tuuled nouda,
tuuled nouda, mered souda,

vastu päivida va'ata,
lounattuulta lüüa loomi,
pohituulta purjetella,
servituulta seisatella.

¹⁰

Haljala. H III 2, 120/1 (4). 1889.

1991

B 2.

Ärgu mingu meesi teele,
kes ei tunne tuulde nõuda,
tuulde nõuda, pilve päida,
taeva rajasid arvata!

⁵ Meie, mehed, lähme teele,

meie tunneme tuulde nõuda,
tuulde nõuda, pilve päida,
taeva rajasid arvata.

Risti H I 4, 145 (11). 1875.

1992

B 3.

Mina aga mees, merimehe poega,
kaunis mees, kalamehe poega;
küll mina tunnen tuuled nõuda,
tuuled nõuda, mered sõuda,
⁵ vasta päevada vaata,
mööda päevada mürada,
servi mööda seisatata,
Türgimaada purjetata.

¹⁰ Purjutan Punasta merda,
lipatan linasta merda,
oma merda oige'em,

Rootsi merda ruuge'em,
Suome merda suure'emb.

¹⁵

Istun paadi parda päällä,
nopin aga täida turgistagi,
suuremad pistan suhuje,
pisemad pillan meresse —
säälnad kasvavad kalaksa,
saavad särjepogadeksi.

Vaivara. H II 1, 123 (171). 1888.

1993

961. MEREMEHE RIIDED.

Mea meheke mereme' poiga,
kallis miis kalame' latsi.

⁵ Kasuk miul kalanahasta,
särk mul särjasoomussista,
hame om angerja-ihusta,

püksi om püvisulista,
suka või sudakuluista,
kaabu kiisäkidadesta.

Tarvastu. H III 14, 273 (14). 1893.

Mul põle hoosta, mul põle hoolta: ⁵ pilvetükk minu piitsukene,
 meri musta mu hobune, vikerkaar minu loogakene.
 laeva laia mu sadula,
 tuuletäkk minu heinatuusti, Kuusalu. H II 34, 510 (86). 1892.

963. MERI MEHEKS TEINUD.

1995

Meri mind meheksi teinud,
 Riia teinud rikka'aksi.
 Riiga saatis röökimaie,
 tangulaev pans tantsimaie.

Kadrina. H II 38, 431/2 (18). 1890.

964. MERI MIND SÖÖTNUD.

1996

Mind põle söötnud taadikene haug oli annid jäganud,
 ega söötnud eidekene, särög oli seadnud searepaelad,
 eit põle mulle pulme teinud, luts oli vööd lugenud.
 taat põle mulle pulme teinud.
⁵ Meri mind söötnud, meri jootnud,
 merepöög mul pulmad teinud, Harju-Jaani. H II 15, 556 (40). 1889.

965. MERI VÖTNUD MITU MEEST.

1997

Tüvenegä, tüvenegä, tüllüd laulid, Meri meid süödäb, meri meid
 kaljusid merikajajad, juodab,
 laulid liiväl linnükäsed, ¹⁰ meri on ottand mitu meest,
 karis hõlpsid tiirükäsed, rand on raiskand rahvast palju,
⁵ Vergud, vergud, vennikäne, mitu märgä hauda saaned.
 vergud liepüväd meressä,
 kalad kargavad külissä,
 hülged hüpipüväd ülesse. Kuusalu. H II 51, 717 (2). 1894.

966. MEREMEHE TEADMATA SAATUS.

1.

1998

Merimees läks merele, võttis kaasa kalmukatsud,
 kallista kala järele, surmasukkad vöö vahele.

⁵ Tiugutid meritihased,
kaigutid merekajakad,
laulid välja västerikud:
«Teab, kas tuleb või ei tulegi
või jäeb mere risusta,

¹⁰ mere hülgede hü'asta,
kajakate kaasa'asta!»

Lüganuse. H R 3, 469/70. 1888.

1999

2.

Merimees läeb merele,
kalamees kala järele:
paneb selga surmasärgi,
kalmukindäd kädeje,
⁵ kalmuräti kaela'aie.
Tuleb koju vai ei tule —

vai jäeneb merehüvaksi,
suure saare samba'aksi,
Lavassaare lamba'aksi,
¹⁰ Koivistu kodukalasta!

Haljala. H I 5, 96 (306). 1892—94.

2000

3.

Merimees menneb merele,
ootab surma suu edeje!
Paneb selga surmasärgi,
jalga surmasukkukased,
⁵ surmakinda'ad käde'e.

Ei ole latva laine'ella,
oksa kinni ottaksesa.

Kuusalu. H IV 8, 941/2 (66). 1897.

2001

967. MERES POLE TUGE.

Ei ole meressa metsa,
ei ole latva laine'essa,
ei ole oksa ummikassa,

kuhu mina jalad toetan,
⁵ kuhu küüned kinnitan.

Haljala. H I 5, 96 (309). 1892—94.

968. MERI TÕUSEB TORMAMA.

2002

1.

Hüvä on rannassa elada,
kaunis ranna kalda'assa.
Siis on rannassa pahembi:
ei saa rannassa magada
⁵ mere hülgel hüllengusta,
kajakuaie kaljengusta.

Hülgejed meresta hüüdsid,
kajakad mere karilta:
«Üles tuiske, rannarahvas,
¹⁰ erkage, mereisandad,
erkage, mereemandad!
Meri tuiseb tormamaie,

kalajärv jo kargamaie,
veeb küll võrgud Viiburie,

15 siianoodad sinna-tänna,
maimunoodad muile maile!»

Lüganuse. H III 12, 112 (1). 1892.

2.

2003

Möuras mere musta härga,
ammus Pärnu päitsu lehma:

«Touske üles, rannarahvas,
touske vorku vottamaie,

5 kalanoota katsumaie!

Randa hakkab raksumaie,
meri touseb tormamaie,
mereääred ägamaie.

Teil vergud mereje jäävad,

30 kalanoodad kauge'elle,
püiuksed Pühajoele!»

Mendi vorku vottamaie,

kalanoota katsumaie,
püiuksida püüdamaie.

15 Saadi siis sada kalada,
tuhat toista räimekesta.

Pandi kalad katelaie.

Kala hak's rääkimaie:

«Sedaks mind oli siie toodud,

20 toodu maale tohterista,
pandu maale palberista,
ilmale imeteusta!»

Haljala. H I 5, 95/6 (305). 1892—94.

969. RANNAELU.

2004

Neitsikene noorukene,
ära mene randaje mehele!

Ei sa rannas saa magada:
rannas on mere mürina

5 ja siis tiirade tirina,
kajakate kaljumine

ja siis hülge hüüdamine,
merihärja mõuramine.

Hüüdsid hülge'ed meresta,

10 kisendasid kiivitajad,
karjusid merekajakad.

Meri hakkas mõuramaie,
randa hakkas raksumaie,
merekivid kilkamaie,

15 rannapaed paukumaie.

Haljala. H II 9, 780/1 (53). 1890.

970. RANNAS SÜÜAKSE KALA.

2005

Sest on rannassa paremba,
rannas süiakse kalada.

Meie vaised vetta-leiba,
pisemad sööb piima-leiba,

5 suuremad sööb soola-leiba,

kangemad sööb kalja-leiba,
ramutumad raasukesi.

Haljala. H I 5, 95 (300). 1892—94.

971. RANNAS SAAB VÄRSKET KALA.

2006

1.

Neitsikene noorekene,
ei sa söö seda kalada,
mis on koolu kotikuna,
mädanenu massakuna.

⁵ Vaid sa sööd seda kalada,
mis tuleb mängides mäele
ja laksu lüües lootsikulle.

Kodavere. H III 8, 208 (2). 1889.

2007

2.

Milles rassed rannanaised,
rannatütred tüsedad?

Vara lähvad nad vesile,
enneaegu aerudelle.

⁵ Ei na söö seda kalada,
mis om koolnu kotikude,
mis om märssije mädanu.

¹⁰ Nemad söövad seda kalada,
mis tuleb mängides mäele,
lusti lööden lootsikusse.

Tartu-Maarja. H III 15, 226 (13).
1892.

2008

972. RANNAPOISID JA -PIIGAD.

Meie mõisa rannapiiad,
mere suured sõudajamme,
kahe aeru kandajamme —
ei lõpe käsista kärna,
⁵ villid peigala perista,
rakud käerandemesta.
Kupe ei lõpe kukaldani,
kölepund ei puusaltani
merda suurta sõudadessa,

¹⁰ kahte aeru kandadessa.

Meie vaesed rannapiiad,
üöd tuleme, üöd läheme,
päevad pikad tüöd teeme —
siiski immed hirmu alla,
¹⁵ valged vannete vahela,
kenad kurja keske'ela.

Lüganuse. H II 3, 624/5 (210). 1890.

973. MEES JA MERI KATTA.

2009

1.

Neitsikene noorukene,
jätta kodu kottisõrmed,
kerikselle kirjasõrmed —
too meile meritshed sõrmed!

⁵ Meil on meri õuessa:

katta meesta, katta merda,
katta kahte meeletuma!

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 48 (62). 1878.

Neitsikene nuorokene,
linapihta pienikene,
käherpäada kaunikene —
jätta kodo kottisõrmed,
5 tuo meile meritsed sõrmed!

Meil on mere kattamine:
katta merda, katta miesta,
katta miesta mielelista,
katta merda mioletuma.

10 Vahest tõuseb möllamaie,
kalajärve kargamaie,

uputab mehed mereje,
äia lapsed laeneteie.

Siin süöme seda kalada,
15 mis tuleb mängides määlla,
kikker-kakker kalda'aie.

Sääl süia seda kalada,
mis on kole kottissanna,
mädanend on märssissanna.

Jõhvi. H III 1, 245 (39). 1888.

3.

2011

Seda hoidagu jumala,
kaitsku kallis Maarijani,
ke saab merele mihele:
kata miist ja kata merda,
5 kata nii kala meresse.

Miis ei pane meelimaie,
kaas ei pane kasvamaie;
miis ta'ab meeli röövi'ida,
kaas ta'ab kallista hameta.

10 Mi viga meremihele?
Särg neil tiib särgissida,
havi ajab hammeida,
linask sii lina lehitab,
latik laavib laia rätti,
15 koger kuub kuubesida,
kiis kuub kirju kindaida.

Paistu. H, GrQ 315 (7). 1893.

974. MEES ON KALAMEES.

2012

Minu mees mereme' poega,
kallis mees kalame' poega,
see kiigub mere seessa,
laagub lainete vahella.
5 See teeb lainest laevad suured,
kalaluist teeb purjed peale,
kalahammastest asutab.

Teaksin ees minema —
astuksin sammud saledad;

10 teaksin taga tulema —
istuksin ootamaie,
kingada kohendamaie,
paeluda parandamaie.
Teaksin kõrvas kõndimaie —
15 lööksin servi seisamaie.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 507/8 (6).
1879.

Munde mehed käisid merela,
munde kaasad käisid kalala —
ei minu meesi käi merela,
ei minu kaasa käi kalala.

⁵ Minul käib salakaubala,

noodal tal nooremad nabalad,
võrgul tal vanemad vasaraad.

Harju-Jaani. H II 15, 755/6 (96).
1890.

Minu naine, naisukene,
noorukene, nõrgakene —
himustab merekalada,
reagib rannareabuskinda.

⁵ Oot-oot, oot-oot, naine noori!
Las tuleb meri õue alla,

pikk järv pinu tagaje —
siis saab häida räime'eida,
kalu kalda'ast kahmata.

Väike-Maarja. H II 11, 772 (60).
1890.

Mina mees, mereme' poega,
kallis mees, kalame' poega
istun paadi jääre peale,
lükkan teise me' meresse,

⁵ hukkan teise me' kuue,
kastan teise me' kasuka.

Järva-Jaani. EÜS VI 1690 (146).
1909.

978. KALAJÄRV.

1.

Küläkene väikukene,
küla all ol' aiakene,
aia all ol' järvekene.

Sääl iks püüde pühä sulase,
⁵ heidi noota noore mehe,
võrku Võnnu poisikese.

Mitu tuhat tullenesse,

mitu sata saadenesse?
Ütsi kala, katsi maimi.

¹⁰ Kelle ma liha libisti?
Esäle ma liha libisti.
Kelle ma luu lugesi?
Vellele ma luu lugesi.

Kanepi. EKS 8°3, 204 (9). 1877.

2.

Küläkene väikukõnõ,
küla all ol' ujakõnõ,

uja all ol' niidükene,
niidü all ol' järvekene.

5 Sää! püüse pühhal sulasõ
hõbõ'õisi hörnakõisi,
kullatsida kalakõisi —
kubijidõ kurku võida,

kilteride keele võida,
10 kubjas and sõs aigu otra sööda,
kiltre aigu kirvest hikko.

Põlva. H III 16, 595 (9). 1890.

3.

2018

Küläkene helläkene,
külä all ol'l aiakene,
aia all ol'l järvekene,
kost sis kallu püütinessa.

kolmas kodu viiänessä
peremeeste peenütädä,
perenaeste naarutada.

5 Üts iks süvvä, tõine müvvä,

Võnnu. H II 29, 718/9 (13). 1889.

979. LAULDUD KALAJÄRV.

2019

Mina laulan hiiekesta,
hiie sisse järvekesta,
järvesse kalad kadalad
5 kadalusse kallastesse,
5 madalusse maavesisse.
Seal on noodad noortel meestel,

kalavergud kasvupoistel,
püünüksed pühä sulastel.

10 Need püüdväd pühäl kaluja,
aripäiväl ahvenaida,
laupäiväl lattikaida.

Kuusalu. H IV 7, 509 (9). 1896.

980. MERI ÕUE ALL.

1.

2020

Mis viga meil elada?
Hiis oli alla, nurm oli peala,
meri meie õue alla.

arvamata haugisida,
viiskümmend vimmakalada.

5 Mehed käisid meil merella,
noored mehed noodallagi,
pisikesed poisid võrgullagi.

10 Neid sai süia, neid sai müia,
neid sai viia Viiburisse,
lähetaida Lätimaale,
suata sai Suomemaale.

Lugemata saivad lutsu,

Harju-Jaani. H II 15, 446 (37). 1889.

2.

2021

Mis viga randlasel elada,
mis viga siin püüda kalada:
tuba oli ranna veeru peala,
meri oli üsna oue alla.

5 Mehed käisivad merela,
noored mehed nootadella,
piigad prisked verkudella,
poisikesed püüdasid ongaga,

naised rannal rakendasid,
10 kivistasid, vabendasid.
Lugemata saivad lutse,
arvamata haugisida.
Neid sai süia, neid sai müia,

neid sai saata Saaremaale,
15 kitsed soid kilukaluda,
lambad laiu latikaida.

Jõelähtme. H III 3, 46/7 (3). 1889.

2022

3.

Mis meil viga viksi olla
või meil häda hästi käüä!
Joba kari käüb kalale,
noore härja nuutesille.
5 Meri meil alla nurme pääla,
merest me püüam' kaluja,
nurmest nopim' nabrapäida.

Merest me püüam' suuri kalu:
havi halli, laigu otsa,
10 särjad suured, sel'lad mustad,
ahvenil harjassa terave,
lutsu luigakarvalise,
vimma viiesüllalise.

Paistu. H II 25, 1091/2 (15). 1889.

2023

4.

Peiukene, poisikene,
mis sa kardad meile tulles,
meile tulles, meile soades?
Meil on meri õue alle,
5 kalajärv on kalda'asse;
meil käib kari kalalla,
noodal nooremad veiksed,
võrgul Võnnu värsikesed.

Siad meil söövad siigasida,
10 kanad söövad karruksida,
lambad laiu latikaida.
Ise söön seda kalada,
mis tuleb mängides mäelle
ja aga karates kalda'alle.

Kose. H II 16, 97 (103). 1887.

2024

981. LAEVAD SÕIDAVAD ÕUE ALLA.

Küläkene väikokene,
külä all ol'l aiakene,
aia all üts niidükene,
niidu pääl kenä järvekene.
5 Siist lätsi möödä müügilaiva,
kaugelt käveva kaubalaiva,
sisse tulliva siiditooja,

vällä lätsi väitseviija.

Tulge sisse, ostke siidi,
10 minge vällä, vaatke väitsi!
Siin külä' ku keriku,
siin aia ku alevi.

Räpina. EKS 4^o4, 125 (1). 1877.

Hei kerekle, voi kerekle,
tooge mulle tuisukuube,
saatke mul sadukasukas,
tooge mulle torkirauda,

⁵ andke mu ahingas kätte,
miska ma merele lähen!

Kadrina. H III 17, 309/10 (51). 1894.

983. MEHED LÄHEVAD MERELE.

2026

Kesse teilt merele lähvad,
kesse aerule aeta,
sugaralle sunnitakse?

Kääd on külmad sundijalla,
sormed soojad soudijalla,
pea märga merimehella.

⁵ Mehed meilt merele lähvad,
poisid aerule aeta,
sugaralle sunnitakse.

Haljala. H III 2, 414 (32). 1890.

984. KUULEN, KUNAS KALAD KOEVAD.

2027

Jõe'enna, jõe veeren
Peeter palja perve pääl,
kullas, kunas kudeva,
kunas kala kudeva,
⁵ havi hända heidava,
säre segi soomussella,
ahune uhke ormussella,
ahune jo hullava,
rutasse jo raputeva,
¹⁰ latiku lainel laksatese,
vimma vastu vatutese!

Siin ja säääl jo sipleva,
sudaku küll soputese,

lutsu hända loputava,
¹⁵ lõhekala lokutase,
võllaskala vongutase.

Kiisa teeva kiiu-viiu,
räeme teeva riu-räu,
vähja teeva viu-väu,
²⁰ heringu küll hiri-liri,
vingerjas küll viri-liri,
tindi teeva tiri-liri,
angerjas küll iri-liri.

Helme. EKS 4^o5, 507/8 (496). 1888.

985. KUHU KUDEMA.

2028

Haug jo havilda küsisi,
kala tõiselda kalalda:
«Kuhu me kudema lähme,
kas me haudaje asumä
⁵ vai me rannale rabame?
Hauas meida püietas!»

Vanad sõudvad, pääd vabisid,
noored mehed nootadega.

Mina mõistan mõrrad teha,
¹⁰ muistan mõrrad jõkke panna.
Kalad käivad kaksipäida,
mõrrasuud mõlemipäida,
mõned jooksid mõrdadeje,
mõned vaised vaiadeje.

Lüganuse. H III 12, 112/3 (2). 1892.

Kuo verku, kivesta verku,
saada verku salme'esse:
salmest saab sada kalada,
tuhat saaneb tukkapäida,

⁵ sada saaneb sampeljalga,
viiskümmend vibuninada.

Jöelähtme. EÜS X 2076 (348). 1913.

987. MÖRRAD MÕISA POOLE.

2030

1.

Mina mõistan mõrrad teha,
mõistan mõrrad jökke panna:
mõrrasuu mõisa poole,
mõrrasaba saksa poole.

sealt sai süia, sealt sai müia,
sealt sai liha linna viia.

⁵ Siis sai suurida kaluda;

Kadrina. H III 12, 242 (1). 1891.

2031

2.

Mina olen Miku, Malle poega,
Tõnu oli teise naise poega,
mina mõistsin mõrrad teha,
Tõnu mõistis tõkked teha.

mõisamehel mokamääret,
siis sai kupjal kurguvõiet,
aidame'l sai hambavõiet;

⁵ Ma mõistan mõrrad jökke panna:
ma panen mõrrad mõisa poole,
mõrrahännad ääre poole,
mõrrasuuud panen soone poole.

¹⁵ isanda himu ajada,
papa lõuga patsutada,
mamma lõuga matsutada;
härä see sai oimukesed,
proua paljad kondikesed.

¹⁰ Siis tuli sisse siiakala,
tuhat turtsu lutsukala.

Siis sai kilter keelevõiet,

Rapla. H III 23, 570/1 (4). 1896.

2032

3.

Oi-oi, oi-oi onukesta,
miks sa mind ei poisiks võtnud?

⁵ mõrrasuuud sään mõisa poole,
kalasabad saksa poole.

Mina mõistan mõrrad teha,
mõrrad hästi sisse seada:

Palamuse. H II 43, 750 (2a). 1893.

2033

4.

Sest ma mõistan mõrrad tetta,
mõrrad mitmesugused —

mia miis ole siita maalta,
kus nii kuke söönu kulda,

⁵ kuke kulda, kana karda,
hanid hal'lasta hõbeda.

Sest ma mõistan mõrrad tetta,
tohin tõkked jõkke panda:
mõrrakül'led küini poole,

¹⁰ mõrrahända härä poole,
mõrda ennast mõisa poole.

Halliste. H III 19, 458 (1). 1894.

988. TEEME TÖKKED JÕGEDESSE.

2034

Meie vennaksed mõlemad,
kahekeste kasuvennad,
lähme mõrrale mõlemad,
kahekeste ju kalale!

⁵ Teeme sillad teisipidi,
mõrrad küll mõlemitpidi,

siis tuleb sisse siigasida,
alla mõrra haugisida,
peale mõrra poegisida.

Simuna. H II 3, 664/5 (313). 1890.

989. KULDVÖRGUGA KALALE.

2035

Mina mees, meremehe poiga,
kaunis mees, kalamehe poiga,
võtti selga kuldavõrgu,
hõbetse nooda õlale.

⁵ Viisi vette kuldavõrgu,

kandse nooda kalameresse.
Püüsi sis püha kalada,
lopse looja latikida.

Paistu. EKS 8^c2, 412 (2). 1877.

990. KALA KUTSUB NOODALE.

1.

2036

Kiisk lauli kivi otsan,
vähi väinasta põruti:

«Tulge noota, noore mihe,
võrku, Võnnu poisikese!»

Vaivara. H II 1, 91 (122). 1888.

2.

2037

Muu kits muuda maada,
avvustõlli aromaada —
mina oma järvekesta,
kallist kalarannakesta.

⁵ Kiisa mängu kivi pääl,
vähi väänasta kõneli:
«Tulkõ nuuta, noorõ mihe,
võrku, Võnnu poisikõsõ,
püütke kallo kullatsid,

¹⁰ hõbõhända havvõkõsi,
kuldaluuda lutsukõsi!
Viige müigis müürü pääle,
kaubast kaalulavva pääle,
kutskõ herrä kaema,
¹⁵ imandägi imehtämä:
mis ol'l müigist müürü pääl,
kaubast kaalulavva pääl.»

Urvaste. H I 9, 45 (21). 1897.

2038

Tulge noota, noore mehe,
võrgul, Võnnu poesikese:
kiisku väl'la kiskumaie,
hauged väl'la ammutama,

1.

⁵ lutse lombist püüdemaie,
vähju väl'la võttemaie!

Otepää. H III 10, 320 (6). 1888.

2039

Võtke noodad, noored mehed,
püünised, püha sulased,
võrgud, Võnnu poisikesed!

⁵ Lähme kala püüdemaie,
kiiska kinni võttemaie!

Kiiska, see kükiti merenä,
vähk olli jõe väänikun.

2.

¹⁰ Purikal olli pugalad kül'led,
lutsul kül'led loogelised,
säinas suuri, selga paksu,
latik laia, lauki otsa.

Rannu. ERA II 2, 255 (2). 1928.

2040

Kallis mees, lähme kalale,
lähme kiisku kiskumaie,
vähki väl'ja võttemaie,
lõhesida lõhkumaie,
⁵ püüdema püha kalada!

Esmaspäe tõin heeringida,
teisipäe tõin tintisida,

3.

¹⁰ kesknädal kena kalasi,
neljapäe tõin neidisida,
reede riia rääbuseida,
laupäe laiu latikaida,
pühapäe jäi püüdemata.

Koeru. H II 13, 93/4 (39). 1888.

2041

Nüüd lääme kiisse kiskumaie,
vähju väl'la võttemaie!
Nüüd lääme lutse me lugeme,
ahvenid taga ajame!

⁵ Kiisäd ikväd kivi pääla,
vähjad väällä veere pääla,
luts jooseb mul lootsikusse.

4.

¹⁰ Lätsi mea kalalta koduje,
pansi ma paa tulele,
lätsi ma puida raidumaie —
kirves kukkussa kivissa,
esi jäi manu magamaie.

Paistu. H III 6, 904 (94). 1888.

1.

2042

Lõhe lõretab jõessa,
kala kaagub kalda'assa,
lõhe ootab lõhkujajda,
kala katkiraiudujajda.

⁵ Vennakene, vennikene,
viska maha mantelida,
poeta punane kuube,

pane selga musta kuube,
ihu kerves, häila mõeka,
¹⁰ tie tapper tuliteravaks —
lähme lõhe lõhkumaie,
kala katki raiumaie!

Harju-Jaani. H II 34, 329 (29). 1892.

2.

2043

Lõ'e lõõritab jõessa,
kala peksab kalda'assa,
lõ'e ootab lõhkujajda,
kala katkiraiujajda.

⁵ Ei ole siina seda meesta,
valdas seda poisikesta,
kes lõhub lõ'e meresta,

raiub kala kallastesta.
Üks oli vennake minula,
¹⁰ hõbepärjake õela —
see lõhub lõhe jõesta,
raiub kala kallastesta.

Peetri. H II 13, 542 (51). 1889.

3.

2044

Jua mihed, Juesuu mihed,
harvast hulka Harju mihed,
paigati Parasmäe mihed,
tuoge mu ahingas sie!

⁵ Ma lähen luhe lohkumaie,
kala katki raiumaie.

Ma luen luhe loua piale,
angerja arude piale,
siia musta selja piale,

¹⁰ tursa suure turja piale,
haui pika hamba piale,
kammilalle kaela piale,
merihärjale miele piale,
¹⁵ kivihingu kiele piale,
tosule tuti piale.

Jõelähtme. EÜS X 2033/4 (283). 1913.

993. KALAD KODU KUDEVAD.

2045

Oh sina raibe rannameesi,
kui läksid kaugale kalasse,
Taharanda räimedesse,
suurta merda soudemaie!

⁵ Kalad meil kodu kudevad,
lõhed meie lõuka'assa,
havid meie allikassa.

Meretagi meil on külla,
rahatagi rand on laia,
¹⁰ linnatagi meil on leiba,
saareta saame kaluje.

Kuusalu. H II 34, 647 (306). 1892.

994. KAUGELE KALALE.

2046

1.

Tuoge mulle tursarauad,
andke mulle haurauad,
ma läen kaugele kalale,
üle mere hülge'elle!
5 Kaugel on kalad magusad,
üle mere hülged suured.
Sial on kasnud siiad suured,

siiad suured, silmad mustad,
lõhed laiad, laugud otsas,
10 haid pikkad, piad jämedad.
Nied seisid selila meressa,
küünar külmassa viessa.

Jõelähtme. EÜS X 2116/7 (407). 1910.

2047

2.

Tuoge mulle tursarauad,
andke mulle haurauad!
Ma läen kaugele merele,
iemalle hieringille.

5 Kaugel on kalada palju,
iemal on hieringida.

Kuusalu. EÜS VIII 1816/7 (38).
1910—11.

2048

995. KANGRUD KALAL.

Kui läksid kangurid kalale,
keraperssed Peipisesse —
siis andis jumal hüvi kaluda,

ahvenaid ja kongispäid,
5 kiiskida, hüvi kaluda.

Koeru. EÜS VI 1571 (330). 1909.

2049

996. KALADE EEST RAHA.

Tooge mõrdu, mõisamehed,
lõõge vaiu, vaimulapsed!
Siin on kaunis kalapüüdi,
siit me saame siigasid,
5 siigasid ja säinasida,
tuhat aga neida turtsasid,
viis-aga-sada vimmasid.
Neid müüme ää ja saame raha,

korjame endal kopikaid,
10 alla õue uude aita,
kindelisse kirstu sisse.
Sealt siis vahelt võtame,
kõrtsi poole kõnnime,
viina-õlut ostame
15 ja teistel juua pakume.

Lihula. H I 4, 195 (49). 1874.

Lähme, sonnid, soudemaie,
vägevad härjad, vett vedama,
lähme Klaasmust katsumaie,

kas Klaasmus kalada annab?

⁵ Kui ei anna, siis kadugu!

Jöelähtme. EÜS X 2076/7 (349). 1913.

998. KUI MERI EI ANNA KALU — KÜNNAME ÜLES.

1.

2051

Lähma aga merda katsumaie:
kas annab meri kalada,
jogi laiu latikuida,
sügav hauda ahvenaida,
⁵ kaldad kuivad kaluda?

Kui'p anna meri kalada,
sügav hauda ahvenaida —
üles meri kündagemme,
ääre'enni äästagemme!

¹⁰ Ette teeme herne'eida,

taha teeme tateraida,
keskele suvinisuda.

Säält anda jumal ivida,
loob looja rukkieida.

¹⁵ Säält saab süia, säält saab müia,
säält saab viia Vil'landie,
Vil'landista Hollandie,
Hollandista oma koju.

Haljala. H I 5, 94 (298). 1892—94.

2.

2052

Ko'ep meri kaluja anna.
haud ei anna ahvenaida,
lau ei laia lattikaida,
merekalda'ad kaluje,
⁵ merelouka'ad lohija —
ma laulan mere äraje,
merekalda'ad kalaksi,
merelouka'ad luheksi,
merekalad ahvenaksi,
¹⁰ merelaud lattikaksi.

Künnämme mere ülesse,

äästämme mere äraje,
tiemme sisse siemenaida,
otsa ohrija ilusi,

¹⁵ korva kaeruja kenuja,
serva siemerukkisida!

Paar on parmuja iessa,
kaks on kärvast rakke'essa,
seitse siili kutsariksi.

Kuusalu. EÜS VIII 2173/4 (461).
1910—11.

2053

1.

Lähme merda pühkimaie,
mereäärta äigamaie,
pühime pühked meresse,
saadame laastud laine'eie!

⁵ Vesi viib pühked Viruje
virulaste veeretata,
harjulaste arvatagi.

Hajjala. H III 2, 308 (3). 1890.

2054

2.

Külatüdrukud, õeksed,
külanaesed, naesukesed,
võtame kuldseid luuad kätte,
hõbedased luuavarred,
⁵ siidised luuasidemed!

Lähme merda pühkima,
mere ääri äigama!
Pühime pühked põlle sisse,
viime pühked karjaaida!

¹⁰ Siin küll tõuseb tõmmu karja,
sead siunakad-libedad,
lehmad matsakad-madalad,
härjad o turjasta tugevad,
¹⁵ kitsed kerge karvaga.

Karuse. H II 2, 319 (447). 1889.

2055

3.

Vennakene, hella venna,
tee mul tillu luuakene,
vala vaskne varrekene!
Ma lään merda pühkimaie,
⁵ merekallast kaapimaie.

Kus ma need pühkmed pühiksin?
Pühiksin pühkmed põlle sisse.
Viisin venna väl'la pääle —

väli sai ääreni vägeda,
¹⁰ põld sai põlveni rammuda.
Rukki kasvas kui see ruugu,
pää tal otsas päideruugu.
Ait sai harjani terida,
kirst sai kiilutud rahaga.

Viljandi. EÜS XII 327/9 (16). 1915.

2056

1000. TARK LAEVASEPP.

Kust ma leian laevaseppa,
laevaseppa, raudaseppa,
targa tööde toemendajat,
virgu tööde valitsejat,
⁵ kes taub mulle rauast laeva,
tammest laeva, puudest purju,
madarasta laevamasti?

Leidsin sepa Soomemaalta,
raudakäpa Rootsimaalta,
¹⁰ laevameistri Märjamaalta.
See mul raius rauast laeva!
Jõudsin suisa mere pääle,
sõudsin päeva, sõudsin kaks,
haksin kolmat sõudema!

¹⁵ Laevapoisid, hellad velled,
pöörgem purjud põhja poole,

lipud lehvi lõuna poole,
laske laeva mäele minna!

Tõstamaa. H III 13, 180 (2). 1893.

1001. LÄHME LAEVA LAPPIMA.

2057

Lähme laeva lappimaie,
tõrvarinda tõrvamaie!

Saame laeva lapitud,
tõrvarinna tõrvatud —

⁵ paneme pääle mastisid
nii kui pilliroogusid;

paneme pääle purjusid
nii kui neuu põllesid;

paneme pääle lippusid
¹⁰ nii kui linna lintisid.

Lükkame laeva siis minema,
tõukame tõrvase meresse:

las siis joosta puine paati,
puine paati, luine laeva,

¹⁵ sõuda, kus neiud nägusad,
poisid kui tammed tugevad.

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 147 (227).
1878.

1002. LIIVAST LAEV.

2058

Lööme hulka, noored mehed,
seltsi, seitsmed vennakesed!

Teeme liivast laevukene,
kukepuusta kepikene,

⁵ et võiks üle mere sõuda,
üle mere rahumaale!

Saarde. H III 5, 750 (7). 1889.

1003. LUUST LAEV.

1.

2059

Laeva tegin lagleluista,
purjud tegin männapuista,

nipsin pääle nõõrikesed,
nii kui kangalõngasi,

⁵ et võis minna mere pääle,
otse sõuda, otse jõuda

sinna Liiburgi linna alla.

Sääl oli halva neuu kaup:
viis sai vana viisa eest,

¹⁰ sada saapasääre eest,
tuhat tuletuki eest.

Saarde. EKS 4^o3, 86 (8). 1876.

2.

2060

Hirju hikid ja Harju hakid,
Venemaa vilepuhujad,
hoome lähme laeva raiuma,

emapalki hõoveldama,
⁵ küljelaudu kööbeldama!

Teeme aga laeva lagleluista,

laevakülje küünapuista,
laevamasti marjapuista.
Paneme pääle mastiseida
10 nii kui laane kuuskeseida.
Paneme pääle nööri-seida
nii kui neuu põllepaelu.
Paneme pääle purjusida
nii kui neuu põllesseida.

15 Võtsin vanad sõudjad mehed:

2061

Mina meremehe tütar,
kallis kalamehe tütar
istun mere ääre peale.

5 Teen mina laeva lagleluista,
pardad teen mina pardiluista,
aerud teen hanitiivadest.

Siis lään Sõrve sõudemaie,
siis lään laenil laksutama,

2062

Mina mees mereme' poiga,
kallis mees kalame' poiga,
tei ma lodja luigaluista,
paadikese partsiluista,
5 ankrud hanisulista,
mõlad vaskitsed mõlemid.

Pandsi sõrmed sõudemaie,
käevarbad vankumaie:
sõudkem, sõrmed, jõudkem, sõrmed,
10 et saas laeva Riia ala,
Riia ala, Rooba ala!

Riia härrad näive laeva:

2063

Muistke, muistke, mehed noored,
täätk, meie naised targad,
arvage, külaõessed,
midä meile tehtaneie

vanad sõudsid — laev ei jõudnud.
Võtsin noored sõudjad mehed:
noored sõudsid — laevad jõudsid,
sõudsid, jõudsid sinna maale,
20 kus oli halba neiukaupa:
viis sain vana viisa vastu,
kuus sain kuivand kinga vastu,

Risti. H I 4, 154 (16). 1875.

3.

poolest merda püidemaie.

10 Siis läen merele mehele.

Meri meid söödab, meri meid

joodab,

laene meil annab lapsukeši,
hoo tuleb meil ju omatseks.

Häädemeeste. H II 22, 962 (7). 1888.

4.

mõtliv kalli kaubalaeva,
mõtliv suure soolalaeva.

15 See olli Olesti torni,
olli velle vihusanna,
kus me poolpä pulman käüme,
lauba vaevast loputeme.

Sann olli tettu sammaltesta,
20 lagi liidet linnassista,
katused kanamunista,
haripuud hanisulista.

Paistu. H III 6, 682 (3). 1889.

1004. LAEVASÕIT.

1.

5 Viru kuuskie vilussa,
Harju tammie taganna?
Vene uuta vessetie,
laotie laivapõhja:

10 viis õli meesta vestamassa,
sada meest oli saagimassa,
viis õli iga viilu päällä,
kuus õli kumma külje päällä.
Igas viigus vestäme laastu,
15 igas viigus velvendeni,
igas päivas pääti naula,
igas kuus kolmi kõdara.

Sai see vene vesetsetusa,
laivapõhi laudidusta —
lukkati vene vesile.

20 Pandi vanad sõudemaie:

Mõistke, mõistke, mehed noored,
teadke, teadke, naised targad!

Ei seda mõistnud mehed noored
ega teadnud naised targad,
5 mis seal Virus tehtaneksi,
Viru kuuskede vilulla,
Harju tammede tagaje.

Seal tehti kallist kaubalaeva:

10 viis oli viili viilimassa,
kümme kervest kiilimassa,
sada saagi saagimassa,
tuhad nuia tuupimassa.

Sai siis laeva valmi'iksi,
viidi laevuke vedeje,
15 pandi laevuke laduma.

Pandi vanad sõudemaie,
noored pealta vaatamaie:
vanad sõudsid — pead vabisid.
Pandi noored sõudemaie,

Oad oli uhke, Loas oli lahke,
Oad oli uhke uisusseppa,
Loas oli lahke laevasseppa.
Nad tegid uisu uiemaksa,
5 nad tegid laeva laiemaleksa.

Siis panid vanad sõudema:
vanad sõudsid — vanad ei jõudnud.

vanad sõudsid — pääd vabisid,
kõik need lõualuud lõdisid.

Siis pandi noored sõudamaie,
sõudamaie, jõudamaie:

25 noored sõudsid — noored jõudsid,
noored sõudsid — aerud nõtkid.

Siis sai üriale, siis sai karile,
sai karile — maksi kaheksa,
küla alle — maksi kümme.

Lüganuse. H III 12, 128/9 (9). 1893.

2.

2064

20 vanad pealta vaatamaie:
noored sõudsid — aerud jõudsid.

Laeva kippar, poisikene,
lase laeva liikudagi
nagu kätki kiikudagi!

25 Purjesta Punasta merda,
sirjeta Sinista merda,
rohelist Rootsi merda,
tormilista Turja merda,
oma merda õigemada!

30 Saab siis Riia linna alla.
Laulis Riia riigi kukk,
ammus Pärnu päitsu lehma:
«Tulge kaupa ostemaie:

35 tütterid sinikivida,
poisid pärjapoortisida,
naised tanunarma'aida,
poisikesed pandelaida!»

Harju-Jaani. H II 15, 577/8 (73). 1889.

3.

2065

Siis panid noored sõudema:
noored sõudsid — noored jõudsid.

10 Sõudsid aga senna linna alla,
kus need neiud neljas riitas.

Ees oli riita, helmeriita,
taga oli riita, taaldreriita,
keskel oli kulla keeru riita,

15 vahel oli vaestelaste riita.
Eest mina jätsin helmeriita,
tagand jätsin taaldreriita,
keskelt kulla keeru riita,
vahelt mina võtsin vaeselapse!

20 Kui on õnne, siis elame,
kui on tervis, teeme tööda.

Kaarma. H I 3, 65 (1). 1889.

2066

Mõistke, mõistke, mehed noored,
teadke, teadke, naesed targad,
mis seal meile tehanekse
Viru kuuskede vilusse,

5 Harju tammede tagane?
Mina mõistan, miks ei mõista:
seal tehaks kallis kaubakirstu,
vikitakse viinalaeva.

10 Viis on kirvest vikkimassa,
sada saagi saagimassa,
tuhat tapperit tahumassa.

Sai see laeva valmiesta,
vikitud sai viinalaeva —
viidi see laeva vedeje.

15 Pandi vanad sõudemaie,
noored pealta vaatamaie:
vanad sõudsid — pead vabisid.
Pandi noored sõudemaie,
vanad pealta vaatamaie:

4.

20 noored sõudsid — purjed nõtkid,
vene vaskine vabises.

Sõudis laeva linna alla,
linna alta Riia alla,
Riia alt Vene rajale,
25 Vene rajalt Viiburille,
Viiburilta Viljandije.

Müirgas mere musta härga,
ammus Pärnu päitsa lehma,
laulis Riia riigi kukke —

30 Tallinna kojad kumasid,
Harju akned põrusid,
Kuramaa mäed kumasid:

«Viru piigad peenikesed,
Harju neiud, neitsikesed,

35 tulge kaupa ostemaie:
poisid põllepoortisid,
naesed tanunarma'aida,
tütterid sinekivida!»

Viljandi. H I 9, 4 (6). 1896.

2067

Hans oli Harju mees madala,
tei ta silla soie pääle,
madalide maie pääle,
tei ta laeva laine pääle,
5 lodja laia loigu pääle.

Silla tei ta sibulista,
laeva lepälehtesista.
Sild oli siilu-viiluline,
päält oli kullakarvaline.

5.

10 Laev oli alta ahtaline,
päält oli päevapikuline.

Sis lask laeva laine'esse,
lodja laia loiguesse.

15 Läits sis soode sõudamaie,
vete pääle veeremaie,
rikaste raha vedada,
suurde meeste soola tuua,

kaubameeste kulla kanda,
mõisa viinade vedada.

20 Rikkil raske rahakoti,
suuril suure soolakoti,

kaubameeste kasti kalli,
mõisa viina om vingutse.

Tarvastu. H III 31, 29 (20), 1889.

1005. KAUBALAEV.

1.

2068

Hulkusid humalalaevad,
tuikusid tubakalaevad,
kaugelt käisid kaubalaevad,
mööda merda meestelaevad.

5 Need jäid serva seisemaie,
kesket merda keeramaie,

sügave mere suhuje,
laia laenete vahele,
Järva kõrge kalda alla.

Viru-Nigula. EKS 4°1, 166 (259).
1878.

2.

2069

Andres laeva, Roosa laeva,
Kibi Kärtu koorelaeva,
sisse toob ta siidilaeva,
välla viib ta värvilaeva,
5 otseti odradelaeva,

nurgeti nugadelaeva,
nel'lanurka neuu laeva.

Suure-Jaani. H III 7, 147 (22), 1891.

1006. LAEV RIIA ALL.

2070

Tegime lustja laevukesta,
kukepuusta kepikesta.

Sõutsime Riia linna alla,
halli torni akna alla.

5 Riia saksad ehmatasid,
üsna ära kohmetasid.

Mõni mõtles linna, mõni mõtles
lippu,
mõni mõtles sõa sõuduvad,

vene väe välkuvad.

10 Neil me kostsime targaste
ja neil vastsime virguste:
«Ei see põle sõa sõudumine
ega vene väe välkumine.
Need on Audru noodalised,
15 Audru kalakillalised.»

Audru. EKS 8°1, 436 (16), 1874.

Hans, sa olid kaval mees,
tegid mulle puiest laeva,
puiest laeva, luiest laeva.

Ma lähen laeva lae peale,
5 pika masti otsa peale,
lähen ilma vaatama:

kas seal oleks hoone'eida!
Ei seal olnud hoone'eida.

Meri musta ja sügava,
10 taevas laia, maa lageda.

Paide. H, GrQ 188 (81). 1892.

Kolm oli laevada lahella:
üks oli puu punane laeva,
teine valge riidelaeva,
kolmas laia lippulaeva.

5 Mis oli puu punane laeva —
sie oli suuri sõjalaeva;
mis oli valge riidelaeva —

sie oli kallis kaubalaeva;
mis oli laia lippulaeva —
10 sie oli minu venna laeva.

Kuusalu. EÜS VIII 1418 (146).
1910—11.

1009. SUURE TUULEGA MEREL.

Hakkas põhjast põrutama,
lõuna poolt tuul lõõtsutama,
ajas meid Harisse ankru peale,

ankruköisi arutame,
5 purju puumi põrutame.

Hiiumaa. H II 6, 99/100 (131). 1890.

Tulli luodest suuri tuuli,
vesikaarest vihma valju,
Kõenastust tulli kõuevihma,
Kesselaost tulli suapa kieru,
5 põhjast tulli õige põrutus.

Hakkas seda laeva hällitama.
Kapten andis kanget käsku,

tüürmann õiget õpetust:
«Kuulge, laevamadrused,
10 laska laevad Lalli alla,
kandke laevad Kantsi alla!»

Muhu. H II 6, 514 (147). 1890.

Muhumaalt tuli musta pilve,
Saaremaalt sadu sinine —
hakas mo laeva laksutama,
laevateklid tantsitama.

⁵ Kaptein kokkus kajütist,

tüürman oma voodiеста,
matrosid oma mantli alta.

Saaremaa. H I 4, 262 (3). 1872—75 (?).

1010. LAEVAHUKK.

1.

2076

Sõua, laeva, jõua, laeva,
sõua, laeva, sinna moale,
kus nied kuked kulda söövad,
kuked kulda, kanad karda,
⁵ haned haljasta hõbeda,
peened linnud peningida,
vareksed vana rahada.

¹⁰ Laeva kipper, poisikene,
ära lase laeva liiva juosta,
puutada punakivisse!

Lõunatuul tuli lõhkumaie,
kagutuul tuli katsumaie,
põhitsuul tuli põikamaie.

¹⁵ Viskas nied mehed meresse,
soapaseared salme'esse,
udusärgid umikusse,
linajuuksed liivakusse.

Jõelähtme. H II 15, 191/2 (1). 1888.

2.

2077

Teeme liivust laevukeši,
kukepuista kepikesi.

Lükkame laevad liikuma
nii kui käkid kiikuma.

⁵ Tulli tuul ja tõstis tormi,
lõi ta lõhki laevalauad,
käänis katti keiekeerud,
uputas ta hulga rahvast.

¹⁰ Kus mu parem paarimees,
kõege suurem seltsimees?

Uppus ära hulga ees,
kadus ära kahe vahel,
makab merekäärus sees,
¹⁵ kardab raha roostetama,
raha kirja ju kuluma.

Tori. H II 21, 459 (1). 1889.

3.

2078

Viiletsal oli viisi venda,
õnnetumal õuetäisi —
mool oli üksi, maksis kaks,
sõitis seitsme eest sõase,
⁵ kandis kümne mehe kübara,

üheksama meeste üllid,
kaheksama kardalaki.

Ta lükas laeva lauterista,
tõukas tõrvatud mere.
¹⁰ Oli siis vaakad kuusi kaks.

Miks aga aadu ootaneksi.
Siis tuli Saare saksa laeva.

Hakkasin mina küsima:
«Oh minu armas saksa laeva,
15 kas sa nägid minu venna laeva?»

Saksa laeva kostelikku:
«Tunneb aga sinu venna laeva?
Meri on täida laevusida
nii kui hane ehme'eida.

20 Kui meie kodunt tulime —
sai tema Riia keske merda,
Viiberi korstenad komasid,
Parga paaki paistelikku,
Aabu linnad aimasid.

25 Siis tulid Mohu mustad pilved,
Hiiumaa pilved ilusad,
Saare suured sagarad.

2079

Oi-oi, oi-oi, Oldi Toomas!
Oldi Toomas ostis laeva,
Peila Pärt aga palkas paadi.

Läksid siis Soomest soola tooma,
5 Aabust halba kaupa tooma.
Said nad varrad valmistand —
hakkasid siis mehed minema,
laia latsi laskema.

Sõnni Pärdi süda hüppas,
10 kuni rannakopel paistis.
Said need kased kadunud,
kopel hoopis kaugel jäänd —
läks siis kauda Keinastud,
kauda tungeri tubasid,
15 kauda maiori majasid.

Korra nemad käisid Kõrgeslaidus,
sealt nemad aasid Arilaidu,
seal võtsid viimsed viinanapsid,
ihu aga õnneks õlletuobid.

20 Siis hakkasid mehed minema,

Siis tuli laene — lõhkus laeva,
siis tuli teine — võttis teise,
30 kolmas löi mehed merese,
laiad lakid lainesa,
kaasad kaunid kaldasa!»

Mehed siis nutsid metsi kauda,
naised nutsid nasvi kauda,
35 neidised ninade kauda.

Siis võtsid võrgud õlale,
kalanoodad kainelusa —
vedasid läbi väina suud,
Rootsi rooda lõukaeda.

40 Ei leüva mehi meresta,
halli lakki laene'esta.

Pöide, Jaani. H II 35, 509/11 (318).
1892.

4.

laia latsi laskema.

Tuli siis tuul ja tõstis tormi —
hakkas aga laeva kiigutama,
laevatemplid tandsitama,
25 murdis aga masti maini katki.

Siis said mehed merese,
emalapsed lainetele.

Haug oli alla hauda kaevmas,
kiiss oli kirstu tegemas,
30 räimes risti hõõveldas,
kiiss peale kirjutas,
luts oli kirja lugejaks.

Kelle see ihu, mis sii hingab,
kelle see keha, mis sii kiigub,
35 kelle see magu, mis sii magab?
Pärdi see ihu, mis sii hingab,
Pärdi see magu, mis sii magab,
Pärdi see keha, mis sii kiigub.

Jaani. H II 35, 121/3 (77). 1892.

1011. HUKKUNUD LAEVA KAEBUS.

Oh ma vaene lutsu laeva,
oh ma särje särgikene,
kiisa kirju kuuekene,
ahveni aluspalakas!

2080

Äksi. H III 8, 762 (13). 1890.

1012. MIS ANNAN SÕUDJALE.

2081

Läki venel vetta mööda,
parvela paluda mööda.
Vene ol' alla viigiluista,
parv ol' alla partsiluista,
5 aerud käen hanisulista.

Sõvva, sõvva, mo sõsara,

heida aeru, hella velle!
Mis ma annan sõudijalle?
Sõle annan sõudijalle,
10 helmed aeru hoidijalle.

Tartu. H III 15, 226/7 (14). 1892.

C. KÜTT JA JAHT

1013. MINU MEES OLI KÜTT.

2082

1.

Minu mees oli metsakütta,
suure kuuse kummardaja.

Ei tule tooreta kojuje,
istu maha ilvekseta,
⁵ järile jänispojata.

See toob põtra põllu päältä,
karu kaeraaunadelta.

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 140 (216). 1878.

2083

2.

Küll mind püüdsid Pürje poisid,
tahid Rahe ratassepad,
Võrgu moisamehed molemad.

Ise ei mennud hilbakalle,
⁵ taat ei pannud paljakalle,
korva kuuldes kondijalle.

Eit pani püssime'e pojale:
ei tule koju tuore'etta,

istu ei maha ilveksetta,
¹⁰ järile jänespojatta.

Vahel tuob kured, vahel käred,
vahel tuob vana varekse,
vahel terve tetrekese,
vahel murult musta linnu.

Haljala. EÜS X 1564 (111). 1913.

2084

1014. VEND ON HEA KÜTT.

Mul oli üksiainus venda,
saatsin pühiks ta püüle,
kalliks ajaks ta kalale.

Kuub tal selgas kuldatoime,
⁵ kuuehõlmad hõbetoime,
kasukas selgas kardatoime,
öö kui vihma vikerkaar,

kübar peas kui kirikukell,
hobu aga alla kui see ahju,
¹⁰ isi aga selgas kui see päeva.

Siis läks pühiks ta püüle,
kalliks ajaks kalale.

Kui tuli ta koduje —
püü tal rippus püssi otsas,

15 jänes löi kõpsu kaineles,
mõtus mängis mõõga peal,
höbelindu õla peal,
kukulindu kübara peal,
teder teise aisa peal.

20 Tee oli täide tedreverda,

kõik olid kohad kureverda,
paju oli paksu pardiverda,
aiaääred haniverda.

Saarde. ERA II 3, 651 (22). 1889.

1015. VARESELASKJA.

2085

Sood mina söksin, laaned lampsin.
Teised tapsid tetresida,
mina vana varessida.

5 Ninä päält sain neuu kingad,
sulgest suurel roual patju,

sabast sain saksa saaniteki,
pää sai Pärnu päilikulle,
rind sai Riiä kirjutajalle.

Viljandi. H, Peet 263 (266). 1879.

1016. JAHIMEES ARVATI SÕJAKS.

2086

Ma läksi metsa kõndima
pühapäeva homigul,
argipäeva õhtu'el.

5 Ma võtsi püssi peusse,
kaarerauda kaenelusse.
Ees ma nägi laia lagleparve,
kõrvas kõrge kooviparve,
pea peal nägi paari parta.
Hakkasi neida laskema —
10 kõik see mets läks sulgi täis,
kõik need puud läksid verda täis.

Siis tulid sõnna sõitema,
tulid sõnna Sõrve saksad,
takka maailma isandad.

15 Need tulid multa küsitlenu:
«Kas sii o sõda sõdinud,
või o vägi väl'las olnud?»

Mina aga mõistsi, vasta kostsi:
«Ei sii põle sõda sõdinud,
20 ei põle vägi väl'las olnud.

Ma läksi metsa kõndima
pühapäeva homigul,
argipäeva õhtu'el.
25 Ma võtsi püssi peusse,
kaarerauda kaenelusse.
Ees nägi laia lagleparve,
kõrvas kõrge kooviparve,
pea peal nägi paari parta,
hakkasi neida laskema —
30 kõik see mets läks sulgi täis,
kõik puud läksid verda täis!»

Lihula H II 2, 394/5 (518). 1889.

1017. OODAKE, PÜHIN PÜSSI!

2087

Oot-oot-oot, oravike,
noo-noo-noo, nugiseke,
seni kui püssi täidetasse,
haavelida arvatakse!

5 Lasen sul laksu lagipäha,
kihutan sul keermeauku.

Tõstamaa. H, GrQ 260 (2). 1893.

Oota ju, oravakene,
seisa servi, linnukene,
senni kui pühin püssikesta,
harin armirauakesta!

5 Siis läen lindu laskemaie,
püid metsast püidemaie,
metsist metsast otsimaie.

Oskasin orava külge,
nurkasin nugise külge,
10 trehvatelles tedre külge,
läbi paju pardi külge,
arusse hanise külge,
soosse suure linnu külge,
kure külge kopelisse.

15 Siis läen, siis läen, vennukene,
siis läen linnuga turule,

oravaga alla linna,
tedre teisessa käessa.

Siis tuli vastu Harju saksa,
20 Harju saksa, hallikuube,
sinisukka, siidijalga.

Kohe minulta küsima:
«Oh mu kallis kaubameesi,
kalli kaubame'e sulane,

25 mis see tedre teile maksab?»
«See tedre tibuda maksab,
vaka vanu taalderida,
kilimitu killingida!»

Tedrest sain toobi tibuda,
30 vaka vanu taalderida,
kilimitu killingida.

Harju-Jaani. H II 15, 548/9 (34). 1889.

«Veli, hella vellekene,
võta selgä siidipüssi,
õlale püssi hõbene!

Tapa tetre, tige lindu,
5 tapa partsi, paha lindu,
tapa kulli, kurja lindu!»

«Sõsar, noori linnukene,
ei või tappa tedrelindu,
ei või tappa partsilindu —
10 ei ole tetre tige lindu,
ei ole partsi paha lindu.
Kull küll kurja kuulutap,

vihmast aiga vilistap,
paha aiga pajatap!»

15 «Veli, hella vellekene,
tapa's kulli, kurja lindu,
surma kulli, surmalindu!
Tuu sõs sule koduje —
20 ma tii sulist patjasida
noore nooriku magada,
kalli kaasa uinutada.

Meil jo sugu Soomeni,
suguvõsa Viruni!»

Tarvastu. H II 43, 150 (20). 1892.

Tilluk' linnuk' lõoke,
ärä tiku tii viiri!
Suure saksa sõidave,
tõstav' siu tõlla.

5 Suure ruuva roidave,
viive siu võõral' maale,
võõral' maale koka kätte.
Kokk tege raadi,

saksa sööve liha,
10 koera sööve kopsu,

latse lakuv' leeme,
massa matav' maa ala.

Karksi. H IV 9, 568 (4). 1896.

1021. LIND LOOGALE.

2091

Kägu kukkus kõrve sees,
ööpik laulis laane sees,
kuningaproua kuulas väl'las:
«Tule, minu tua-Juan,
5 pane püüpaelad maha,
too mul kägi saanikolju,
ööpik pane looga peale!»

Kuningaproua sõitis väl'la:
ööpik laulis looga peal,
10 kägi kukkus saanikoljus,
linnarahvas kuulasid.

Karuse. H II 2, 243 (349). 1889.

1022. HEA JAHIKOER.

2092

Oli mulle üksi hurduke,
tegi kuusi kutsipoega:
kõik olid oravakoerad,
ei jätnud jäneksid metsa,
5 tedrepoega teede pääle

ega karu karjasmaale
ega hunti hurtsikusse,
partsi pajupõõsaesse.

Saarde. H II 24, 772 (16). 1887—89.

1023. HALB KÜTT.

2093

Jüri jutustas minule,
ütles põdra põllal käind,
karu kaeranabrad söönd.
Ma võtsin püssi põningilta,
5 halja raua akna pealta.

Ma lasksin põdra pihta,
juhtus karu karvadesse.
Põtr läks metsa põigates,
karu karates järele.

Lihula. H I 4, 192 (33). 1874.

1024. LINNUKÜTT.

2094

Jänes vaene, vaga lindu,
et kütt teda püüab püssiga
ja puretab teda koertega.
Läks ta lindu laskemaie,
5 kured aga lendvad kõrge'este,
lagled metsaladvadesta.

Lassis kure kulmu peäle,
lagle laia oimu peäle,
tedre teise tiiva peäle,
10 varesel sai mööda vammust.

Kõpu. H II 26, 77 (27). 1888.

Olli enne kütikene,
pärast kütipoisikene.

Kütipõlve — koerapõlve,
kui see kurja rantsi põlve,
5 või see hullu hundi joosku,

halba või harakupõlve,
näotu rebäse põlve.
Jänes joosk ehen, järgi es saa!

Paistu. H III 6, 882 (67). 1889.

D. TALUPOEG

1026. TALUPOEG.

2096

Suvel käin, sahad sülesse,
talvel tapper kaenlaessa.
Suvel heada söödimuada,
talvel heada raiemetsa.

Põltsamaa. H, GrQ 351 (1). 1889.

1027. PAJA TEGEMINE EI ANNA SÜÜA.

2097

Pandi mind padada tegema,
kibikaussa kirjutama.

Ei saand süüa, ei saand juua,
ei saand kokku kotti panna.

⁵ Pannin pajad pilla-palla,
kivikausid killa-kalla;

võtsin sahka saputada,
adrakurge koputada.

¹⁰ Siis sain süüa, siis sain juua,
siis sain kokku kotti panna.

Pilistvere. H III 15, 619 (1). 1876.

1028. VISKA SOHU SEPARIISTAD!

2098

Sepakene, sellikene,
jäta maha sepaamet:
lase lõõtsa lauka'asse,
a'a ahju alasipakku,
⁵ anna haamerid järele,
viska peitelid perasse,
pista pihid põõsa'assa!

¹⁰ Võta kinni küidupaari,
künna üles kütismaada —
siis saavad salved terida,
aidad harjani ivada!

Laiuse. H III 9, 161 (1). 1888.

2099

1.

Mina vaene metsakütti,
suokuuse kumardaja,
aruhaabade alune —
püüan püssila elada,

⁵ tutsarilla toita piada,
armuraualla asuda.

Ei saand püssilla elada,
tutsaril ei toita piada.

Viru-Nigula. H II 34, 55 (55). 1892.

2100

2.

Püidsin püssila elada,
tutsarille toita peada:
ei saand süia, ei saand juua!

siis sai vilja linna viia,
ette linna herne'aida,
¹⁰ taha linna tatteraida,
keskele kena nisuda.

⁵ Võtsin kunda kütismaida,
aiaäärida harida,
pajujuuri painerdada —
siis sai süia, siis sai juua,

Laiuse. EKS 8°2, 686 (38). 1879.

2101

3.

Püidsin püssila elada,
tutsarila toita peada,
uagerrauul aega viita.
Ma'ap suand süia, ma'ap suand
juua,

⁵ ma'ap suand kõrgis kõrtsis käia,
ma'ap suand trilli-tralli lüüa.

Viskan püssi pööningule,
tutsari tualaele,
uagerraua aidalaele,

¹⁰ hakkam põldu pruukimaie,
adrakurgi koorimaie,
rauapuid ravitsemaie,
sahku otsa seadimaie —
siis sain süia, siis sain juua
¹⁵ ja sain kõrgis kõrtsis käia
ja sain trilli-tralli lüüa.

Väike-Maarja. H II 11, 662/3 (19).
1889.

2102

1030. TUGEV TALUPOEG.

Tule muoga võitu võida süüma,
kahte kangasta kuduma
ehk lähtme metsa puid raiuma!

⁵ Aga üle puude puksin puida,
läbi luane mina lasksin halga
ilma nuurita mehita,
teravata kirve'eta.

Ehk lähtme luogu võttamaie!
Reha riisub — ma ringutan.

¹⁰ Ehk lähtme vilja lõikamaie!
Sirpi lõikab — sõrmed mängvad.

Muhu. H II 6, 716 (57). 1890.

1. 2103

Alati ma hagu teeksin,
lepametsa raiuksin,
vana härjaga künnaksin,

säluga mina äestaksin
5 ja peremamseliga magaksin!

Vändra. EKS 4^o2, 773 (84). 1878—79.

2. 2104

Võie-võie, võid ma sööksin,
talupoja tööd mina teeksin,
saksa sängis ma magaksin,
kotikangast ma kooksin,
5 lõuendit ma lõksutaksin,

paberit ma paugutaksin,
kanganiisi niksutaksin!

Kadrina. H II 10, 87 (86). 1889.

3. 2105

Teol mina käisin, tel'led murdsin,
suvel suksutsin hoosta,
talvel käin, tapper kaendelas.

5 talupoja töed ma teeksin,
ilma saksata elaksin!

Võid ma sööksin, mett ma jooksin,

Väike-Maarja. H II 11, 771/2 (59).
1890.

1032. VIKAT NIIDAB — MA VILISTAN.

1. 2106

Vikati niidab vilula,
rauda karjub kaste'ella.
Vikat niidab — ma vilistan,
sirpi leikab — ma seotan,

aeab riita halgusida,
paneb sülda pakkusida,
et võiks kütta kümme ahju,
10 soendada seitse ahju.

5 Kerves raiub kerge'esti,
pillab puida pikkamesi,

Koeru. H II 13, 338 (11). 1889.

2. 2107

Panti paije raiumaie,
paju-küll-juuri jumpimaie.
Kerves raius — ma ladusi,

vikat niitis — ma vilisti,
5 tsirp küll põimis — ma põdesi.

Rõngu. H II 30, 758 (13). 1888.

Härjad sõivad — ma vaadin,
 atra kündis — ma küürutin,
 vikat niitis — ma vilistin,
 sirpi leikas — ma sidusin,

⁵ kerves raius — ma ladusin,
 härjad sõivad — ma vaadin.

Haljala. H III 12, 293 (3). 1892.

1033. TALUPOJA NÄDAL.

2109

Esmapäe heinu veetas,
 tõsipäe tõrde vitsutas,
 kolmapäe koeri kopsitas,
 nel'lapäe nahka nül'letas,
⁵ reede rasba riisutas,

1.

laupäe lapsi peksetas,
 pühapäe putru kiedetas.

Suure-Jaani. H II 26, 551 (15). 1891.

2110

Eesmaspä õluta teha,
 teisipä tiule minna,
 kesknädal kiva vedada,
 neilapä nisu tegema,
⁵ riede õhta reielegi,

2.

lauba laudu lõhkumaie,
 pühapä püha pidama.

Ambla. H II 14, 136 (8). 1888.

2111

Meie Mikul mitu tööda,
 Sauna Mikul sada tööda:
 kirikun käia, kella lüüa

1034. MITU TÖÖD.

ja maada harida, ahju kütta,
⁵ kõrtsis käia, kaupa müüa.

Kodavere. H I 4, 708 (6). 1876.

TEEKÄIGU- JA SÕIDULAULUD

1035. TAHAN TEELE MINNA.

2112

Ai minu meel teeb teele minna,
teele minna, maale saada,
teed käia, külad küsida,

osata oma kojuje,
5 märgata oma majaje!

Simuna. EÜS V 809 (62). 1908.

1036. HAKKAME, MEHED, MINEMA!

1.

2113

Hakkame, mihed, minema,
pistame piibud põlema,
suitsunuiad suitsemaie!

iga kuus saan uue kuue,
nädalas saan neljäd sukad.

5 Lähme senna Lätimaale,
kus neid orje ostetakse:

Kadrina. H III 12, 242 (2). 1891.

2.

2114

Hakkame, mehed, minema,
paneme piibud põlema,
suitsunuiad suitsemaie!

regi meil hakkas remmelgasse,
reekaustad kaskedesse,
saan mul saarejuurikasse.

5 Meil on minna metsad suured,
metsad suured, määratumad,
orud suured, otsatumad:

Väike-Maarja. H III 17, 498 (150).
1895.

Nakame, mehed, minema,
paneme piibu palama,
lubjatoru tossamaie,
ajaviites auramaie!

⁵ Aame sõs juttu jumalasta,
jumalasta, Juuda'esta.

Tahame tasa kõnelda,
tasa kõrgest taeva'asta,
madalaste Maarijasta,
¹⁰ sala Eesusest enesest!

Tarvastu. H III 14, 275 (17). 1893.

1037. SAIN TEELE — HAKKAS SADAMA.

2116

1.

Tooge mulle tuisukuube,
saatke mul sada kasukat!
Minu meel teeb teele minna,
teele minna, maale käia.

⁵ Sain teele — hakkas sadama,
kanget rahet raputama!

Simuna. EÜS V 763/4 (5). 1908.

2117

2.

Pidin ma pea minema,
ammu teeda astumaie.
Sain teele — hakkas sadama,
hakkas looka lööma lunda,
⁵ ratsutid rahet sadama.

Tuld lõivad hoosteturjad,
sädemeid löid säluseared,
välku lõivad varsakabjad.

Kose. H II 16, 90 (94). 1885—87.

2118

3.

Saie tille — võtt sadade,
saie maale — võtt maratse,
võti luuka lunda lüvvva,
rangi raputa raheda,
⁵ rinnus vihma veeretella!

Udsu rikki uue kuue,
sadu rikki saaniteki,
kaste vastatse kasuka.

Tarvastu. EÜS IX 341 (107). 1912.

1038. TEE-ILU!

2119

1.

Siin oli neli neitsikesta,
kolm oli nuori nuorikuta,
ei nied teinud tie-iluda,
tie-iluda, maa-menuda,

⁵ metsa ei kõrgema kumada,
välja ei laia laulusida.

Mina ise hillukene,
müöda tieda tillukene,

10 müöda moada madala,
müöda rohtu ruosikene,
müöda äärta õiekene —
tienen ma tie-iluda,

2.

Hulk on läinud uhke'eida,
mõni rida rikka'aida,
paar läind peretüterida —
pole teinud tee-iluda,
5 tee-iluda, maa-menuda,
metsa kõrge puu kõmada.

10 Mina üksi vaenelapsi,
mina teenen tee-iluda,
tee-iluda, maa-menuda,
metsa kõrge puu kõmada,

3.

Näiukese noorekese,
tekke tiile iluda,
laanel laia rõõmukesta!

5 Kui ei tii tiil iluda,
laanel laia rõõmukesta,

tie-iluda, maa-menuda,
115 metsa kõrgema kumada,
välja laia laulusida.

Kuusalu. EÜS VIII 1342 (17). 1911.

2120

välja laia laalusida,
et ei tee tiuta minda,
väli laia laida minda,
metsa kõrge puu kõnele.

15 Las tee tiutab teisa,
väli laia laidab muida,
metsa kõrge puu kõnele.

Järva-Jaani. H II 13, 768 (26). 1889.

2121

sis tii teidä teotab,
sis sii laani teidä laidab,
kõremõts teid kõneleb!

Paistu. H II 68, 349/50 (6). 1902.

1039. PIKK TEE.

1.

Tii pikkä meile minnä,
maa kavvele karata.

Jõvva kivile visata,
sõmerile sõõritada.

5 Kivi peiju pudesi,
sõmer sõrmile lagusi.

Sangaste. H II 6, 767/8 (95). 1890.

2122

2.

Tii oli pikka meie minna,
maa oli laia laste kävva.

Jõvva ei kivi visata,
sõmeralla veeretada.

5 Kivi peose pudesi,
sõmer sõrmile lagusi.

Kivist saie kilingid,
sõmerest sai sõrmuse.

Puhja. H III 10, 15 (7). 1888.

2123

2124

Tii pikkä, maa mudane,
tii pikkä meil minnä,
maa kauede karate!

5 Mutta uppus musta ruuna,
allikude halli mära.

2125

Kaugel on minu koduke,
kaugel on marja majake:
ei jõua kivil visata,
sõmeral ei saada sinna.

5 Lähem ma kivil minema,

2126

Hakkame meie minemaie,
meie kodu kauge'ella,
kaugel, kaugel näikse!

5 Ei jõua kivi visata,
sõmeralle sõude'eda!

2127

Hakkame, mehed, minema,
paneme piibud põlema,
suitsunuiad suitsemaie,
aurunuiad auramaie!

5 Meie kodu kauge'ella,
kauge'ella, kõrge'ella:
viis on väljada vahela,
kuus on kuivada jõgeda,
seitse sooda sitke'eda,

2128

Kus me lähme vasta ööda,
vasta ööda, vasta põhja,
vasta helgista ehada,

3.

Siiä vaja silda tetä,
ehite hella purdeida.

Helme. H I 7, 525 (29). 1895.

4.

sõmeral ma saama sinna —
kivi pihku ju kadussa,
sõmer sõrmede vahele.

Pilistvere. H II 43, 460 (5). 1893.

5.

Kivi kukukse kuluje,
sõmer teele sõugadelle.

Põltsamaa. H III 5, 526 (12). 1894.

1040. KODU KAUGEL.

1.

10 kaheksa kala jõgeda,
üheksa hüva mägeda,
kümme külma allikada.

5 Sinna upuvad hobused,
tõkastelles tõllatäkid,
15 painutelles paadid ruunad,
kinnitelles kimmel ruunad.

Väike-Marja. H II 11, 485 (30). 1889.

2.

vasta koitu keerulista?

5 Meie kodu kauge'ella:
viis oli verstada vaheta,

kuusi kuivada jõgeda,
seitse sooda sitke'eda,
kaheksa kalamereda,

10 üheksa hüva jõgeda,
kümme külma allikasta.

Paide. EÜS VII 2519 (500). 1910.

1041. PIKK TEE — PIME ÖÖ.

2129

Vellekene hellekene,
piira kokku uma pere',
rao' kokku uma rahvas!

pümme tulõ — petetät,
hämmär tulõ — hämmetät.
Pümmel oma' pümme' püksi',
10 hämäräl hämme' jala'.

5 Kunas me, kulla, ko'o saamõ:
tee tikõ, maa likõ,
pikk tee, pümme öö;

Hargla. EStK 9, 155 (35). 1921—22.

1042. ÖÖSEL KÄIMAS.

1.

2130

Lähme, lähme, käime, käime!
Kus me lähme vasta ööda,
pillume vasta pimedad,
laome vasta lagedad?

taevas laia ja lageda,
põesas paksu, palju vetta!

5 Öö on pikka ja pimedad,

Suure-Jaani. EKS 4^o3, 612 (12).
1874.

2.

2131

Kus me lähme vastu ööda,
vasta ööda, vasta kuuda,
vasta pilkaset pimedat,
vasta helkijad ehadat?

põõsas paksu, paelu vetta.
10 Kõik see tee oli tedreverda,
aiaäärsed haneverda,
pajupõõsad pardiverda,
männaoksad oravaverda,
kuuseoksad kureverda.

5 Öö oli pikka ja pimedad,
taevas laia ja lageda,
jõgi kõrki ja kõbera,
meri musta ja mudane,

Audru. H II 19, 859 (15). 1889.

3.

2132

Kus me lähme vastu ööda,
vastu ööda, vastu päeva,
vastu helgasta ihada,
vastu kollast koidukuuma?

5 Läbi oli käia pikad teed,
pikad teed ja paksud metsad.

Kose. EÜS XI 1265 (128). 1914.

2133

Kus me lähme vastu ööda,
 vastu ööda, vastu päeva,
 vastu hiilgista ööda,
 vastu pilkista pimedat,
 vastu kulla kuukesta,

Ehk me upume uduje,
 ehk me kaome kaste'elle.
 Kissi meid otsib udujelta,

1.

¹⁰ kissi meid katsub kaste'elta?

Eit ei otsi meid udujelta,
 taat katsu meid kaste'elta,
 vend ei veeloikudelta.

¹⁵ Peiuke otsib meid udujelta,
 peiuke katsub meid kaste'elta,
 otsib veeloikudelta.

Harju-Jaani. H II 15, 725/6 (52). 1889.

2134

Kus me lähme vasta ööda,
 vasta ööda, vasta vetta,
 vasta pilgasta pimedat,
 vasta helgasta ehada,
 vasta kullasta kuuda?

Ehk me upume ojasse,
 ehk me kaome kalda'assa!

2.

Kes meid otsib ojasta
 või kes katsub kalda'assa?

¹⁰ Jumal otsib ojasta,
 Maarja katsub kalda'assa.

Paide. H I 7, 32 (6). 1894.

2135

Hakkame meie minema!
 Meie kodu kauge'ele,
 kauge'ele, kõrge'ele.

⁵ Viis on väljasi vahela,
 kuus on kuivada jõgeda,
 seitsesada sõtke'eda.

Ehk mina kaun kallastesse,
 vajun mätaste vahele!

¹⁰ Mul põle öde otsimassa,
 venda välja kaevamassa.

Kes mind kaevab kallastesta,
 otsib mätaste vahelta?

3.

Kadrina kirik kadala,
 Madise kirik madala,

¹⁵ Jaani kirik jooneline,
 Koeru kirik kuldaharja,
 Peetri kirik pikatorni —
 sealt tuleb öde otsimaie,
 venda välja kaevamaie.

²⁰ See mind kaevab kallastesta,
 otsib mätaste vahelta.

Väike-Maarja. H III 17, 155/6 (13).
 1894.

Siiä ojja mina upu,
siiä järve mina jää,
siiä kaivo mina kao!

- Olõ ojast otsijat,
5 kaost väl'läkaivijat.
Jummal otse oja veeren,

Maari kaivsõ kao veeren.
Jummal otsõ omas latsõs,
Maari kaivsõ kar'uses.

Sangaste. H II 5, 514 (5). 1877.

1044. PILLIROOG PISTAB SILMA.

2137

Hellad küll velled, kus me lääme
vastu ööd ja vastu tööd,
vastu pimmed pilliroogu?
Pilliroog see pistis silma,

- 5 lõigehein sii lõigas sõrme,
kastehein sii käänis kaela.

Saarde. EKS 4°3, 107 (35). 1876.

1045. TUNNEN TEE TULETA KÄIA.

2138

Ma tunnen käia tuleta,
lühterita lõõritada,
küündelita kirjutada!
Lühterita lüpsan lehma,
5 küündelita kurnan piima.
Tee tunnen tuleta käia:
lähen väilale, määle,
põldu põesaste vahele,
keeran välja keske'ela

- 10 öövalula, kuuvalula,
Päitsu härja pea valula,
kirju kinnaste ilula,
eide helme valge'ele,
toadi piibu paiste'ele.

- 15 Ei mina astu aukudese
ega mina varva'aid vaota.

Koeru. H II 13, 333 (4). 1889.

1046. ORJADE TEE.

1.

2139

Lähme, lähme, käime, käime,
käime tehtud teeda mööda,
rajatud radasid mööda,
kus olid enne orjad käinud,
5 orjad käinud, karjad läinud,

teupoisid teinud teeda,
vaimupoisid vaeva näinud!

Harju-Jaani. H III 23, 313 (23). 1895.

2.

2140

Lähme tehtud teeda mööda,
raitud radasid mööda,
kust on enne orjad käinud,

- orjad käinud, härjad läinud,
15 orjad käinud õhta'ani,
vaimulapsed valge'eni!

Kuri võtku saksa silmad,
kärvagu käed mõlemad,
kes pani orjad hulkumaie,
kuuvalgel kuukumaie,
kuuvalgel, ehavalgella!

Ehavalgel löödi heina,
salaja saud veeti.

Järva-Jaani. H III 1, 153 (3). 1889.

1047. KULD JÄLJE PEAL.

2141

1.

Lähme seda tettu teeda,
seda raiutu radaje,
kust on jumal enne käinu,
kust on Mari maale tulnu,
püharisti rinnu lännu,
rinnu lännu, rannu tulnu,
rinnu lännu riskemini,
rannu tulnu raskemini!
Mis sinna jäänu jäl'le peale?
Kulda jäänu jäl'le peale.
Mis seal sammule sadanu?
Höbet sammule sadanu.
Kesse, hullu, võtti kulla?
Mina, hullu, võtti kulla.
Kesse, õel, võtt hõbeda?
Mina, õel, võtt hõbeda.
Pitsitin kulla peosse,
käänin hõbe käise'esse,

käänin käised pesäle,
viisin kodu velle nättä.
Lassin velle laua pääle,
kena kannu kaane pääle.
Velle lauda laksatelle,
tinakannu tilksatelle:
katik löi kannu, katik löi kaane,
katik löi velle laia laua.
«Veli, hella vellekene,
vii kulda Vil'landisse,
tassi hõbe Tarvastusse!
Villandin on virga sepa,
Tarvastin on targa sepa —
teevä sõtsel sõrmusida,
teevä sõtsel sõlgusida.»

Türi. EÜS V 637/8 (69). 1908.

2142

2.

Lääme seda tettu teeda,
tettu teeda, märke maada,
Maari raiutu radada,
kust olli enne härra käinu,
härra käinu, jäl'le jäänu,
kust olli viidu viisalise
ja olli käinu kangelise.
Mis neil jäänu jäl'le pääle
või neil sammule sadanu?
Kuld neil jäänu jäl'le pääle,
höbet sammule sadanu.
Kessi, hullu, võtti kulla?

Mina hullu maanigene,
mina hullu võtti kulla.
Pitsiti kulla peoje,
kääni hõppe käise'esse.
Viisi kodu sepu kätte,
laasi sepu laua pääle,
tinakannu kaase pääle.
Sepu lauda laksatile,
tinakannu tilksatile.
«Tee mo sõtsil sõlgijani,
ema latsil helmesida!
Tee mul tillik' pillikene

- 25 õtankusse eitse minnal
Siis mul tüdruk tuuanesse,
kuldakaala kannetesse.»

Helme. H III 6, 132/3 (16). 1889.

1048. JUMALA TEE.

- Lähme teeda tipulista,
maada maksakarvalista,
lähme seda teeda mööda,
seda raiutud radada,
5 kust on Jeesus enne käinud,
enne käinud, muiste läinud,
halleluja haigutanud,
püharisti ringutanud,
Maria ööd maganud!
10 Ega see Mari mujal maga,
Mari magab taevaessa
kahe rae raua pääle,

viie vaskse varva pääle,
kuue kuldse kepi pääle.

- 15 Mis sest Marist maha jäänud?
Maha jäänd Mari palakas,
maha jäänd Mari uusi kuube,
maha jäänd Mari ringurätte.
Kes tuli palakast otsima?
20 Kuuramaalt kuningapoega,
Harjumaalta herrapoega.

Viljandimaa. EKS 4°4, 324 (32).
1876—81 (?).

1049. LÄHME LOOJALE LOOLE.

1.

- Kus me lähme kolmekesti,
üle välja viiekesti?
Läheme loojale loole,
Maarjale heinamaale,
5 looja loogu võttemaie,
Maarja heina niitemaie.
Mis meil sealta annetakse?
Kuus kullast vöökesta,
sada saksa nastukesta.
70 Kus mina viskan vöökesta,
saadan saksa nastukesta?
Vähimehe värava peale,
küdimehe kübara peale,
äia sängi ääre peale,
15 ämma padjapööri peale.

Neitsikesed noorukesed,
mis me muidu teeda käime,
teeda käime, maada lääme?
Ei tee meid teuta,
20 metsa kordki meid kõnele,
väli laia meid ei laida,
kõrs kõrge meid kõnele.

- Kus me lääme vasta ööda,
pillume vasta pimedat?
25 Öö on pikka ja pimedat,
taevas laia ja lageda,
meri musta, meeletuma.

Palamuse. H III 8, 307/9 (6). 1889.

Lähme loojale loole,
 Mariale heinamaale!

Mis meil sealta antaneksa?
 Kuus kullavöökesta,
 seitse hõbehelmekesta,
 kaheksa kaelarahada,
 üheksa hüva kopikuda,
 kümme künniruuunakesta.

Kus me nee kullad paneme,
 kus me nee vased valame?
 Õe uue ukse pääle,
 väimehe väräti pääle,
 küimehe kübara peale,
 ema padjapööri peale.

Sütiks see padi põlema —

2.

kust ma kutsun kustutajad?
 Kutsun kuu, kutsun päeva!

Ei tulnd kuu kutsutessa
 ega päevake palutessagi.
 Kuu see lükkis kudrusida,
 päe see mängis pähkelida.

Sis tulli kuu sulane,
 päeva pika poisikene.
 See tõi pilved tullessagi,
 teised pilved minnessagi.

Pilves ollid vihmapisarad,
 vihmast sai hani punane,
 hanist saba sinine.

Põltsamaa. H II 26, 1052/3 (8). 1889.

1050. KULLA PÕLEMINE.

Kuhu me lähme kolmekeste,
 üle välja neljakeste?

Lähme Toomele turule,
 linna alle lillakaie,
 alle Pärnu pähkelaie.

Mis meil sealta annetakse?
 Kuus kullavöökesta,
 sada saksa nastukesta.

Kuhu need kullad paneme,
 kuhu need nastud laume?
 Küüme'e kübara pääle,
 väime'e värava pääle,
 äia söngi serva pääle,
 ämma padjapüüri pääle.

Süttis see padi põlema.
 Kust mina kutsun kustutaja?
 Mees Virusta, naine Arusta,
 peretütar Pihlaspäälta,

1.

talutütar Tammispäälta —
 see tõi pilved tullessanna,
 vikerkaared kaasasanna.

Pilves oli veepisara,
 pisaraks oli puhas purje,
 purjes oli hani madala;
 hanel oli saba sinine,
 sava pääl oli saksa söngi,
 saksa söngi, kuldamangi;
 sees magas Sulevipoiga,
 Sulevipoiga, Kalevipoiga.

Sulevil oli kallis kaasa —
 see puhus tule veesta,
 aganast see keeras köie,
 lõi sölme kanamunasta.

Haljala. H I 5, 29 (50). 1892—94.

Ust-tust, tust-tust, tuderuste,
 lähme päeva alla pähkele!

2.

Kus te nee pähked panete?
 Viime linna, müime linna.

5 Mis te nende eest ostate?
Kuus kullakroonikest,
seitsesada ätsekest.

Kus te nee aga panete?
Äia kübara pääle,
10 ämma padja pääle.

Lähme toomele turule,
alla päeva pähkelle!
Mis säält toomelt tuudanes,
alta päeva andanes?
5 Kulda toomelt tuudanes,
hõbeandi antanes.
Ma sain kulda kuuetäie,
hõbedat sain hõlmatäie,
vaske villavakatäie.

10 Kus ma see kulla kulutsi,
hõbehalja elatasi?
Äia sängi ääre pääle,
ämma padjapööri sisse,
küüle kübara pääle,
15 laule linikunurka,
kälil käterätikuks.
Senna ma kulla kulutsi,
hõbehalja elatasi.

Päev küll paistis palavaste,
20 üle ilma eredaste,
kukkus ta kulda põlema,
ajas ta hõbe õhkuma.

Mehed mõtsid metsasuitsu,
naised mõtsid Narva suitsu,
25 poisid Poolamaa põlevad.
Mina kuulsin, jälle kostsin:

Neitsikene noorekene,
lähme tammele turule,
alla pääva pähkelille!
Mis meil sääлта antanessa?
5 Kuusi kullasta vööda,

Kui nee hakvad põlema,
kis neid jõuab kustuta?
Võtame vähad poisid kustutama,
Nurme Nuut ja Jüri Kaarli.

Pühalepa. H II 6, 167/8 (209). 1890.

3.

«See pole meeste metsasuitsu
ega Narva naiste suitsu,
see'p on alles kullasuitsu,
30 halja hõbe õhkumine.»

Kes tuli kulda kustutama,
hõbesuitsu summutama?
Riiast tuli Ridala poega,
Tartust targa härra lapsi,
35 Pärnust tuli peu-ülem —
see tuli kulda kustutama,
hõbesuitsu summutama.
Tõi ta peus pilvekesi,
saarest tõi sagarakesi,

40 Pilvel oli pikka hoogu,
sagaral saba sinine,
sabal saksa neitsikene.

Kui ta kujub kuldakindid,
valab vaskevarda'eida,
45 vardad vaskesed käes,
sukk on kullakarvane.

Kellele kindad kudunud,
kellel valab vaske'eida?
Kujub ta orjal otsikesi,
50 vaeste lastel vaskevarded.

Pärnu. H II 43, 878/80 (2). 1893.

4.

seitse siidilindikesta,
sada saksarätikesta.

Kohe me niid paneme?
Väimehe värati pääle,
10 kälimehe kübara pääle,

2148

2149

äia sāngi ääre pääle,
ämma padjapööri pääle.
Süitass' see padi põlema.

Kis oli kerge kustutama?
15 Sinine sigadepoissi,
kalevine karjapoissi —
see tõi pilved tullessagi,
kolmandad kotedessagi.

Pilvel oli purje pikka,
20 purjel oli hani punane,

2150

1051. LÄHME HILJU.

Lähme hillu tieda müöda,
sinida saluda müöda,
et ei kõigu kullakõrred,
et ei vuaru vaskivarred,
5 ei hõlli hõbekübarad!

Kesse meil on kullakõrred?
Tüdrukud meil kullakõrred.

2151

1052. TEE ON TEHTUD TINGADESTA.

Lääme teeda tingalista,
maada maksakarvalista!
Tee meil katsub kange'eida,
mägi uhketa hoosta.

5 Tee on tehtud tingadesta,
tingadesta, naeladesta,
hobu umbi-raudadesta,
pilliroo pindadesta.

2152

1053. MILLAL ÜHTE SAAME.

Oh me hellad ja me kullad,
millal me, hellad, ühte saame
ja me, kullad, kokku käime?

Sinililles liivaaugus,

hanil oli saba sinine.
saba pääl oli saksa sāngi.

Mis sāäl sāngissa sehessa?
Neli noorta neitsikesta —
25 üks ju kodus kuldavööda,
teine lautis laia pārga,
kolmas sõrmekinda'ida,
neljas nuttis memmekesta.

Äksi. H II 43, 808/9 (40). 1893.

Kesse meil on vaskivarred?
Naised meil on vaskivarred.
10 Kesse meil hõbekübarad?
Mehed meil hõbekübarad.

Ambla. H II 14, 267 (7). 1889.

Orja tee on oksiline,
10 vaesel lapsel vaiuline,
perepojal pinnuline!

Kadrina. EKÜ, F 232 b, 12/3 (15).
1843(?)

1.

5 joekaldas kasteheinas —
siel me, hellad, ühte saame,
siel me, kullad, kokku käime.

Jõelāhtme. EÜS X 2124 (421). 1913.

Lähme, hellad, käime, kullad!
 Millas me, hellad, ühte saame,
 millas me, kullad, kokku saame,
 hellad ühte helkimaie,
 5 kullad kokku kukkumaie?
 Mets on suuri meie vahel,
 vaarik paks on meie kohal.
 Mine kodu, õekene,
 too see tapper terane,

10 raiu see metsa meie vahelt,
 raiu see vaarik meie vahelt!
 Siis me, hellad, ühte saame,
 siis me, kullad, kokku saame,
 15 hellad ühte helkimaie,
 kullad ühte kukkumaie!
 Ohtu hele ilus kaulda,
 kaste viib hääle kaugele!
 Suure-Jaani. EKS 4^o3, 611 (10). 1874.

1054. TEE SÕBRA JUURDE.

2154

Koes see tee minesse,
 rada armas hargunesse?
 Virru see tee minesse,
 rada armas Harjumaale.
 5 Sää! om me suvine sõpra,
 aastenene armas kaasa,
 ken suve sülenä hoisi,
 talve kanni kauke'enna.
 Sülen hois meid süvve'enna,
 10 kaalan karja saate'enna,
 rüpen rügä lõigatenna.

Kündän hois kübare pääl,
 äesten hois äglä pääl.
 Suust meid söödi, suust meid
 joodi,
 15 suust meid söödi suhkurella,
 peo päält meid pähkelilla,
 aaste hani munele.
 Sinna see tee minesse,
 rada armas hargunes.
 Karksi. H III 5, 939 (5). 1890.

1055. TEEKÄIJALE TERE.

2155

Käisin tieda tipilista,
 tipilista, täpilista,
 maada maksakarvalista.
 Tuli vasta vaenelapsi,
 5 silmad puhtad, pia sileda,
 sie andis «tere» minule,
 «jumal appi» vaevatselle.
 Käisin tieda tipilista,

tipilista, täpilista,
 10 maada maksakarvalista.
 Tuli vasta rikka tüttar,
 silmad mustad, pia sasine,
 ei annud «tere» minule,
 «jumal» ei «appi» vaevatselle!
 Haljala. EÜS X 1608/9 (164). 1913.

2156

- Läki üksi, läki kaksi,
läki kõik me kolmekesi,
neiu nelja-viiekesi
läki kokku kopelisse,
5 läki leeri lepikusse
läki mäele männikusse,
läki alla haavikusse,
läki linnada tegema,
linnavallida valama!
10 Teeme linna lilledesta,
linnatorni tomingista,
valli valame vasesta!
Mööda käisid mehed noored,
kaudu käisid kaugel targad,
15 küsitelle, mõistatelle:

2157

- Mina üksi vaenelapsi
läksin metsa marjusele
pühapäiva hommikul.
Juht'sin kolme teeharule,
5 leidsin kolmed kobralehed,
hakasin tuba tegema,
tuanurki nukertama,
saanaseinu sammeldama.
Põranda tegin perlidest,
10 lae tegin klaasidest,
katus kullaga karratud.
Tullid kolmi noorta härrad,
küsitella, kullatella:
«Kas on rikas Riia linna

2158

- Lätsi üles mäe pääle
kõrgeile kottusile.
Tetti üles näiu liina
olakule kerkida.

1.

«Kes on seda linna teinud,
kes seda valli valanud?»

- See on linna naeste tehtud,
vall on tütarate valatud!
20 Peaks te veel sisest nägema:
sisest on siidile aetud,
alt on hõbega kaetud!
Minge sisse, võtke siidi,
tulge välja, võtke värvi,
25 tütreid sinikivisida,
saksapoiss võtt saapa'aida,
külapoiss kübarida!

Paistu. EKS 8°1, 903/5 (13). 1879.

2.

- 15 või on taskis Tal'na linna
või on päris Perno linna
või on suuri sõalaeva,
või on keiseri kiriko?»

- «See põle rikas Riia linna,
20 ei ka taskis Tal'na linna
ega päris Perno linna,
ei ka suuri sõalaeva
ega keiseri kiriko!

- See on sandi saunakene
25 vaeselapse varjukene.»

Viljandimaa. EKS 4°4, 320/1 (21).
1876—81 (?).

3.

- 5 Müüda juuski müüritükki,
müüda kõrku tõrvaskandu.
Kõik nu meist küsiti,
küsiti ja nõvveti:

- «Miks iks se'u siiä tettu?
 10 Kas liina või lippu
 vai keiseri kerik?»
 «Ole liina, ole lippu,
 ole keiseri kerik.
- Läämi sõõrile mäele,
 sõõriliina me tegeme!
 Teeme liina lillakesta,
 ahervarre vabarista.
 5 Panem' puu korstenessa,
 panem' agu akenessa,
 päevä lävepäälitsesse.
- Lääme, lääme, teeme, teeme,
 teeme üles näiu liina,
 teeme üles tema tare!
 Torn'i teeme toomingusta,
 5 ahivarre vabarnista,
 lae laasik-pakkelista,
- Lääme, lääme, näidu noori,
 lääme läbi paksu mõtsa,
 kõnnime alt kõre variku!
 Valatim', me valatim',
 5 mi meil vastu või tulesa?
 Vastu meil tulli varvamõtsa,
 vastu keeris kepimõtsa,
 vastu kibe vitsakimpu.
 Saime varva vaie'elle,
 10 kohalt kepi keske'elle,
 valatim', meie valatim':
 mis säl varva vaie'elle,
 kohalt kepi keske'elle?
 Vald o varva vaie'ele,
- Se'u sandi sannakene,
 15 vaese mihe tuulevari.»
- Sangaste. H III 10, 593 (8). 1889.
- 4.
- Siis sai liina valmiesse,
 sissi paneme sisaski,
 10 hääle vahel laste laulu,
 hääle keskele käu kumine.
- Helme. H II 25, 237/8 (5). 1889.
- 5.
- paari teeme papperista,
 katuse kasepuusta
 ja aknaraami haavapuusta,
 10 läve teeme läädsapuusta.
- Puhja. H II 30, 71/2 (21). 1889.
- 6.
- 15 küla kepi keske'elle,
 ehitet sääl Helme linna,
 valmistet sääl Valga linna,
 koedu kümme kirikut.
 Sisse sõitve siidilaeva,
 20 vällä tulli väitselaeva,
 otseti odadelaeva,
 nurgeti nugadelaeva,
 kulgese kübärtelaeva.
 Sisse läits tii tinane,
 25 vällä tul'l rada rauane.
- Helme. H III 20, 35/36 (20). 1894.

1057. TULGE ÖÖMAJALE!

2162

1.

Kus te lähte vasta ööda,
vasta ööda, vasta kuuda,
vasta ergasta ehada,
vasta suurta saaremetsa,
5 vasta kollast koidukesta?

Tulge meile öömajale!
Meile on tee tinane tulla,

teerajad rahased käia:
hobu ei kasta kapjusida,
10 härg ei heida sõrgasida,
kana ei vaske-varva'aida,
kukke ei kullakannusida.

Laiuse. EÜS V 1108 (108). 1908.

2163

2.

Hellakene vennakene,
kus te lähte vasta ööda,
pistate vasta pimedat!

5 Ma annan õled magada,
põhukesed põperdada!

Õuest jooksid õllesooned,
väravasta viinasooned.
Tulge ikka meile öömajale!

Põltsamaa. H I 2, 290 (11). 1890.

2164

1058. HEIDAME ÖÖMAJALE.

Kus me lähme vastu ööda,
pilgume vastu pimedad?

Taevas laia ja lageda,
soo on suuri ja sinine,
5 põõsas paksu, palju vetta,
ei ole tugi, kust toetam',
ei ole oksa, kust võim' hoida.

Heidame öömajale,
lähme homme hommikula,
10 lähme lillevalli alla,

valge lillede vahele,
kullerkupu keske'ella.

Mis meil sealta antanessa?
15 Kuusi kullesta vööda,
seitse siidisärgikesta,
kaheksa kasukakesta,
ühiksa ümbrikukesta.

Viljandimaa. EKS 4°, 319 (16).
1876—81 (?).**1059. VÕSIKULE VÕORSILE.**

2165

1.

Neiugese nooregese,
kus me läame ööse'esse,
pillume vastu pimeta,
või me võime võõriesse?

5 Võrsikile, mõrsikile!
Mik'ek mõrsik meida söödi,
või meid võrsik võõrutelle?

Mõrsik söödi meid meele,
võrsik võõruts võisimelle.

Kost see mesi vällä toodu?
Mesi toodu mujalt maalta,
vaha kannet kaugeltä.

Helme. H III 16, 130/1 (14). 1889.

Sötsikeise, linnukeise,
kus me lääme ööse'esse,
ööse'esse öömajale?

Pimme pääle tulesse,
5 hämärikku hällünesse!

Mesikulle ööse'esse,
võsikulle võöre'esse!

Mik'ek mesik meidä söödi,
mik'ek võsik meidä võidi?

10 Mesik söödi meid meele,
võsik võisi meid võile.

Kus sii mesik mee võti,
kus sii võsik või löösi?

15 Mesik tõi mee muialt maalta,
või kaugelta külästä!

Mitu olli hobest tal ihena?

Sada olli hobest tal ihena,
tuhant olli hobest tuvve'enna.

Tuhant musta jäive mutta,
20 linalaka liiva pääle,
vesihalli jäive vette
näiul metta tuvve'enna,
kaol vaha kande'enna.

Söö, näiu, servä, näiu,
25 söö pōski sa punada,
väänä pihta sa vägeda —
sōs olet tugev tuulta vastu,
paks sa paha ilma vastu!

Karksi. H II 23, 420/22 (5). 1890.

3.

2167

Pimme pilku, hāmmar hällü,
kohe minna ööse'es?

Minna memmele mäele
vai no vōhivōōra'ōlō!

5 Minka memme mino meelüt,
kua vōōras vasta võti?

Memme miile meelüti,
vōōras võti võisemallō.

Paremb memme mesileib
10 kui nee vōōra vōiuleivä!

Sangaste. H II 5, 512/3 (2). 1883.

1060. LÄHME KULDKIRIKUSSE.

2168

Ku'u me lähme vasta üöda,
vasta üöda, vasta päeva,
vasta pilgesta pimedä,
vasta turgesta tumeda?

5 Lähme kuldase kiriku,
hobedase torni alle.

Mis meil säälda annetakse?

Kuus kullavüökkesta,
sada saksä naastlukesta.

10 Kuhu me nied paneme?

Väime värava piale,
äia särgiviere piale,
ämna patjapüüri piale.

Haljala. EÜS X 1606/7 (161). 1913.

2169

Noored mehed, hellad vennad,
lööme liiki, lähme ära,
lähme rinnu Riia poole,
tasa Tallinna poole!

⁵ Lähme Riiga rikkumaie,
Tallinna tappemaie,
Põltsamaada põletamaie!

Ütlen jälle uuest ümber,
uuest ümber, taas tagasi:
¹⁰ jäägu Riiga rikkumata,
Tallinna tappemata,
Põltsamaa põletamata!

A.

Jäägu Riiga soola tuua,
Tallinna raha taguda,
¹⁵ poistel tuua poordisida,
naistel tanu narma'aida,
tüteril sinekivida,
vanal meestel pannelvõida.

Poisid kiidid poordisida,
²⁰ naised tanu narma'aida,
tüterid sinekivida,
vanad mehed pannelvõida.

Kadrina. H II 10, 91/2 (92). 1889.

2170

Nuored mihed, vennikäsed,
tuoge püssüid püöningilta,
tutserid tualaelta,
käsiammud ahju päältä,
⁵ rohusarved räüstä'ästä!

Juba tulid kirjad keiserista,
raamat tuodi Rakveresta:
mingä Riiga rikkumaie,
Tallelinna tappemaie,
¹⁰ Vormi kinni vottemaie,
Pohlamaad poletamaie!

Raamat tuodi Rakveresta,
palveraamat Paide'esta:
kierä ümbär, Keila härra,
¹⁵ püörä ümbär, Püssü saksa!
Jäägu Riiga rikkumata,
Tallelinna tappemata,
Vormi kinni vottemata!

Jäägu Riiga suola tuua,

B.

²⁰ Tallinna raha taguda,
Vormi vottimi valada;
miestel tuua muekasida,
naistel ummuskengasida,
poistel tuua pungasida,
²⁵ tüttärdel punasi paelu.

Jo tuodi sana järella:
juba Riiga rikkutie,
Tallelinna tappetie,
Pohlamaa poledetie.

³⁰ Kesse rikkus Riia linna?
Siga rikkus Riia linna.
Kesse tappis Tallelinna?
Lammas tappis Tallelinna.
Kesse Pohlamaa poletas?
³⁵ Porsas Pohlamaa poletas.

Kuusalu. EÜS VIII 2128/9 (434).
1910—11.

Lähme rinnu, Riia kuked,
tasa, Tallinna kanased,
võidu, Võnnu neitsikesed!

Lääme Riiga rikkumaie,
5 Tallinna tappamaie,
Võnnu kinni võttamaie,
Põltsamaad põletamaie!

Vahti'ga hüüdis valli päälta,
härä aida ääre päälta,
10 kodanik koja laelta:
«Virus neid, neitsikesed,
Harju neid, ainekesed,
ärge rikke Riia linna,
ärge tapke Talllinna,
15 põletage Põltsamaad!

Olgu Riiga rikkumata,
Põltsamaa põletamata.

Olgu Riiga soola tuua,
20 Tallinna raha taguda,
Võnnu võtmita valada,
Riiga lukku kirjutada,
poistel tuua poortisida,
naistel tanu narma'aida,
tütardel sinekivida.

25 Poisid kiidid pollesida,
naised tanu narma'aida,
tüttared sinikivida!»

Haljala. EÜS II 715/6 (207). 1905.

D 1.

2172

Lähme Riiga rikkumaie,
Tall'na linna tappemaie,
Põltsamaad põletamaie!

Oh sinna hullu neuu noori,
5 kudas sina rikud Riia linna,
kudas tapad Tall'na linna,

kudas Põltsamaa põletad?

Rinnu mina rikun Riia linna,
jalu tapan Tall'na linna,
10 põlvili Põltsamaa põletan.

Tori. H III 5, 539 (11). 1888.

D 2.

2173

Hellakese vellekese,
tulge teie meie poole,
meie lääme teie poole!

Lääme kokku kolmekesi,
5 seltsi mehi seitsmekesi,
lääme sis Riiga rikkumaie,
Talina tahandamaie,
Võnnu kinni võttamaie,
Põltsamaa põletamaie!

10 Kes meil vastu tullenesse?
Tuli vastu suur Sulevipoiga,
Sulevi-Kalevipoiga,
hää ilma päevapoiga:
«Tere, tere, hella velle,
15 kus tei lääde, hella velle?»

Oh sa suur Sulevipoiga,
Sulevi-Kalevipoiga,
hää ilma päevapoiga,
mei lääme Riiga rikkumaie,
20 Talina tahandamaie,
Võnnu kinni võttamaie,
Põltsamaa põletamaie!

«Hellakese vellekese,
25 kellek rikud Riia linna,
kellek võtad Võnnu linna,
kellek Talina tahandad,
kellek Põltsamaa põletad?
Ole teil püssi peona,
raudakangi kaendelessa?»

30 Oh sa suur Sulevipoiga,

Sulevi-Kalevipoiga,
hää ilma päivapoiga!
Rinnu mei rikkum' Riina linna,
võidu võtam' Võnnu linna,
35 põlvi Põltsamaa põletam'.
«Hellakese vellekese,

2174

Lätsim' alta harva mõtsa,
pääalta pikka pihlamõtsa,
kõrvast me kõre varigu,
hillult, hillult hiide kaudu,
5 sala me Salatsi kaudu.

Saime Hiide kotte'elle,
vahel Hiide vaie'elle,
kui ei kuule Hiide koera,
haugu ei Hiide halli rakka,
10 kuule ei Hiide noorimeesi.
Saime Hiide kotte'elle —
tiltsu võts hani tinane,
helki võtiv hõbehelme,
lõksu võtiv hõbelooga.
15 Sis küll kuuliv, sis küll näive,
sis küll kuuliv Hiide koera,
näive Hiide noorimeesi.

«Kulle, kos lääde, näiu noore,
tulge sissi ööse'esse!

2175

Lähme, lähme, käime, käime,
lähme rinnu Riia poole,
tasa Tallilinna poole!

Lähme Riiga rikkumaie,
5 Tallilinna tappemaie,
Põltsamaad põletamaie,
Venemaad veristamaie!

Jätame Riia rikkumata,
Tallilinna tappemata,
10 Venemaa veristamata!

Lähme, lähme, käime, käime,

jätke Riiga soola tuua,
Talina tabade tegijas,
Võnnu võtite valajas!»

Paistu. EKS 8°, 441/2 (9). 1877.

D 3.

20 Minge homen hommukulta.
Hommukult udsu madale,
hommukult kaste kasine,
sis ei niistu ega kastu,
sis ei niistu niitisukka
25 ega kastu kaali põlle,
udsu ei tule ummiskengä pääle!
Kos te lääde, näiu noore?»

«Me lääme Riiga, me lääme
Võnnu.

Me lääme Riiga rikkumaie,
30 Võnnu kinni võttamaie!»
«Näiukõise noorekõise,
mikege rikude Riia linna,
mikege võtade Võnnu linna?»
«Süli rikum' Riia linna,
35 käsi võtam' Võnnu linna!»

Karksi. H III 5, 865/7 (1). 1889.

E 1.

lähme sieie öömajale,
sieie roosipuu vahele,
õunaõite keske'elle!

15 Oleme homme varased,
enne teisi tedrekesi,
enne kui nirki niidab kaare,
niidab kaare, niidab kaksi,
hakkab kolmat niitemaie!

Peetri. EÜS IX 978/9 (53). 1912.

Ikka peame meie käima,
 ööse käima, päeva käima,
 öösel käima öövilula,
 päeva käima päävalula.

5 Kus me lähme vasta ööda,
 vasta ööda, vasta koitu,
 vasta pilgesta pimedat,
 vasta koitu kullasemat?

10 Lähme rinnu, käime kõrvu,
 lähme rinnu Riia poole,
 tasa Tallilinna poole.
 Lähme Riiga rikkumaie,
 Tallilinna tappemaie,

Venemaad veristamaie,
 15 Põltsamaad põletamaie!

Jätame, jätame, hellad vennad,
 jätame Riia rikkumata,
 Tallilinna tapemata,
 Põltsamaa põletamata,
 20 Venemaa veristamata!

Lähme koju kulla peale,
 õue lähme hõbeda peale,
 vaskise värava peale,
 tinase teerajale!

Järva-Jaani. EÜS VII 1570/1 (78).
 1910.

1062. LÄHME KUUD KUULAMA.

1

Kuhu me lähme kolmekesti,
 üle välja viiekesti?

Me lähme kuud kuulamaie,
 päeva ju vaatamaie,
 5 tähte ju teretamaie —
 kas on kuul kuube seljas
 või on päeval pärga peassa,
 kas on eha ehte'essa,
 kas on tähtel täрни rinnas!

10 Ei olnd kuul kuube seljas
 ega olnd päeval pärga peassa,
 ei olnd eha ehte'essa,
 ei olnd tähtel täрни rinnas.

Kuu see mängis kudrestega,
 15 päev see mängis pärlestega,
 eha hõbehelimestega.

Jõelähtme. H IV 1, 391 (1). 1889.

2.

Kus me'e lähme vastu ööda,
 vastu ööda, vastu kuuda?

Lähme kuuda kuulamaie,
 päevada vaatamaie:

5 kas kuu teeneb õluta,
 päeva mõlgutab mõduda?

Ei kuu teinud õlut,
 päev ei mõlguta mõduda.

10 Kuu ju kudus kanga'aida,
 päeva lõhkus lõuendida.

Väike-Maarja. H II 11, 587 (3). 1889.

2179

Läksin läbi alta ilma,
alta ilma, pealta päeva,
kirju pilve keske'elta,
valgepilvede vahelta,
5 sinipilvede seasta.

Läksin kuuda kuulatama,
päeva varjult vaatama:
kas see kuu oli õlut teinud,
päe oli virret veeretanud?

3.

10 Kuu see mängis kupudega,
ehavalge helmestega,
päävavalge pärreldega,
sõel see mängis sörmustega.

15 Taevas tantsis, maa mürises,
vikerkaar löi viiulid.

Audru. H II 19, 850 (2). 1889.

1063. KUU MÄNGIB KUDRESTEGA.

2180

Lähme, hellad, käime, kullad,
lähme, hellad, öövalulla,
käime, kullad, kuuvalulla,
sõsarad, sõlevalulla,
5 emahelme ilulla,
pärjed, päevapaiste'ella!

Kuu ei riku kuue toime,

1.

päeva'i riku pärja kirja,
iha hõbehelme'eida.

10 Kuu meil mängib kudrustella,
päeva mängib pärlidella,
iha hõbehelimestella

Haljala. H IV 1, 57 (11). 1888.

2181

Kohe lähme vasta ööda,
vasta ööda, vasta kuuda,
vasta pilgasta pimedäd,
vasta eha helkimista,
5 vasta kuu kukumista?

Kuu mängib kudrustega,
päe mängib pärlitegä,

2.

eha hõbehelmedegä.

10 Pimedässe jäeme, käeme,
videvikku viibisime:
videvikku viib meid poissi,
pimedässe petäb peigu.

Kolga-Jaani. H III 14, 746 (16). 1891.

1064. IMEMAA.

A. Kus kused kulda söövad.

2182

Neiukene noorekene,
lääme ärä siita maalta,

1.

siita maalta sinna maale,
kus ne kuke kulda sööva,

⁵ kuke kulda, kana karda,
mehiku meie rahada,

haned haljasta hõbedad,
varesed jo vana vaske!

Paistu. H III 6, 828 (6). 1889.

A 2.

2183

Õekene hellakene,
milla meie sinna saame,
kus need kuked kulda koovad,
kanad karda kõerutavad,
⁵ haned haljasta hõbedad,
pardid pajukoore vetta?

¹⁰ rubla maksis ruunapaari,
vana taader varsapaari;
rattad rahaga jooksevad,
tel'leotsad tengelpungi,
rummuotsad ruubeltükka.

Kus on odav osta kaupa:

Laiuse. EKS 8°2, 771 (7). 1880.

A 3.

2184

Sõua, laeva, jõua, laeva!
Sõua, laeva, senna maale,
kusa need kuked kulda söövad
ja need kanad karda joovad,
⁵ haned haljasta hõbedad,

siad selgeda tinada;
kusa pole kuulda kukehäält,
äi nõdra lapse nutuhäält!

Pöide. H III 12, 713 (7). 1891.

A 4.

2185

Lääme, lääme, käime, käime,
konas kävven sinna saame,
kos ne kuuse kullendase,
haava noore hallendase,
⁵ lepa sirge sinitse!

¹⁰ kure kulda, kana karda,
lõokese lõmmelehti,
pääsukese pähkemiti!

Kos om puutse pullisarve,
linaluutse lehmasarve,
hõbedase õhvisarve!

¹⁵ Kos om hiire härja suuru,
ritske rebase suurutse,
kesäparmu kitse suuru!

Kos ne kure kulda söövä,

Kanepi. H III 26, 305 (1). 1895.

B. Kus need kuused kullendavad.

1.

2186

Lähme, lähme, saame, saame,
millas me saame sinna maale,
kus need kuused kullendavad,
aruhaavad haljendavad,
⁵ kased kaunisti kasuvad,
pajud paksu lehti löövad,

uad aga uhkeid õisa täis,
hersed endid valmistavad,
kapsad päida käärivad!

Tori. H II 21, 550 (15). 1890.

2187

Lähme, lähme, käime, käime,
 millas meie käies sinna saame,
 kus need kuused kollendavad,
 haavad noored haljendavad,
 5 lepad sirge'ed sinavad,
 kased valge'ed valuvad!
 Lepal sini uusi kuube,

2188

Lähme, lähme, käime, käime,
 lähme ära siita maalta,
 siita maalta sinna maale,
 kus need kuused kõllendavad,
 5 haavad noored haljendavad,
 kased valged valuvad,
 lepad sirged sinavad!

Sääl on kuked kuldaharja,
 sääl on kanad kardaharja,
 10 sääl meid kullaks kutsutakse,
 hõbedaks meid hõigatakse;
 siin meid ära sõimatakse,
 laisaks maidaks laidetakse,
 valgeks vaseks vaagutakse.
 15 Ei maksa marja-vetta,

2189

Lääme ära, mo sösara,
 lääme ära siita maalta,
 siita maalta sinna maale,
 kun nii kuuse kulda joosen,
 5 haava hal'lasta hõbeda,

2190

Millas meie sinna saame,
 sinna saame, sinna jääme,
 kus on tuul toa teinud,
 vesi palgid veeretanud,
 5 sadu seinad sammeldanud,

B 2.

pajul paadid säärepaelad,
 kasel karratud kasukas,
 10 kuusel kullatud kübara,
 männal märga mütsikene.

Suure-Jaani. H II 26, 312 (25). 1889.

B 3.

kevadista käte-vetta,
 suista sukaloputesta.

Lähme, lähme, käime, käime,
 lähme ära siita maalta,
 20 siita maalta sinna maale!

Kus me lähme, õekene,
 kus me lähme vasta ööda?
 Öö on pikka ja pimedas,
 taevas laia ja lageda,
 25 ees oli pikka peurumetsa,
 taga laia laua metsa,
 keskel keeru loogapuu metsa.

Saarde. EKS 4^o3, 69/70 (11). 1876.

B 4.

kuuse kulda, kase karda,
 lepa tilguva tinada!

Nõo. H III 10, 231/2 (2). 1891.

C. Lähme tuulest toa poole.

udu siadnud ukсед ette,
 lumi lõõnud lukud külge!

Kadrina. H I 1, 67 (22). 1888.

D. Kus on hiired härja suuru.

2191

1.

2191

Lähme, lähme, käime, käime,
kunas käies sinna saame,
kus on hiired härja suuru,
rotid noore ruuna suuru,
⁵ kesaparmud pardi suuru!

Halliste. H III 13, 761 (12). 1893.

D 2.

2192

Lähme, lähme, käime, käime,
millal meie sinna saame,
kust saab lepest leiba süia,
kadakast saab kalja juua;
⁵ kus on hiire härja suurus,

orava on hobuse suurus,
nirk oli nelja neiu suurus,
kirp oli kirju koera suurus!

Haljala. H I 5, 90 (271). 1894.

E. Kus loomad töö teevad.

1.

2193

Lähme, lähme, käime, käime,
käime teeda tipulista,
maada maksakarvalista,
rohelist, roosilista,
⁵ kunni saame sinna maale,
kus need hiired heina teevad,
nirgid heina niidavada,

loogaküüned loogu võtvad,
saaniaesad saada veavad!
¹⁰ Neid ei söönud härra hallid,
härra hallid, kroonu kõrvid,
neid sõid mõisa teotülbid.

Kose. H I 7, 106 (15). 1894.

E 2.

2194

Jõuaks, jõuaks sõnna maale,
kus need nirgid heina niitsid,
loogaküüned loogu võtsid,
aidanurgad saadi panid.

⁵ Head aga ilmad kuivatanud,
paradad ilmad paigale pannud!

Risti. H I 4, 134 (11). 1875.

2195

F. Sinna, kus kurg elanud.

Lähme me sinna elama,
kus on kuu olnud kurje,
aasta hani elanud,
päeva part on peperdanud!

5 Sinna jäenud kure kuube,
kure kuube, laia rüüdi,

hane hallid säärepaelad,
pardi peenike palakas.

Väike-Maarja. H III 17, 196 (24).
1894.

2196

G. Kus ei kuule kukehäält.

Lääme ärä, sõtsikene,
lääme ärä siita maalta,
siita maalta, siita poolta,
siita kurjasta kurusta,
5 ölesta rahva'esta,
siita maalta sinna maale,
kunes änäp tööd ei tetä,
tööd ei tetä, vaeva'i nätä,
kun ei kuule kukehäält
10 ega linnu lauluhäält,

tõise talu tõlvahäält,
kurikide kompsimista!

Kunes kuke kulda sööve,
kuke kulda, kana karda,
15 hani hal'lasta hõbeda.

Kun ei kolgite linuje
ega ei kaia kanepita —
pannas meid padjule magame,
ahju pääle haudumaie!

Karksi. H II 42, 665 (34). 1891.

2197

H. Kus siidised sulased.

Vellekene hellakene,
lääme ära siita maalta,
siita maalta sinna maale,
ko om siiditse sulase,
5 kalevitse karjalatse,

hõbedatse aiavitsa,
kikas kirgse kuldaharja,
kana kaagut' vaskikaala!

Tartumaa. H I 3, 630 (9). 1891.

2198

I. Kus on kuldsed äiatoolid.

Lähme, hellad, käime, kullad,
lähme, hellad, õovalula,
käime, kullad, kuuvalula,
ema helmeste valula,
5 venna valjaste valula!

Lähme ikka sinna maale,
kus meid kullaks kutsutakse,
hõbedaks meid hõigatakse!

Seäl on kulda äiatooli,

10 hõbedane ämmatooli,
kadakane kaasalauda,
pädakane peiopenki,
õnapuine pruuditooli.

Seäl meid kullaks kutsutakse,
15 hõbedaks meid hõigatakse!

Pärnu. ÕES EK 80, 10/1 (11). 1844.

1. 2199
- Oh imeta, oh imeta,
mis nägin mina imeta
ollessana, käiessana:
tüdrukud tegid regeda,
6 mehed seadsid sepikuida,
poisid pookeda kudusid.
Härjad haukusid oraksel,
koerad kündsid kütismaida.
- Taevas tantsis, maa mürises,
10 taevatähed löid täringid,
vikerkaar löi viulida,
kuu löi kuldarõngaida,
päev löi hõbepärrelida.
- Iisaku. H III 1, 502 (5). 1890.
2. 2200
- Oi imeta, vai imeta,
mis nägin Näu küllassa:
härjad hauksid, koerad kündsid,
naine tuhnis vainu alla,
5 siga aga sõtkus sepikuida.
Kervel maada künneti,
sahkal puida raiuti,
- ämber pudru keedeti,
kattal vetta kanneti.
10 Lammas läks laudile munele,
kana tõi kaksi tallekest,
hobu tõi härrikvasika,
lehm tõi laugu täkukese.
- Viru-Jaagupi. H II 65, 45 (3). 1894.
3. 2201
- Sie on muodi meie muale,
sie taba meie talusse:
siga kündis, kuer äästas,
lammas hunti hammustelleb,
5 kana kullida kisuksi.
Siga sõitis, sõlg oli rinnassa,
- kuera kõndis, kruon oli piassa,
kitsel kribinad jalassa,
lambal laiad labajalad.
- Kadrina. H II 46, 591 (7). 1895.
4. 2202
- Oi imeta, oi imeta!
Ei ole näenud imeta,
mis nägin Nao küllassa:
härjad hauksid, koerad kündsid,
5 härjad hauksid istakille,
koerad kündsid kükakille.
Lammas läks laudile munele,
kana tõi kaksi tallekesta,
hobu tõi halli vasika,
90 lehm tõi laugu täkukese.
Tüdrukud tegid regesid,
vanad naesed vankerida,
- mehed metsassa magasid,
poisid putru poputasid.
15 Olen mina mõnda mõisat käenud
ja ka mõnda imet näenud,
põle mina seda imet näenud,
mis mina nägin Nõmme mõisas:
kilter kündis ja siga sundis,
20 kubjas haukus hange otses,
koer käis, suapad jalas,
vasikas tantsis vaskses kingis!
- Põltsamaa. H II 59, 615/6 (3). 1896.

2203

Kui ma tulin kõrtsist väl'la,
 siis ma nägin mitu nal'la:
 jõed ja ojad joosid ümmer,
 kapsaaed löi kummuli;
 5 härjad hauksid, koerad kündsid,
 lammas läks laudile munele,

2204

Lääme, lääme Läänemaale,
 millal saame Saaremaale!
 Saaremaal sada imeta,
 iga ime isemoodu:
 5 härjad haukvad, koerad kündvad,
 lehmi sarvist lüpsetakse,
 lehm toob laugi täkukese,

2205

Ollime vaesed teedekäijad,
 teedekäijad, maademõõtjad.
 Tüki käisim' Türgi teeda,
 natukese Narvamaada,
 5 poole versta Poolamaada,
 sada sülda Saksa teeda.
 Öde mulle keetis õunaleenta,
 vend aga värsket räime leenta.
 Sõitsin tüki, jälle tüki,
 10 poole versta Poolamaada,
 sada versta Saksamaada —
 ei näinud seda imeta,
 mis nägim' Näu külassa.
 Lüksim' imet vaatamaie,

2206

Voi imeta, voi imeta,
 mis mina nägin imeta:
 siga oli tööl ja mõök oli vöö,
 kassil olid kannused jalasse,
 5 parmuli oli hää pannalvöö.
 Lammas läks laudile munele,

5.

kana tõi kaks tallekesta,
 hobu härivassika,
 lehm tõi lehtelauku täku.

Pärnu. H II 20, 288/9 (6). 1889.

6.

hobu toob härvasika,
 lammas läb laudile munele,
 10 kana toob kaksitallekesed.

Suure-Jaani. EKS 4^o3, 420/1 (11). 1876.

7.

15 turul jäi tulipunane,
 aleville hallikene.

Siga tegi tööd ja mõök oli vöö,
 kahed kannused jalassa,
 kahed ollid kirjad kannustessa;
 20 härjad hauksid hange otsas,
 koerad kündsid kütismaida,
 tüdrukud tegid regisid,
 naesed raidsid rattapuida,
 mehed kõndsid kõrtsiteeda,
 25 poisid põlvil põõsastessa.

Viljandimaa. EKS 4^o4, 312/3 (7). 1876—81 (?).

8.

kanal oli kaks tallekesi,
 härg oli karjas, kamsen seljas,
 nirki-kärpa nirutasid
 10 teine teisel pool jõgeda.

Viljandi H III 7, 106 (65). 1888—89.

Kõnssi mina kõrki teeda,
marse mina marka maada,
saie suurile talule.

õuven hõpet hõõruti,
kuan kulda keedeti,
vainul vaske valati.

Mes säääl talul tettanessi?

⁵ Taren hõpet tambiti,

Puhja. H II 30, 19 (10). 1889.

1067. MUSTAD MUNDRISE.

2208

Olem' aga mehed, ostan' aga
mustad,
panem' aga mustad munderisse,
saani laugud sadulasse,
kimlid kena valjastesse,

¹⁵ ruunad rublatükkidesse,
kõrvid karunahkadesse,
hallid hõbehelmestesse!

Ridala. ERA II 30, 275 (4). 1921.

1068. SÕIDA, HOBU!

1.

Hüppa, halli, kõpsi, kõrbi,
veereta, veripunane,
lase jalga, lehtelauku!

videviku vaheltagi,
lähme eha ehtimaie,
helmekordi seademaie

⁵ Sõida läbi koidukeeru,
kulda koidu keske'elta,

Kose. H II 16, 84 (84). 1885—87.

2.

Sõida, sõida, hallikene,
krõpsi, kulla kõrvikene,
viereta, veripunane,
lase käia, laugukene!

ehavalgesta emale:
kodu linad, kodu kaerad,
kodu rokka mookkamüeda.

⁵ Sõida koidusta kodoje,

Jõhvi. EÜS VI 1075/6 (240). 1909.

1069. TIKSUB TINANE SAAN.

2211

Läen läbi lehitse metsa,
puen puasitse tänava.

Mõtlen tee tiksumaie,
teerajad raksumaie.

⁵ Ei aga tiksu teekene
ega raksu rajakene.

Tiksub mul tinane suani,
raksuvad rahased rangid,
helgib helmine hobune.

Järva-Jaani. H I 1, 160 (46). 1888.

Sõitsin, sõitsin tüki teeda,
tüki teeda, margi maada,
lipu liivast tammeteeda.

Küla astus aia pääle,
5 lapsed laastumäela,
poisid puurida pääle.
Mõtlesid sõja sõitlevat,

vene väe vehkelevat.

Ei siin sõida sõjamehed,
10 vehkele siin vene vägi —
siin sõidab sõsardehulka,
vehkleb siin vendehulka.

Häädemeeste. H III 24, 73 (7). 1895.

1071. TORE SÕIT.

2213

Läheme läbi külada:
helgib helmine hobuda,
paugub puasine tänava,
raksuvad ka raudsed rangid.

5 Kägu kukub loogassagi,

1.

halli lindu aisallagi,
peasuke pialaella,
värbu laulab vankerilla.

Ambla. H II 14, 165 (40). 1889.

2214

Lõksus looka kuldaküisi,
helkis helmine hobune,
paukus paasine tänava:
alt mina sõitsin halli ilma,
5 läbi viie vikerkaare,
kuue koidu keske'elta.

2.

Tuld lõivad hobuse jalad,
sädemeida sälu sääred
minu, hella sõitadessa,
10 käiessa käbikübara!

Tallinn. H, R 3, 469. 1888.

2215

Lääme soile sõitamaie,
aruteeda aelegaie!

Tulda leiva ratsu turja,
sädemeid leiv ratsu sääre,
5 lakka laiasse rahasse,

3.

hännä häani taaderesse,
jalakondsa kopikisse.

Halliste. H II 22, 116 (49). 1888.

2216

Sõidame silda sinista,
maada marjavarsi mööda,
all meil ostetu hobune,

4.

pääl meil oli luune looka,
5 luune looka, jõhvi ohja.

Ohja meil putva uibi'ise,

päitse pärnapõõsastesse,
kägu meil kukub looga päälä,

hallilindu aisa päälä,
10 sisask siiditutu päälä.

Paistu. E 8311 (6). 1893.

5.

2217

Söötšin halli, jootsin halli,
läksin halli sõitemaie
kuu viluda, maa viluda,
taevatähtede iluda.

5 Silisime hooste silmad,
kuldasime hooste kulmud,
sammetist oli pere saani,
kalevist ratsasadula,

naeste narmust piitsuke.

10 Tuhat oli neidusi toa ees,
tuhat oli neidusi toa taga,
kõik vähemad, kõik ehivad,
kellel põld kulla kuulajaida,
hellal eesta seisijaida.

Jõelähtme. H II 17, 396 (11). 1889.

1072. PÄIKE OHJE PÄÄSTMA.

2218

Meil aga meestel, meil aga meestel, meil aga meestel mõegad vöölla;
poisikestel, poisikestel, poisikestel poogad vöölla;
noordel meestel, noordel meestel, noordel meestel noodad vöölla;
minu peiul, minu peiul, minu peiul pannel vöölla.

5 Joodab joonella, joodab joonella, joodab joonella hoosta;
saadab soonel, saadab soonel, saadab soonel suksukesta;
viskab ohjad, viskab ohjad, viskab ohjad õunapuie;
päitsed pääva, päitsed pääva, päitsed pääva samba'ae;
kutsub kuu, kutsub kuu, kutsub kuu korjamaie;

10 kutsub pääva, kutsub pääva, kutsub pääva päästamaie;
tähe noori, tähe noori, tähe noori nõudemaie.

Kuu hüüdis, kuu hüüdis, kuu hüüdis: «Ei ma kuule!»
Pääv aga hüüdis, pääv aga hüüdis, pääv aga hüüdis: «Ei ma pääse!»
Tähe noori, tähe noori, tähe noori: «Ei ma nõua!»

15 Kuu mängib, kuu mängib, kuu mängib kuldadega;
pääv aga mängib, pääv aga mängib, pääv aga mängib pärlistega;
tähe hõbe-, tähe hõbe-, tähe hõbehelimestega.

Haljala. H III 12, 182/3 (5). 1891.

1073. EHMUNUD HOBU.

2219

Lääme sedä tetu tiide,
seda raiutu raduje!

Tii om pika, laas om laia,
tii om pikka ja mudane,

5 laas om laia ja lögäne,
tii om pikka minne'enna;
laas om laia käie'enna.

Tiil om mitu hirmutseta,
raal om mitu raputseta:
10 teder hirmuti tiile,
partsi raputi raale,
sinisarvi saarikunna,
mõtus mõtsa keske'ella,
kuldasarvi kuusikunna,
15 vahasarvi varikunna.

Me esäl hellä hobese,
me vellel virga varsa —
visas velle vitsikusse,
kübar kulda kuusikusse,

20 esi alta haavikusse.

Veli tahts raiu ratsu päada,
hukade hüvä hobesta.

Kes sii manu keelu kiili,
keelu kiili, kahju kaitsi?

25 Sõdse manu keelu kiili,
keelu kiili, kahju kaitsi:

«Oh mu nuuri vellekene,
ära sa raiu ratsu päada,
hukade hüvä hobesta!

30 Vii sa ratsu Vil'ländisse,
ratsust saat sada rahada,
tutust kullatukmeida!»

Karksi. H II 42, 644/6 (22). 1891.

2220

1074. PÜHAPÄEVAL EHITULT KIRIKUSSE.

Öekene, Annekene,
lähme pühapäev kiriku
teine teise hobusega!

Halli mina andsin Anne kätte,
5 võigu võtsin enese sõita.

Halli aisad vahterased,

peas oli poemütsi,
tanu Tal'na tornikirja,
sukad jalgas suhkrukirja.

Vändra. H III 19, 228 (3). 1895.

2221

1075. ÄRA JOO JÖEST!

Kui sa üle Narva läät —
ära Narvast vettä joogu,
Narv om täüs naistepäid!

5 Kui sa üle Tüürnü läät —
ära Tüürnüst vettä joogu,
Tüürn om täüs tütrikupäid!

Kui sa üle Koigu läät —
ära Koigust vettä joogu,
Koik om täüs kooljaluid!

Otepää. H III 28, 513/4 (33). 1896.

1076. POSTIVEDAJA.

1.

2222 Oh ma vaene teedetönki,
teedetönki, maademarssi,

kihelkonna kirjakandja,
raamadude rakendaja!

⁷⁵ Sui ma soidan sooda mööda,
talve marsin maada mööda,
kevade kesapõldu mööda,
sügise suurta sööti mööda.
Sui ma sõidan sokkudega,

2.

2223

Oh mina vaene teedekäija,
teedekäija, maademarsja,
saksa askele ajaja,
Riia raamatu vedaja,
⁵ Poola posti kandija!
Käisin tüki Turjamaada,
veidikese Venemaada,

3.

2224

Kõrtsimees minda kõneli,
kõrtsinaene naeris minda:
ütel kõrtsijoodikusse,
kõrtsilingi liigutajas,
⁷⁵ kõrtsiukse uinutajas,
kõrtsi põhu põkertajas!
Ei, ma ei ole kõrtsijoodik,
kõrtsijoodik, kõrtsisöödik,
kõrtsilingi liigutaja,

¹⁰ talve tantsin täkkudega,
kevade kena reega,
sügise seakünaga.

Haljala. H III 2, 145/6 (5). 1889.

natukese Narvamaada,
poole versta Poolamaada.

¹⁰ Virus käisin viisudega,
Harjus halva pastaldegga,
säält sain saabaste järele.

Viljandi. H II 26, 163 (7). 1889.

¹⁰ kõrtsiukse uinutaja,
kõrtsi põhu põkertaja.

Ma vaene teekäija,
Vene raamatu vedaja,
Poola posti kirjutaja!

Viljandimaa. EKS 4°3, 560/1 (34).
1872.

TALUPOISS LINNAS

2225

1077. HOBU EI VÄSI LINNATEEL.

Sõitsin pikka linnateeda,
mõttelikku mõisateeda,
noppelikku Narva teeda.

Ei meie hobu väsinud,
5 ei meie regi lagunud,
ei meil ratas rammistanud,
telg ei jäänud teede peale.

Kui me kõrtsi sisse lähme:

seal on viinavõttemine,
10 õlle väljaostmine.

Hulgal sööme, hulgal joome,
ükski maksame rahada.

Väike-Maarja. EÜS VII 1866 (54).
1910.

1078. LINN PAISTAB.

2226

1.

Aiu-raiu, vabrik paistab,
kodaniku korsten suitseb,
linna-aiad haljendavad,

saunakatuksed kumavad,
5 sitasõnikud sinavad.

Väike-Maarja. EÜS VII 2022/3 (246).
1910.

2227

2.

Vaat-vat-vat, vabrik paistab,
kodaniku korsten suitseb,
linna-aknad haljendavad,
mustad müürid mürisevad,
5 valgled müürid valgendavad.

Homme hulgun uulitsal
ja tunahomme turu peal.

Turu mina pane tuiskama,
alevid panen hulkuma,
10 linnanurgad nuttema,
sada sauna suitsema.

Keila. H I 5, 125 (2). 1894.

Tegin mina vaka vaagenida,
kilimitu külpisida,
läksin linna kaubale.

Siis sain turult tulema,
5 alevista sain ajama:

turu jäi tudisema,
alev jäi haletsemaie,
linnamüürid müksimaie.

Kuusalu. H II 34, 530 (119). 1892.

1080. JU TURUL TUNTI.

2229

Lätsi liina ma libisi,
kalaranda ma kabisi,
sõi ma sõbral, jõi ma sõbral,
osti sõbralt sörmussid,
5 turu päält tubakut,
poodipoisilt poole punda.

Jo mu, jo mu, vennikene,
jo mu turun tundanessa,
alevin taga aeti,
10 uulitsen oma võeti,

võsu veeren löödi vitsu,
nabre veeren napsiti.

Las jalga kävvä tädile,
sääl saa suuda soojutelle,
15 keeleperrä pehmitelle!

Külä Matsilt sai kübare,
Muru mõisast musta märsi.

Helme. H II 24, 521 (321). 1887—89.

1081. POED PUHTAKS OSTETUD.

2230

Läksin linna linnukene,
turu peale tuvikene.

Ostsin poe puhtaesse,
linnapaiga paljaesse.

5 Linnasaksad saagutaside:
«Kust see santi siia saanud,
kes ostab poe puhtaesse,
linnapaiga paljaesse?»

Mina vastu valjumine:
10 «Olen meesi marjamaalt,
marjamaalta, kaugelt maalta.
Tibu mul tiksud, raha mul raksub,
tibu mul tiksud taskuessa,
raha mul raksub puusa peala,
15 kübar mul Kungla kullasta,
paela peala päiksekiirist.

Kus ma lähen — taevas läigib,

kus ma kõnnin — põrand kõigub.

20 Kus ma piitsa laksutellen —
sinna laksud laata laia.

Kus ma kübart kergitellen —
sinna kirik kerkinessa.

Mul on eessa hiirukene,
vanger taha taaderine.

25 Hiiru hirnub mul ehena:
hiiru ei hirnu heinasida
ega ei karju kaerasida —
hiiru hirnub istujada,
karjub pealekargajada!»

30 Nüüd ma sõidan, hellad vennad,
sõidan seda tehtud teeda,
seda raiutud radada,
kust olid isad enne käinud,
enne käinud, jäljed jätnud.

35 Mis neil jäenud jälgedesse?
Kuld neil jäenud jälgedesse,
hõbe sammusse sadanud.

Mul on rinnas Riia preesi,
mul on kaelas kallis rätti.

40 Läksin mäele mängimaie,
kuldakera kukutama,
hõbeõuna veeretama.

Kus see kera kukkunesse,
hõbeõuna veerenesse?

45 Kera kukkus kuusikusse,

hõbeõuna põesikusse.
Läksin kera kuulamaie,
hõbeõuna hõikamaie.

Tute tütreid tulivad,

50 Harju neiud nägivad:

«Oleks see meesi minu olema —
siis ma seisaks söömatagi,
talve tangu maitsemata,
aasta ilma ivatagi!»

Paistu. H II 25, 995/7 (5). 1889.

2231

1082. LINNAS HOBUST OTSIMAS.

Ma lään linna liksatelles
ja lään randa raksatelles.
Ei ma linnassa tereta,
alevis ei anna kätta.

5 Küll mind vuatsid linnasaksad,
mõned muagi mõisnikud:
«Kas on sie Kuramua kuningas
või on päris Pärnu härra,
et ta linnas ei tereta,

10 alevis ei anna kätta?»

Mina küll kuulen, kosten vasta:

«Oh te lollid linnasaksad,
ei tunne tiupoissi

ega vaesta vaimulasta!

15 Ma otsin oma huosta —
hobupäitsed mu piussa,
varsaval'lad kaendelassa.»

Ambla. H II 14, 13/4 (14). 1888.

2232

1083. LINNAS PEETAKSE SAKSAKS.

Ma tegin odrad ojasse,
kaerad jõekalda'asse,
rukkid kõrvekuusikusse!

5 Hobu sõi odrad ojasta,
karu sõi kaerad kalda'asta,
härg sõi rukkid kuusikusta.

Mina hobu müügemaie,
härگا ära tappemaie,
karu maha laskemaie.

10 Hobust sain raha odava,
härjast sain liha vägeva,
karust sain maani kasuka.

Läksin linna reisimaie,
Paide patsaseerimaie.

15 Linna hilbakad imetsid:

«Kust sie saks on siie saanud:
kas on mõnda mõisenikku
vai on väehärra poiga?»

20 «Ei ole mõnda mõisenikku

ega väehärra poiga!

Mina vaine vabatmehe poiga,
vaese saunanaise poiga!»

Jõhvi. EÜS VI 1154 (41). 1908.

1084. MIS IMET LINNAS NÄGIN-TEGIN.

1.

2233

Voi imeta, voi jämeta,
mis ma täna linnas nägin,
linnas nägin, linnas tegin:
panin mina turu tuiskamaie,
5 uulitsed udu sadama,
turunaesed tuiskamaie,
saianaised sarjamaie —
turunaese ei tunne munda,
saianaene'i saa aruda!

10 Voi imeta, voi jämeta,
mis ma täna linnas nägin,
linnas nägin, linnas tegin:
harakul habe aeti,
pääsul pää põeti,
15 varesel vammus võeti,
lõo munad lõigatie!
Tarvastu. H III 6, 197 (7). 1888.

2.

2234

Läksin Viiburi linna alla.
Seal ma tegin teise tembu:
tegin linna liiva jooksuma,
uulitsad udu sadama,
5 saksad sõitu ruttu lööma,
alevist rahvas ajama.
Poepoisid said punuma,
lihunikud lippamaie.

15 merihärga mõurgumaie,
heering hakkas hilberdama,
silgud tündris siputama:
silgud tegid silpa-solpa,
kilusilgud kilpa-kolpa,
suured silgud solpa-solpa,
kamelid löid kaksi-laksi.

10 Mis trummid turula hüüab
ja sarve sadamas karjub?
Siis hakkas meri mürama,

Harju-Jaani. H III 23, 395/6 (10).
1896.

1085. LINNAS TÜLI TEGEMAS.

2235

Juhan, julge poisikene,
läits timä liina lipsatia,
tulli vällä välgatia:
purus lei timä poodipoisi,
5 otseli oma emända,

perseli pereemända,
kükili külavanemba!

Otepää. H II 31, 602 (61). 1889.

1086. LINNAST PÖGENEMAS.

1.

2236

Olin aga linnas, käisin linnas;
tegin aga linnas kolmed kurjad,
kolmed kurjad, neljad naljad:
painasin pagarinaise,
5 pistsin piimaneitsikese.

10 Siis sain, vaenemeese, vaduma,
pikapükksi-meese, prügama.
Linna liiv jäi liikumaie,
Vene turu tudisemaie.
Trambärgis taga aeti,

Läsnamäelt läbi pugessin.
Tondil tuppa kutsutie,
Irus minda irvitati;
Kärmu teisele käele,
15 Liivakandil ma lisisin,
Pajus mind palju peeti,
Kostiveres ma kohendin,
Koozil kooki annetie;
Koeraloogalt võtin looga,
20 Käänikul käe põletin,
Kaberlas sain kapsaleenta;
Haavakannul ma austin,
Lavil minda laidetie,
Valklas minda vaadatie,
25 Kiius minda kiidetie,
Kuusalus kurjaks peeti,
Turult ma tubakat võtin;
Santojal saia söödetie,
Niidul niitiije keriti,
30 Jõelehtmel lasksin traavi,
Kahalas mind katsutie,

2237

Lükatis ma lüpsin lehmad,
Kivilus keetsin pudru,
Nipil seal mind nipeldati,
Takul mind taga aeti,
5 Käpal seal mind kätte soadi.

Kalesi ära põlegu,
Atla kõrts see hallitagu,
Kruusiaugu kuivetagu!
Kulle kõrtsu kustutati,
10 Lagedil olid laiad uksed,
Sootevahel soojad õlled,
mää peal kõrtsus mängiti
ja torupillil tantsiti.

Siis tegin linnas mõnda kurja,
15 mõnda kurja, kolme kurja:
ümber lükkan saksa soanid,
kummuli kuningatõlla,
ringi löin linna-uksed,
pulka panin poeväravad.

20 Siis sain linnast lippamaie,

Männiku-otsas mängud hüidsid,
Tõldjõel õige tõeste,
Ojamäel hoosta joodin,
35 Valgejõel varu pidasin,
Hõbedast läbi pugessin,
Katkul minda katsutie,
Loobus minda loobitie,
Pressil minda petetie,
40 Viitnale sain viisumaie.
Siit ma Vatkuje vajusin,
Vaalumäele, vasemäele,
Vinnimäele, viinamäele.
Sealt ma Undlaje ujusin,
45 Kruusimäele, kullamäele,
Päril veel taga päriti.
Siit sain kalli Kausta niitu.

Tere nüüd, Esku, tunne, Esku,
kas on Esku endisella,
50 vana kui Esku vaskisella?

Kadrina. E 34629/31 (2). 1897.

2.

alevikust ajamaie:
Liiva kõrts jäi linna poole,
Laasnamäel ma lasksin jala,
Soopeal lakka kinnitasin,
25 Tondil võtsin toobi õlut.
Irus hoosta hingaldasin,
Kärmul käsi soendasin,
Liivakandil liigutasin,
Pajul piitsa plaksutasin,
30 Kostivere kostis vastu.

Külakõrtsus üteldi,
et mind Nipil nipeldi.
Kokil sõin ma koorikooki,
Tuhall seal ma hoosta jootsin,
35 Soodlast sain ma sortsi naese,
Rauaojalt raasukese,
Pilapajult pisukese!

Jüri. H IV 1, 756/7 (3). 1891.

VI. LAULUD ELU HOOLEST JA MUREST

Regivärsilise laulurepertuaaria on rida väikesi, ent kindlalt kindlalt ja äärmiselt iseseisva laulurepertuaaria, mis on (või peaks) paigutada suurese teemaalilistesse gruppidesse (laulud juulil -- peatükkidesse). Niiult on nad kas kurtsused-halastused («Müra» ja «Õnnetused»), «Kasvatuse ajajatu», «Müra», «Suure» või õpetused-õigused («Tõekus ja laiskus», «Väsimus ja puhkus», «Lain, tüü, rüü»), enamasti abstraktset laulu. Parast asjatut keegi neid rühmi ja rühmadeid seotada võiks kindlalt teemaringiga -- kui nad paratamatult teoksiks kipuvad jääma -- koostada need kooskõlas peatükki ja seigut, et see omamoodi ühtia moodustab ühiselt ühe kokkuvõetava laulurepertuaaria. Hooldimata mõningast heterogeensusest ja Nukumistest teiste laulurepertuaaridega on peatükki küllalt terviklik, et õigustada oma olemasolu.

Sin esitatav laulumaterjal on ainult huvitav ja otseselt lugemine. Me saame ülevaate rahva esilistest normidest ning teokspidamisest, eriliselt ja seda et paku küll tööle õigustavad ning muutuvad laulud, ent lähelepanu vääril näitaks teravalt, et need ei ole andmata mõõdumise terav taunimine. Otses üllatavalt mõjub laulu ja klaviiriga väljastamise järel tein («Müra» ja «Õnnetused»). Märkimisväärne on, et sageli esineb laimatus ning ja karmust, mis ja teiseks näib, teks ole seda mõeldi üllatavalt meile vabemas kirjanduseski. Ihtesiti on see muljetes küllalt õigustatav terav peatükki.

Väga sügavalt on üheksa teine pool, kus kõnelektorid muutuvad «elul ja rõhust murest, kaevamisest ning tundmist arstid tunde intensiivsus, mis avastub eriliselt kulundites valitud ning lihtsustatud sõnades. Mõningad sellel osal esitatud laulud kuuluvad regivärsilise rahvalaule paratavalt.

Selle peatükki koostamisel on eri alarühmade puhul lähtunud erinevalt materjaliloluist laulurepertuaaria («Tõekus ja laiskus», «Väsimus ja puhkus», «Õnnetused» ning «Lain, tüü, rüü») on koostatud pehmeliselt sama laulurepertuaaria «õnnetused» («Õnnetused» ja «Õnnetused»). Rühmade «Vargus», «Müra» ja «Kasvatuse ajajatu» on koostatud kogude EKS, II

Regivärsilises laulurepertuaaris on rida väikesi, ent kindlapiirilisi ja omaette iseseisva ilmega laulurühmi, mida on raske paigutada suurtesse temaatilistesse gruppidesse (antud juhul — peatükkidesse). Sisult on nad kas kurtmised-halamised («Nälg ja õnnetused», «Kasvatus asjatu», «Mure», «Surm») või õpetused-õigustused («Töökus ja laiskus», «Väsimus ja puhkus», «Laim, tüli, riid»), enamasti abstraktset laadi. Pärast asjatut katset neid rühmi ja rühmakesti seostada mõne kindlama teemaringiga — kus nad paratamatult irdosaks kippusid jääma — koondatai nad käesolevasse peatükki Ja selgus, et see omamoodi *varia* moodustab ühiselt üsna kokkukuuluvat laulurühma. Hoolimata mõningast heterogeensusest ja lõikumistest teiste laulurühmadega on peatükk küllalt terviklik, et õigustada oma olemasolu.

Siin esitatav laulumaterjal on sisult huvitav ja otse lugemasundiv. Me saame ülevaate rahva eetilistest normidest ning tõekspidamistest. Eriliselt uudset ei paku küll tööle õhutavad ning manitsevad laulud, ent tähelepanu väärrib näiteks teretamata ning jõudu andmata möödumise terav taunimine. Otse üllatavalt mõjub laimu ja klatši vastu väljaastumise järsk toon («Mida luban laimajale»). Märkimisväärne on, et sageli osutub laimatuks neiu ja laimajaks vana ja laisk naine (eks ole seda motiivi ohtrasti meie vanemas kirjanduseski). Ilmestigi on see muistses külas olnud küllalt terav probleem.

Väga sugestiivne on peatüki teine pool, kus kõneldakse nurjunud elust ja rõhuvast murest. Kaasaelamist ning -tundmist äratav tunde intensiivsus, mis avaldub eredates kujundites, valitud ning lihvitud sõnastuses. Mitmedki selles osas esitatud laulud kuuluvad regivärsilise rahvalaulu paremikku.

Selle peatüki koostamisel on eri alarühmade puhul lähtunud erinevast materjalihulgast. Laulurühmad «Töökus ja laiskus», «Väsimus ja puhkus», «Õpetused» ning «Laim, tüli, riid» on koostatud põhiliselt sama lauluainese alusel mis töölauludki (s. o. H, EÜS ja E kogud). Rühmad «Vargus», «Mure» ja «Kasvatus asjatu» on koostatud kogude EKS, H

ja EÜS põhjal; rühm «Surm» kogude EÜS ja H põhjal. Teistest kogudest ja trükiallikatest on tekste valitud juhuslikult.

Laulurühm «Töökus ja laiskus» on õigeaegselt ahtake. Siia on koondatud abstraktse sisuga, töökust ülistavad ning laiskust pilkavad laulud. Laulude vähesusest ei saa teha sisulisi järeldusi. Peamine hulk töökusest kõnelevaid laule on ju seostatud pulmalauludega (õpetuslaulud mõrsjale). Samuti kohtame selles rühmas esinevaid motiive ka abielulauludes (virk ja laisk naine, laisk mees), pilgetes (rühm «Teie ja meie», ka tüdrukute ja poiste pilked) ning mujalgi. Võib ka täheldada, et peamine didaktika pole esitatud lauludes, vaid vanasõnades. Tüpoloogilisest aspektist lähtudes on enamik selle rühma laule ebapärisvaid, juhuslikud ning improvisatsioonilised arendused.

Laulurühm «Väsimus ja puhkus» on eelmisest terviklikuma ilmega. Siia kuuluvad laulud väsimusest, unest, magamisest ning ärkamisest või äratamisest. Mõningaid eelmise rühma motiive kohtame ka siinsetes lauludes. Teiselt poolt on ristumisi ka hällilauludega («Hulguvad unesulased», «Uni tuleb, öled ölal»). Võiks veel osutada ka löikumisele pulmalauludega («Magama, rahvas!», «Tõuske üles!»). Laulud väsimusest ja une tõrjumisest on tuntud üle maa ning mõned neist on väga populaarsed. Rikas ja mitmekesine on nende pildistik ja poeetiline kujundlikkus. Küll kasutatakse siin vanasõnalist didaktikat («Uni ei anna uuta kuube», «Uni saadab hulkuma»), küll une personifitseerimist («Hulguvad unisulased», «Uni tuleb, öled ölal»), küll vastandamist («Koidu- ja ehatäht», «Õhtu õnnega, hommik hoolega»).

Laulurühmad «Õpetused» ja «Laim, tüli, riid» sisaldavad ühelt poolt manitsusi ning õpetusi käitumise kohta («Puud pole ühepikkused», «Elame ilusti», «Viha võtab vilja», «Ärge verd välja tehke!» jne.), teiselt poolt pilkeid ja sajatusi talurahvale üldiselt omaste tööspidamiste ja eetiliste normide rikkumise puhul («Teretamata möödujale», «Kurja lapse saatus», «Näe, kus näägutaja», «Mida luban laimajale» jne.). Siia on võetud veel mitmesuguseid pilkeid ja sõimulaule.

Kuigi laulud on temaatiliselt ühtekuuluvad ja sisu poolest tihedalt seotud, erineb märgatavalt nende laad. Siin on vanasõnalist didaktikat («Viha võtab vilja»), pulmas kasutatavate õpetuslaulude-laadilisi arendusi («Puud pole ühepikkused»), teravaid pilkeid («Teretamata möödujale»), nõidussõnu meenutavaid sajatusi ning otse manamisi («Kurja lapse saatus», «Mida luban laimajale»), mure- ja vaeslapselauludele liginevaid kurtmisi ja enesehaletsusi («Kõnnib kõnede seas»), mitmesuguseid pilkejorutusi («Naised riidlemas») ja otsest sõimu, sageli päris robustset. Viimastest võib esile tõsta ühelt poolt hilisemal ajal lastelaulun kasutusel olnud nn. nimesõimu (mis on sisult mõnikord küll õige jõhkrad, ent sisaldavad teatavat sõnastuslõbu), teiselt poolt hõimude ja naaberrahvaste pilkeid. Teatavasti oli feodaalses külas taluraha liiku-

mine-läbikäimine piiratud. Kihelkond oli piiriks, mille talurahvas väga harva ületas. Ühe kihelkonna elanikke ühendas ühine rahvariie, keelemurre, tavad, suuline traditsioon jne. Teadagi torkas sel juhul võõra kihelkonna ja eriti teise rahvuse liige riietuse ja muu eripäraga teravalt silma ning äratas paremal juhul heatahtlikku naeru. Sellele puhtvälisele erinevusele võisid lisaks tulla veel mitmed ajaloolised või ühiskondlikud tegurid, mis põhjustasid hõorumisi. Olgu see siis vana ugandlaste ja sakalaste vastuolu või hilisem, XIX sajandil Mulgimaalt lähtunud ekspansioonist põhjustatud vaene talude pärieksostmise ajal (viimane on ainet andnud ka kirjandusele, näit. L. Koidula «Säärase mulgi», J. Kunderi «Mulgi mõistuse ja tartilase tarkuse» jmt. loomisele). Vastavaid pilkelaule on siiski vähe (küll on aga rohkesti naljandeid samal teemal).

Tüpoloogilisest küljest vaadatuna on enamik selles rühmas esitatud laule välja kujunenud ja kindla traditsioonilise ilmega. Sõimu- ja pilkelaulude all on muidugi ohtrasti juhuslikku ning improvisatsioonilist laulumaterjali, nagu see teemat arvestades ootuspärane ongi.

Pisukese alarühma moodustavad laulud näljast ja õnnestusest. Selles on laule toidupuudusest (mis ajaloolaste andmeil oli feodaalses Eesti külas enne kartulikasvatamist krooniline, aga sagedane külaline ka hiljem), loomade poolt tallatud põldudest (siia kuuluksid õigupoolest ka laulud «Vili võetud» — 173, ja «Loomad vilja söönud» — 277), metsloomade poolt murtud karjast või nõiutud karjast ja äpardustest perekonnas. Meeleolult ja laadilt on see väike laulurühm küllaltki kirev. Ühelt poolt tõelisest ahastusmeeleolust kantud tunnete esitamine, teiselt poolt ironilised resp. eneseironilised jorutused («Õnnetused», «Kolmes hädas» jt.). Tüpoloogia on siin kindlapiiriline, tüübid välja kujunenud. Lõikumisi on eeskätt looduslauludega («Loomad söid vilja», samuti laulud hundist). «Nõiutud kari» omab ühismotiive laimaja sajatusega.

Meie mitmekesisises regivärsilises laulurepertuaaris vilksatab siinseal ka mõningaid kerjuselaule. Need on üldiselt haruldased üleskirjutused. On tõenäoline, et kogujad pole seda teemat eriti silmas pidanud. Ka võib olla selleletemalist materjali registreeritud lastelauludena, mistõttu neid on raske üles leida. Kerjamisest kõneldakse ka vastastikustes pilke- ja hurjutuslauludes (vt. «Kerjakotil toidetud»).

Alarühma «Vargus» on koondatud laulud, milles kõneldakse vargast ja vargusest kui ühiskondlikust pahest üldisemas laadis (mõisavargusest kui klassivõitluse avaldusest kõnelevatest lauludest vt. peatükis «Küla ja mõis»). Seesuguseid laule on meie rahvatraditsioonis vähe, nende hulgas on mõningaid sisult raskestiseletatavaid (katkendlikke?) tekste («Viite velle vargile»). Neis kõneldakse hobusevargusest («Minul meel tegi varga'alle», «Varga ja armukese õpetamine»), aidalõhkumistest («Minul meel tegi varga'alle» 2, «Kättemaksuähvardus

vargale», «Varga poomine») ja pisinäppamistest («Hernevaras», «Õuna-varas»). Vargusesse suhtumine on lauluti kahesugune: esiteks — varaste eneste «asjaolusid konstateerivad» laulud ja teiseks — vargust kui pahet hukkamõistvad laulud. Nii räägitakse varga elu rahutusest («Varga hirm»), tema jälitamisest ja tabamisest («Minul meel tegi varga'alle» 1), tema lugupidamatusest ausa töö vastu («Minul meel tegi varga'alle»), näidatakse tihtipeale huumoriküllase situatsioonikujutuse kaudu ka varga kentsakaidki äpardusi («Naine saadab vargile» 1). Teiselt poolt aga kõneldakse varga halvustamisest ja karistamisest («Varga söim», «Kättemaksuähvardus vargale», «Varga poomine»). Laulude hulgas on ka rahvusvaheliselt tuntud ja Eestis omapäraselt välja arendatud «Varga ja armukese õpetamine», mis, eriti armukese õpetamise osas, esindab erilaadilist kahe rahvaluuležanri — naljandi ja regi-värsi — ühendust. Seoseid on laulurühmal mõisavarguse, kosjasõidu- ja abieluteemaliste lauludega, samuti looduslauludega.

Rühma «Kasvatus asjatu» on koondatud l a u l u d, milles kõneldakse kuidagi t ü h j a j o o k s n u d j a n u r j u n u d e l u s t, mis kutsub inimeses esile ahastusmeeleolu. Sisuliselt on need mõnes osas mure- ja kaebelaulud (laulurühma pole senises laululiigitamise praktikas niisugusena esile toodud), milles eluraskuste all looka vajunud inimene esitab küsimuse, miks ta üldse on loodud, üles kasvatatud ja inimeseks saanud, olles õnnetuseks enesele ja teistele («Asjatult loodud», «Kasvatus asjatu», «Kasvas üks ja kangekaelne»). Mõnedes lauludes süüdistatakse oma halvas saatuses vanemaid, et need pole last oodates ja kasvatades täitnud teatavaid õnnetagavaid ja pahatõrjuvaid maagilisi toiminguid («Sündinud madalaks»; vihjeid vastsündinu pesemisel täidetavaile ettevaatusabinõudele vt. laulutüüpides «Halval ajal sündinud», «Kurvaks kasvatanud elu on valmistanud just vanematele («Tugi sai sellel, kes ei tundnud», «Kasvas üks ja kangekaelne», «Mis sai memmele minusta»). Teiselt poolt avaldatakse lootust, et niisugusel halvaks peetud äbarikulgi hakkab kord käsi hästi käima («Hiljuke»). Mitmete siia kuuluvate laulutüüpide ülemaalse leviku ja suure populaarsuse tõttu on laulurühmal rahvatraditsioonis küllalt suur osatähtsus.

Tüpoloogiliselt on siin esitatud laulud küllalt selgepiirilised (kompliteeritum nii sisult kui arvukatelt ristumistelt on «Kasvatus asjatu», ainult motiivina esineb «Põlatud laps»). Peale küllalt arvukate rühmasiseste ristumiste ja põimumiste on laulurühmal sisulisi kokkupuuteid ka mitmete teiste temaatiliste rühmadega, nagu vaeslapse-, mure- ja nekrutilauludega, lauludega rikka ja vaese ning sugulaste vastuoludest, sulase- ja mõisarjalauludega, halavate lapsepõlve- ja abielulauludega ning pulmalauludega.

«Murelaulude» rühma on eraldatud l a u l u d, milles kõneldakse suurest m u r e s t üldinimlikumas, abstraktsemas laadis, määratlemata

konkreetselt muremeeleolu põhjust. Tüüpide arvult ei ole laulurühm kuigi ulatuslik, nn. tekstide absoluutarvudes on aga sellel rühmal regivärsilises laulurepertuaaris küllalt suur erikaal — tänu mitmete siia kuuluvate laulutüüpide ülemaalsele levikule või suurele populaarsusele teatud laulualadel. Tüpoloogilises suhtes kohtame laulurühmas üksikute muremotiivide võrdlemisi vaba ühendamist laulutervikuks tsükliks «Hool ja mure» (olenevalt lauliku repertuaaritundmisest ja muremeeleolu intensiivsusest varieerub laulutekstiti nii laulumotiivide arv kui ka järjestus) ja üksikute murelaulumotiivide laia levikut mitmetes temaatilistes rühmades (eriti motiiv «Nutust järv», mõneti ka «Pisarate veerimine»). Tavalised on murelaulude (*resp.* laulumotiivide) omavahelised liitumised ja põimumised. Temaatilisi lõikumisi on laulurühmal ka lauludega laulust ja laulikust, orjuselauludega, abielulauludega, laulurühmaga «Kasvatus asjatu», vaeslapse- ja lesknaiselauludega.

Viimati mainitud laulurühmadele on murelaulud lähedased ka oma eeleegilise meeolulaadi poolest. Laulude taga tajume suurt, kuid tugeva inimese vaoshoitud ja põhjamaiselt äragi salatud muret («Hool ja mure» 2), mis on leidnud endale väljenduse kunstis. Oma poeetiliselt väljendusrikkuselt ja tundesügavuselt võiksid need laulud (koos vaeslapse- ja lesknaiselauludega) kuuluda meie rahvaeleegia kullafondi. Neid iseloomustab suur konkreetsus inimest vallanud muremeeleolu kujutamisel: mure põhjuseks on mullu tühjendatud murekarikas, muret on musta vedada, mure lendab sülle, õhtul magama minnes visatakse hool õrre peale, mure musta parre peale jne. Isiklik mure saab puhuti suurema reljeefsuse kontrastide näitamise kaudu: muud õllest ilusad, mina — itkust; kuulen müid kukkuvat, mulle istukse igava. Mures, mis pole muude teada, otsitakse lohutust sõnatult looduselt: kõneldakse kivile kirikuteel, kurdetakse kullerkuppudele ja saavutatakse looduse kaasaalamine (oleks mure muude teada, kivid põllul põleksid, rohi metsa roostetaks, vt. «Hool ja mure» 6).

Niisuguse sõnastusliku peenekoelisuse ja meisterlikkuse on murelaulud saavutanud inimpõlvede jooksul. Tekkinud sügavate, seesmiselt pingeliste ja intensiivsete tundmuste ajal, sobisid nad juba ka valmis-traditsioonina isiklike muremeeleolude väljendamiseks ja eemale laulmiseks. Muutes inimliku valu kauniks kunstiks, aitasid need laulud meie esiemadel kergemini kanda oma rasket saatust.

Järgmise laulurühma («Laulud surmast») on koondatud enamvähem üldlaadilised ja ebakonkreetsamad laulud surmast ja leinast. Seesuguseid laule on eesti regivärsilises laulurepertuaaris vähe¹ (laulurühma pole seni sellisena esile toodud). Siin esitatutest on öieti

¹ Konkreetseid laule lähedaste inimeste kaotuse kohta vt. peatükkides «Vaeslapse laulud» ja «Lesknaiselaulud». Eri teema moodustavad sajatavad laulud sakste ja sundijate surmast (vt. peatükk «Küla ja mõis»).

ainult kaks laulutüüpi ülemaaliselt tuntud («Kivine kirst», «Vale surmasõnum»), teised on kas lokaalse levikuga või hoopis haruldased.

Tüpoloogilises suhtes võib märkida motiivide ühendamise teatavat lahtisust: tavalised on motiivide omavahelised põimumised, mis konkreetsetes lauluvariantides võivad olla õige erinevad. Esineb ka ulatuslikumates laulutüüpides ettetulevate motiivide iseseisvumist. Laulutüüpide omavaheline kontamineerumine käsiteldava temaatilise löigu piirides on sagedane. Peale rühmasiseste lõikumiste on surmalauludel kokupuutepunkte ka mitmete teiste laulurühmadega (looduslauludega, lauludega rikkast ja vaesest, vaeslapse-, nekruuti- ja murelauludega). Laulurühma sisuskaala on üsna lai: kõneldakse surma etteadmatusest («Surm teadmata», «Kui teaks surma tulevat»), elu lühidusest («Täna peiu — homme surma kaenlas»), püsivast leinast («Leinab, kuni ristid roostetavad»), matustest («Kivine kirst», «Pole matjaid») jms. Meeleoluliselt ulatub laulurühm süngemelistest, eluraskuse all murduvate inimeste surmasoovist («Suisa surma poole», «Surm ei võta», «Surma ootamine») suhteliselt neutraalsete laulude kergete naljatlusteni välja («Sureks sugu, jääks naine», «Sureksin suveks»).

TÖÖKUS JA LAISKUS

1087. TÖÖ KIIDAB, TÖÖ LAIDAB.

2238

Tööle, tööle, tütarlats,
askelile, armas lats!
Tüü kiiti, tüü laiti,
tüü tüdruku teod,
⁵ uni naari noore naase.

Karula. EÜS VII 973 (27). 1910.

1088. HIGI IHUST.

2239

Tehke tööda, tütarlapsed,
nähke vaeva, vaesed lapsed,
et tõuseb high ihusta,
emapiima pihtheadesta,

⁵ isavaeva varvastesta,
kaste kõigista kehasta!

Jüri. H III 3, 238 (18). 1889.

1089. TÖÖTEGIJAIÐ KIIDETAKSE.

2240

Teeme tüüda, tütarlapsed,
näeme vaeva, vaesed lapsed!

Teeme või tüü tüveni,
aame asjad ilusaste —
⁵ siis meid hääst üeldasse,
hia naise tütardeste,

hia ema õilme'esse,
selge naise seemne'esse,
targa naise taimiasse.

Torma. H II 27, 811 (10). 1888.

1090. KASVAB TÖÖGA.

2241

Viiekuune võtab vitsa,
kuuekuune kannab kaela,
aastane ajab jälule.

Kui om päeva, mitu päeva,
⁵ mitu päeva mööda lännu —
siis ta võtab karjavitsa,

Karja Matsi kasuka,
Karja Jaani jalatsimed.
Siis läits lehma lüpsemaie,
10 Mustikuda murdemaie,

Pühikuda püinemaie,
Laudikuda laskemaie,
Tõosikuda tõmbamaie.

Halliste. H III 19, 295/6 (22). 1894.

1091. MIS TÜHJAST TÜDIDA.

2242

1.

Enne lõppeb lõmmumetsa,
alanekse aisametsa,
pudenekse pulgametsa,
vähänekse vaadimetsa —
5 enne kui mina hanine,
kaerakülvine kanane,
rukkileiku linnukene.
Tüdivad härjad tugevad,

väsivad mehed vägevad,
10 saadiks tüdi tütarlapsi!
Mis on tühjasta tüdida,
vähikoorest väsida,
õlekõrrest õiendata,
munakoorest murda katki.

Kadrina. H II 10, 135 (146). 1889.

2243

2.

Tüdüväd mihed tümikäd,
väsüväd mihed vägeväd —
miks siis ei tüdü tütarlapsi,
miks ei väsü västerikku!
5 Midäs' tühjäst on tüdüdä,

vähikuorest on väsüdä,
munakuorest murda katki?

Kuusalu. E 43906. 1903.

2244

3.

Joba türbus meie, tühjä,
väsuv meie, vähikeise,
nõrgum' meie, nõrgakeisel!
Türbus nii mehe tüdseve,
5 väsus nii härjä vägeve,
rampus poisi rataskaala —
sis ei türbu meie, tühjä,
ega ei nõrgu meie, nõrga,
väsü ei meie, vähikeisel!
10 Ma ole pihast peenikeine,
õlast õlekõrrekeine,
kævarrest vaimukeine,
keskelt keeruniidikeine.

Las meil kasva katsi kuuda,
15 veerda viisi heinä-aiga,
seitse soojada suveda,
kümme külmä talvekeista.

Kui lää pihta pihlapuusse,
kævarre vahteresse,
20 sõrme noore saaressegi —
sis ole tugev, siis ole vägev,
sis ole tugev tuulta vastu,
paks ma paha ilma vastu,
kõva kõrke poiste vastu.

Karksi. E 51958/9 (40). 1889.

Tuleb laiska, tuigub laiska,
läheb laiska, läigib laiska —
ei laisa väli vähene,
ei laisa töö edene!

Võnnu. EStK 36, 69 (11). 1926.

1093. TÖÖ EI TÜÜTA, VIIN VÄSITAB.

2246

Ei minu töö tüüta,
ei minu väli väsita,
pannud põlluke põdema,
odraväli oigamaie,
5 kaeraväli kaebamaie,
nisupõld jäi niksumaie,
ei mind rikkund reievarta,
sirbipea pihu kulutand,
piimalähker piinand pihta.

¹⁰ Mind aga rixsid Riia õlled,
Riia õlled, kauba kaljad,
perepoiste õlletööbid,
kaubameeste kaljakannud,
saksa meeste suured saidad,
¹⁵ Viiburi viinad vihavad,
Pärnu koogid kroonilised.

Viru-Jaagupi. H II 10, 306 (21). 1889.

1094. TÜHI JUTT TÜÜTAB.

2247

Ei minu töö tüüta,
ei väli minu väsita,
pane ei põlluke põdema!
Tühi jutt minu tüütab:
5 see paneb põlvista põdema,

sääremarjusta magama,
labaluista langemaie.

Kadrina. E 36980 (3). 1898.

1095. TUKKUJA JA ÄRGAS.

2248

Kes viisis une virota,
rammu manta raputella —
see istub ilotarena,
laulab rõõmulavva man,
5 ilopiikeri peona,
rõõmukannik kangelin.
Kes ei viisi und virota,

rammu manta raputella —
see istub ikutarena,
¹⁰ laulab leinalavva man,
ikupiikeri peona,
leinakannik kangelin.

Kanepi. EKS 8°3, 214 (26). 1877.

1096. TEISED VÖÖTA, MEIE TÖÖS.

2249

Juba vöeta Vinni naised,
põlleta Põlula naised,

riide'eta Riia naised,
käikse'eta Kärsta naised.

- 5 Meie vöössa, meie töössa, käikse'essa keandeleme,
meie vöössa vöödeleme, kingissa kebuda löeme.
seelikussa seadeleme,
Väike-Maarja. H II 11, 754/5 (37).
1890.

2250

1097. VIRGAD JA LAISAD.

- Pisut neida piiripäidä,
palju neida palmipäida!
Piiripead tööd tegevad —
palmipead pajus magavad.
- 5 Helmeskaela niitsid heina,
kudruskaela riisid kaare.
Jõhvi. H II 1, 256 (373). 1888.

2251

1098. LAISAKS LAIDETAKSE.

- Ikki meid laisas laidettese,
ülilaisas üteltesse!
Me ei suigu süvve'enna,
lame ei lauda minne'enna,
5 tuku ei teeda kävve'enna,
uniste ei magade'enna.
Me ei ole loodu laiska,
loodu laisk, üliunine!
Ku sa ei tää — ma juhade:
- 10 lammas oli loodu laiska,
siga'p o üliunine.
Siga suigub süvve'enna,
unisteb magade'enna,
lammas lauta minne'enna,
15 hobu teeda kävve'enna.
Karksi. TEM 4a, 43 (113). 1918.

2252

1099. LAISK OOTAB ÖHTUT.

- Öhtu tuleb ja hilda jõuab,
madalalle veereb päe.
Laisad ootid õhta'ada,
vedel päeva veerevad.
5 Aga mina ootan hommikuda,
- tahan küll tõista päevakesta,
kolmat koitu piiravad.
Kursi. H III 8, 20 (1). 1889.

2253

1100. LAISA NÄDAL.

- Esmaspäev heitsin magama,
teisipäev veel haegutasin,
kesknädalil keerasin teise külje,
neljapäev õhta norskasin,
5 reede õhtani ringutasin,
laupäev und vast lahutasin,
pühapäev tuli jälle kätte.
- 10 Kerikus natuke norutan,
tukun pisut palvemajas,
siis panen hambad varna otsa
puhkama ja puhkama.
Lüganuse. EÜS XII 1437/9 (24).
1915.

1101. HAIGUD.

1.

2254

Haigud käüväd, suigud käüväd,
mis haigud minulla käüväd?

Kas käüväd liia laisa haigud
voi uni-maates haigud
55 voi käüväd süömä-juoma haigud
voi käüväd eide armu haigud
voi käüväd nuore peiu haigud?

Ei käü liia laisa haigud,
ei uni-maates haigud

10 ega süömä-juoma haigud
ega eide armu haigud
ega nuore peiu haigud —
murehaigud mulla käüväd.
15 vaeva-haigud vaesel lapsel,
tüöhaigud tütärlapsel.

Kuusalu. EÜS VIII 2219/20 (516).
1910—11.

2.

2255

Haigu kävve, armu kävve.
Sedä ei tää ega'i mõista,
mi haigu pias oleme?

Om na isa hirmu haigu
55 vôi o ema armu haigu
vôi o sõdse sõimu haigu
vôi o velle viha haigu?
Ole ei esä hirmu haigu
ega emä armu haigu
10 ega sõdse sõimu haigu
ega velle viha haigu —
nii o liia laisa haigu.

Uni nüüd tulep oigatenna,

läbi laane laulte'enna.

15 Otsip ta unista näiu,
naarulista neitsikesta.

Mia kuuli, kosti jälle:

«Mine küllä, unekene,
külä noorile mihile,
20 noorte meeste noorikile!

Neil o aig une magade,
aig o unda haigutelle,
aig o sääda unesängu,
aig o pessä unepatju,
25 aig linu ala laote!»

Kessi pand meida magame

või meid lasep laiskeleme,
kes pand Mari jo magame
või pand Anne haiguteme,
30 Kärtu külgi kääntamaie!
Sõtsikeise, linnukeise,
heitak ärä unereele,
lastak rõõmuratte'elle,

35 uni saadap hulkumaie,
magavus maada kõndimaie,
uni võtap uvve kuue,
magavus võtt maani särki.

Karksi. H II 23, 566/8 (41). 1890.

1102. UNI EI ANNA UUTA KUUBE.

2256

Neitsikene noorekene,
ää heida unereele
ega lamme ramma-ratte'ela!
Unel on regi madala,
5 rammal ratas kallaspoolik.
Uni saadab hulkumaie,

1.

magamine marssimaie,
tukku teeda kõndimaie.
Uni ei anna uuta kuube,
10 magamine maani särki,
tukku pihta peenikesta.

Kursi. H III 8, 83/4 (18). 1889.

2257

Olete laisad, neitsikesed:
tukkudes te teete tööda,
laiseldes lasete lõnga!
Viis teil vilku vaksa peale,
5 sada sõlme sülla peale.
Uni aga saadab hulkumaie,

2.

magamine marssimaie,
tukk aga teeda kõndimaie!
Uni ei anna uuta kuube,
10 magamine ei maani särki,
tukk ei pihta peenikesta!

Põltsamaa. H III 7, 557/8 (5). 1889.

2258

Neitsikene noorukene,
ära heida uneregeje,
lase rammuratta'aie!
Unel on regi madala,
5 rammal ratas kallakille.
Neitsikene noorukene,
mis see uni meile annab?
Uni ei anna uuta kuube,
magamine maani särki —
10 uni saadab hulkumaie,
magamine marssimaie,
tukku teeda tallamaie.
Käi külaje, unekene,

3.

käi külaje, käi külaje,
15 küla noorile mehile,
küla noore noorikulle,
vabatnaistele vanule!
Neil on aega haigutella —
mul pole aega haigutella,
20 videvikku viivitada.

Viru-Jaagupi. S. Kutti, O. Loo-
rits, H. Tampere. Valimik
eesti rahvalaule. Tartu 1935, lk. 69
(nr. 169).

Hukka lähme, unemagajad,
raisku, rahalugejad,
põrgu lähme, põllukündjad!

Uneta uni, mäleta mälu,
pea meeles mehe kaldsad.

Uni saadab hulkumaie,
magamine marssimaie!

Kus on kõndijal kodu
ehk on marssijal maja?

¹⁰ Mets on kõndija kodu,
laas on marssija maja.

Paistu. H III 6, 714/5 (6). 1889.

1104. ANDSIN UNELE HUULE PÄÄLE.

2260

Ui-ui, ui-ui, uni tulli pääle,
kus pean une panema?

Pannin une pengi alla,
ise heitsin pengi pääle,
andsin unel huule pääle,
tukul teise reie pääle.

Uni läks huigates külasse,

tukk läks tuisates järele
langu laua-otsa alla:

¹⁰ «Tere, langu, laena tangu,
keeda mulle pudru parajaste!»

Viljandimaa. EKS 4^o4, 321 (25).
1876—81 (?).

1105. UNI METSA!

2261

Uni pääle mul tulessa,
laiskus pääle mul lamessa!
Kus ma pea uni panema
või ma pea laiskus ajama?

⁵ Uni mõtsa hundi selga,
laiskus karjalaste pääle!

Palamuse. H III 8, 548 (3). 1889.

1106. UNI, MINE KÜLASSE!

1.

Uni uitakse minule,
tukku tükib tütterille.
Käi külale, käi kälile,
käi küla noortemeeste noorikille!
⁵ Neil on aega haigutada,

suitsu-aega suikuda,
pikad puhted pidada,
laiad lõõned lõõritada.

Põltsamaa. H III 7, 587 (10). 1890.

2.

Käi külla, unekene,
käi külale, käi kälile,
küla noorile mehile,
noorte meeste noorikille!

⁵ Seal o seatud unesängid,
laoted unepalangad.

Kodavere. H III 9, 362/3 (6). 1888.

Mine minust, unekene,
astu, armas haigukene!

Mine mõtsa mõrsjille,
üle nurme noorikille,
5 mine suurele küläle,
mine taluminijille!

Neil on koetu unekotti,

neil om tettü uneteki,
plaksutedü unepalaja.

10 Mul om kotti kudamada,
mul om teki tegemada,
palaja plaksutamada.

Sangaste. H III 23, 136 (27). 1895.

2265

Uni, tule huikuen,
läbi laane laulde'en
härjä haavatse iin,
regi perän pedäjene.

5 Uni tahtse otsa tetä,
magaus tahtse maale kääändä.

Ooda, ooda, unekene,
anna aigu, haigukene!
Las ma tii uneteki,
10 las ma kua unekoti.
Sis ma unele otsa tii,
magause maale käänä.

Mine sa, uni, minusta,
mine, uni, suurde küllä,
15 astu, haigu, alaküllä,

sinne muile noorile meestele,
noorimeeste noorikile,
tunatsile toodemile,
mullutsile veedevile!

20 Neil om kirstu är' keeret,
annivaka är' valet.
Mul om kirstu keeramata,
annivaka valamata.

Kunas ma, vaene, kirstu keera,
25 armetu, annivaka vala?
Suvel ole suure nurme pääl,
talvel pikä piitsa all,
üüse eitsil, päevä päitsil.

Karula. H II 24, 476/7 (273). 1887—89.

2266

1107. OOTA, UNI!

Ooda, ooda, unekene,
anna aigu, haigukene!

Lase tulla õnnis õdak,
tasa talvi algenessa,
5 sis ma sää unesängü,
laota unelinaja,

pane unepad'akese,
sis ma une uinuta,
magause manta aja.

Kanepi. EKS 8³, 213/4 (25). 1877.

1108. HULGUVAD UNESULASED.

2267

1.

Hulguvad unisulased,
käivad rammad käskujalad,

otsivad unista lasta,
tukkujada toomekesta,

5 magajada neitsikesta;
pisut õlgida pihussa,
kaks on kõrta kaendelassa.

Kuhu ta magama viia?
Kelderie, kamberie.

10 Mis meil alla, mis meil peala?

Lina alla, tekki peala,
vaip on villane vahella,
kuub on kurja keske'ella.

Viru-Jaagupi. EKS 4¹, 555/6 (16).
1879.

2.

2268

Hulkusid unisulased,
käisid rammad käskujalad:
otsisid uniseid lapsi,
turupäida tütterida,

6 magajaida neidusida —

keis meil voab voodi'eida,
seab meil sängiriideida,
peksab padjad pehme'eksa!
.

Simuna. EÜS V 778/9 (23). 1908.

1109. UNI TULEB, ÕLED ÕLAL.

1.

2269

Uni tuleb huigates,
mööda maad möirates:
õlekubu tal õlala,
padja tal kaenlassa,
5 lina lipendab peossa,

tekk aga teise käessa.
Õhtu toob õled tubaje,
videvik viskab maha.

Vändra. H II 27, 354 (8). 1896.

2.

2270

Uni tuleb, sõtsikene,
uni tuleb huikuenna,
läbi laane laulte'enna:
raudaraamatu kähena,
5 raudalehte raamatunna,

pisut õlgi tal peonna,
kaits oli kõrta kandelenna.
Unel om regi madala,
ramuratas kallaspoolik.

Paistu. H II 68, 405/6 (48). 1902.

3.

2271

Uni tuli huigatenna,
läbi laane laulte'enna:
pisut õlgi tal peossa,
kaits olli kõrta kandelenna.

5 Mine küllä, unekõine,
külä noorile mihile,

noorte meiste noorikille!
Neil om aig une magade,
aig om säädä unesängu,
10 aig om unda unute.

Karksi. H III 5, 856/7 (5). 1888

1110. ÕHTU TOOB ÕLED TUPPA.

2272

A.

Õhta tuleb ootamata,
videvikku viitemata.

Õhta toob õled tubaje,
videvik viib voodiessa,

⁵ pimmetik peksab padja'ad.

• Põltsamaa. H I 2, 226/7 (64). 1889.

2273

B.

Õhtukest mina ootan:
õhtu toob õled tubaje,
videvik viib magama!

⁵ Õled üksa, kõrred kaksa,
rahvas piale paaristikku,

igaüks oma omaga,
iga kaks oma kaasaga.

Kel põle kaasa, võtku kassi,
võtku kaegas kaindeleessa,
¹⁰ võtku teebas teeseks pooleks!

Suure-Jaani. H II 26, 445/6 (13). 1889.

2274

C 1.

Õhtu jõuab õnne kaasa,
videvik vilja kaasa.
Õhtu toob õled tubaje,
videvik viib magama.

⁵ Hämarik äratab ülese,
hommik suure hoole kaasa,

käsi käed kähku käia,
näpuotsad nipeltata,
sõrmeotsad sipeltata.

Koeru. H IV 1, 298 (13). 1889.

2275

C 2.

Lääme, õe, õdagule,
vellelatse, vesperille!
Õtag toob õle tubaje,
pika põhu põrmandule.

⁵ Hommuk viib õle tuasta,
pika põhu põrmandulta.

Tartu. H I 3, 629 (7). 1891.

2276

C 3.

Õhtu tuleb, hilja jõuab,
õhtu toob õled tubaje,
videvik viib magama;
hämarik üles äratab,

⁵ valge laiali lahutab:
pillas pere pilla-palla,
perelapsed laialiste.

Üks aga jooksis heinamaale,

teine kadus karjateele,
10 kolmas mõisa välja peale.

Pere-eit jäi nuttemaie,
ahjule halatsemaie:
«Kõik mu lapsed laialista,
kõik mu pere pilla-palla:
15 üks see jooksis heinamaale,

teine kadus karjateele,
kolmas mõisa välja peale!
Kott on alla, kott on peale,
kolmas pea alugi.»

Väike-Maarja. H III 17, 149/50 (6).
1894.

1111. KOIDU- JA EHATÄHT.

2277

Ehatähte, hella tähte,
see viib värvud väl'la pealta,
aab haned aruninasta,
vanad vaipa ju vautab,
5 noored nurka uinutelleb.
Koidutähte, kurja tähte,

see viib värvud väl'la peale,
vanad vaibast erutab,
noored nurgast kergitelleb.

Väike-Maarja. H II 11, 337 (104).
1889.

1112. ÕHTU ÕNNEGA, HOMMIK HOOLEGA.

1.

2278

Õhtu tule õnnesegi,
hommuk tule hooles-muresel!
Õhtu panem' hoole õrre pääle,
mure musta parre pääle.
5 Õhtu panem' sirbi seisamaie,
kumerrauda kurtamaie,
helerauda hengamaie:
õhtu too õle tarese,
õhtu põhku põrmatulle.
10 Hommuku hooles-muresel:
hommuk võtam' sirbi seisamesta,
kumerrauda kurtamesta,

hommuk viim' õle taresta,
hommuk põhku põrmantulta,
15 hommuk laiali laotem'.

Hommuk hoolesse-muresse:
võtam' hoole õrre päälta,
mure musta parre päälta,
võtam' hoolta hoolitseda,
20 muret musta meelitseda,
saadam' hoole hulkumaie,
mure musta kõndimaie.

Halliste. H, Kase 32 (87). 1868.

2.

2279

Õdagut mina oodi,
tõita tõist päiväkest!
Õdak tulli, õnnis tulli,
hummuk tulli, hooli tulli.
5 Õdak latse kokku korjas,
hummuk latsi laotõlli.
Õdak lugi luits'id,

hummuk arvas anumid.
Mitu luku luitsal,
10 mitu arvu anumal?
Tuhat luku luitsal,
sada arvu anumal!

Urvaste. H III 9, 655/6 (61). 1888.

2280

1113. MILLAL SAAN MINA MAGAMA.

Millal saan mina magama,
uakaun, saan uinumaie,
lihesääreke, lebama,
tuomeoksuke, tuduma?

⁵ Juba kukk on laulnud korra,
laulnud korra, laulnud kaks,
hakkab kolmat laulemaie —

siis vast saan mina magama,
uakaun, saan uinumaie,
¹⁰ lihesääreke, lebama,
tuomeoksuke, tuduma.

Kuusalu. EÜS VIII 2178/9 (467).
1910—11.

2281

1114. JALAD VIIVAD MAGAMA.

Oh neid häida jalgusida,
siledaida searisida —
viivad sinna, toovad tänna,
viivad mind vilu magama,
⁵ kandvad külma kamberisse,
kus ei tule tuuli peale
ega paista päeva peale,

saja need sajud sagedaste,
vihmahood ei veeretagi,
¹⁰ kastehood ei koolutagi,
rahe rinnale rabiseb!

Väike-Maarja. EÜS VII 1996 (218).
1910.

1115. MAGAMA, RAHVAS!

2282

Magama, magama, rahvas!
Nüüd on kirbud kinni pandud,
lutikad ära luetud,
sääsed pandud sääristiku,

1.

⁵ paarmud paarije siutud,
kiud kimpuje siutud.

Haljala. H II 9, 791 (66 a). 1890.

2283

Magama, magama, rahvas,
padima, padima, poissid!
Nüüd on kirbud kinni pandud,
ludikad ära luetud,

2.

⁵ sääsked pandud säärestikku,
olekorred korvistikku.

Kuusalu. EÜS VIII 2231 (537).
1910—11.

1116. UNI VÖTTIS HULLUKESE.

1.

2284

Tõutin varagi tulla,
enne muid üles ärata.
Tuli koitu, jäin kojuje,
tõusis pääva, jäin pärale.

⁵ Uni võttis hullukese,
magamine marjukese,
pää ju peitis peenikese,

vaipa villane vajutas.

¹⁰ Kuub jo kurja uinutelle,
peidid peened palakad,
linad linnalõuendised.

Väike-Maarja. H II 12, 328 (142).
1890.

2.

2285

Tõutsin varagi tulla,
enne koitu kuivatada,
enne päeva pesta peada!

⁵ Tuli aega — jäin järele,
tõusis päeva — jäin magama.
Kuube kurja uinutelles

vaipa villane vajutas.

¹⁰ Uni võttis hullukese,
magamine marjukese,
lamamine linnukese.

Ambla. E 17836 (21). 1895.

1117. AEG ÄRGATA.

2286

Juba läinud pooli ööda,
juba Sõela seisab servi,
juba kuu koja eesse,
Vartad vastu valge'eda,
⁵ juba laulsid looja kuked,
Maarja kana kõerutas

looja suure ukse suusse,
Maarja värava peale.

Peetri. EKÜ F 232 mf, 15/16 (15).
1828.

1118. TÕUSKE ÜLES!

A.

2287

Touske üles, noored rahvas,
kuu on tousnud, koit on väljas!
Üles, kubjas, naese juurest,

⁵ teopoiss tüdruku juurest,
abivaimu Anne juurest!

Kadrina. EKÜ F 232 a 1, 94 (80).
1843.

2288

Tõuske üles, noored rahvas,
ärgake, pereminiad!

Juba kukk oli korra laulnud,
kana kaks kõerutanud.

⁵ Juba äi oli härjad söötud,
juba ämm oli lehmad lüpsnud,

B 1.

peretüdruk ahju kütnud:
suits oli läinud suurest uksest,
aur oli läinud akkenasta!

Kose. EÜS XI 1263/4 (123). 1915.

2289

Juba päiv on päällä metsä,
kuu on kuuse korguvellä,
juba äi on söötänd härjäd,
juba ämm on söötänd lehmäd,
⁵ jo küdi on külässä käinüd,
nadu on käinüd naaburissä.

B 2.

Jo külä ahjud köötüd,
jo pandud pada tulele,
¹⁰ veeretud vesi siseje,
veeretud herved vedeje!

Kuusalu. H III 28, 991/2 (1). 1896.

2290

Tõuske üles, noored rahvas:
ämm on ammu ahjud kütnud;
suits oli läinud suurest uksest,

C 1.

ving oli läinud vindla-august,
⁵ aur oli läinud aknast välja!

Juuru. H II 17, 490 (8). 1890.

2291

Tõuske üles, külarahvas,
ärgake, pereminiad!

Kui põle peerguda peressa —
tõmmake tohi laesta,

⁵ kiskuge kildu küünisestä,
säde sängisamma'asta!

Äi on ammu ahjud kütnud,

C 2.

ämm on ammu leemed keetnud,
jo suitsud toasta läinud,
¹⁰ aurud ammu akenasta,
külamehed meile käinud,
meie mehed külassa käinud.

Simuna. H II 11, 973 (2). 1890.

2292

Tule üles hommungult,
varra inne valge'et:
mõse suu, sui pää,

1119. HOMMIKU HOOLED.

kängi ala aujala,
⁵ pääle pikä päävajala!

Kanepi. EKS 8°3, 209 (17). 1877.

Milles varra valge sai,
 inneaiгу ago tulli?
 Kuule-es kikast kirivät,
 kanakest kaaritavat —
 5 selle iks varra valge sai,
 inneaiгу ago tulli!

Vastseliina. H I 6, 319 (2). 1894.

ÕPETUSED

1121. TERETAMATA MÖÖDUJALE.

2294

1.

Mine mööda, mütselga,
käimätä, kämäräselga,
lapiti, hobune laiska!

⁵ Sinu telge teeie jäägu,
ratas rummuni vajugu!

Sinu köisil veetagu,
tõrvanööril tõmmatagu,
köied katki leigatagu!

Narva. H I 3, 17 (15). 1888.

2295

2.

Mine müüdä mühäkuna,
käi kaugelt, karvakellä,
kui sa ei tunne teretä,
ei ka jumal appi anda!

⁵ Sul om suu soe sitaga,
käte kahruraipega.

¹⁰ Mine suhu, mõse suuda,
mine kraavi, kasi käe —
sis sa tihkat teretä
ja ka jumal appi anda!

Otepää. H III 26, 227 (4). 1895.

2296

3.

Mööda läks meesi mütinahka,
mööda läks poissi porisilma:
ei ta toonud tervisida,
ei ta annud jummalada appi!

⁵ Jummal teadku, mis tal oli?
Kas oli kida keele peala

vai oli muhku moka peala,
sinimuhku silmakulmul?

Maarja-Magdaleena. E 18110 (2).
1895.

Mine müüdä, mürgitikk,
müüdä, tõrdu tõrvaskand,
et sa es tunne teretelle,
jummal appi meile anda!

⁵ Suust sul tulli sinist suitsu,
nõnast nel'läkeerulist.

Urvaste. H II 24, 407 (186). 1887—89.

1122. KES TULEB TERETAMATA.

2298

Kelle need mehed tulevad,
kelle need naised tulevad,
suud suured, ninad jämedad?

Ei tunne nad teretamista,
⁵ jumal-appi andemista!

Väike-Maarja. H III 2, 731/2 (12).
1888.

1123. KURJA LAPSE SAJATUS.

2299

Kes ütleb isale halba,
kes ütleb emale halba,
ütleb halba haudujalle —
sel piim pihasta tulgu,
⁵ naine teele naeretagu,
saagu käevarred vaevatud,
lehmad viia lüpsikulta!

pigistakse, pitsitakse,
vaevatakse, vannutakse,
¹⁵ õesta õletatakse,
väravasta vannutakse!

Hobu hauda aetakse,
väljalt vihud viidanekse,
¹⁰ põllud paljast põletakse!

Muhud on tal mulla pealla,
haledused haua pealla,
kiusatused kalmukünkal,
²⁰ veri varvaste vahella.

Seda pikka piinatakse,
seda valjust vaevatakse,

Viru-Jaagupi. H II 10, 453 (218).
1889.

1124. ÕPETUS KÜLLAMINEJALE.

1.

2300

Minu hella vellekene,
ehk sina johtud jootudeid
vahest laste varrudeid,
tulled joovenud külassa,
⁵ õlle võtnud vära'asta —
hõika tütar õdessa,
külanaised tädissa,
külamehed ätekeses,

külapoisid poolest vellest!

¹⁰ Siis sinuda hüütasse
hüva mehe poegadessa,
siis sinul tütared tulevad,
leede lesed langenevad.

Maarja-Magdaleena. H II 68, 537/8
(3). 1902.

Veli, hella vellekene,
 kui sina juhtud joodu pääle,
 satud või saaja talusse:
 ära hüüa naista naarusasse,
 5 mehepoega pordusasse!

Hõika naene naaberisse,

mehepojad pooles vennas —
 siis sind kullles kutsutasse,
 siis sind hellas üteldasse!

Viljandi. H III 7, 86 (41). 1889.

1125. UHKE ENDA ÜLE.

Muu om uhke munde pääla,
 suure suguvõsa pääla,
 uhke rikka osa pääle,
 uhke rikka ema pääle,
 5 viksi viie velle pääle,
 seitseme sõsara pääle,
 kuulsa kuldaraha pääle,
 üliuhke hõbeda pääle.

Mis pääle ole mina, vaene?
 10 Ma ole uhke ilu pääle,
 suur ma sile juuste pääle,
 viks ma viie sõrme pääle,
 kars ma kate käe pääle!

Paistu. EKS 8°2, 464 (26). 1877.

Muu omma suure sugude pääle,
 uhke hulga onude pääle,
 viksi viie velle pääle,
 kõrgi kolme sõsara pääle.

5 Kelle pääle, sulg, ole suuri,
 sulg, ole suuri, lang, ole lagja?

Ma ole uhke enda pääle,
 viks ole viie sõrme pääle,
 kõrk ole kate käe pääle.

Otepää. H II 44, 275 (7). 1891.

Muud suured sugude peale,
 uhked onude peale,
 kõrgid kahe õe peale.

5 Kelle peale, sulg, olen suuri,
 sulg, olen suuri, lang, olen laia?

Ma uhke enese peale,
 viks olen viie sõrme peale,
 kõrk olen kahe käe peale!

Palamuse. H II 27, 690 (4). 1889.

1.

2305

Neiokõsõ noorõkõsõ,
 ärge tõinõtõist põlg'ke!
 Kaege tuu mõtsa pääle:
 mõni puu um pikembä,
 mõni haava halvõmba,
 mõni kõivu kõvvõramba.
 Kas na tõinõtõist põlgva,

tõinõtõõsõ ossakesi?

Ütekokko kumardasõ,
 ütte paika painutasõ,
 ütēh kuuh näil kumaruspaika,
 ütēh paigah painupaika.

Võru. E 44618/9 (6). 1904.

2.

2306

Melles poisi meida põli,
 looja kabu meida laidi?
 Et ol'l huulile rumala,
 et ol'l paksu palgega.
 Vellekese noorekese,
 kaege selle mõtsa pääle,
 vaadake variku pääle!

Kas om puu kik üttepiiu,
 laanelatva üttelaiu?

Nii om näiu, kui om loodu,
 nii om kabu, kui kasunu.

Rõngu. E 17451 (2). 1895.

3.

2307

Valatim', vellekene,
 valatim' variku pääle,
 kaie kasemõtsa pääle,
 kas om puu ütepiku,
 kaseladva ütelaiu,
 kõiva ütēkõõruline,
 haava ütēharulise,
 toome ütētutulise,
 lepa ütēlehelise,
 pajo ütēpaarilise?

Nindap neida näidisida,
 talu tõise tütterida:

üits om pikka peeni näidu,
 tõine lümäk lühik näidu,
 kolmas om jämme jänderikku.

Mis nee pika peeni näiu —
 neist saave taluminie;
 mis olli lümäk lühikese —
 neist küll saave sannanaese.

Nee küll petav perenaisi,
 kaeve kanamuneje,
 petav perenaeste kätte.
 Perenaene annab alta hõlma,
 kaindelen kannab kamajahu,
 sinna kik soola sulave,
 jahumati matettesse,
 lihaviilu viitanesse.

Ole ei puu ütepiku,
 kase-ei-ladva ütelaiu,
 kõiva'i ütēkõõruline,
 haava'i ütēharulise,
 toome ei ütētutulise,
 lepa'i ütēlehelise,
 pajo ei ütēpaarilise.

Perenaene loodu laiska:
 magab ööta oode'enna,
 kõnnib tanuta tarena.

Üits om pikka peenikene,
 tõine om lümäk lühike,
 kolmas jämme jänderikku.

Ei ta'i viisi villu tetta,
ta'a ei takke tokuteda.
Viib villa ta külasse,
taku tõisele talule.

45 Sinna kik kannab kaaravaka,
keeruteb ta kesvavaka.
Siis jäeb talu tahmatsese,
jäeb kik maja madalesse,
õlgi-katusse kasina.

50 Mis küll jämme jänderikku —
nee küll sulasel sugenev.

Sulasest saab suuri meesi,
orjast saab osa jagaja,
päält pätsi ürgajasse,
55 levakiku lõikajasse.
Suvel ta kõnnib, sahk om sel'lan,
talve taper kaindeleenna,
ikki otsib odramaada,
kevadesta kesvamaada,
60 sügisesta rükkimaada.

Tarvastu. H II 25, 764 (23). 1890.

2308

Kiiska mängis kivi otsah,
vähä väläh kõnõlsiva:

«Neiukõsõ, noorõkõsõ,
ärke põlkõ tõinetõista,
5 tõinetõise rõivita!

Kaege mõtsa puie pääle,
vahtke tuu var'ko pääle:
mito kõivo kõvõrida,

4.

mito haava halvõmbida,
10 kas na põlgva tõinetõista,
tõinetõise ossakõisi?

Üttekokko kumartasõ,
ütte paika painutasõ.»

Põlva. H II 51, 787/8 (4). 1894.

2309

1127. ELAME ILUSTI.

Sõsari, sibulikese,
huule kui ubinakese,
kæe kui kullarõngakese!

Elägem ülihüväste,
5 käügem nii kesä kenäste,
siiki aasta arme'est,
niiki tunni tuttavest,
sii suvi sulasõnule,
sii tali tasahelüle!

10 Seda tääd jumalikene,
mõistab Maari ennekenene,
kun me tõine tõisel kõrral:
kas olem' liivan või olem' linnan
või meid kannets kalme'esse.

15 Mina liivan, sina linnan,
mina liivana ligene,
mina mullana mädane.

Eläm' sii suvi iluste,
sii tali tasahelüle!
20 Teta är' tühjasta tülida,
käterätikust kärada!

Mitu's ma ilma igäne,
mitu's sa valla vanune?
Ilm ep o ilma igäne,
25 vald ep o valla vanune.

Karksi. H II 5, 183/4 (7). 1883.

Elamme, ürid, hüästi,
 emalapsed, ladusesti,
 kurukased, kuldasesti,
 et ei mei küläle kuulu
 5 ega laksu laine'elle
 ega paugu pakaselle!

Lauda laksu laine'elle,
 kuulugu kurikahääli,
 laksugu sie laine'hääli —
 10 ei meie uestehääli,

ei meie käli käreja,
 ei meie nau nabina,
 isalaste sõimamisi!

Isalaste sõim on suuri,
 15 emalaste laim on laia,
 tütärde tiutis korki.

Kuusalu. EÜS VIII 2231/2 (538).
 1910—11.

1129. ÜHE EMA LAPSED, ÄRME RIIDLEME.

2311

Veli, hella vellekene,
 ära sõima sõsarida
 ega vihka vellesida!

Meie üte eide latse,
 5 üte taadi taimekese:
 üits meid eite imetanu,
 üits meid kätki kiigutanu,

üits meid taati õpetanu,
 üits meid kammer kasvatenu,
 10 üits meid kallis karja sõiti,
 üits meil lepik õlleteda,
 üits meil jõgi supeleda!

Tarvastu. H II 55, 433/4 (23). 1896.

1130. VENNAKSED VIHKLEVAD, SÕSARIKUD SÕIMLEVAD.

2312

Ime kuulda, ime nätä:
 sõsarikud sõimeleve,
 vaderikud vaideleve,
 kälütsed kärä peave,
 5 velitsed viha peave
 üte nurme nurga pääla.
 Sõsarikud sõimeleve,

teeve tühjasta tülüda,
 jalarätista jaguda,
 10 sõrmerätista jaguda;
 kälütsed kärä kaeve
 üte kirju kepi pääla.

Paistu. H III 6, 903/4 (93). 1889.

1131. ÄRGE KODUS KURVAD OLGE!

2313

Näiukese noorekese,
 ärge kurvan kotun olge,
 leinan sööge esa leiva!

Esal puhassa rüane leiba,
 5 veel nisu segämane.

Võnnu. H II 29, 705 (29). 1888.

2314

Naisukesed, kaasakesed,
mis teie viha piate,
kaua kannate käräja!

⁵ Viha võtab vilja maasta,
kadedus kalad meresta,

1.

käärib lapsed kätkiesta,
imejad ema sülesta.

Viru-Jaagupi. EÜS II 675 (172). 1905.

2315

Tapelge, tapelge, kuerad,
ärge, kuerad, kokko menge!

Ma saan kindad keske'elta,
sukad suurista sõnusta.

⁵ Mis teie viha piate,
kaua kannate kärada?

Viha võttab viljad maasta,

2.

kadedus kalad meresta,
taplus linnud taeva alta.

¹⁰ Viha sulle, viljad mulle,
kade sulle, kalad mulle,
taplus sulle, taevas mulle!

Jõhvi. H III 1, 233 (30). 1888.

2316

Külatütrikud, oeksed,
külapoisid, pooled vennad,
kaua te viha piate,
kaua kannate käräjä?

⁵ Viha võttab vilja maasta,

3.

kadedus kalad meresta,
kari ouesta kaduneb,
vili väljalda vähäneb.

Kuusalu. H II 15, 66 (18). 1891.

2317

Mis te, vennad, viha peate,
kahekesti kadedusta!

Viha võtab vilja väljalta,
kadedus kalad meresta.

4.

⁵ Viha toob viisi viletsusta,
kadedus kaheksa karistusta.

Kose. H II 16, 25 (16). 1885—87.

2318

Mis, vennad, viha peate,
mis kadedust te kannate?

Viha on võtnud viljapõllud,
kadedus kalad meresta.

5.

⁵ Viha on võtnud viinamarjad,
kadedus Kaimri küla härjad.

Jämaja. E 53600 (6). 1923.

Mõni miis meida mõniti,
mõni naine meida naari,
ütel sündünü söesta,
saanu saadu veerepuusta,
5 ütel tullu tungelpäista!

Me es sünnü söesta,
saa es saadu veerepuusta
ega es tule tungelpäista.

Sündüsim ema sülesta,
10 kasusim taadi kamberina.

Kas meil puudus puhas hame
või meil lõppe lõvvendine,
siidiräti seina päälta,
valge räti vagja päälta?

Paistu. H II 25, 1015/6 (4). 1889.

1134. NEIDU LAIMATAKSE.

2320

Emakene, memmekene,
seni mina olen memme tütar,
kunni mina kiigun kätkiessa,
nõkun nõrgassa veossa,
5 alla pari paeludessa.

Kui sai vöö vööleje,
säärissed said säarije,
pallapool sai põlvije —
juba juudas tõstis juttu,
10 paharett palju sõnuda.

Jutt tehti juhuste peale,
heli mo enese peale,
vale valge särgi peale.

Jutud jooksid, ma'p ei jooksnud,
15 kõned käisid, ma'p ei käinud,
jutud jooksid joogiteeda,
kõned käisid kõrtsiteeda,
valed vainude vahela.

Põltsamaa. H I 2, 271 (6). 1889.

1135. KÖNNIB KÖNEDE SEES.

2321

Mina vaene halba lapsi,
ma konnin konete seessa,
veeren vannete vahella.

Kork olen konete seessa,
5 virk olen vannete vahella,
kena keelde keskejalla.

Jutud jooksid, ei mina joosnud,
koned käisid, ei mina käinud,
jutud jooksid jooma poolda,
10 koned kortsilaua pialda.

Kuusalu. H II 34, 569 (185). 1892.

1136. VALED VÖÖ VAHEL.

2322

Tühi võtaks mõisapoisid
jutuks juure heitemasta,
käraks kõrva keanamasta!

Need panid jutud juuste'esse,
5 kärad käiste kirjadesse,
valed mu vöö vahele.

Vennakene hellakene,
võta kätte kuldakearid,
hõbedane leiguraua —
10 leika jutud juuste'esta,

kärad käiste kirjadesta,
valed mu vöö vahelta!

Harju-Jaani. H II 15, 609/10 (116).
1889.

1137. EI HOOLI LAITMISEST.

2323

1.

Kus mina kuulen riagitama,
riagitama, naeretama —
seal mina kõnnin kõrgimini,
pian pia püstimini;
5 sian aga siari kui sie sälgu,
jalgu kui jaluhobune,
piad kui püstitäkukene,

tallan jalad targemini!

Kus ma kuulen kiidetama,
10 kiidetama, riagitama —
sial hulgun unenäula,
kain, tukukarvaline.

Ambla. H II 14, 35/6 (47). 1888.

2324

2.

Küll nii küla meid kõneli,
küll nii tige meid teodi,
rahvas halba aavetelle.

kargav nii kõre kadaje,
enne tandsiv tammepaku.

Ei, ma'i kõigu kõneldenna,
5 liigu ei liia laite'enna!
Enne kõigus kõneleja,
liigus liia laiteja.

Kui ma kuule kõneltevet,
15 rahvast halba aaveltevet —
sis ma astu ahkepesta,
pia pääda püstepilta,
üles tõsta kuldakondsa,
maha lüü jala madala,
20 vajote ma vaskivarba.

Ma küll kõigu kõndienna,
liigu leibä süvve'enna.
10 Enne kõigub kõre kuuske,
enne liiguv liia lepä,

Karksi. H II 5, 327 (10). 1883.

2325

3.

Küll meie kuuli kurva kõrva,
küll meie mõisti mõõlu meeli,
et küll kurjast meid kõneldi,
salamahiti salvetesse,
5 nägemede näpitesse.

liigus liia jutu aaja,
10 kui no kõigus kõneldeve,
liigus liia laideteve.

Ei me kõigu kõneldenna,
suigu ei liia laitusenna.

Mida änäp külä kõneli,
külälatse meid küll laidi —
sedä ep jumal avidi.

Enne kõigus kõneleja,

15 Nenda ep lää jutu meista,
tühijutt lää tüdrukista,

närujutt lää näidistesta
kui vesi hani sulista.

20 Kui see külä meid kõneli,
külälats meid küll laidi —
sis ma kõnni kõrgepesse,

sammu astu ahtepesta,
pää mina pia püstepelta.

Karksi. H II 23, 169 (1). 1891.

1138. TÕUSEB LAIMUSOOST.

2326

Joba mul kuuli kura kõrva,
joba mõisti mõõlu meele,
et mud sala salvetes,
nägimede näpites.

5 Mõttele ei minud mõistaveda,
arva ei aru saadaveda —
joba mõisti mõõlu meele.

Sõimati mud, laimati,
sõimati mud sõdasuile,
10 laimati mud maldsamaile,
liblik ma linaleosse,
parts ma pajoallikosse.

Üles tõusi sõdasuilta,
sõdasuilta, maldsamaalta,
15 liblik ma linaleosta,
parts ma pajoallikosta.

Siputelle, soputelle,
siputelle siibesida,
soputelle sulgesida,
20 kõristi kõllast juusta,
vatsudi vahapäada.

Karksi. H II 5, 334/5 (18). 1883.

1139. NÄE, KUS NÄÄGUTAJA.

2327

Näts, kon minu näägutaja,
kulle, kon minu kuulutaja,
kes ei massa maada mulda,
kevajesta kesikõrta,
5 sügisesta söödihaina!

Karula. H II 24, 465 (25). 1887—89.

1140. ÄRGE ÄRA SÖÖGE!

1.

2328

Ist-huut! häbemä kuerad,
savatumad sakste kuerad,
ärge mind äräje süöge,
ärge mind padaje pange,
5 ärge lauale laduge,
ärge kietke kattelassa!
Suur olen suhujе pista,

paks olen padaje panna,
lai olen lauale laduda,
10 korge keita kattelassa.

Süöge saunast süsi suuri,
lava alta lehti laiu,
kerikselt kivijä kuumi!
Ei mina suoba süsi suuri,

15 lava alta lehti laiu,
kerikselt kivijä kuumi.
Süöd mulle tule tievad,
lihed mu pere pesevad,
kived löülidä lisäväd.

2329

Õekesed hellakesed,
tehke muud küll, mis te'i teete —
ärge mind äraje süöge,
ärge mind padaje pange,
5 ärge keetke kattelas!
Suur ma olen süüessana,
paks olen padaje panna,

2330

Tasa, tasa, vueras rahvas!
Ärge mind äraje süöge,
ärge padaje pange,
ärge lauale laduge!
5 Suur olen suhuje pistä,
paks olen padaje panna,

20 Süöge suosta sammelaidä,
mädäjärvest mättäsidä!
Kuusalu. EÜS VIII 2226/7 (528).
1910—11.

2.

kõva keeta kattelasä,
lai olen lauale laduda.
10 Kandke mindä kaevustesse
ja siis visake vetteje —
siis olen otsas ommetigi.
Viru-Nigula. EKS 4¹, 70 (97). 1878.

3.

lai olen lauale laduda,
kibe olen keitä kattilassa.
Kuusalu. EÜS VIII 1877 (108).
1910—11.

LAIM, TÜLI, RIID

1141. LAISK NAINE NAERAB NEIDU.

1.

Ei mind naera õige naine,
teuta tüdruk tegeva.

Küll mind naerab naine laiska,
teutab tüdruk vedela,

2.

Ei minu naera õige naine,
tiuta tüdruk ilusa,
laida mees ei meeeline!

⁵ Minu aga naerab naine laiska,
tiutab tüdruk tigeđa,
laidab mees mind meeletumba.

Sie ei naera naise lasta,
tiuta ei teise lasta,

5

kõrtsipinkide pidaja,
kõrtsiuste uisutaja.

Viru-Nigula. H II 9, 44 (16). 1889.

10

kes on hulga uinutanud
ja on karja kasvatanud.

Sie küll naerab naise lapsed,
tiutelles teise lapsed,
kes pole karja kasvatanud,
ise põle hulka uinutanud.

Haljala. H II 9, 637/8 (27). 1888.

1142. TÜHJA JUTU TEE.

Kost käib tühja jutte tee?

Lobiseja lõuge mööda,

kavalide keeli mööda,

petjide piiri pääl,

⁵ uskjide ussest sisse!

Viljandi. H III 7, 181 (18). 1889.

2331

2332

2333

1143. MIDA LUBAN LAIMAJALE.

2334

Mis mina suoban rääkijälle,
rääkijälle, naerijalle,
eneni tiudijalle,
juttu tühjä tostejalle?

⁵ Mattil mustija maduja,
kilimittul kirjavaida —
sie mina suoban rääkijälle,

1.

rääkijälle, naerijalle,
eneni tiudijalle,
¹⁰ juttu tühjä tostijalle!

Kuusalu. EÜS VIII 2050 (343).
1910—11.

2335

Mis mina soovi rääkijale,
rääkijale, rappijale,
tühja kõne tõstejale?

⁵ Kes mind räägib ja mind rappib,
kes mind võõriti kõneleb —
külimetu kiuta ussa,
vakka neid vanu madusid!

2.

Ussid huulile asugu,
konnad keelele kasugu!

¹⁰ Selle mina soovi rääkijale,
rääkijale, rappijale,
kes mind räägib, kes mind rappib,
kes mind võõriti kõneleb.

Pöide. E 42591/2 (XVII). 1902.

2336

Mis mina annan haukujale,
tühja jutu tõstijalle?

⁵ Mul jäi kodu musta ruuna,
selle kints jäi kitkumata,
sabarcod jäi rookimata —

3.

selle mina anna haukujale,
tühja jutu tõstijale.

Palamuse. H III 8, 361 (12). 1890.

2337

Miä ma anna naerijalle,
kingi keelepessijalle?
Pütü tuld, tõse tõrva,
kolmandama kuumi kivve.

⁵ Miä ma keerä kitijälle?

4.

Anna rahha kitijälle,
marka maale matijalle.

Vastseliina. H I 6, 114 (18). 1894.

2338

1144. OLEKSIN USSIKS, PISTAKSIN PILKAJAID.

Ärge mind, naritsad, naerge,
ärge, hiired, itsitage!

Ma pole naritsa naerda

ega hiire itsitada

⁵ ega kiisa kikitada.

Oleks mina ussitesta,

- pinu alla pistijasta,
 sauna alla salvajasta,
 mua alla madudesta —
 10 pistaksin ma pilkajaida,
 näpistaksin naerijaida,
 tühja jutu tõstijada,
 vale keele kandijada.
 Mõni peaks peata jääma,
- 15 mõni peaks jaluta käima,
 mõni peaks käsita jääma,
 mõni maksata magama,
 mõni kopsuta kosuma,
 südameta sööma leiba!
- Väike-Maarja. H II 11, 530 (12).
 1890.

1145. RÄÄKIJALE RATTARASVA.

2339

- Eks sa tulnud eile meile,
 kus ta tõlda tõrvati,
 vana ratast rasvati.
 Oleksid saanud keelevõiet,
 5 keelevõiet, meelevõiet,
- suuvõiet, südamevõiet,
 võiet valge hammastele!
- Jõelähtme. H II 15, 254 (28). 1890.

1146. NUKIRAUD.

2340

- Mõtled ei meida mõistaveta,
 arvad ei aru saadaveta,
 et tullid kurjast kuulutema,
 ülihalvast haugutema?
 5 Oda-ot, oravekene,
 nu-nu, nugisekene!
 Teil om nobe nukikene,
 teil om käbe kärsakene,
- 10 teie nukk taht noppimista,
 teie kärsd taht käänamista!
- Meil om nobe nukirauda,
 meil om käbe kärsarauda,
 mikeg nopim' teie nuki,
 mikeg käänam' teie kärsä!
- Helme. EÜS V 365 (54). 1908.

1147. LÖPETA TÜLI TOAST!

2341

- Peremees, peremehike,
 perenaine, naisukene!
 Lõpeta tüli tuoasta,
 karvanoota kammerista,
- 5 räiskamine räästa alta
 ja siis riidu riialasta.
- Jõhvi. H II 1, 353 (505). 1888.

1148. PUUD PURELEMA.

2342

- Mis ti, hütü, hükelede,
 vanna kannu, kakõlõdõ!
 Minge mäele varikudõ,
 pangõ puu purõlõma,
 5 tõrvaskannu tõrõlõma,
- kivikese kiskõlõma,
 kannukõsõ kakõlõma!
- Urvaste, Karula. H II 36, 231 (321).
 1893.

1149. ÄRGE VERD VÄLJA TEHKE!

2343

1.

Riiõlgõ, neuu, purõlgõ, neuu,
ää ti verdä vällä teku!
Veri viiäs kohtu ette,
lastas kohtulavva pääle.

Urvaste. H III 9, 869 (23). 1890.

2344

2.

Purõlgõ, poisi', närelge, näio',
är ti verdä vällä teku!
Veri viiäs kohtu ette,
suurõ sundija lävele.

käevarrõ käänetäse,
peräotsa pissetäse.

⁵ Sääl ti kühmo kütetäse,

Sangaste. H II 5, 434 (6). 1877.

2345

3.

Purelge, poisi, purelge,
närelge, naise, närelge —
ära te verdä vällä võtke!

liha liuda lõigatesse.

Veri viiäs Villändisse,
⁵ verda toopi mõõdetesse,

Veri toobina väriseb,
liha liuana libiseb.

Halliste. EÜS XII 1213 (4). 1914—15.

2346

1150. NAISED RIIDLEMAS.

Maie-Kaie kakelsiva,
tõinetõist na tõmbeliva:
Mai tõugas Kaie kapstapatta,
esi iste hernepatta.

Rõngu. H II 30, 632 (5). 1888.

2347

1151. PIGEM PEKS KUI SÕIM.

Enne mina kannan kaikahuobid,
enne pian piitsahuobid,
enne kui halvad haugutused,
vihasilma vieretused.

Haljala. H III 2, 542 (11). 1890.

Kuida pieni peksetie,
rammutumi rapsetie?

Piened lüödi pilpa'asta,

suured lüödi surne'esta,

⁵ jämedad järijalasta!

Vaivara. H II 1, 63 (73). 1888.

1153. SÕIMATI SAKSAKS.

2349

Isandaks mind hüüeti,
saksapojaks sõimati.

Mina varjulta vaatin,
puuvarjult põõsa'asta.

⁵ Mina olen kõrtsinaise poega —

tunnete minu tegudest:

tuba kuuskiné kumiseb,

laudane põrand põriseb

kõrtsipoisi hüpatessa.

¹⁰ Saksapoiss käib saabastessa,

kõrtsipoiss käib kingadessa.

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 158 (244).

1878.

1154. VIRULASE PILGE.

2350

Hakkame, harjukad, minema,
alutagused tulevad:

suud suured, ninad jämedad,

alumine moka oli pikka.

Kadrina. EÜS X 264 (166). 1913.

1155. MULGI PILGE.

2351

Kui mulki hulgan tulliva
tarklase tare lävele,
palles välja peremeest,
et teesse kauba põhu eest.

⁵ Mis massab põhupundike,

es tiia vanna hindahe?

Viis tenga põhupundike.

Puhja. H III 10, 44 (4). 1890.

1156. TARTLASE PILGE.

2352

Kulleli mina, kulleli,
mõtli hunti hulvaveta,
mõtsatõnni tõinäveta!

See es ole hunti hulvamine

⁵ ega tõnni tõinamine —

see olli lalli laulamine!

Tarvastu. H II 49, 123/4 (9). 1894.

Setu ouma, setu ouma, setu ouma siia sõudnu,

Refr.: üvväh-hä-hü!

perenaisi, perenaisi, perenaisi perrä nõudnu:

«Otske kokku, otske kokku, otske kokku nirdsu-närdsu,

Peetri põksi, Peetri põksi, Peetri põksi, Kaarli kaltsa,

⁵ Suure Jaani, Suure Jaani, Suure Jaani jalaräti,

vana kaska, vana kaska, vana kaska, vana koti!

Setu annab, setu annab, setu annab hüvad seepi,

peale kauba, peale kauba, peale kauba pilla potta!»

Susi olli söönu, susi olli söönu, susi olli söönu suure setu —

¹⁰ räppä jätnu, räppä jätnu, räppä jätnu jämme jala,

viisu pikä, viisu pikä, viisu pikä viisi sülda;

kabla pikä, kabla pikä, kabla pikä katessa sülda.

See olli minu, see olli minu, see olli minu ainus ono!

Läeme vällä, läeme vällä, läeme vällä, kaeme kuud,

¹⁵ lööme setu, lööme setu, lööme setu vastu puud!

Sangaste. H II 25, 820/1 (9). 1890.

1158. NÄITEID NIMESÕIMUST.

2354

1.

Siga sittus silla otsa,
vares kandis kannu otsa,
sääl sigines Siimukene,
kasvas karjalapekene.

Põlva. H II 53, 35 (22). 1895.

2355

2.

Ants-kants, kanavaras,
viiekümne muna varas;
viis munad linna,
sai sada saia.

natukese naisele —
ise söi kõik ära.

⁵ Tüki andis tütrele,

Tori. E 80839 (2). 1932.

2356

3.

Hans, kantsel-vantsel!
Läks peegli mõisa,

tõi punase kandli,
lõi lustilugu.

- 5 Au koerad hauksid,
läbi paju pauksid,
sisa-linnud laulsid
- Aru Jaagu metsas,
haavakannu otsas.
- Viljandi. H III 7, 298 (e). 1889.
4. 2357
- Mihkel-kihkel kitsehabe,
puhkal-pahkal, punahabe,
suur Mihkel suitsuhabe,
- vana Mihkel vaiguhabe,
5 pisike Mihkel piimahabe.
- Harju-Madise. E 74008/9 (6). 1927.
5. 2358
- Villem vinti, lammakonti,
pesi pütti, tappis kassi.
Isi ta oli hirmu täis
ja kassi saba oli karvu täis.
- Märjamaa. ERA II 129, 590 (395). 1936.
6. 2359
- Juhan-Jussi, tappis kassi,
tegi Kaiele kasuka,
Annele aluspalaka,
Maiele magatseteki.
- Rapla. E 70700 (8). 1930.
7. 2360
- Tiitus-viitus, viinapudel,
habe kõber kõrtsi poole,
nina viltu viina poole.
- Suure-Jaani. H II 26, 342 (4). 1889.

NÄLG JA ÕNNETUSED

2361

1159. NÄGIN NÄLJAPÄEVI.

Küll mina nägin näljapäivi:
mõnda ööd olin uneta,
mõnda päeva lõune'eta,

ööl ei saanud und magada,
5 pead ei panna pea-alusele.

Reigi. H II 26, 92 (50). 1888.

2362

1160. NÄLJAVÖÖ.

1.

Nägin näljavoo tulema —
lasin laia vöö kududa,
linna lõngasta laduda,
poe-aga-paelusta punuda,
5 et see nälg ei näki minda
ega katku kiusaks minda.
Tõmman paela pinguvalle,

vööga kõhu kinni köidan —
ei siis tunne kõhuvalu
10 ega nälja näkkimesta.

Viru-Jaagupi. EKS 4°1, 354/5 (22).
1879.

2363

2.

Jo meil tülbib tühja kõhtu,
näpib süda näljaline,
nõtkub nõrka vöö-alune.

5 Minu hella eidekene,
otsi aidast abida,
kamberist too kannatesta!

Kui põle aidassa abida,
kamberis ei kannatesta —
otsi kestust niitisida,

10 alta koane lõngasida!
Lase laia vöö koduda,
sinilõngusta siduda,
poelõngusta punuda,
linalõngusta laduda
15 minu kõhu kinnitesta,
vatsa vaese vaigitesta.

Järva-Jaani. H I 1, 193 (20). 1888.

Vaa, vaa, vana varõs,
vii sõna sõsarilõ,
lasõ lag'a vüü kotta,
kinä kõtu kinni kisku!

Urvaste, Karula. H II 36, 231 (322). 1893.

1161. PERE NÄLGIB.

2365

Kes teab, kas kodu kedagi,
kes teab, kas majas midagi?
Pere, see sõi kadakajuuri,
lapsed marivarrekesi,
5 sulased kuuseokasid.

Viru-Nigula. H I 4, 76 (42). 1878.

1162. KOERAD NÄLJA KALLALE.

2366

Hellakene vennukene,
nägin nälga tulevad:
valge hobune eessa,
tühjad vankrid järele,
5 tühjad kotied peale.
Ulus aga meite ukse ette,
aeas aga meie aeda ette.

Mul oli, mul oli, vennukene,
mul oli kolme koerukesta:
10 üks oli koera, Urmi koera,
teine koera, Armi koera,

kolmas, see koguni punane.

Mina aga, mina aga, vennikene:
«Us-us, us-us, Urmi koera,
15 as-as, as-as, Armi koera,
purgesi, veripunane!»

Nälg aga pistis jooksema:
sitatükk jäi silla peale,
pasatükk jäi paku peale,
20 kusikinga korju peale.

Pilistvere. EKS 4^o4, 460 (12). 1878.

1163. NÄLJA PEKSMINE.

2367

1.

Nägin näljã peksetama
rehe eessa rõnga'assa,
saksa väljal samba'assa.

Mine aga põrgu, näljakene,
5 tühjad kotid vankurilla!

Laiuse. EKS 8^o2, 774 (14). 1880.

Näin mina näljä peksetäväd
 Uulu mõisa ukse ehen,
 Penuja peretaressa,
 Reiu mõisa repi taga.

⁵ Siis läits näljä siita maalta,

siita maalta sinna maale,
 kus ei kolgita linuda
 ega koeda kannepida.

Viljandi. H III 19, 865/6 (10). 1895.

Raik-kuik-kuikadi ral-lal-laa!
 Nägin ma nälga peksetavad
 toas aga turvas, vaeas aga varnes,
 saunas sammaste vahele,
⁵ kõögis künas kületi.

Hambad oli suus kui hundi-

hambad,

lõuad peas kui lõugeti kaaned,
 nina kui Nissi kiriku torn,
 pale kui papi lõksulaud,
¹⁰ pea kui Pernu mõeduvakk.

Läänemaa. H I 4, 197 (58). 1874.

Näi ma nälga pissetavat,
 Uuru mõisas uttetavat.

Mida nägu näljakene,
 mida sugu surmakene?

⁵ Nälg oli Soe Märdi nägu,

Oja Tanile omane,
 Karu Tanī karvaline,
 Piitre Hansu pikune.

Helme. H III 6, 90 (17). 1889.

1164. ÖNNETUSED.

Oi-oi, oi-oi, Otsa Matsi,
 mis kahju Kamara Mikul:
 hobu poodi, naine loodi,
 tütar tehti tiine'esta;
⁵ siga läks sinepiaeda,

kana läks kanepiaeda,
 lehm läks lella rukkiaeda.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 66 (24).
 1888.

Oi-oi, oi-oi, Otsa Matsi,
 mis kahju Kadaka Matsil?

Hobu tuodi, naine puodi,
 tütar tehti tiine'eksa,

⁵ tangupudru tahtijaksa!

Külaeided, eidekesed,

külamemmed, memmekesed
 tõivad pudru pütiga,
 kuoki leivakottiga,
¹⁰ mämmi leivamärsiga!

Vaivara. H II 1, 142 (202). 1888.

Mari aga saatis mulle kirja,
saatis aga mulle mitu kirja,
kõik olid kurjast kirjutud,
tigidaste trükitud:

⁵ härg on söönud äia ohrad,
lehm on söönud ämma linad,

10 siga läinud Siimu sinepiaeda,
kana läinud Kaie kanepiaeda,
kitsed-pukad söönud kreegiõied,
10 lambatalled taimelehed.

Risti. H I 4, 160 (50). 1875.

1166. LOOMAD MURTUD.

2374

Hunt sõi ära halli ruuna,
karu murdis kirju lehma,
vares kandis võigukese,
kotkas kiskus kirju kuke,
⁵ tuhkur tappis tallekese,
koer sõi ära kiisukese.
Nüüd minu talu tagurpidi,

10 vara läinud nii kui vesi:
atra ei saa haljastada,
10 kanerpikku kohendada.

Mis veel jäi — vii mõisa kasti,
selle eest saad hundipassi.

Äksi. EÜS II 215 (181). 1905.

1167. KÕIK OTSA SAANUD.

2375

Läksin merda kündemaie,
järve ääri äestamaie —
tulli tuulispask merese,
hagahända haavikusse,
⁵ ajas ta adra haavikusse,
adrakured kuusikusse,
adrakastid kaasikusse,
adravitsad vitsikusse.

¹⁰ Läksin atra nõudemaie —
sõni sõi susi hobuse.

Läksin suttu nõudemaie —
seni karu mur's mo karja.
Läksin karo nõudemaie —
taga läks tare põlema.

¹⁵ Siis sai imed ilma näha,
kahju sai küla kahjatseda.

Viljandimaa. EKS 4°3, 559/60 (33).
1872.

1168. KÕIK KOLM OTSAS.

2376

1.

Mul oli kolmi heada asja:
üks oli naene noorukene,

teine oli kõrbi ruunakene,
kolmas hüva orikas.

5 Tuli aga taudi ja tappis naese,
tuli aga karu ja kiskus kõrvi,
tuli hunti — viis orika.

Mina hunti hurjutama —
taga läks tare põlema.

2377

Olid mul, olid mul, hellad vennad,
oli mul kolme hiada asja:

üks oli naine noorukene,
teine kõrvi ruunakene,

5 kolmas oli hüva orikas.

Tuli aga taud ja tappis naise,
tuli aga hunt ja sõi orika,
tuli aga karu ja sõi kõrviku.

Siis olin lahti kolmest kullast.

10 Hobu mina teadsin, kust mina
ostsin,

10 Siis jäin, vaene, vee varale,
haputaari tarbele.

Jõelähtme. H II 15, 232/3 (4). 1889.

2.

naise mina teadsin, kust mina
võtsin:

hobu ostsin orjaperest,
naise võtsin maasikamaalta,
kena kingu puie vilust,
15 hoolsa eide hoole alta.

Orikast ei hoolind osta,
naine notsud kasvatada,
peeni põrsast paisutada,
kuldikesta kosutada.

Järva-Jaani. EÜS VII 702/3 (92).
1910.

2378

1169. KOLMES HÄDAS.

Olin kolmessa kohassa,
kolme'essa kovassa,
viie'essa veehädassa:

hobusessa löödavassa,

5 vene'essa voodavassa,

lesenaise voodiessa!

Eks küll olnd kolmi ja kovada,
viite ja veehädada!

Haljala. H III 23, 50 (27). 1895.

2379

1170. PERE LÄHEB LAIALI.

Mis mina tahan teha ära:
kirbud söövad keha ära,
täid sõid vana ema ära,
isa suri ise ära,

5 vennad viidi venelaseks,
õde läks kuulsa Kuuramaale!

Vändra. EKS 4^o2, 766/7 (70). 1878.

Mis ma hoolin oldessa,
kardan kõrtsis käiessa:
mul on julgus juuressa,
kangus kaelasoontessa.
5 Piip mul viidi põuestagi,

kukkur kuuetaskustagi,
hobu mul viidi õuestagi!

Jüri. H II 15, 391 (6 b). 1889.

1172. NÕIUTUD KARI.

1.

2381

Sest mul meelege pahembi,
süda armul haigembi,
et on vallal vaevajaida,
kihelkonnal kiusajaida:
5 tõivad soolad meie õue,
magedad meie majasse.

Hakkasid soolad sulama,
magedad maha vajuma —
siis hakkas kari kaduma,
10 lehmad laudas langema,

siad sihvakad surema,
härjad matsakad magama.

Oleksin mina olema
nõgestikus nõelajaksa,
15 põestikus pistijaksa —
küll ma nõeluks nõidujaida,
salvaks salareakijaida,
pistaks neida pilkajaida.

Vaivara. H II 7, 171/2 (54). 1889.

2.

2382

Elaksin enese teada,
teeksin tööda teiste teada,
kääksin kahe käe teada —
ei lase küla elada,
5 küla ei halgijad asuda!

Oh teie küla kadedad,
oma otsa suured nõiad,
laske hilluke elada,
tillukene teha tööda,
10 madaluke käia muada!

Rohud toodi Ruotsimualta,
suoli toodi Suomemualta,
pandi meie karjaaeda,
Hakkasid suolad sulama,
15 magedad maha vajuma —

siis hakkas kari kaduma,
siad siuakad surema,
lehmad matsakad magama,
härjad hallid haigutama.

20 Siis jäin, vaene, puhta'aksi,
puhta'aksi, pailla'aksi,
siis jäin sandi sarnatseksi,
kahe kepi kandijaksi.

Oh jurnal, jumalukene,
25 oleks ma mustaksi mauksi,
pinu all juo pistijaksi —
ära ma nõelaks nõia silmad,
ma salvaks sala-kadedad.

Ambla. H II 14, 83/4 (1). 1888.

KERJUS

1173. KUST ON SANDID SAANUD.

1.

Kust need sandid saava,
kotikandjad koguneva?

Vaene võtse tõista vaesta —
säält need sandid sigineva,
⁵ kotikandjad koguneva.

Tartu-Maarja. H III 9, 578 (4). 1889.

2.

Vaene võtapa tõista vaesta —
säält ep sandi siginase,
kotikandja kogunase.

Otepää. H II 44, 637 (117). 1893.

1174. ANDKE ARMETULE!

Kui sa ei anna armetule,
ega'i kingi kehvätlese —
jummal puistas sinu punga,
raputes su rahakoti.

Helme. H II 24, 470/1 (259). 1887—89.

Tänan pere-eidekesta,
 tänan peretaadikesta,
 pere lahked lapsukesta,
 pere piigad peenikesta
 5 vaesta vasta võttemasta,
 palukesta pakkumasta,
 leivatüki leikamasta,
 supikaussi kandemasta,
 öömaja andemasta!
 10 Aidati mind ahju peale,
 pandi parsile magama!
 Aitüma haigele jalale,
 kõverale kontidelle!
 Jumal aitab haiged jalga,

15 ise tõstan terved jalga.
 Haige jalg käib aeda mööda,
 terve jalg käib teeda mööda.
 Tunnen jalga tuuratama,
 vähe jalga väaratama —
 20 eks ma astu harvemini,
 pean pea püstemini,
 et ei kuku kumuliste.
 Ei või õnnetu elada,
 terviseta tehja tööda,
 25 kellel õnne, see elagu,
 kellel tervis, tehku tööda!

Koeru. H II 13, 237/8 (10). 1889.

1176. KERJAKOTIL TOIDETUD.

2387

Mis tei, suise, suurustede
 või te, konna, korrustede,
 uhke perse, udrustede,
 targa perse, taarustede!
 5 Teid om toidet tokolane,
 teid om kerjät kepilane.
 Esä toidi tokolane,
 emä kerjäs kepilane.
 Kott olli ehen, kott olli taga,
 10 kaits olli kotti kaala päälä.

Hiire tal käüsiv veske'ella,
 roti jahvates jahuda.
 Sööde roti jahvatusta,
 hiire tuuduve iväda.

15 Ikki viil, soe, suurustette,
 ikki, konna, korrustette,
 uhke perse, udrustette,
 targa perse, taarustette!

Karksi. H II 48, 76/7 (2). 1893.

1177 KUUPA, KUUPA KOTTI!

2388

Kuupa, kuupa kotti,
 massa, massa matti!
 Kes ei kuupa kotti,
 ega massa matti —

5 satab savihauda,
 kuum kivi kõtu pääle!

Rannu. ERA II 2, 417 (7). 1928.

1178. MINU MEEL TEGI VARGA'ALLE.

2389

1.

Isa aas mind kündemaie,
ema aas äästamaie —
mino meel tegi varga'alle.

5 Vötsin päitse'ed pihuje,
valja'ad vöö vahele,
läksin lelle lepikuie.
Tuli vasta Hiie halli,
Hiie halli, Leäne lauko.
10 Pistsin päitse'ed pähäje,
suustsin valja'ad suhuje.
Istusin halli selgajeni,
Leäne lauko lippamaie.

Kinnivõttijad tulevad —
igamehel kümme kõita,
15 iga köies kümme sõlme.

Joudke, jalad, soudke, säered,
kinnivõttijad tulevad!
Ohjad kää on otsijalle,
kõied kinnivõttijalle!

20 Seäl mind kinni voeti,
siis mind kinni seutie,
kinni käed, kinni jalad,
kinni keik südamesooned.

Viidi moisa trepi alla.
25 Siis mind vitsul peksetie,
kaseladvul kapsitie.
Herra kubjast sundimaie:
«Olge prisked, lööja-mehed!»

Kadrina. EKÜ F 232 a I, 153/5 (130).
1843.

2390

2.

Mulle meeldib teele minna,
teele minna, maale saada.

Minu meel teeb varga'alle:
härä aita halgemaie,

5 roua kirstu kiskumaie,
neitsi laegast lõhkumaie.

Väike-Maarja. EKNS 19, 43 (51).
1912.

Isa aas mind tiule,
ema heina niitemaie,
vend aga lougu võttemaie,
õde õlgi puistamaie.

5 Minu himu varga'alle.
Võtsin päitsed pihusse,
valjad võe vahele.
Siis läksin läbi lillemeta,
käisin Käru kuusikus,
10 Ravila raiasmikussa.

Hirnus vasta hiirehalli,
pajatas see poati ruuna,
karjus vasta kaerakõrbi.
Need ma panin päitsetesse,
15 virutasin valjastesse.

Siis läksin Hiiumua isandaks,
poja panin Pohlamua kuningaks,
naise Narva pealikuksi.

Kose. H II 16, 14/5 (2). 1885—87.

1179. VIITE VELLE VARGILE.

2392

Oh teie Kuramaa koera,
Harju valgepää hagija!
Kos te viide meie velle?
Viide Virru vargiel,

5 Viru kirstu kiskumaie,
Harju aita lõhkumaie.

Tarvastu. H II 25, 682 (19). 1890.

1180. VARGA JA ARMUKESE ÕPETAMINE.

A. Varga õpetamine.

1.

2393

Toomast-Jaani vennatsed —
suure kuulsa kubja pojad,
suure ausa herra pojad.

Läksid valda vargielle.
5 Juhtusid joodu talusse.
Toomas sisse laulemaie,
Jaan jäi välja vargielle,
«Jaanikene, vennakene,
toa taga tallikene,
10 seal on sihes seitse täkku.
Mine sa Mustast muidu mööda,
pane kätta Paadi pääle,

lao kätta Laugi pääle,
anna Hallil haisutada,

15 Linalakal lingutada,
võta Võikude vahelt!

Rehe all on saanikene,
toa ees on taosed,
pane siis hobu edej!

20 Kui saad orgu — siis oota,
mäe taha — siis vaata,
kas tuleb Toomasta järele!»

Kolga-Jaani, EKNS 31 b, 26. 1912.

Nüüd oli hulka uinunud
ja lauataäied langenud,
rahvas mahtund magama.

Oh sa, Joani, Järva koera!

5 Tule aga maha lakastagi,
võta hobu hoovistagi,
valjad-rangid varnastagi,
soani uusi ukse eesta,
looka kulda katuksesta!

10 Sõida orgu, seal oota,
võsa varjul ju vaata
seda seltsimeest järele,
kes aga laulis laua otsas,
hõiskas pika pingi otsas.

Harju-Jaani. EÜS XI 1210 (35).
1914.

Kolgi, kolgi, tuulekene,
kolgi, tuule, reie alla,
ää, tuule, tubaje kolgi —
tuas on toategijad,
5 parsil pannalde valajad,
nurgas nupu kirjutajad.

Kolgi, tuule, reie alla,
hobu on musta reie alla,
rangid varnas ja valida
10 ja look on luune ukse ette,
regi uusi uulitsalle.

Perenaene peteti,
võtti vööltä võeti,
läbi akna anneti:

15 «Mine aita ja mäele,

löö siis silmad seina peale,
vana naeste vaka peale,
kus need kullad kuumendavad,
hõbeasjad haljendavad,
20 lihalaped on laesse!

Lase lapiti mahaje,
sea siis serviti regeje,
pööra alla musta poole,
sõida siis Sõerumäele,
25 oota Ollu poisikesta!

Siis on täna trilli-tralli,
homme hullu nutupilli
ja tunahomme tuline nälg!»

Viru-Jaagupi. H II 10, 730/1 (9). 1889.

B. Armukese õpetamine.

Üks abielunaine pidanud salamahti võõra mehega keelatud sõprust. Kaua varjanud nad oma saladust, kuni viimaks ühel hääl päeval naise oma mees parajasti kodus olnud, kui võõras mees armukest vaatama tuli. Naine kuulnud võõra tulekut, ja et kokkupõrkamist ära hoida ja oma mehes ka mitte kahtlust äratada, hakanud last kiigutades laulma:

Tuu-tuu tuula-luula,
kesse usta kolguteleb,

Refr.: tuu-tuu, tuula-luula!
ukselinki liiguteleb?

Ei tohi tubaje tulla —
5 tuas on tuategijad,
laua otsas lastulüüjäd,
pingil pienakoputajad.

Mene alla aida juure —
voti aida silla alla,
10 siasink on seinä päällä,

voipütt on permandulla,
leib on laia laua päällä,
nuga leivä servä alla.

Oma mees kuulanud, kuulanud ja tal tõusnudki võid ja seasinki kuuldes söögi-
isu. Läänudki aida juurest vaatama ja leidnud võõra säält eest. Sel viisil saanud
saladusesabast ometi kinni.

Kuusalu. E 45748/50 (4). 1903.

B 2.

2397

Naine juhatab armukest, kes ukse ees seisab, ilma et oma mees sest aru saaks:

Ää tule tuppa, tuulekene,
tuas on tuategijad,
sees on seinä sillerdajad,
palgi paigale panijad.
5 Aja, tuuli, aida poole,
keera, tuuli, kerstu poole!

Võta voti räästa'asta,
võivitsik viilu päältä,
saiakott on salve pääl,
10 koogikott on kerstu pääl!

Jöhvi. H II 1, 651 (836). 1888.

B A.

2398

150 aasta eest jõulolaupa õhto kargab perenaene sulasega Rootsi ja õppeb tuast
lauluga sulase kätte, kes ukse taga varitses, mis ta peab seltsi võtma ja kuidas
tegema:

Mis see tuul seal kiputab,
kiputab ja kõputab?
Ära tule tuppa, tuuleke!
Mingu see tuul siis kamberisse,
5 kamberisse, kelderisse,
uue hoone ukse ette!
Võta need võtmed katusesta,
pillid, piitsad varna otsast,
saiad salveäärde pealta,
10 lihakintsud kirstu pealta,
lambalabadad laesta,
hõbehelmed õrdadesta,
uied riided udjadesta,
padjad-palakad paaridelta,

15 udu-ehmed ula alta,
rangid raagest varna otsast,
looka lumehange pealta,
linalakka latterista!

20 Mine siis Sõru silla peale,
oota seal seda seltsimeesta,
kes siin laulab laua taga,
kaksi kätta kannu pääl!

25 Täna hulgal lauletakse,
lauletakse, naeretakse,
hoome hulgal nuttetakse,
nuttetakse, otsitakse.

Karja. H I 4, 316/8 (10). 1872—75.

1181. NAINE SAADAB VARGILE.

2399

1.

Võtsin vara valge naese,
mustakulmu kurja naese.
Naene aeas mind vargile —
ei mina mõistnud varastada.

⁵ Läksin Harju aitudesse,
Viru viinakellerdesse,
püksid aeasin püüli täis,
kotid ajasin kanikaid täis,
viisad aeasin vilukaid täis.

¹⁰ Tulid aga vasta Harju hakid,
Riia riimud rantsikesed —
need mu kassat katki kissid,
viisapaelad venitasid,
kotipaelad koolutasid,
¹⁵ püksireisa paenutasid
ja mind viimaks paela panid.

Vigala. H II 20, 292/3 (18). 1889.

2400

2.

Vara mina võtsin valge naise,
mustakulmu kurja naise.
See andis mulle ahjuharki,
ilma süita süteroopi,
⁵ kaala peele katlakooku.

See aas minda vargaesse,
aidauksi halgumasse,
lukki lahti lõhkumasse.

Siis vangitorni visati mind.
¹⁰ Kuidas need vaesed vangid paluvad:
«Tuuks jumal tuule-tormi,
lükaks ümber vangitorni,
vaesed vangid lahti peeseksid.»

Pühalepa. H II 6, 15 (21). 1890.

2401

1182. HERNEVARAS.

Läksin küla herne'esse —
külataat tuli teibaga,
lõi minu niuded nika-näka,
käevarred kika-käka.

⁵ Sain mina, vaenemies, vadima,
piki põldu põimimaie,
lasksin jalga Lasnamäele.

Vigala. H II 2, 92 (134). 1889.

2402

1183. ÖUNAVARAS.

Võti pistä Pilli poole,
võti vahti Vaska poole,
võti müttä möödä aida,

võti upsi uibuaida,
⁵ võti toppi torga sisse.

Tarvastu. H II 55, 330 (67). 1896.

Kuulsin kodu kopsitava,
 Refr.: kõrr, kõrr, kõmm, kõmm!
 toa taga tambitava.

Mõtsin mõisat tehtavada —
 oli varas völlaskaela.

⁵ Mina siis jooksin vihva-vahva,
 vana vaene köötsa-käätsa,
 lesk aga liputes järele.

Kolga-Jaani. EÜS IV 1237 (4). 1907.

1185. KÄTTEMAKSUÄHWARDUS VARGALE.

2404

Aiu-oiu Ati Mikku,
 las tuleb koju Koti Mikku!

⁵ Varsa Ants varastas palju,
 kiskus kinsud Koti aidast,
 siasingid salvestagi,
 pani põrsad pihalegi,
 kandis koju Kotiltagi.

¹⁰ Kui tuleb koju Koti Mikku,
 küll siis võtab Viru vemblad,
 Soaremoa suuremad sugarad,
 Pärnu pikemad pihelgad;

siis tema soomab selga mööda,
 mõedab Miku magu mööda,
 Ati Miku otsa mööda,
¹⁵ kihnab keha kriimuliseks,
 selja sinisooniliseks,
 otsale teeb ormad suured,
 reietuumed tulisekski,
 labajalga laseb oadrit,
²⁰ kuppu kandade tahaje.

Kose. H II 16, 107 (120). 1885—87.

1186. VARGA SÖIM.

2405

Oot-oot sa hobusevaras,
 häbemata härjavaras,
 laisa laugu ruuna varas,

⁵ kogemata koeravaras,
 multse musta mullika varas!

Viru-Jaagupi. H II 10, 705 (15).
 1889.

1187. VARGA HIRM.

2406

Varastid sina, varasti mina,
 näie vaiva varasten,
 suure hoole hoitien.

Suu seie, söä värisi,

⁵ meeli mõtli mõtsa poole,
 jala väi värati poole.

Vaivara. H II 1, 91 (123). 1888.

1188. VARGA POOMINE.

2407

Poo üles patupoiga,
 üles lase hatalatsi!

⁵ Missä lätsit vargaele,
 kivikotta kiskumaie,
 minu aita lahkumaie!

Tooge siia pihlatse toe,
 aage siia haavatse hargi,
 saa telle sanna küttä!

Otepää. H II 44, 641 (129). 1893.

KASVATUS ASJATU

1189. ASJATULT LOODUD.

A. Ennem loonuks puuks.

2408

1.

Miksi jumal mind o loonud
seia ilmale imeksi,
peale ilma peateoksi!

⁵ isale härja ikkepuuks
ja vennale härjavehmeriks.

Eks võind luua loogapuuks,

Läänemaa. H II 54, 433 (111). 1896.

2409

A 2.

Mia oll jumal mõtelnu,
kui oll jumal minnu loonu!

Saksamaale sarapuuss,
suvel loonu häitsema,
talvel marja kandema.

Võinu luua lod'äpuuss,
muile maale mar'apuuss,

⁵ Vinnemaale vislapuuss,

Võrumaa. H II 71, 546 (45). 1903.

B. Asjatult loodud rikaste risuks.

2410

1.

Mis ta aga, mis ta aga, õed-
vennad,

mis ta aga jumal mind o loonud
siia rikaste risusse,
peretütarte tülisse,

⁵ meestel meelegaigusesse

ja poistel poolesse muresse!

Eks võind luua loogapuisse

ja isa härja ikkepuise,
ema lehma lüpsikuise,
¹⁰ venna ruuna rangipuisse
ja õe piima pütilauasse,
enne kui rikaste risusse
ja peretütarte tülisse.

Pärnu. H II 20, 74 (5). 1889.

Miks on jumal minda loonud
 siia rikaste risuksa,
 perepoegade purelda,
 peretütarde tüliksa!

5 Eks võind luua loogapuuksi,
 vennal ratsa rangipuuksi,

õele kurikapuuksi,
 toa taha türnapuuksi,
 õue alla õunapuuksi,
 10 soo äärde sarapuuksi.

Pilistvere. H II 49, 901 (8). 1894.

1190. SÜNDINUD MADALAKS.

1.

2412

Miks olen mina madala
 ja olen kasvanud kadala?

5 Et oli ema madala,
 sest olen kasvanud kadala,
 et oli isa kadala,
 sest olen kasvanud madala.

Isa istus hiie soossa,

madalast seal noppis marjad,
 10 kadalast seal püüdis kalad
 kadalasta kalda'asta.

Viru-Jaagupi. EKS 4°1, 409 (12).
 1876.

2.

2413

Sest olen mina madala,
 et oli emä madala:
 emä sõi madalad marjad
 madaluista marjamaista.

5 Sest olen mina kadala,
 et oli emä kadala:
 emä tegi kadala särgi
 kadaluista kangastesta.

Sest olen mina hiline,
 10 et oli emä hiline:
 emä sõi hilitsed herved
 hilisista hernemaista.

Kuusalu. EÜS VIII 2233 (540).
 1910—11.

3.

2414

Miks on need Malled madalad?
 Memm sõi need marjad madalad
 madalasta mätta'asta,
 kasinasta kalda'asta.

5 Miks on need Anud alatud?

Memm sõi need kalad kasinad
 kasinasta kalda'asta.

Põltsamaa. H II 26, 1056 (14). 1889.

Emäkene, memmekene,
 sõit sa maast maasikid,
 ligi maada linnukid.
 Maasikist ma kasvi madala,
 5 linnukist sai lühikene,
 vabernist sai väiksekene.
 Söönu pitkast pihlapuust,
 sirge'esta sarapuust,

ilusista uibuesta,
 10 lumivalgest lodjapuust!
 Pikk oles saanu pihlapuust,
 sirge oles saanu sarapuust,
 illus oles ollu uibupuust,
 lumivalge lodjapuust.

Sangaste. EÜS VI 409/10 (105). 1909.

1191. MILLEST TÛTAR MUST.

Sest mul musta ja rumala,
 tõrvaskännu ja tõbine,
 vingerkanti ja vigane,
 et mu ema hernis käinud
 5 ja oli põllul kündmas käinud,

musta mulla peale pöörnud,
 valge liiva olla loonud.

Tõstamaa. H II 19, 661 (16). 1889.

1192. MILLEST TÛTAR KURB.

Miks one itkul mu eluke,
 miks one kurval mu koduke,
 nutul mu nuarepõlveke?
 Itkul mu ema imetas,
 5 haletusen and ta rinda,
 vesi silmas vei magama,
 nõretuses tõi ta nõtke —

seleb on itkun mu eluke,
 seleb on kurval mu koduke,
 10 nutul nuarepõlveke.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 854 (8).
 1890.

1193. HALVAL AJAL SÛNDINUD.

Sest olen halba, seisan kurba,
 et olen halvella ajalla,
 kevadella kehvalla,
 sügisella räntsakalla,
 5 talvella lumesajulla,
 suvel suurella töölla.
 Ei old vetta mu vihelda,

1.

lobjakast minu loputata,
 allikat hane ujuda.
 10 Mehed tõid meresta vetta,
 naised Narva allikasta,
 tüterid Joa jõesta,
 poisid Pohlamaa rajalta.
 Siis sai vetta mu vihelda,

35 lobjakat minu loputata,
allikat hane ujuda.
Viheldi mind viiella veella:
lumeveella ruuge'ella,

20 vihmaveella valge'ella,
kaevuveella karge'ella.

Kadrina. H II 10, 58/9 (48). 1889.

2.

2419

Miks ollin musta memme moodu,
tõmmu teisesta õesta,
puat ollin venna palge'esta?

5 Sest olin musta memme moodu,
tõmmu teisesta õesta,
et ollin kurjalla kuulla,
sügisella aegusella,
kevade lumesaolla.

Mehed tõid Virusta vetta,
naesed Narva allikasta,
poisid Pohla piiri pealta.

15 Säält sai vetta neuu pesta,
kastet sai kao kasida,
lobjakat sai loputada.

Sest ollin musta memme moodu,
tõmmu teisesta õesta.

30 Ei saand vetta neuu pesta,
kastet ei kao kasida,
lobjakat ei loputada.

Põltsamaa. H II 26, 1049 (1). 1889.

3.

2420

Miks olen halba, seisan kurba?
Sest olen halba, seisan kurba,
et tulin halvalla a'alla:
sügisella räntsakalla,
5 kevadesel kerge'ella,
talvisel lumesajulla.

Ma'p saand vetta'a vihelda,
lobjakad ei loputada.

10 Mehed tõid meresta vetta,
naesed Narva allikalta.
Siis sain vetta'a vihelda,
lobjakaida loputada.
Sest olen halba, seisan kurba.

Simuna. H II 38, 622 (10). 1893.

1194. KURVAKS KASVATATUD.

2421

Mistes meida kurvas loodu,
kurva loodu, leinä loodu?

5 See om ollu kurva sanna,
kun o meida vihutetu;
see om ollu leinälate,
kust o meile vetta toodu;
see o ollu leinäkaske,
kust o meile vihta toodu;
see o ollu kurva kuuske,
10 kust o sannapuida toodu.

Mianes o kurva sanna?

Katusseda kurva sanna.

Mianes o leinälate?
Salvita o leinälate.
15 Mianes o leinäkaske?
Lehtete o leinäkaske.
Mianes o kurva kuuske?
Koorite'p o kurva kuuske.
Mianes o leinäleppa?
20 Ladvate o leinäleppa.

Karksi. H II 42, 932/3 (22). 1893.

2422

Kuhu pean mina minema,
 kuhu pean pea panema,
 kuhu jalad andemaie,
 keskelt kiha keeramaie?
 5 Sügav on mereje minna,
 hale menna allikalle,
 pime on pilveje pugeda,
 kõrge tõusta taiva'aie.

2423

Mina eide halba lapsi,
 mina toadi halba lapsi —
 eit mind põlgas põuestagi,
 toat mind põlgas põlviltagi.
 5 Kuhu pian mina minema,
 kuhu pian pia panema,
 jalad alta andemaie,
 keha keskelt keeramaie?
 Madal on maha vajuda,
 10 pime pilvesse pugeda,
 jälk on järve uputada,
 kallas kaevu je karata.
 Hüppan ülepea meresse,
 vööni astun allikasse.
 15 Sealt lähnen konnade kojuje,
 hiirede elumajaje,
 muti musta mõisa'aie,
 konna koduhoidijaksi,
 muti viljamõetijaksi.

2424

Oh mina vaene põltud lapsi!
 Isa mind põlgis, ema põlgis.
 Isa mind põlgis põlve-otsast,
 ema mind põlgis põuestagi,
 5 õed mind põlg'sid õue pealta,
 vennad viljavälja pealta.
 Kus pidin vaene minema,

1.

Poen mütiks mätta'aie,
 10 rotiks rohutukka'aie,
 kobarikukuks kända'aie.
 Mütt koob mulle musta mütsi,
 siil teeb mulle sitsipõlle,
 konn toob kroogitud käiksed.

Haljala. H II 9, 195/6 (4). 1889.

2.

Konn mul ostab kuldapärja
 hiir mul ostab helmekorra,
 mutti musta põllekese.
 Siis läksin koju tagasi.
 Ei mind tunnud eidekene
 25 ega tunnud toadikene:
 «Kelle see ilus emanda,
 kelle saksa neitsikene?»
 Mina mõistan, vasta kostan:
 «Ma põle ilus emanda,
 30 ei ole saksa neitsikene —
 mina eide halba lapsi,
 mina toadi halba lapsi.
 Eit mind põlgas põuestagi,
 toat mind põlgas põlviltagi.»

Väike-Maarja. H II 11, 751/2 (34).
 1890.

3.

kus pidin pea panema,
 jalad alta andemaie?
 10 Läksin mutis mättaessa,
 rotis rohupõsaessa,
 sisalikus silla alla,
 kukes kulla roosiaida.
 Rott tõi mulle roosipõlle,

15 sisalik tõi siidipõlle,
kukk tõi kuue kullalise.

Siis mina kõnnsin kõrge'esta,
astsin aiaääri mööda.

20 Isa küll vahtis kammerista,
ema küll vahtis kammerista,
õed küll vahtsid õue pealta,
vennad viljavälja pealta.

Kelle's see ilus emanda,
kelle's see kena neitsikene?

25 See on isa põltud lapsi,
see on ema põltud lapsi,
õdedest ära aetud,
vendade viha-alune.

Viljandi. H III 7, 39/40 (5). 1889.

1196. Kuhu pean minema.

1.

Kuhu pean mina menema,
kuhu ennast kumardama?

5 Sügav on mereje menna,
hale menna allikaie,
kallas kaevuje karata,

pime pilveje pugeda,
madal on maha vajuda,
korge tousta taeva'aie.

Haljala. H III 2, 212 (11). 1890.

2.

Oi minu elu igava,
oi minu haleda aiga,
nuttuline nooripõlve,
kasupõlve kahjulista!

5 Kuhu pian mina minema,
kuhu pian pia panema,
jalad alta andamaie,

keha keskelt kieramaie?

10 Sügav on mereje menna,
madal on maha vajuda,
kõrge tõista taeva'aie,
pime pilveje pugeda.

Jõhvi. H II 37, 717 (13). 1892.

3.

Mihele menisin, mies ei oda,
kuo jääksin — pois ei jäädä.

5 Kuhu's pian mina menemä,
kuhu's pian pää panema,
jalatalda andemaie,
keha keskelt kierendämaie,
kääds otsast kändemäie?

Sügäv on mereje mennä,
korge toussa taeva'aie,
10 pime pilvesse pugeda,
madal on maha vajuda,
hale on astu allikaie.

Kuusalu. H II 34, 209 (86). 1892.

2428

Kohe's pea mina minema,
konne's pea mina elama?

Pää mina pistsi pihlakasse,
jalad Jaani allikasse,

4.

⁵ silmad sipelgapesase,
kõrva kõrtsikatusele.

Puhja. H II 30, 19 (12). 1889.

2429

Kohe minnä kurjast elust,
kohe paete paha elust?

Tulle läässi — tuli palla,
vette läässi — vesi voolas;
⁵ tuli palla paluteme,
vesi voolas uputeme.

Pala mul suvve paisunes,

5.

lohits liuda ligunes,
vesi silmä veerünes,
¹⁰ tõne lakka laskunes,
kolmas kolka kogunes.

Karula. H II 24, 444/5 (230).
1887—89.

1197. HILJUKE.

2430

Isa mind ütles hiliseks,
ema enneaegiseks.

Las saab, las saab, helled velled,
las saab hiline elama,
⁵ enneaegne asuma,

1.

siis saab suureme'e sulane,
kuningalle kuhjalooja,
isandalle heinaniitja.

Vaivara. H II 1, 117 (162). 1888.

2431

Isa mind hüidis hiljukeksi,
ema enneaegaseksi,
muu pere munaruaksi,
lapsed lauapühke'eksi.

⁵ Mina kuulsin, vasta kostsin:
«Las suab hiljuke elama,
enneaegene asuma —
küläp siis künnab kümme puari,
äestab hobu üheksa,

2.

¹⁰ leikab seitse sirbikesta,
niidab viisi vikastida,
karutab rehe kaheksa!

Siis tuleb isa hiljukelle,
ema tuleb enneaeguselle,
¹⁵ muu pere munaruale,
lapsed lauapühke'elle!»

Kadrina. EÜS VII 310 (62). 1896.

Isa mind hüidis hil'lukeseks,
ema enneaeguseksi.

Las soab hil'luke elama,
enneaegune asuma.

⁵ Tilluke toidab isada,
enneaegune emada.

Kose. H II 16, 51 (48). 1885—87.

Isä mind sõimas hillätseesse,
emä enneaegutsesse.

Mina aga mõistsin, vasta kostsin:

«Laske hiline elädä,

⁵ enneaegune asuda.

Hillätsest saab ilma rikas,
eneaegsest asjaline.»

Viljandi. H, Peet 105 (114). 1879.

1198. PÖLATUD LAPS.

Mina eide halba lapsi,
mina toadi halba lapsi.

Eit mind põlgas põlle alta,
tuat mind põlgas põlve pealta,

⁵ öed mind õuesta ajasid,
vennad põlgsid põrmandulta,
aasid mind onude hoida

ja jätsid tädide täita,

lesenaese lepitada,

¹⁰ vananaeste vaigistada,
külanaeste kõssitada.

Ei ma jäend onude hoida
ega jäend tädide täita,

lesenaese lepitada,
¹⁵ vananaestel vaigistada,
külanaestel kõssitada.

Ma läen mutiks mätta'aie,

siiliks soosambelaie,
konnaks küla kaevudeie,

²⁰ hiireks heinakuare alla.

Mutt toob mulle musta põlle,

hiir ju toob ilusa põlle,

konn toob kullakarvalise,

siil toob siidiviirulise.

Kadrina. EÜS VII 436/7 (228). 1896.

Mina üksi eide halva,
eide halva, taadi halva,
vendade vihaalune!

Isa mind põlgas põlvestagi,
⁵ ema mind põlgas põue täita.

Üksi, üksi, hellad vennad,
ükski jäin mina hüidemaie,

kanapoegi, karjumaie,

lepalindu, leinamaie,

¹⁰ odratera, ohkamaie,

kaeratera, kaagutama,

linaseeme, liigutama!

Türi. H II 13, 593 (13). 1888.

2436

Mina ema põlet tüdar,
mina esa laidet lats.

5 Ema põlg minu, esa põlg minu.
Ema põlg minnu polve päälta,
ema lait minu laua päälta,
velle noore vihtumesta,
sõsare sannalavalta.

Lätsi välla väravista,
aste välja üle aia.

3.

10 Tereti mina teibeida,
anni aiale jumale:
«Tere, teivas, ammu tettu,
aiasaivas, ammu raiut,
siia jääd sina minusta,
15 ära lää mina sinusta!»

Helme. H III 6, 130 (13). 1889.

1199. KASVATUS ASJATU.

2437

Emakene, memmekene!
Kui sa kasvatid minuda,
võinud viia mu vedeje,
kannud järve kalda'esse!

5 Sääl oles vesi veeretanud,
järve kallas kasvatanud.
Meri oles pannud mu mehele,

1.

haug oles annud ande'ida,
kiiss oles tehnu kinda'ida,
10 luts oles loonu loogelisi,
särg oles tehnu säärepaelad.

Maarja-Magdaleena. H II 56, 353
(18). 1895.

2438

Eks void, eks void, eidekäne,
eks void käändä känkärässe,
enne kui käänsid kätküvesse;
eks void mähkidä mättä'asse,
5 enne kui mähkisid mähke'esse;
eks void kanda kalda'asse,
enne kui kansid kamberisse;
eks void viskada meresse!

2.

10 Ehk oleks kallas kasvatannud,
meri must mihele pannud,
haug oleks ande'ed jaganud,
kilu kindad kirjutannud,
lattikas vööd kudunud,
särg oleks säädnud säärepaelad!

Kuusalu. H IV 7, 512/3 (14). 1896.

2439

Eidekene hellakene!
Miks sa mind aga kasvatasid,
imetasid, hellitasid?
Miks mind kätkis kiigutasid,
5 miks mind uetel õetsutasid?
Enne võin matta mätta alla,

3.

enne võin kivi kiigutada,
enne võin kandu kasvatada,
enne kui mind aga kasvatasid.
10 Enne võin mind mere visata,
lie alla liigutada,
kalda alla kangutada.

Meri oleks süötanud, meri oleks
juotnud,
meri oleks pannud mind mehele,
15 haug oleks annud ande'ida,
siig oleks kudund säärepaelad,

4.

2440

Emakene, memmekene,
oles sa uneski nähnud,
magadella mõtelenud,
tukkudena tulnu meele,
5 et must sündis süialune,
et must kasvis kahjulene,
veeris vemmalde-alune!
Võinu, võinu, memmekene,
võinu viia mu vesile,
10 kanda järve kalda'asse,

5.

2441

Minu hella eidekene,
miks sa läksid minda tooma,
minda tooma, minda looma
seie ilmale imeksi,
5 peale ilma peatiuks!
Eks võind visata vedeje,
enne kui viskasid vibusse!
Eks võind tuisata tuleje,
enne kui tuiskasid tubasse!
10 Eks võind kända kända'aksi,
enne kui keanid kätki sisse!
Veehoog oleks veeretanud,

6.

2442

Emäkene, ennekene!
Süüdü anna ma sinule,
süüdü sülle võttamesta,
kaits ma süüdü kandamesta.
5 Tuusit sülle, ennekene,
tuusit sülle sündüveta,
käte pääle kändüveta,

latikas tein laiad paelad,
koha oleks kudund kokakindad.

Kihnu. H II 41, 595 (1). 1884.

et oles vesi veeretanu,
jõekallas kasvatanu,
par't oles pannu mu mehele,
15 haug oles annu ande'ida,
sär'g oles säadnu säärepaelad,
luts oles löönu loogeleisi,
kiiss oles kindad kirjutanud.

Maarja-Magdaleena. H II 56, 418/19
(105). 1895.

suitsuhoog oleks suisutanud,
kännas kätkit kiigutanud.
15 Õelale sa töid orja,
kadedalle karjaskäija,
rivedalle reielise.

Ei mõista tige tänada,
õel ei kiita orjalasta,
20 kade kiita karjaskäijat,
rive riita reielist.

Ambla. EÜS VII 2285 (29). 1910.

tuusit otsan orjaristi,
palge'en mul palgaristi,
10 käevarren vainumärki.

Süüdü anna ma sinule,
kaits ma süüdü kandamesta —
mi mu hoisit orjakesta,
sülle võtit süü-alusta!

15 Enne viinu mut vesile,
kanden mut külä kajuse,
lähäten mut lätte'esse!

Enne kuuli, kosti jälle:
«Tüdarlaits, sa linnukene,
20 kudas vii vere viisse,
lase liha lätte'esse,
latse armu allikusse?
Veri võtt veen müräde,
liha võtt laksu laine'elle,
25 arm võtt aia allikunna.

Veering viiasse veesse,
raha lastas lätte'esse,
kiling külmisse kajuse.
Veering veest paistunessa,
30 raha läügep lätte'esta,
kiling külmista kajusta —
paistu ei veri veesta,
läügu ei liha lätte'esta,
laits ei armas allikusta!»

Karksi. H II 23, 549/51 (27). 1890.

1200. TUGI SAI SELLEL, KES EI TUNNUD.

2443

Emakene, memmekene,
kasvadasid tütterida,
kasvadasid, kallistasid —
mõtlesid tuge tuleva,
5 mõtlesid abi asuva.
Tugi sai sellel, kes ei tunnud,

2444

Emakene, memmekene,
kui sa minda kasvatasid,
kasvatasid, kallistasid,
üles tõstsid, hüpitasi,
5 maha panid, mängitasid —
arvasid abi olema,
mõtlesid tugi tulema.
Mis sai minust memmel kasu,
mis sai abi haudujalle?

2445

Emakene, ennekene,
mis said sina minusta?
Hellitasid, imetasid,
kasvatasid, kallistasid,
5 sülle võtsid, süia andsid,
maha panid, mängitasid —

1.

abi sai sellel, kes ei arvand.
Tugi sai tuimale mehele.
Tuimale tulepuhujaks,
10 laisal lapsekiigudajaks.

Pilistvere. H I 2, 197 (27). 1889.

2.

10 Sel sai abi, keda ei arvand,
sel sai tugi, keda ei tunnud:
ma sain õelalle orjaks,
kadedalle karjaskäijaks,
laisa lapse kiigutajaks,
15 vedelal vee vedajaks.

Laiuse. EKS 8², 745/6 (60). 1879.

3.

mõtsid saava soolattooja,
rannast räimede vidaja.
Hakkasin ma arvamaie,
10 varsi järgi vaatamaie:
tugi sai neile, kes ei tunnud,
abi sai neile, kes ei arvand.

Tugi sai küla tuulikille,
abi Harju tentsikille.
15 Ikud said imetse eesta,

silmad märjad mähkimesta,
käed külmad kandemasta.

Viljandi. H III 7, 95/6 (51). 1888.

4.

2446

Kui mi imä meid imet,
kasvataja minno kand —
rüpün oli rükä lõikatõn,
kaalan kaara põimen —
5 mõtel tuke tulevad,
mõtel api astuvad.

Tugi tuli tuimale,
abi aste armetule.
10 Ega tuim tuke tunne,
armetugi abi lõüä.

Hargla. H II 32, 38/9 (31). 1888.

5.

2447

Tuba jäi tühjaks tütterista,
ait jäi arvaks riietesta.
Tugi sai neile, keda ei tunnud,
abi neile, keda ei arvand,

5 abi neile ammussuile,
tugi neile tungalpäile!

Järva-Jaani. EÜS VII 1556 (48).
1910.

1201. KASVAS ÜKS JA KANGEKAELENE.

1.

2448

Oi ema, imetas minda,
imetas, silitas piada:
mõtel kaksi kasvamaie,
ühiksa ülenemaie!

5 Kasvas üksi kangekaeli,
sai üksi sugaraselga,
veeres vemmelde-alune.

10 Kaski kasvas kaika'aida,
pajupuesas palju puida
minu vaevatse varasta,
onnetumale osasta.

Haljala. H II 9, 754 (22). 1890.

2.

2449

Oh mu hella eidekene,
mesimarja memmekene!
Sülle võtsid, süüa andsid,
maha panid, mängitasid.
5 Mõtlid kaksi kasvamaie,
ühiksa ülenemaie.

Tuli üks ja kangekaelne
mõisapiitsal peksetav,
raual-roosal roogitav.

10 Toas seisid tulised vitsad,
karjaaedes kandilised
minu vaevase varaksi,
õnnetuma tarbe'eksi.

15 Igapäev mind peksetakse,
iga lõuna lõhutakse,
iga tundis tõmmatakse.

Jõelähtme. H II 17, 392 (6). 1889.

2450

Emakene, memmekene,
kui sa mind kasvatasid,
kasvatasid, kannitasid,
üles tõstsid, hüpitasiid —
5 mõtlid kaks kasvamaie.

2451

Mina eide hella lapsi!
Eit mind söötis saiaa,
jootis rõõsapiimaga,
lootis kaks kasvevada.

5 Kasvas üks ja ülemealne,

2452

Emakene, memmekene,
imetasiid, hellitasiid,
kasvatasid, kallitasiid,
maha panid, mængitasiid!

5 Mõtlid kaks kasvama —
ei saand ühte hüvada.

1202. MIS SAI MEMMELE MINUSTA.

2453

Emäkene, ennekene,
min said minu hoidemista?

Kaits said minu kandemista:
ikke said imetemesta,
5 silmamärja mähkimesta,
käekülma kandemista.

2454

Mia saa memme minusta,
kua hoolet hoitamest,
pika piina pidamest,
kallil käel kandemest,
5 mia sai memmele minusta?

Sau sai sauna kütemista,

3.

Sai üks sugara sööja,
verisvemmalde närija.

Põltsamaa. H, GrQ 353 (14). 1889.

4.

kohe läksin koerale tööle —
isa aita varga'alla,
ema kirstu kiskumaie.

Paide. H, GrQ 173 (45). 1892.

5.

Sest sai kõrtsikoerukene,
kõrtsilitsi lepetaja,
vana naiste naljataja.

Laiuse. H II 50, 182 (12). 1894.

1.

Enne kiigutan kivesida,
enne mähkin mättesida,
enne kaalun kändesida —
10 enne kui kiigutid minuda!

Halliste. EÜS XII 1215 (6). 1914—15.

2.

silmavesi vihtumasta —
tuu sai memmele minusta.

5 Memme uut musta mure iist,
valget uut vaeva iist,
verevat uut vere iist.

Sangaste. H II 59, 787/8 (5). 1898.

1203. KUS ISTUN — SEAL ITKEN.

1.

2455

Kon ma iste — säääl ma iki,
kon ma nõrgu — säääl nõrete!

Sinna tiigi tekkinesse,
sinna oja uuldunesse,
5 sinna järve jäädänesse,
minu vaese silmävettä.

Küll sai külä karja juvva,
Venemaa veliste juvva,
Soome sõsarte juvva.

Helme. H II 43, 41/2 (38). 1892.

2.

2456

Kohe istu — säääl ma ike,
kohe astu — säääl ma leina;
istu alla lünga aia,
alla nõrkuja nõgese,
5 alla kalluja kanepi.

Sinna tekku tiigikene,
sinna jäie järvekene,

kost sai külä karja juvva,
valla varsule ojuda,
10 karjalatsile kaeda
vaeste laste silmavetta.

Puhja. H II 51, 159 (6). 1894.

3.

2457

Mina küll, mina küll vaene latsi,
ilma päätä pääsukene,
vahelt taiva vaenukene!

Kon ma istse — säääl ma ikse,
5 kon ma saisi — säääl nõreti.
Sinna tekku tiigikene,

kaldu kalajärvekene —
saie külä karja juuta,
10 onu hobeste ojuta ja
valla varsu vallatada.

Tartu. H II 29, 350 (7). 1891.

2458

1.

Kuulin muida kuukuvaie,
meie lapsi laulevaie —
mulle istukse igävä,
mulle astukse haleja,
5 mulle konnikse koleja.

Kus mina istun — siel igävä,
kus mina astun — siel haleja,

kus mina konnin — siel koleja,
kus mina seisan — silmad märjäd,
10 kus käün — käüksed märjäd,
kus liigun — linad libejad.

Kuusalu. EÜS VIII 2049 (341).
1910—11.

2459

2.

Ikkep on minul igava,
alati minul haleda,
mitu korda meele kurba,
meele kurba, keele kurba,
5 suu kurba, südame kurba.

Kus ma istun — seal igava,
kus ma astun — seal haleda,
kus ma seisan — seinad märjad,
kus ma nutan — nurgad märjad.

10 Kõik mu istemed higised,

kõik mu astemed haledad:
kuu mina nutan kuubedana,
pääva pika pärgadana,
ea kõik isa aseta.

15 Kuu mina nutan kummuliste,
pääva pika pikaliste,
ea kõige istuliste.

Viru-Jaagupi. EKS 4°1, 523/4 (21).
1879.

2460

3.

Kus ma istun — seal igatsen,
kus ma astun — seal halatsen,
kus ma seisan — seinad märjad,
kus ma nutan — nurgad märjad.

5 Sinna allikad ajavad,

sinna jõed jooksenevad
minu silmade veesta,
kulmu kulla tilke'esta.

Väike-Maarja. H II 11, 734 (12). 1890.

1205. PISARATE VEEREMINE.

2461

1.

Kes mind kuuleb laulemaie,
laulemaie, luulemaie —
see ütleb ilul olema,
lapse rõõmu rõõgutama.

5 Mina kuulin, kostsin vasta:

«Ei mina ilula laula,
lapse rõõmu rõõgutagi!

Ma laulan läbi murede,
läbi hoole hoogadelle,
10 läbi lehe leinadelle!

Suu mul lehib laulemaie —
süda lehib leinamaie,
silmad vetta veeretavad,
paled laineta lasevad.

15 Veed mu veerid silmistani,
silmist veerib paleleni,
palelt veerib kaela'ani,
kaelast veerib rinnuleni,
rinnult veerib rüppejeni,
20 rüpest veerib põlvileni,
põlvilt veerib säärileni,
sääriilt labajalgedelle,

Mõni mõtleb lusti luulevada,
ilulaulu laulevada.

Suu laulab — süda muretseb,
silmad vetta veeretavad,
5 paled laskvad laine'aida,
kulmud kullatilke'aida.

Silmist veereb rinnulaagi,
rinnust veereb põlvilaagi,
põlvist veereb varvulaagi,
10 varvust küla vainudelle.

Kui hakkab mina minema,
siis hakkab hale tulema,
vesi silmist veeremaie.

Silmast veereb palge'elle,
5 pale pealt jo rinna peale,
rinna pealt minu kõhu peale,
kõhu pealt jo reie peale,
reie pealt põlvesilma,
põlvesilmast varba'ani,

jalgedelt jo varba'alle,
varba'asta maha vajusid.

25 Sest said jõed jooksemaie,
allikad harunemaie.
Jõed said suured Jervamaale,
allikad Alutahaje,
kaevud kuivije külaje
30 minu sirgu silmaveesta,
kulda kulmutilke'esta,
lapse pale lainetesta!»

Kadrina. H, R 1, 76 (3). 1869.

2.

Sealt saab küla karjal juua,
mo venna veistel juua,
valla varsadel ujuda,
saksa sälgudel segada
15 minu vaese silmavetta,
pale lastud laine'aida,
kulmu kullatilke'aida.

Türi. H II 13, 658 (16). 1889.

3.

10 varba'ast jooksis mahaje.
Sealt hakkasid jõed jooksema,
allikad harunemaie.
Sealt said vetta, nõiad vetta,
nõiad vetta, arstid vetta,
15 minu vaese silmavetta,
kulmu kulla tilkemida!

Harju-Jaani. EÜS X 1866 (30). 1913.

1206. MEMM TEGI VARA VAEVASÄRGI.

Imäkene, memmekene,
mis sa varra vaiva pannit,

umblit varra vaivasärgi,
enne muida murrekõrige!

2462

2463

2464

- 5 Kon ma iste — sääl ma iki,
kon ma saisi — sääl nõredi.
Sinna jäie järvekene,
sinna kaldu kalajärv
isä hobeste ojetella,

2465

Muud olid õllest ilusa,
muud olid viinast verevi,
sealihast silehe.

Mina ole ikust ilusa,

1207. NUTUST ILUS.

- 5 silmaveest mina verevi,
pudrust mina punane.

Võnnu. EKS 8°3, 40 (19). 1874.

1208. KELLELE KURDAN.

2466

Ikke'p on minul igava,
alati minul haleda,
mitu kord on mieli kurba!

- Kelle kurdan, kelle kaeban,
5 kelle viad vieretelen,
kelle aiged halatsen?

- Kivi suur küla vahella,
paas on paksu vainiulla —
kivile mina kisendan,
10 paele mina pajatan,

2467

Kuulen muida kuukuvaie,
muie lapsi laulevaie —
mulle istukse igävä,
mulle astukse haleja,
5 mulle konnikse koleja
muie kulla kuukumisest,
muie laste laulemisest,
hella kiele heitemisest.

- Kelle's ma soleja suoban,
10 kelle's ma haleja annan,

- 10 vele varsu veerätella.
Ega ei sõida sõjahobene,
veerde ei võta velle varsa.

Kanepi. EKS 8°3, 200 (6). 1877.

1.

nutan nuorele rohule,
kurdan kullerkuppudelle,
halatsen angervaaksadelle.

- Kivi on kõrki — ei kõnele,
15 paas on paksu — ei pajata,
rohi nuori nõtkasteleb,
kullerkupp ei võta kuulda.

Haljala. EÜS X 1600 (150). 1913.

2.

kelle's kurdan miele kurva?

- Annan angervaaksadelle,
kurdan kullerkuppudelle,
nutan nuorele ruhele:
15 angervaksal aiga arva,
kullerkuppul aiga kurta,
nuorel ruhel aiga nutta.

Kuusalu. EÜS VIII 2222/3 (523).
1910—11.

Ikke'p on minul igava,
alati on minul haleda,
mitu kord on meeled kurvad.

Kellel kurdan kurvad meeled,
5 halan haige'ed halemad?

Kivile kirikuteele,
paele papi välja peale,
kurdan kullerkuppudele,
halan angervaksadele,

10 nutan noorele rohule.

Kullerkupud kolletavad
minu kulla kurtadessa,
angervaksad hallitavad
minu hane halatsetes,
15 noor aga rohtu nõrgastelle
minu noore nuttadessa.

Rakvere. EÜS IX 1103/4 (19). 1912.

1209. KURVA KODU.

1.

2469

Kus on kurbade koduje,
vaestelaste varjupaika?

Seal on kurbade koduje,
vaestelaste varjupaika,
5 kus on tuul jo tua teinud,
vesi palgid vieretanud,

udu ukсед ette pannud,
sadu seinad sammeldanud.

Päev on peale kattusseksa,
10 kuu ette akenaksa.

Vaivara. H II 1, 135 (189). 1888.

2.

2470

Lähme, lähme, käime, käime!
Millal meie sinna saame,
kus on kurbade koduna,
vaeselaste varjupaika;
5 kus on tuuli tuad teinud,
vesi palgid vieretanud,
sadu seinad sammeldanud,
udu ukсед ette pannud.

Mis on pialla katukseksi?
10 Taevas pealla katukseksi.
Mis on alla pormandaksi?
Maa on alla pormandaksi.

Kuusalu. EÜS VIII 1364/5 (59).
1910—11.

3.

2471

Kus on kurbade koduje
ja on halbade aseje,
vaestelaste varjupaika?

Kus on tuul jo tua teinud,
5 sadu seinad sammeldanud,
vesi palgid veeretanud,

rahe reasta'ad rabanud,
halle akkenad ajanud,
udu lõõnud ukсед ette.

Jõelähtme. EÜS X 1984 (211). 1913.

Kus see kurbade kodu
ja see halbade ase,
vaestelaste varjupaika,
leskede naiste leinakohta?

5 Seal see kurbade kodu,
vaestelaste varjupaika,
leskede naiste leinakohta,
kus on torm teinud toa,
vesi palki veeretanud,
10 ragi nurka raiunud,
laine üles ladunud,
kaste teinud katuskorrad,

halle ära harjanud,
udu on teinud ukсед ede,
15 halle teinud aknad ede.

Ülal aga toas on õunapuud,
maas aga toas on marjapuud.
Läksin üles, võtsin õuna,
tuln maha, võtsin marja.

20 Seal o see kurbade kodu,
vaestelaste varjupaika,
leskede naiste leinakohta.

Jaani, Pöide. H II 35, 397/8 (8). 1892.

1210. JÕIN MUREKARIKA.

2473

Küla mul üteli: kukku, kukku!
Külalapsed: laala, laala!
Mis mina kukkun, kurva lindu,
mis mina laalan, halva lapsi!

5 Mullu jõin murekarika,
tänavu jõin teise täie,
kolmat täita täedetakse,
neljas laanib lavva peäle,

1.

viies piksub piikerissa,
10 kuvvet kurnale säetäs,
seitsmes liigub linnassissa,
kahesses kasvab välja peäle,
ühesses ümmer küntanesse,
kümnet maha külvatässe.

Kodavere. EÜS II 431/2 (166). 1905.

2474

Kes mind kuuleb laalemaie,
laalemaie, luulemaie,
see mõtleb ilul olema,
lusti-rõõmulla elama.

5 Ma laalan läbi murete,
läbi hoole hoogadelle,
läbi leinatse südame.

Muret mulla, ei ole muuda,
hoole mulla, ei ole hoosta,
10 kahju mulla, ei kanada,
leina mulla, ei ole leiba!

Kust on mure mulle tulnud,

2.

hooli lapsile osanud,
kahi kallanud kanale,
15 leina lennand tütterille?

Mullu jõin murekarika,
tunamullu hooletooi,
tänavu sõin leinaleiva —
sest on mure mulle tulnud,
20 hooli lapsile osanud,
kahi kallanud kanale,
leina lennand tüterille.

Kui heidan mina magama —
viskan hoole õrrele,

25 mure musta parre peale,
leina leelõuke alla,
kahju kamberi lävele.
Tõusen hommiku ülesse —
hoole hüüab õrreltana,
30 mure musta parreltana,
leina leelõuke alta,

3.

Oh mina mure Märeta,
Leenu liiga hooeline,
Kaie kahjude-alune!

Ei mina tia ega mõista,
5 kust on mured mulle tulnud,
leinad liugend tüterelle,
kahjud kallanud kanale.

Sest on mured mulle tulnud,
hooled lapsele ujunud,
10 leina liugend tüterelle,
kahjud kallanud kanale:

kahju kamberi lävelta:
«Tõuse, lindu, lüpsa lehma,
karga, marja, soada karja!
35 Teiste kari kauge'ella,
meie kari karja-aassa!»

Simuna. H II 65, 52 (6). 1895.

mullu jõin murekarika,
tunamullu hooletooi,
eile leiksin leinaleiva,
15 käisin kahju kalda'alla,
leinavitsade vahella.

Sest on mured mulle tulnud,
hooled lapsele ujunud,
kahjud kallanud kanale,
20 leinad liugend tüterelle.

Haljala. H IV 1, 157/8 (98). 1888.

1211. IGAV ELU.

Os sidä elu igävä
ja sidä pikka pävikästä,
kui sie kurvasti kulukse,
halejast saab ehtuasse!

Kuusalu. ERA II 200, 14 (5). 1938.

1212. HOOL JA MURE.

1.

Oh mina mure Märeta,
leinahoole Leenukene,
Kai olen kahjude-alune!

Muret on mulla, ei ole muuda,
5 hoolet on mulla, ei hoosta,

kahju mulla, ei ole karja.
Hoolet on hobu vedada,
muret musta ringutada,
kahju kõrvi kangutella.

10 Heidan õhtaje magama —

viskan hoole õrre piale,
mure musta parre piale,
leina laia lie-paele.

15 Tõusen hommiku ülesse —
võtan hoole õrre pialta,
mure musta parre pialta,

2478

Kas oled hanine haige
vai oled tobine tuome?

En ole hanine haige,
en ole tobine tuome!

5 Mure mind on mustaks teinud,
hool on tomband tohmakaksi,
kahi rauakarvatseksi.

Muret on siinä, ei ole muuda,
kajhu siinä, ei ole karja,
10 leina siinä, ei ole leibä!

2479

Tukuksin tulitse silmi,
magaksin mesitse meele —
ei lase mure magada,

hool ei unda uinutada,
5 hale meel ei haigutada,
rive meel ei ringutada.

Oleks see mure muude teada,
hool ju muude otsa eessa,

2480

Mis minu muretsemine,
kaua hoole kandemine,
lehekese leinamine?

5 Muretsen mina — murrann meele,
kahetsen mina — katken kaela,
rutjun ruugedad juuksed!

Mis minu muretsemine,
kaua hoole kandemine,
lehekese leinamine:
10 mure mind moogib, leina leegib;
mure mind moogib mustaesta,

leina laia lie-paelta.

20 Panen selga hoole sielik,
kaela piale kalmu rätte,
põlvile murede põlle.

Haljala. H II 38, 129/30 (3). 1892.

2.

Oleks minu mure muie tieda,
huoli mu odede tieda —
aidaksid muud muretse,
15 ued hellad ohkaella,
vennad vettä viedellä.

Ei ole mure muie tieda,
huol ei mu odede tieda.

Kuusalu. H II 34, 229 (115). 1892.

3.

10 kahi muude kaela kanda,
mis on mu enese teada —
muret saaks mustale vedada,
halet hallile vedada,
kõrvikese kõigutada!

Harju-Jaani. H II 15, 588 (87). 1889.

4.

leina leegib valge'esta,
hoole tommab tommukasta.

15 Mingem üles mure määle,
lähme leina lepikuie,
hoole paksuje pajuje!

Otame säält hoole oksad,
murrame meie mure männid,
lööme lepad leinamaie,

20 kased hoolta kandamaie,
kuused korged kuivamaie,
pedakad mei pleekimaie,

tammed kovad tahanemaie,
muud puud muretsemaie!

25 Kuusk see kuivab kullakarva,
kaske valgevase karva,
leppa siidilindi karva.

30 Lepp see leinab, ma'p ei leina,
kask see kannab kaua hoolta,
palju muud puud muretsevad.

Oi-oi, oi-oi, Jurikene,
oi minu ajad haledad
ja minu päävad pimedad,
nutuline nooripõlvi —
5 kui need kurjaste kuluvad,
õelaste lähvad õhta
pimedasse pilvedässe,
sagedast sadude sekka.

10 Lähme, lähme, Jurikene,
lähme siit mure määle,

Oleks see mure muude täada,
mis on minu südame täada —
kivid põllal jo põleksid,
rohi metsa roostetaks,
5 kaselehed kollendaksid,
lepalehed läpataksid,
haavalehed haljendaksid.

Tõusin üles hommikul,
mõtlin mure muile minnu,
kahju muile kalduvet.

5 Mure tulli mu sülesse,
kahju karas käte pääle,
leina lennas põlve pääie.

Oles see mure munde täada,

Mis on minu muretsemine,
kaua hoole kandemine,
lehekese leinamine:
muretsen mina — murrann meelee,
35 kahetsen mina — katken kaela,
rutjun ruugedad juuksed.

Haljala. H I 5, 49/50 (87). 1892—94.

5.

alle hoole haavikuie,
võtame sealte hoole oksad,
murrame mure malaka.

15 Siis me'e hooleta elame,
mure'eta teeme tööda
kui see hooleta hobune,
mure'eta musta ruuna.

Viru-Jaagupi. H II 10, 418 (172).
1889.

6. ✱

Oleks see vesi üheskoos,
seisaks ühe hulga pääl,
10 mis on kukkund minu kulmust
ja on tilkund minu silmist —
säält saaks Harju hanedel juua,
Lääne laugu lehmal juua.

Risti. H I 4, 169 (20). 1875.

7.

mis olli mede kate täada —
jõua ei muu muretse,
10 jõua ei küla kahetse.

Muret sai musta härja võrra,
kahju küla karja võrra.

Paistu. H I 7, 568 (7). 1895.

2481

2482

2483

2484

Talu mure on kui taudi,
soolahool minul kui see surma,
leivahool on kui see leina,
kalahool on kui see katku.

5 Mina palun palve'ella,
heidan hellila sõnula:
oks jumal jõetagune,
murra need mured minusta,
murra mured muie puie,

2485

Mis minu muretsemine,
kauni hoole kandemine,
kui ei mo isa muretse,
kui ei mo ema muretse,
5 kui ei vennad kanna hoolta!

Muretsegu mustad kuued,
halatsegu hallid vaibad,
kandku linad-palakad!

2486

Mis mina hakkam huolimaie,
nii vara muretsemaie!

Mul on huolijad iessa,
murekandjad mulla päällä.

5 Muretsegu mu vanemad,
kandku huolt minu kasvatajad,
leinaku mu leevasaajad.

Ma muretsen — murrani miele,

8.

10 hooled muie oksadeie,
kahjud muie kandudeie!

Kust on mured mulle tulnud,
hooled lapsele osanud?

15 Mullu jõin murekarika,
tunamullu hooletooi.

Jõhvi. H II 1, 298 (442). 1888.

9.

10 Ma muretsen — murrani meele,
ma kahetsen — katkun kaela,
rudjun ruugedad juuksed,
vanutan meevahased,
pleegin piimakarvalised.

Vaivara. H II 7, 165/6 (48). 1889.

10.

10 ma kahetsen — katkun kaela,
rutjun ruugejad juuksed,
vajutan mievahased.

Mure on minda mustaks teinud,
huol on tomband tohmakaksi.

Kuusalu. EÜS VIII 1983/4 (260).
1910—11.

1213. KATKU MAALE KARGANEKSI.

1.

2487

Mis me, kullad, kurvastame,
haned, halvaste elame,
vaesed, vaiki seisatame?

5 Kas meil tõuseb teine põli
või meil astub uusi aega?

Tõuseb meil põli tõbine,
aega annete-alune.

30 Tõbi maale tõuseneksi,
katko maale karganeksi.
villi maale veereneksi.

Nopib nooremad seasta,
kärbib lapsed kätki'ista,
noored nõrgasta veosta,
imevad ema sülesta.

15 Meeste vill on Viljandise,
naeste taud on Narva teela,
neio katk on kauge'ela.

Koeru. H II 13, 21/2 (14). 1888.

2.

2488

Tõbi maale tõusenessi,
katku maale karganessi:
nopib suuremad seasta,

5 kärbib lapsed kätkiesta,
imejad ema sülesta.

Vändra. EKS 4^o2, 548 (10). 1869.

1214. TÕBI MUJALE LÄINUD.

2489

Olgem prisked, meie mehed,
Refr.: kaasike!

5 olgem prisked, seiskem ringis
sellele uiele elule,
teravale tervisele,
mis o jumal teile annud!

Surm läind suure soode taha,
haigus küla aite taha,

tõbi tõistre piiri pääle.

10 Säält ta nopib noora mehi,
noorte meeste noorikida,
käänab käkist kiikujaida,
isa kõrvalt istujaida,
ema rinnast imejaida.

Audru. H II 66, 451/2 (14). 1901.

Elu mina teadsin, kus elasin,
 koha mina teadsin, kus kasusin —
 surma koht oli teadmata,
 haud oli alles kaebamata,
⁵ raud oli alles Rootsimaal,

sepa pojad pisukesed,
 kerstunaelad näkkimata,
 laud kokku koksimata.

Ridala. EÜS IX 424 (36). 1912.

1216. KUI TEAKS SURMA TULEVAT.

2491

1.

Teaksin surma tulema,
 ea otsassa olema —
 ma'p teeneks suvela tööda,
 kõrt ei kõigella nädalal.
⁵ Teeksin surma sukesida,
 külma kalmu kinda'aida,
 miska võin mullas magada,
 alla mulla hoogadagi.

Parem on mullas kui murulla,
¹⁰ parem on hauas kui arulla.
 Seevõrs mullassa pahema,
 ase halb on hauassagi —
 kes toob mullale õluta,
¹⁵ söödile sialihada,
 kalmule kanamuneda.

Simuna. H II 65, 65 (33). 1895.

2492

2.

Kui ma sedä täädanessa,
 kunas ma ära koolenessa —
 ma suis surmale juusta,
 ma aas surmale habeta,

⁵ ma kaas surmale sukesida,
 ma kaas kalmule kaltsukesi!

Paistu. H III 6, 944/5 (8). 1889.

2493

3.

Sedä jole imet enne ollu,
 enne ollu, muiste kuulu,
 et toob surmalle sõnumid,
 et ei henge ei tee päevi.
⁵ Sis tees liiväle linuja,
 sis ma kalmul kaara külväs.
 Lina saas lina liitajalle,

kaar saas kalmu külväjalle,
 hame saas hauva kaevajalle,
¹⁰ kindad kirstu tegijalle,
 riided risti kandajalle.

Halliste. H II 22, 113/4 (45). 1889.

Tulevalla riede'ella
magan peiu voodiessa,
kaasa kalli kaindelassa.

kalmu külma kaindelassa.
Surmasukad on jalassa,
kalmukindad on käessa.

Tulevalla riede'ella
5 magan surma voodiessa,

Jöhvi. H II 1, 402/4 (559). 1888.

1218. SURMA SÖITIS SOODA MÖÖDA.

2495

Surma sōit's sooda mööda,
taudi taluteeda mööda.
Kimp oli sellän kitseluida,
vakk oli sellän varsaluida.

5 Oh sina surma mustakuube,
taudi kakutud kasuka,
tapid ätti, tapid nänni!

Karksi. H III 13, 822 (5). 1892.

1219. SOOV SURIJALE.

2496

Koole ära, kuuka perse,
sōs saab sandile hobene,
vaelese varsakene,
lesele lehmaõhvake,
5 kehvale saab kitsekene!

Tarvastu. H III 14, 165 (3). 1892.

1220. OLEKS SURNUD LAPSENA.

1.

2497

Oleks mina siiski ära surnud
kui mina olin pisike,
pisike ja peenike,
õlekõrre kõrgune,
5 tangutera tarkune;
kui mina kiiksin kiigu sees,
õõtsin hõbeõrsides,
nõdral veol vintsusin!

mururoosid mulla peale,
sinililled silme peale,
kululilled kulmu peale,
puujuured juuste peale,
15 puuriita rinde peal,
jalakas mul jalge otsas,
pärnappu veel pea otsas.

Nüüd mu haud oleks haljendanud,
10 kase oleks kasnud haua peale,

Audru. EÜS VIII 101/2 (2). 1906—08.

Eks ma võind siis ära surra
kui mind ema imetas
ja mind kainlus kasvatas!

Nüüd minu haud oleks
haljendanud,
5 ristisammass sammeldanud.

Põide. H II 35, 445 (13). 1892.

1221. SUIISA SURMA POOLE.

Emäkene, memmekene!
Tii mulle liivalinikit,
kua koolikaalikit,
aja havva hammejit!
5 Ma lää suisa surma poole,
karatenna kalme poole,

lennatenna liiva poole.
Lase ei liiv mul liigutada,
haud suuda ammutada,
10 madu suuda maigutada.

Sangaste. H II 44, 608 (28). 1893.

Rikas nutab sressaggi,
kahitse kadudessagi,
ikeb ilmast minnessagi.

5 Mina ei nuta sressaggi,
kahitse kadudessagi,
ike ilmast minnessagi.

Ma lääs suisa surmalegi,
kahel käel kalmulegi!

Siis saas surma voodije,
10 pää saaks piki linuje,
jalad alla musta mulla,
kena puie keske'ella,
valge laudade vahele.

Puhja. H II 30, 91 (4). 1889.

Näiu, näiu, olge viksi!
Sügüsiaja tuleve,
talvepilve taeve'ena,
sis tuleb näiul kolmi surma:
5 üits tuleb võõra võttemine,
tõine taade tahtemine,
kolmas tuleb äräkoolemine.

1222. KOLM SURMA.

Näiukene noorukene,
meanes surma sul pareme?
10 Ka o võõra võttemine
või o taade tahtemine
või o äräkoolemine?
Jumala surma ikki parem.

Halliste. EÜS XII 1327 (80). 1914—15.

1.

2502

Sureksin ma — surm ei võta,
 tahaksin ma — taud ei tapa.
 Ma olen surma sugulane
 ja olen taudi tallipoissi.

Vaivara. H II 1, 141 (199). 1888.

2.

2503

Sureksin ma — surm ei tule,
 tahaksin ma — taud ei tapa.

Ära suuremad surevad,
 ära kallimad kaovad,
 mulda pannakse paremad,
 risti alla rikkamad —

ei sure minusugune,
 kau ei kahjude-alune
 muude rikaste risusta,
 teiste tüiduste tülista.

Kose. H II 15, 651 (64). 1889.

3.

2504

Ära suuremad surevad,
 ära kallimad kauvad,
 maha pannakse paremad,
 alla mulla moodusamad,
 alla haua armsamad.

Ei sure minusugune,
 kau kahjude-alune,
 lõppe liiahooleline.

Sureksin ma — surm ei võta,
 tahaksin ma — taud ei tappa.

Sureksin ma soode peale,
 raugneksin radade peale —
 seda kardan kaela katki,
 kardin vendi naeretama,
 soole šõimu tehtamaie,
 isale igihäbida,
 vennale verivihada.

Kadrina. EKS 4⁴, 565 (2). 1871.

1224. SURMA OOTAMINE.

2505

Küll ootan, küll vaatan!
 Ootan surma sooda mööda,
 taudi talvist tieda mööda.

Küll ootan, küll vaatan!
 Ei tule surma sooda mööda,

ei taudi talvist tieda mööda,
 ei katku külasid mööda —
 ikke jäen mina järele!

Haljala. H II 38, 81 (3). 1891.

1225. SUGU OOTAB SUREVAT.

2506

1.

Sugu ootab mind surema,
vennad vette uppumaie,
oed kaevu kukkumaie!

Ei sure sugu pärasta,
5 upu ei vette vendadesta,
oedesta kuku ei kaevu.

Surm aga võtab suuremaid,

tahab muida targemaida,
kautab muida kallimaida.

10 Ei sure minusugune,
kau ei kahjualune.

Sureksin, aga surm ei võta,
tahaksin, aga taud ei tapa.

Haljala. H III 23, 38. 1895.

2507

2.

Sugu mind ütles surevad,
vennad vette upuvad —
ei sure minusugune.

5 Suuremad ära surevad,
vähemad vette upuvad.

Laiuse. EKS 8^o2, 673 (7). 1879.

1226. SUREKS SUGU, JÄÄKS NAINE.

2508

1.

Sureks minu suguvõsa,
langeks minu langukesed,
jääks mul järel naine noori,

5 kes mul lüpsab laugu lehma,
joodab aga valgepea vasika.

Märjamaa. H II 2, 14 (25). 1889.

2509

2.

Sureks aga minu suguvõsa,
langeks minu languke,
jääks mul järel naine noor,
naine noor ja teinepool,

5 kis minu sukad solgutaks
ja läbi vee nad loputaks.

Ridala. EÜS IX 405 (2). 1912.

2510

1227. SUVEL PAREM SURRA.

Sureksin mina suvella,
kauksin kalakudulla!

Suvel soojem surrakseni,
ilus hingel mennakseni.

5 Lust on haua kaevajalla,
mõnus mulla viskajalla.

Sureksin mina — surm ei võta,
tahaksin mina — taud ei tapa.

10 Mihele lääksin — mies ei võta,
koo jääksin — poiss ei jäta.

Kuusalu. H II 15, 59 (9). 1891.

1228. SUREKSIN SUVEKS.

1.

Sureksin suvest äraje,
tousen talvesta elama —
sööma rikaste rahada,

jooma rikaste varada,
5 pidamaie riide'eida!

Haljala. H I 5, 57 (121). 1894.

2511

2.

Suveks ma ärä sureksin,
talveks toibuksin elusse —
süüma sialihada,
juoma oluta punasta!

ilus hingel mennäksesä,
kaunis hauakaevajalla,
ladus haul laulijalla.

Kuusalu. E 43914 (35). 1903.

2512

1229. SURM VÖÖRSIL.

Veli kuolud Kuuramuale,
hinge heitnud Hiiumuale.

Kessi teab jumaluke,
kessi kaevab velje haada,
5 kessi lipub velje liiva?

Venelane, vaanelane,
sõdalane, sakselane —
sie ju lipub velje liiva,

sie ju kaevab velje haada.

10 Kaevab haada — ep kaeatse,
lipub liiva — ep muretse.
Kaltsud haada kaevajalle,
linnik liiva lippujalle,
sukad surmale kududa.

Kodavere. H II 4, 587/8 (67). 1887.

2513

1230. POLE MATJAID.

1.

Kui mina, susi, sureksin,
karu, ilmasta kauksin —
ei ole susil matijaida,
karul ei haua kaevajaida.

5 Kuu mina seisaksin kodoje,
poolteist kuuda tubaje,
kaksi kuuda kamberisse,
aasta haua kalda peala.

Hakkan, hani, haisemaie,
10 linnukene, lehkamaie.

Siis vast õed otsitakse,
sugu kokku korjatakse,
siis vast liiva loobitakse,
hanel auku kaevatakse.

Haljala. H I 2, 683 (3). 1889.

2514

2515

Hüä on sellä, kel on vennad,
viel paremba, kel on palju,
üleliiga, kel ühüksä.

Ei ole mullal vendasida,
5 hanel ei haua kaevijaida.
Kuu mina seisin kalju päälä,
aestad haua parda alla,

2.

kuni soidid Salla saksad,
Salla saksad, Malla saksad,
10 igä riede Riia saksad,
igä kuussa kuningad
minu vaesta valatemassa,
kanakesta katsumassa.

Kuusalu. H II 34, 252/3 (157). 1892.

1231. KÜLLAP LINNUD MATAVAD.

2516

Sureksin mina soode peale:
küllap mind korbid koristavad,
hallid linnud hauda teeivad,
mustad linnud mulda loovad,

1.

5 kirjud linnud kella löövad,
pisiksed linnud liha söövad.

Vigala. E 53702. 1902.

2517

Sureksin ma soode peale,
jäeksin järide peale,
lage laia välja peale —
külap korpi mind koristab,
5 vares varjule venitab,

2.

halli lindu kaevab hauda,
must mind paneb mulla alla!

Muhu. H II 65, 125 (19). 1898.

1232. KUULAKE MINU JÄRELE!

2518

Oi minu hellad või minu küllad,
sukermuker noored vennad,
kuulake minu järele,
kui mind soossa surmatasse,
5 tänavas mind tapetasse,
vainulla veri valata,

1.

mädajärvella mind maeta —
liha küll söövad linna linnud,
vere joovad Viru varesed.

Simuna. H II 3, 656 (286). 1887 (?).

2519

Oh mu head eede vennad,
taas minu targad taadi vennad,
kuulake minu järele,

2.

kui mind, hullu, hukatasse,
5 taas mind, tarka, tapetasse!

Suure-Jaani. H II 49, 562 (3). 1894.

Oh minu hellad eide vennad,
 sula targad taadi vennad,
 kuulake minu järele,
 et ma ei sure soode piale
 5 ja ei järva maade piale,
 mädane mägede piale!

Ärge mul tehke kuusest kerstu —
 kuusk on kuri kõmmeldama;
 ärge tehke männist kerstu —
 10 mänd kuri mädanemaie;
 ärge tehke lepast kerstu —
 lepp on kuri leinamaie;
 ärge tehke haavast kerstu —
 haav kuri halatsemaie!

15 Tehke mul kivine kerstu,
 raiuge rahasta risti,
 hundiluista uksed piale,
 põdrasarvest põenad piale,
 sikusarvista sagarad!

20 Viige mind Viru kiriku,

kandke Harjumaa kabeli!
 Ärge viige mind reela —
 regi mul rägistamaie;
 ärge viige saanilagi —
 25 saan mul sabitsemaie;
 ärge viige vankurilla —
 pia mul vangub vankurilla!

Hoidke õlanukatella,
 kandke kahela kääla,
 30 viige viiella sörmela!

Viige mind Viru kiriku,
 kandke Harjumaa kabeli!

Sial on viisi leeripoissi:
 Ants saab hauda kaevamaie,
 35 Tõnis saab mulda tõstemaie,
 Peeter kellu peksemaie,
 Siim saab sisse laulemaie,
 Madis maha mattemaie!

Kadrina. H I 1, 75 (68). 1888.

Emakene hellakene,
 isakene kallikene!

Kui ma ära koolenesse,
 ära mul tehku kuusest kirstu —
 5 kuusik oli kuri kaebamaie!

Ära mul tehku haavast kirstu —
 haab oli halba hallitama!

Ära mul tehku pajust kirstu —
 paju oli usin pakatama!

10 Ära mul tehku lepast kirstu —
 lepp oli õrna leinamaie!

Tee mul tinane kirstuke,
 vala vasest kaanekene,
 põdraluusta põonakene,
 15 sikasarvest sagarakene!

Ära mind pangu liivikulle —

linnud süövad liivikulta;
 ära mind pangu palu pääle —
 pardid süövad palu päälta;
 20 ära mind pangu mulla alla —
 mustad ussid riisvad mulla!

Vii mind Viru vitsikusse,
 pane Paistule puhkama,
 Helmesse hingamaie!

25 Seal't käib mööda Mõndi saksu:
 iga esmaspäev isandaid,
 iga kolmapäev kuningaid,
 iga neljapäev neitsisi,
 iga reedi Riia saksu.

30 Kõik seal kergitab kübarat,
 kõik mul andvad hingearmu:
 siia koolu kudruskaelu,

närtsind kaunim neiukene,
siia maeti morgeline,

³⁵ kuldakangaste kuduja,
hõbõlõngade lõksutaja.

Kihnu. H II 41, 691 (1). 1884.

2522

3.

Kui mea ärä koolessa,
ärä miul tekku kasekirstu —
kask om kuri kobrasteme,
ära miul teku kuusekirstu —
⁵ kuusk om kuri kobrasteme,
ärä miul teku tammekirstu —
tamm om kuri tahmateme!

Villänti mulda vihane;
ärä miu kandag Karistesse —
Kariste muld om kareda;
ärä miu pandag Alistesse —
¹⁵ Aliste mulda haleda.

Tee mul tinane kirstu,
vala vaske ristikene!
¹⁰ Ärä miu viigu Villäntisse —

Pane miu Paistu magame,
Paistu muld mul parema!

Paistu. H III 6, 878/9 (58). 1889.

2523

1234. VAIKNE MATUSEPAIK.

Madis aga venda, mata mind,
Kaarel venda, kata mind!
Mata mind marjamättaesse,
kalaranna kalda sisse,
⁵ kus pole kuulda kukehääлта,

kukehääлта, kanahääлта,
noore neuu nutuhääлта,
väikse linnu lauluhääлта.

Risti. H I 4, 165 (14). 1875.

2524

1235. POISID LEINAVAD NEIDU.

Mis om norun noore mehe,
norun noore poisikese,
kurvan kõllatu juusse,
leinave lindi iluse?

⁵ Hää näio ära surnu,
ära koolu kudruskaela,
henge heiten helmisrinda —
sest ep norun noore mehe,
norun noore poisikese,
¹⁰ kurvan kõllatu juusse,
leinave lindi iluse.

käe kõrva kõrvikene,
¹⁵ tuu sa linnast liiva sõgla,
alevest tuu harva sõgla,
Paistust tuu sa paksu sõgla:
sõõlu läbi linna liiva,
kae läbi kalme mulla —
²⁰ ek saad näio enda näta,
kabo katsi käte kaia!

Veli, hella vellekene!
Võta ala hallikene,

Kui ei saa näio enda näta —
ek saad näta näio luida,
näta näio sõrmeluida.

Halliste. H II 5, 44 (27). 1883.

1.

Külapoisid, külmad armud,
 olid mu vastu valjud armud.
 Kuulsivad mind surevat,
 hella hinge heitevat,
 tulivad hauda kaevama.
 Kaevsid hauda — ei kahetsend,
 viskasivad liiva — ei muretsend,
 pillusivad liiva — ei nad leinand.
 Oh minu oma armukene,

¹⁰ minu kallis kaasakene!
 Kuulis minda surevat,
 hella hinge heitevata.
 Tuli ta hauda kaevama.
 Kaevas hauda ja kahetses,
¹⁵ viskas mulda ja muretses,
 pillus liiva ja leinas.

Audru. EKS 4^o2, 422/3 (130). 1874—75.

2.

Kui mina suren, kes mind matab,
 heidan hinge, kes ehitab?

Vend mind matab ja muretseb,
 kaevab hauda ja kahetseb,
 viskab liiva ja ta leinab.

Vöeras mind matab — ei muretse,
 kaevab hauda — ei kahjatse,
 viskab liiva — ei ta leina.

Vöeras teeb mulle kuusekirstu,
 paneb alla männapõhja,
 kasepuust teeb kaane peale.

Kuusk on kuri kopatama,
 mänd on kuri mädanema.

Vend teeb mulle kivikirstu,
¹⁵ paneb alla paepõhja,
 hundiluust teeb ukse ette,
 karuluust teeb kaane piale.

Kivi ei lähe kopatama,
 paas ei lähe pakatama,
²⁰ hundiluu ei uhke muldas,
 karuluu ei karda mulda.

Pärnu. H II 20, 71 (4). 1888.

1237. LEINAB, KUNI RISTID ROOSTETAVALD.

Küla mul ütél: kukku, kukku;
 külalait: sa laula, laula!

Mis ma kuku, kurvaline,
 laula laits ma, leinaline.

⁵ Isa mul kodun koolenese,
 ema henge heitanesse,
 velle värist viitanesse,
 sõtsi hauda kaevettesse.

Siis sai usse uue risti,
¹⁰ tare ette taade risti,

pengi pääle peiu risti,
 nurka noore velle risti.

Seni ep leini ma isata,
 seni ep leini ma emata,
¹⁵ seni kui risti rostetive,
 ristikülle köömeldive,
 ristiharja haljendive.

Paistu H I 7, 579 (15). 1895.

Tuletage Tusti neiud,
mäletage Mäla neiud,
Rässa ranna neidisida!
Ne läksid meeleli merese,

⁵ kaelani kalakojase,
labaluini lainedesse.
Muhu. H II 6, 400 (55). 1890.

1239. ITK SURNUD MEHELE.

Oh sa mino miis, miis!
Mis sa ära suresse?
Õli sul riidepuudus,
õli sul rättepuudus,
⁵ õli sul tubakukasinus!

Es ma ütөл — hoia kokku,
es ma tigo olnu küll.
Kodavere. H III 3, 278. 1889.

1240. ÕED-VENNAD MULLAS.

1.

Küll on hää, kel on vennad,
viel parem, kel on palju.

Mu vennad mullas magavad,
kuldakannuksed karissa,
⁵ linajuuksed liivakussa.
Ei nie sõida, ei nie saada,
pia ei piitsulla mureta,
kanna ei huolta kannustella.
Nie piavad mullale mureta,
¹⁰ kannavad karile huole,
liia huole liivakusse,
targa huole tammikusse.
Kuu mina nuttin venna kuldi,

päivad pikad venna pärgi,
¹⁵ aestad pikad venna armu.
Kuu mina nuttin, et olid kullad,
päivad pikkad, et olid pärjad.
Kuu mina nuttin kummuliste,
päivad pikkad pikkaliste,
²⁰ aastad pikkad ammuliste.
Kuu mina nuttin, et olid kullad,
päivad pikkad, et olid pikkad,
aestad pikkad, et olid armad.

Kuusalu. EÜS VIII 2079/80 (380).
1910—11.

2.

Mul olid vennad viied-kuued,
kalevised kahed-kolmed.
Nüüd põle venda ühtetagi,
kalevid ei kahtetagi.
⁵ Mu vennad mullas magavad,
sinilindid linussa,

kuldakannuksed kulussa,
saapasääred sambelassa.
Kui pole venda, ei ole tarvis:
¹⁰ saksasammas sammeldagu,
kubjakepid kömmeldagu
ilma mu vendade vereta.

Üks oli vennake minule,
hõbepärjake õele —
15 seda vakassa hoidsin,
alla kaane kasvasin,

et ei saaks saksa teada
ega kuuleks kuninga kõrvad.

Harju-Jaani. H II 15, 435/6 (21).
1889.

3.

2532

Kus me õed õllejoojad,
kus me vennad viinajoojad,
saiasõkujad sõsarad?

10 Madu haua kalda alla
ootab toorest toodavada,
lihakirstu liugeneva.

5 Õed mul mullas magavad,
sinililled liivankuie
ühessa sülda sügava,
kahessa sülda kavala,
küinal peale kümne'esse.

Imeb tõuku, ei ilatse,
söüb madu, ei maratse.

Põltsamaa. H IV 3, 679 (1). 1889.

1241. VALE SURMASÕNUM.

1.

2533

Läksin metsast luuda tooma,
hobeluuda oue'esta,
kuldaluuda koppelista,
tinaluuda tiera'a pealta.

20 kuldaluuda koppelista,
vaskiluuda vainejulta,
tinaluuda teera'a pialta.
Siis tuli vasta valski poissi,
keskitee pääl kelmi poissi,
tuli vasta ja valestas:

5 Siis tuli vasta valski poissi,
keskiteella kelmi poissi.
Siis tuli vasta ja valestas:
ütles mu isa surema,
ütles mu ema surema,
10 vennad vette uppumaie,
õed pikilla olilla,
kälid kiriku kannetama.
Mina koojo nutte'essa.

25 ütles mu isa surema,
ütles mu ema surema,
vennad vette uppumaie,
õed pikilla olilla,
kälid kiriku kannetama.»
30 «Ära nuta, tüttar noori,
veelap su isa elussa,
veel on su ema elussa,
vennad vette uppumata,
kälid kiriku kandemata!»

15 Eit oli vastas, taat oli vastas:
«Mis sina nutad, tüttar noori?»
Mina varsti vasta kostin:
«Ma läksin metsast luuda tooma,
hobeluuda oue'esta,

Kuusalu. H II 34, 493/4 (65). 1892.

Vennikene nuorukeine!
Tie mole tinane sirpi,
vala vaski varrekenel!
Ma lähe väinale õsuma:

5 ette väina herneida,
taha väina tateruida,
kesket väina keeduvilja.

Vares aga vaga linnukene,
vares aga vaga, aga kavala,
10 tõi mule tõed sõnumid:
ütles kodus surdavada,
tie peal risti tehtavada,
arus maha maetavada.

Küla naene võlelikku,
võlelikku, petelikku,
kisakeeli kandelikku —
ütel mu esät koolevet,
5 ütel mu emät koolevet,
vellel kirstu tettavet,
sõtsi maha mattavet.

Lätsi ma kodu käima,
esät-emät vai valatemä.

10 Valati, mina valati:
kes mul vasta vai tulessi?
Esa vastu vai tulessi,
esa astu arjusesse,
veli ringut rinnusisse,
15 sõtsi kikkus kinda'eida,
ema pakki pada möskma,
rutusti rooga tegema,
esa äkki härga tapma.

«Ei ma's sõrgi söögi perast

Viskasin sirbi vette,
15 lasksin lüü laine'esse,
isi tulli joostes koeuje.

Leidsin ma isa koeusta
kiudu kütkeid kirjutamast,
värsi vitsa veenamast.

20 Läksin mina lautadesse,
leidsin ema lautadessa
vikelsukka veeretamast.

Läksin mina saunadesse,
leidsin õe saunadest
25 oma utte niitemast!

Muhu. H II 54, 483/4 (175). 1896.

20 ega joose joogi perast!

Küla naene võlelikku,
võlelikku, petelikku,
kisakeeli kandelikku —
ütel mu esät koolevet,

25 ütel mu emät koolevet,
vellel kirstu tettavet,
sõtsi maha mattavet.

Lätsi külla ma käima,
esät-emät vai valatemä.

30 Mul om kodun kolme söögi,
kolme söögi, kolme joogi:
hani jäi ahju küdsama,
pardipraad jäi panni pääle,
taar jäi hapu taresse,
35 kali külma kellerise.»

Tarvastu. H II 25, 790 (118). 1890.

Академия наук Эстонской ССР
Институт языка и литературы
ЭСТОНСКИЕ НАРОДНЫЕ ПЕСНИ
Антология
Том II
Выпуск 1

Под редакцией Ю. Тедре
На эстонском языке
Оформление: Э. Парис
Издательство «Ээсти Раамат»
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja E. Priidel
Kunstiline toimetaja A. Jõers
Tehnilised toimetajad M. Rehema ja H. Sepp
Korrektorid A. Nurmoja ja M. Sepp

Laduda antud 9. VII 1969. Trükkida antud 26. II 1970. Paber 70×90/16. Trükipaber nr. 1 —
Statcele Paberivabrik, Läti NSV. Trükipoognaid 22,0. Tingtrükipoognaid 25,74. Arvestus-
poognaid 25,7. Trükiarv 9000. MB-01544. Tellimise nr. 4175. Hans Heidemanni nimeline
trükkikoda, Tartu, Üliikooli 17/19. II.

Hind rbl. 1,54

7—4—5

112—70

Rbl. 1.54

A

29820

159 493

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

1 0300 00015949 3